

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Orbán Szabolcs Gergely

Debrecen

2021

DEBRECENI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
VEZETÉS- ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNYI INTÉZET

IHRIG KÁROLY GAZDÁLKODÁS- ÉS
SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA

Doktori iskola vezető: **Prof. Dr. Balogh Péter egyetemi tanár, DSc**

SZOCIÁLIS ALAPSZOLGÁLTATÁSOK
MENEDZSMENTJE KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A
TANYAGONDNOKI SZOLGÁLATOK
SAJÁTOSSÁGAIRA HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN

Készítette:

Orbán Szabolcs Gergely

Témavezető:

Dr. habil. Szabados György Norbert

PhD, egyetemi docens

DEBRECEN

2021

**SZOCIÁLIS ALAPSZOLGÁLTATÁSOK MENEDZSMENTJE KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A TANYAGONDNOKI SZOLGÁLATOK SAJÁTOSságAIRA
HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN**

Értekezés a doktori (PhD) fokozat megszerzése érdekében a Gazdálkodás- és
szervezéstudományok tudományágban

Írta: Név Orbán Szabolcs Gergely okleveles szociálpolitikus

A doktori szigorlati bizottság:

név	tud. fok.
elnök:
tagok:
.....
.....

A doktori szigorlat időpontja: 20.....

Az értekezés bírálói:

név, tud. fok	aláírás
.....
.....

A bíráló bizottság:

név, tud. fok	aláírás
elnök:
titkár:
tagok:
.....
.....
.....

Az értekezés védésének időpontja: 20.....

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
1. TÉMAFELVETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS ^[L] _[SEP]	8
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	13
2.1. A tanyák múltja és jelene	13
2.1.1. A tanya meghatározása	13
2.1.2. Tanyatípusok.....	17
2.1.3. A magyar tanyák kialakulása	22
2.1.4. Tanyás térségek Magyarországon	26
2.1.5. A külterületei és a tanyai lakosság.....	28
2.1.6. A Hajdú-Bihar megyei tanyavilág	30
2.1.7. A tanyákat érintő kortárs kutatások	35
2.1.8. A tanyák helyzete napjainkban	36
2.1.9. A Tanyafejlesztési Program	38
2.2. A tanyák útja a szociális ellátásokig	40
2.2.1. A tanyagondnoki szolgálatok megalakulása	40
2.2.2. A tanyagondnoki munka jellege	48
2.3. Vezetési feladatok és menedzsment	50
2.3.1. A vezetési feladatok változása	50
2.3.2. A vezetési feladatok területei	54
2.3.3. A szociális menedzsment	59
2.3.4. A szociális szolgáltatások vezetési kompetenciái	62
2.3.5. Szociális alapszolgáltatások menedzsmentje	65
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	67
3.1. A kutatás előzményei és lehatárolása	67
3.2. A vizsgálat anyaga	68
3.2.1. A tanyalakókra vonatkozó általános adatok	69
3.2.2. A tanyagondnokokra vonatkozó általános adatok	72
3.3. A vizsgálat módszere	76
3.3.1. Méréőszközök	79
3.3.2. Mintavétel	82
3.3.3. Megkérdezés módja	83
3.3.4. Adatrögztítés módja	86
3.3.5. Kiértékelés módszerei	86
4. VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE ^[L] _[SEP]	88
4.1. A tanya felépítése, felszereltsége, megközelíthetősége	88
4.1.1. Az épületek sajátosságai	88
4.1.2. A tanya infrastrukturális ellátottsága	90

4.1.3. A tanya megközelíthetősége	94
4.2. A tanya környezete és a tanyai közösség	98
4.2.1. Tanyai szükségletek és érzelmek	98
4.2.2. Tanya és mobilitás	104
4.2.3. A tanya és társadalmi közege	106
4.2.4. Elszigeteltségi mutató	109
4.3. Megélhetés a tanyán	113
4.4. A tanyagondnoki szolgálatra vonatkozó kérdések	116
4.4.1. Általános tájékozottság a tanyagondnoki szolgáltatásról és igénybevételi intenzitás	116
4.4.3. A tanyagondnoki szolgálat megítélése	125
4.4.3. A tanyagondnok által végzett tevékenységek	133
4.4.4. A tanyagondnoki szolgálat megítélése az ellátottak részéről	135
4.4.5. A tanyagondnoki szolgálat működésének megítélése	136
4.5. A tanya jövője	138
4.5.1. Elképzelések	138
4.5.2. A helyben maradás és az elköltözés lehetőségének megítélése	140
4.5.3. A tanya és a további háztartásbeli tagok viszonya	142
5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	145
5.1. Következtetések	145
5.2. Javaslatok, ajánlások	151
5.3. Jövőbeli kutatás irányai és korlátai	153
6. AZ ÉRTEKEZÉS FONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSAI, ÚJ ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI	154
7. ÖSSZEFOGLALÁS	155
SUMMARY	156
IRODALOMJEGYZÉK	157
SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE	167
TÁBLÁZATJEGYZÉK	168
ÁBRAJEGYZÉK	171
MELLÉKLETEK	174
NYILATKOZAT	205

BEVEZETÉS

“Manapság csak a nagyon gazdagok engedhetik meg maguknak, és a nagyon szegények kényszerülnek arra, hogy tanyán éljenek. Az utóbbiakat az utcától menti meg a tanya, az előbbieket pedig meg tudják valósítani az IGAZI életformát” (MALYA, 2005).

A tanyákról, azok gazdasági és szociális jellegzetességeiről alkotott kép mára már nem egységes. Hazánk népességének mintegy háromnegyede városlakó (KSH, 2018). Közülük a tanyákkal a legtöbb embernek egyáltalán nincs kapcsolata, a fiatalabb korosztály vidék- és tanyaképe, valamint élményszintű tapasztalata minimális, leszűkül az iskolában tanult vagy a televízióban látott ismeretekre, a fejükben a tanya úgy él, mint a *“zárt településtől távol eső, hátrányos infrastruktúrával rendelkező településforma, ahol általában mezőgazdasággal foglalkoznak”* (MÉSZÁROS, 1989). A tanyai életnek ugyan vannak hátrányai, mint a zárt település közösségétől, szolgáltatásaitól és intézményeitől való távolság, a mindennapi életvitel nehézségei, a közösségi élet hiányzó terei, a kiszolgáltatottság, a csekély népesség utánpótlás vagy a rossz közlekedési feltételek, de azokat feledtetik az előnyei, a természethez való közelség, az egészséges lakókörnyezet, a szabadság, az önállóság, a föld szeretete, mezőgazdasági termelés kapcsán kiegészítő jövedelem szerzése vagy akár a megszokás (ROMÁNY, 1973). Az ezredforduló után készült egyik kutatás során megállapítást nyert, hogy a tanya értékei igenis sokat jelentenek a vidéki embereknek, hiszen négy emberből három minden gond ellenére a tanyán akar maradni. Annyi szállal kötődnek a földhöz, a helyhez, a tájhoz, hogy azokat a szálakat nagyon nehéz lenne elszakítani (DULAI, 2003). A tanyák szerepe azonban az elmúlt évtizedekben gyökeresen megváltozott, nagyrészükből már nem folyik mezőgazdasági termelés, lakóegységekké váltak, olyanokká, ahol a lakók jobbra kiöregedtek, az utódok, a fiatalabb generációk számára pedig már nem vonzóak az általuk nyújtott lehetőségek.

A rendszerváltozás, az agrárgazdaság átalakulása, a földtulajdonlás változásai, az országban lezajlott társadalmi-gazdasági változások a hajdúsági tanyavilágban is meghatározó változásokat eredményeztek, melyekről nem áll rendelkezésünkre kutatási szakirodalom. A viszonyokról és tanyai életformáról sem sokat tudunk, arról pedig, hogy lokálisan milyen nehézségekkel küzdenek az ott lakók, főleg a magukra maradt, egészségügyi problémákkal küzdő, vagy éppen hátrányos helyzetű tanyán élők, akik számára igen fontos lenne a segítség, ugyancsak nem áll rendelkezésre irodalom. A régóta tanyákon élők számára, főleg azokban a vidéki térségekben,

ahol sok az idős lakos, igen fontos a segítség, ami manapság sokszor már csak a tanyagondnoki hálózat képében jelenik meg.

A tanyagondnoki szolgáltatásról, annak társadalmi és gazdasági szerepéről általában is keveset tudni, holott a külterületi lakosság életében központi szerepet tölt be. A hazai kutatások inkább csak szociológiai oldalról vizsgálják a tanyákat és lakóikat, a segítséget nyújtó tanyagondnoki szolgáltatást végző szervezetek jelentőségét nem is érintve. Ez a szociális alapszolgáltatás országosan nem egységes szervezeti formában működik, a fenntartók megyénként - így Hajdú-Bihar megyében is -, járasonként, vagy éppen településenként is más és más fenntartási formában jelennek meg. Ez felveti azt a kérdést, hogy mi lehet az oka ennek a sokszínűségnek, illetve, hogy melyikkel vannak az igénybevevők a leginkább megelégedve, van-e értelme egyáltalán különbségekről beszélni? Kevés információ áll rendelkezésre a szolgáltatások munkájának minőségével és megfelelőségével kapcsolatban is, így érdekes kérdés a szervezeti különbségeken túl a szolgáltatások több szempontú megközelítése, hiszen megjelenésük óta egy lassú fejlődés volt megfigyelhető a működtetés kapcsán. A jogszabályi kereteknek megfelelően eleinte csak az önkormányzatok vállalták fel ezt a tevékenységet, majd később az egyházak is beléptek a fenntartók közé néhány helyen, a legújabb trend pedig az, hogy már alapítványi és nonprofit vállalkozási formában is megjelennek az egyes szolgáltatók. Azt, hogy az egyes fenntartási formában működő szervezetek a rendelkezésre álló eszközeiket és embereiket a céljaik elérése és az eredményes működés érdekében hogyan mozgósítják, a minőségi munkaellátás érdekében milyen irányítással tevékenykednek, nem ismert.

A szociális szolgáltatások és az azokhoz kapcsolódó szervezetek menedzsmentjének, különös tekintettel a szervezeti formából származó különbségek vizsgálata újszerű érdeklődése a menedzsment tudománynak. A menedzsment irodalmak javarésze történelmileg és történetileg is a profit orientált szervezetekre irányul, azok sajátosságainak feltárására terjed ki, kevés a civil szférát érintő, és ezen belül is az összehasonlító, elemző jellegű munka. A szociális ellátórendszer palettája egyre színesedik, a karitatív szervezetek, az alapítványok, a vállalkozók által fenntartott szolgáltatások aránya egyre növekszik. Az alapszolgáltatás formáinak vizsgálati eredményei alapján lehetséges lenne az említett tanyagondnoki szolgáltatások vonatkozásában analógiák és különbözőségek feltárása.

1. TÉMAFELVETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS

A tanyagondnoki szolgáltatás legfőbb célja a hátrányos helyzetű, szolgáltatáshiányos külterületen és egyéb belterületen élők esélyegyenlőségének növelése és jobb életminőségének elérése. Erről a szociális szolgáltatások körébe tartozó szociális alapszolgáltatásról, annak társadalmi és gazdasági szerepéről részleteiben keveset tudni, menedzsmentjéről pedig nem áll rendelkezésre irodalom, ezért is gondoltam úgy, hogy az értekezés témájául ezen alapszolgáltatásra vonatkozó, de szélesebb problémakört érintő témát fogok feldolgozni. Felmerülhet a kérdés, hogy amikor tanyagondnoki szolgáltatásról beszélünk, hogy kerül ide a menedzsment, ami jellemzően a vállalkozói szektorral hozható összefüggésbe? Egyáltalán van-e létjogosultsága annak, hogy egy dimenzióban gondolkodjunk a szociális alapszolgáltatásokról és a menedzsmentről? Egyszerű a válasz, igen, mert napjaink gyors társadalmi-gazdasági változásai nyomán a menedzsment jelen van a szociális ellátásokban is. A szociális ellátórendszer palettáján az állami és önkormányzati szereplők kontra civil szektor arányai folyamatosan átalakulnak, és egyre hangsúlyosabb szerephez jut a piac, a törvényszerűségeivel együtt. A vezetés, mint tudományág ismerete nélkül, menedzsment technikák tudatos alkalmazásának hiányában az egyes szociális szolgáltatók esélyei csökkennek, aminek elszenvedői elsősorban az ellátottak lesznek. A vezetői munka eredménye és a vezetett szervezetekkel való elégedettség ennek következtében az ellátottak megítélésén és megelégedettségén keresztül válik mérhetővé.

A kutatás általános célkitűzése, hogy felmérjem az egyes tanyagondnoki szolgáltatást nyújtó szolgáltatók megítélését, amiből következtetéseket vonhatok le, majd javaslatokat fogalmazhatok meg, melyek révén javítható, eredményesebbé tehető működésük és akár vezetésük is. Erre leginkább a szolgáltatások képviselői és az igénybe vevők véleményei alapján, illetve a szolgáltatások egyénekre kifejtett hatásának értékelése révén adható válasz. A válaszokból a tanyagondnoki szolgáltatások működése is mélyebb módon lenne megismerhető, különös tekintettel a fenntartói formákkal való összefüggésekre. A jellemzően önkormányzati fenntartású formákon túl az alapítványi, az egyházi és egy újfajta, a KSH klasszifikációban nonprofit vállalkozásnak nevezett gazdasági társasági formában működő szolgáltatás sajátosságai kapcsán fontosnak tartom feltárni, hogy milyen jellemzőkkel, intézményi és vezetői filozófiával rendelkeznek az éppen aktuális fenntartói politika függvényében, és a minőségi munka ellátásához szükséges feltételek milyen fokban valósulnak meg esetükben.

Részcéljaim között szerepel annak feltárása is, hogy a különböző fenntartói formákban működő szolgálatok milyen széles spektrumban tudnak különböző szolgáltatásokat nyújtani az egyes szükségletek kielégítése kapcsán az igénybevevők számára.

Ahhoz, hogy a tanyagondnoki szolgáltatások esetében a vezetői munka eredménye következtében megjelenő menedzselés hatásai feltárára kerülhessenek, elengedhetetlenül fontos feladat a vizsgálat anyagához kapcsolódóan a tanyai élettérnek, az életmódbeli sajátosságoknak, a társadalmi élet összetevőinek, illetve az ezekhez kapcsolódó szükségleteknek a feltárása a tanyákon élő populáció vonatkozásában. Szükséges annak kiderítése is, hogy a tanyagondnoki szolgáltatás igénybevételének intenzitását mi motiválja, a tanyalakók mely esetekben, milyen szükségletek hiányának felmerülése esetében döntenek úgy, hogy megkeresik a tanyagondnokot.

A tanyagondnokok igénybevevőkkel való együttműködése, a velük való bánásmódja, érdekeik érzékelése, illetve megértése, valamint a számukra biztonságot nyújtó és véleményük kifejezését lehetővé tevő környezet megteremtésének képessége visszatükröződik a róluk formált véleményekben, ezzel minősítve a velük kialakított kapcsolatot és bizalmat, melynek felmérése ugyancsak fontos kérdés. Azt is érdemes vizsgálni, hogy az egyes fenntartók által nyújtott, a szakmai programban meghatározott szolgáltatások milyen mértékben hatnak a szolgáltatást igénybevevő tanyalakók jövőképre, további lakhatási terveire, illetve az utódaik, a fiatalabb generációk tanyán maradási, vagy éppen elköltözési szándékaikra.

Országos szinten a tanyagondnoki szolgáltatást nyújtók (349 szolgáltatás) és az igénybevevők száma (kb. 25 ezer fő) is nagy, erre való tekintettel területi lehatárolásra volt szükség. Ennek megfelelően vizsgálatomat csak a Hajdú-Bihar megyei szolgáltatókra (23 szolgáltató) és igénybevevőkre (1 933 fő) korlátoztam.

A Hajdú-Bihar megyében található tíz járás területén, a tanyákon élők száma, összetétele, a tanyák felépítése, megközelíthetősége, környezete és működése vonatkozásában, különös figyelemmel a tanyagondnoki szolgáltatást igénybe vevő tanyai háztartások kapcsán sikerülhet feltárni helyi, területi és járási sajátosságokat is. A megyén belül a járási megközelítés ráadásul olyan szempontból is érdekes, mivel a téma a közigazgatással, a szociális feladatok elosztásával, a függelmi viszonyok strukturáltságával összefüggésben könnyebben közelíthető meg, valamint az ilyen szolgáltatások elsősorban a helyitől a járási szintig bírnak jelentőséggel. Emellett egy

ilyen jól meghatározott területi aspektust figyelembe véve mind a mintavétel, mind a lekérdezés is könnyebb, gyorsabb módon történhet meg, az eredmények specifikusabbak lehetnek, sőt a döntéshozatali javaslatétel szempontjából relevánsabb információt lehet biztosítani az általános megközelítés helyett.

A kutatás megkezdése előtt az alábbi kérdéseket tettem fel, melyek alapján a hipotéziseimet felállítottam, amikhez előrejelzéseket, kísérleti válaszokat fogalmaztam meg (EASTWELL, 2014) (1. táblázat):

Kérdés	Hipotézis	Előrejelzés
Az öregségi nyugdíjból, különböző segélyekből, az alkalmi munkákból származó, vagyis az alacsonyabb bevételű tanyai háztartások veszik legtöbbször igénybe a tanyagondnoki szolgáltatást?	H ₁ : Nincs összefüggés a tanyai háztartások bevételeinek formája és a tanyagondnoki szolgáltatás, mint szociális alapszolgáltatás igénybevételeinek intenzitása között.	Ha a tanyai háztartás bevétele nem állandó vagy alacsony, akkor a tanyagondnoki szolgáltatást a tanyalakók sűrűbben igénybe veszik.
Az egyházi, az önkormányzati, az alapítványi vagy a nonprofit vállalkozási fenntartásban lévő szolgáltató biztosítja az egyes szükségletek kielégítésének legmagasabb mértékét?	H ₂ : Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének mértéke és a fenntartó típusa között.	Ha a tanyagondnoki szolgáltatást fenntartó típusa nem számít, akkor a szükségletek kielégítését ugyanabban a mértékben látják el.
A tanyalakók ugyanúgy ítélik meg a szükségleteik kielégítettségét mint a tanyagondnokok?	H ₃ : Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének megítélése terén függetlenül attól, hogy a tanyagondnokokat vagy a tanyalakókat kérdezzük (hasonló módon látja mindkét csoport az egyes szükségletek kielégítését).	Ha a tanyagondnokok úgy látják, hogy az általuk nyújtott segítség az egyes szükségletek kapcsán megfelelő, akkor azt a tanyalakók is úgy fogják érzékelni.
Egyformán elégedettek a tanyalakók a különböző fenntartók által nyújtott szolgáltatásokkal?	H ₄ : A szolgáltatással való általános elégedettség mértéke nincs összefüggésben a fenntartói formával.	Ha a különböző fenntartási formában működő tanyagondnoki szolgálatok más és más szolgáltatásokat nyújtanak, akkor a tanyalakók nem lesznek egyformán elégedettek velük.
		Ha megkérdezésre kerülnek az

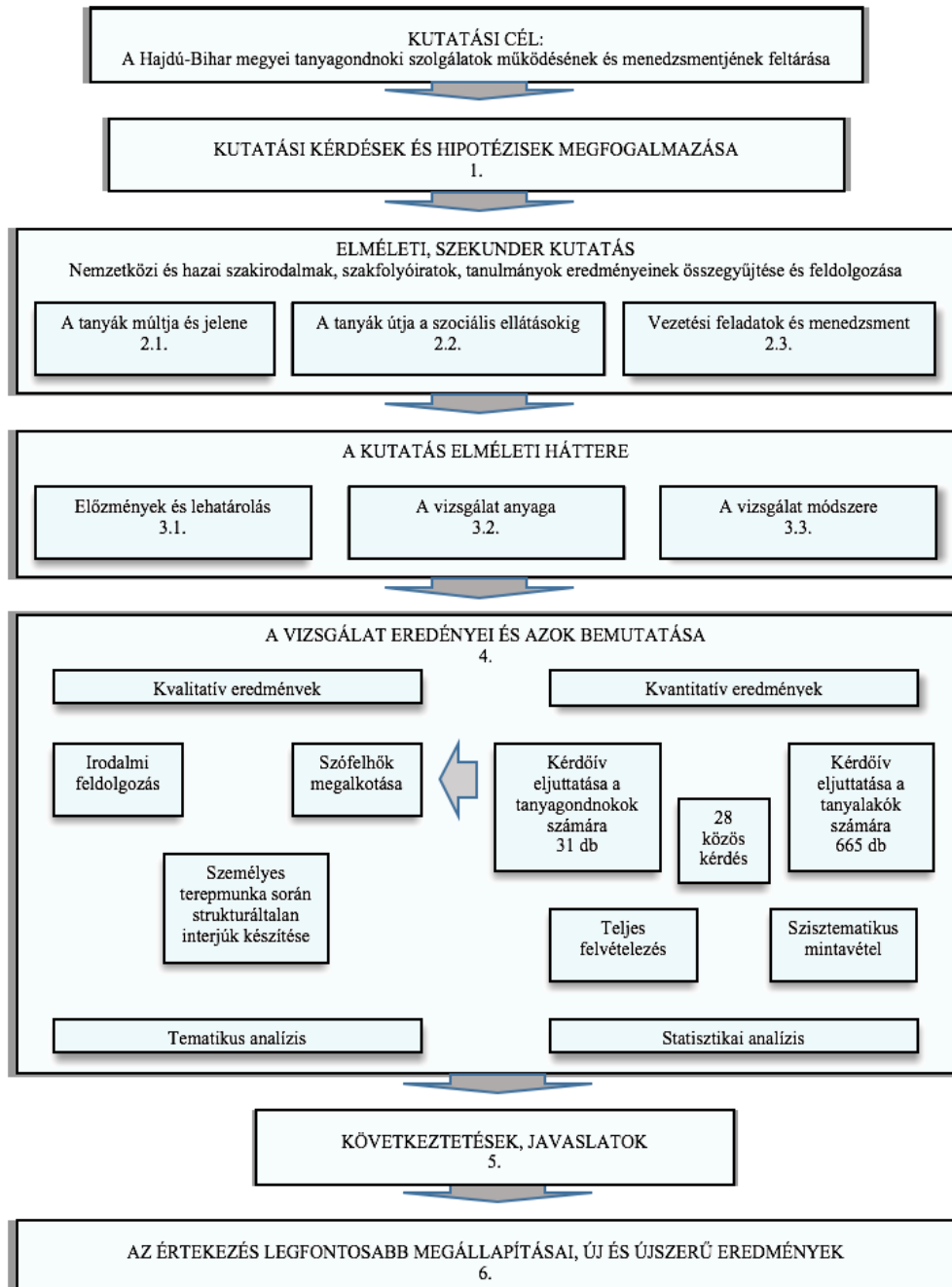
A szolgáltatások fejlesztése és korszerűsítése esetén minden tanyagondnok ugyanazokat a fejlesztéseket javasolná, fenntartói formától függetlenül?	H ₅ : A fenntartó jellege szerinti szervezeti formák kapcsán nincs különbség annak tekintetében, hogy milyen módon lehetne fejleszteni a tanyagondnoki szolgáltatást (valamennyi szervezeti forma képviselői hasonló fejlesztési igényeket fogalmazznak meg).	önkormányzati, egyházi, alapítványi és a nonprofit vállalkozási fenntartású szolgáltatók az egyes fejlesztések kapcsán, akkor tekintettel arra, hogy azonos normatívából és azonos jogszabályok alapján tevékenykednek, ugyanazokat az igényeket fogalmazzák meg az esetleges fejlesztések kapcsán.
A tanyaluk az iskolázottabb tanyagondnokokban jobban megbíznak?	H ₆ : Nincs összefüggés a tanyagondnok iskolai végzettsége és a tanyaluk vele szembeni bizalma között.	Ha a tanyagondnok felsőfokú végzettségű, akkor több mindenre van rálátása, így a tanyaluk számára ismeretei révén szélesebbkörű segítséget tud nyújtani, amivel bizalmukat növeli.
Függvénye-e a szükségletkielégítés mértéke a helyben maradásnak?	H ₇ : Nincs összefüggés a helyben maradás és a tanyagondnoki szolgáltatással való elégedettség között	Ha a tanyagondnoki szolgáltatók biztosítani tudják a tanyaluk számára felmerülő összes igényeikre és szükségleteikre az optimális megoldásokat, akkor ők nem költöznek el a tanyákról.
A tanyán felnövő fiatalok helyben maradnak, ha a tanya megfelel a modern kor igényeinek?	H ₈ : Nincs összefüggés a tanyai fiatalok helyben maradása illetve a tanyák kiépítettsége között.	Ha a tanyák infrastrukturális kiépítettségük kapcsán igazodnak a korszerű funkciókhoz, akkor a fiatalabb generációk nem fognak elköltözni onnan a községbe vagy a városba.

1. táblázat: A kutatás kapcsán megfogalmazott kérdések, hipotézisek és előrejelzések

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A munka első felében a tanyák kialakulását és bemutatását követően a tanyagondnoki szolgáltatók létrejöttét ismertetem, ezután értelmezem a szociális menedzsment fogalmát, meghatározom annak legmarkánsabb jellemzőit, levetítve a szociális szolgáltatásokra. Az értekezés második felében a vizsgálat eredményeinek bemutatására és a hipotézisek igazolására vagy elvetésére, a kapott eredmények kapcsán pedig a javaslatok megfogalmazására kerül sor.

A disszertáció felépítését az alábbiak szerint kívánom szemléltetni (1. ábra). Munkám során többféle módszer került alkalmazásra, hogy minél több szempontból elemezhessem és értékelhessem a tanyagondnoki szolgálatok tevékenységét (KIRÁLY et. al., 2014).

1. ábra: A disszertáció felépítése

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A tanyák múltja és jelene

2.1.1. A tanya meghatározása

Jelentéstörténeti szempontból megállapítható, hogy a *tanya* szavunk az évszázadok folyamán a *szállás* és a *telek* szavakkal összefonódva létezett, majd idővel ezektől elvált, és folyamatosan benyomult a leginkább használt *szállás* szó, szó- és jelentéstörténeti helyére. Gyakori eset volt, hogy ugyanarra a telephelyre egyszer a *szállás*, máskor a *tanya* utalt (PAPP, 1936; PAPP, 1940; MÁRKUS, 1943). A különböző vélekedésekkel szemben Erdei Ferenc objektív ítélete alapján kezdetekben a *szállás* és a *tanya* egyaránt *“hosszabb-rövidebb ideiglenességgel való átmeneti tartózkodást jelentett”* (ERDEI, 1942).

A *szállás* szót Magyarországon elsősorban a szlávok használták az újabb földművelő-állattenyésztő jellegű település megnevezésére, a magyaroknál viszont a *tanya* szó lett az általánosan elterjedt (PÖLÖSKEI, 1980). A szó szláv eredetét már korán felismerték és bizonyították, Herman Ottó az alapvető fontosságú halászati munkájában jelentéstörténeti szempontból arra a megállapításra jutott, hogy a szó *“halászó hely”* jelentése a keleti szláv nyelvek felé mutat (HERMAN, 1887). Az egyik legkorábbi írásos nyoma, Szent István 1037-ben kelt, írásban fennmaradt Bakonybéli alapító levelében olvasható, amikor is halászóhelyet adományozott az apátságnak, melyben így fogalmaz *“liberam piscacionem, que vulgo tana dicitur”* ami a *“szabad halászat, ami állítólag tanya általában”* szó szerinti jelentésnek felel meg (PÖLÖSKEI, 1980). Az időrendben első, nem halászati vonatkozású jelentést biztos adatként 1693-ból, bizonytalanként a XVI. század elejétől szokták idézni *“általános tartózkodási hely”* meghatározással (KNIEZSA, 1955). A szó aztán, a földművelő jellegű szállás szinonimájaként a XVII. század közepétől vált használatossá a magyar nyelvben. (MÁRKUS, 1943).

Az alföldi tanyák világa egy hungarikum, ami a nagyvilág számára egyedisége miatt idegen jelenség. Korábban a külterületi települést értettek a tanya címszó alatt, ma pedig már közigazgatási fogalomként használjuk a tanya meghatározást, azonban egységes meghatározása továbbra sincs, pedig a tanyák értelmezését, vizsgálatát egyaránt végezték többek között néprajzkutatók, szociológusok, geográfusok, és jogászok is, akik így végső soron valamennyien hozzájárultak ahhoz, hogy gazdag irodalom álljon rendelkezésre a témában (SOLYMOSSI, 1980).

A Magyar Nyelv Szótára 160 évvel ezelőtt úgy fogalmazott, hogy *“azon hely, hol a vándor életet élő emberek, különösen a vadászok, halászok, pásztorok ideiglen megtelepednek, sátozt ütnek, kunyhót galyabítnak, majd megint fölszedvén holmijokat odább állanak”* (CZUCZOR, 1862).

Györffy István néprajzkutató tanyafogalom meghatározása az egyik legkorábbi, amiben minden lényeges tanyajegy megtalálható, ezért is hivatkozik arra a legtöbb kutató munkáiban (HOLLANDER, 1980; ROMÁNY, 1973). A Nagykun tanya című írásában az olvasható, hogy *„a tanya alatt alföldszerte olyan épületet vagy telepet értenek, mely a város, ritkán a falu külső határában, nyáron a gazdasági munka középpontja, télen pedig rendszeren a nagy jószág teletető helye”*. Úgy vélte, hogy a tanya már a török pusztítás előtt is megvolt és a mai tanyától annyiban különbözött, hogy jószág teletetés szerepe akkor még sokkal fontosabb volt, mivel abban az időben még földművelésünk a baromtenyésztés mellett eltörpült (GYÖRFFY, 1910).

Simkó Gyula történész, aki Nyíregyháza környéke tanyavilágát kutatta az 1900-as évek elején azt írta, hogy *„a tanyás település a birtokviszonyokkal, a birtokfelosztással, a telek fogalmával és az agrikultúrával szoros összefüggésben van, és mindig a mezőgazdasági cél érdekében történik meg a kialakulása „, „...a tanyás település a birtokviszonyokkal, a birtokfelosztással, a telek fogalmával és az agrikultúrával szoros összefüggésben van és mindig a mezőgazdasági cél érdekében történik.”* (SIMKÓ, 1910).

Szabó István történész, aki főleg a Hajdúságban munkálkodott kissé általánosan fogalmazott, *“Debrecen ... széles határát sűrűn népesítik be a városon kívül elszórtan fekvő kisebb-nagyobb tanyatelepek, melyek a város lakossága jelentékeny részének nyújtanak időszakai, sőt legtöbb esetben állandó lakhelyet...., közös jellemvonásuk azonban, hogy kizárólagos települési formát sohasem képeznek, hanem csupán függvényei és kiegészítői a területükön is uralkodó jelleggel bíró községi településeknek”* (SZABÓ, 1929).

Erdei Ferenc jogász és szociológus a Magyar tanya című művében részletekbe menően foglalkozott a tanyákkal, fogalommeghatározása alapján pedig *“a tanya magános mezőgazdasági telep, azonban nem letelepülést jelentő lakóhely, hanem csak munkahely és ideiglenes tanyázóhely Ha tehát a szó eredeti és ma is érvényes jelentése szerint keressük a tanya értelmét, hogy ezzel mintegy legáltalánosabb, laikus tanyafogalmat kapjunk kézbe, akkor a tanyának három ismervét állapíthatjuk meg: 1. magános telep, olyan épület, vagy épületsorozat,*

amely kívül esik a városok vagy falvak zárt tömbjén, 2. mezőgazdasági, ill. általánosabban őstermelői célt szolgál, tehát vagy állattartásnak, vagy földművelésnek, vagy erdőgazdaságnak, vagy halászatnak a színhelye, 3. az illető termelésben foglalkozónak a tartózkodási helye, vagy rövidebb, vagy hosszabb időre, de semmi esetre sem egyszerűen a települési helye". Összegző tanyafogalma szerint a „ társadalmi szemlélet előtt a tanya nem más, mint egy társadalmi szerkezettség, éppen úgy, mint a falu vagy a város. Adott táji lehetőségek, bizonyos jogi feltételek közt, különleges gazdasági erők által, a nomád hagyomány alapján kialakult települési-társadalmi forma. S a lényege ennek a tanyai társadalmi formának, hogy nem egynemű kisebb egység, mint a falu vagy a szórvány, vagy a város, hanem egy különemű kisebb egységekből összetevődő nagyobb társadalmi egységnek az egyik része: falurész vagy városrész. Ám nem a közönséges értelmű falunak vagy városnak az egyik összetevő része, hanem egy várost és vidékét egybefoglaló nagyobb társadalmi egységnek a társadalmi formája." (ERDEI, 1942).

Mendöl Tibor geográfus tanyadefiníciója ugyanebben az időben a tanyát a település fogalmának szemszögéből határozza meg, ugyanis szerinte a tanya *“a népesség lakó és/vagy munkahelyének térbeli együttese, tehát egy önálló település“* (MENDÖL, 1942). Később a szállás fogalmából kiindulva bizonyítja, hogy a magyar tanyák csak látszólag hasonlítanak a pásztorok nyári szállásaira. A nyári szállások tartozéktelepülések, viszont a mi tanyáink állandó települések, tulajdonosaik nyári munkák idejére valóban kiköltöznek oda, télen beköltöznek a faluba, városba, ebben az évszakban cselédek, béresek tartózkodnak benne. Azzal, hogy a tanya valamilyen formában állandóan lakott, bizonyítja, hogy nem tartozék településről beszélünk, hanem a tanya is egyfajta önálló település. Magános település, ahol minden egyes lakóhelyegységéhez térben csatlakozik egy hozzá tartozó munkahelyegység (MENDÖL, 1963).

Romány Pál agrármérnök Györffy István (GYÖRFFY, 1937) és Erdei Ferenc (ERDEI, 1942) tanya fogalmából indult ki, a Tanyarendszer ma című munkájában azt írja a tanya *„privát munkásszállás“*, rendelkezik a termelőmunka feltételével, de az emberi szükségletek közül minimális adottságokkal bír. Ott az ember kölcsönhatásban él a természettel, amely nem minden esetben a kényelmes életmódot vagy a zárt településhez hasonlót jelenti (ROMÁNY, 1973).

Szenti Tibor író és néprajzkutató megfogalmazásában jelenthet termelő és munkahelyet, lakóhelyet, azaz tanya-házat, tanyás határt, birtokot, egyéni vagy családi vagyont, szülőföldet, a szabadság érzetét, ideológiai állásfoglalást (SZENTI, 1979).

A. N. J. den Hollander településkutató szerint *“a magyar tanya kisüzem, a megművelt földterület közepén lakóházzal, istállókkal, ólakkal és egyéb gazdasági épületekkel”* (HOLLANDER, 1980). Kutatásainak alapját Györffy István néprajzkutató munkássága képezte, az ő írásai alapján elemezte a tanyák szerkezetét, kapcsolatát a zárt településsel. Az alföldi tájat valóban ismerte, bejárta, melynek bizonyítéka az, ahogy az Alföld városainak nagy kiterjedésű határait munkássága során reálisan mutatja be. Szerinte a magyar tanyarendszer minden tekintetben népi, a nomád kultúrából a földművelő kultúrába való átmenetet jelenti, amely minden tanyásodás elleni intézkedést átvészelt, túlélte, viszont a XX. század közepén már nehezen tudott alkalmazkodni a kor által elvárt követelményekhez (HOLLANDER, 1980).

A rendszerváltozást követően Becsei József geográfus összefoglalta a tanyakutatók korábbi munkáit és azokra hivatkozva egyértelművé tette, hogy *“a tanya zárt településeken kívül eső magányos telep, feladata és célja az őstermelés”*. Szerinte a tanya a szórványtelepülések csoportjába tartozik, lényege a föld használata és művelése, ezért is fontos a földbirtok nagysága, hiszen csak a kis- és középbirtok teszi lehetővé szórványtelepülés létrejöttét (BECSEI, 1993).

A jogi szabályozás nagyon sokáig nem deklaráta a tanya fogalmát, noha több jogszabály és azok elemzése is tartalmaztak a tanyákra vonatkozó rendelkezéseket (a mezőgazdasági nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas területek kialakításáról szóló 1959. évi 24. törvényerejű rendelet, a mező- és erdőgazdasági ingatlanok forgalmáról szóló 1977. évi 27. törvényerejű rendelet végrehajtásáról szóló 36/1977. (XI. 3.) MÉM rendelet, a földről szóló 1987. évi I. törvény, a 104/1991. (VIII. 3.) kormányrendelet, a földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvény).

A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény (továbbiakban: Tft.) a 3. § b) pontjában határozta meg aztán először pontosan a tanya fogalmát, mely szerint az *„a település külterületén lévő mezőgazdasági termelés (növénytermesztés és állattenyésztés, továbbá az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás és terméktárolás) céljára létesített lakó- illetve gazdasági épület, épületcsoport és az azonos helyrajzi szám alatt hozzá tartozó, legfeljebb 6 000 m² területű föld együttese”*. Ez a megfogalmazás volt hatályos aztán 2001. december 31. napig. 2002. január 01-től a Tft.-t módosító 2001. évi CXVII. törvényben a tanya fogalmának meghatározása megváltozott, pontosításra került a Legfelsőbb Bíróság döntése alapján az következők szerint: *„a település külterületén lévő mezőgazdasági termelés (növénytermesztés és állattenyésztés, továbbá*

az ezekkel kapcsolatos termékfeldolgozás és terméktárolás) céljára létesített lakó- és gazdasági épület, épületcsoport és az azonos helyrajzi szám alatt hozzá tartozó, legfeljebb 6 000 m² területű föld együttese „, mely jelenleg is hatályos megfogalmazás. A pontosítás egyrészt a területi meghatározásra, másrészt pedig az „*illetve*” kifejezés értelmezésére vonatkozott. A jogszabály a tanya-fogalmat nem szűkítik le erre a speciális alföldi településtípusra, hanem bármilyen területet tanyának nevez, ami megfelel a deklarált kritériumoknak. A tanya-fogalom objektív ismérvei tehát ma a külterületi fekvés (beleértve a zártkerti fekvést), lakó és gazdasági épület(csoport), azonos helyrajzi szám alatt hozzá tartozó maximum 6 000 m² területű föld (HERNÁDI, 2007).

Több tudományterület is meghatározta a tanya fogalmát időről-időre, hiszen időszakonként változott a tanyák funkciója, amit mi sem mutat jobban, mint a Csongrád Megyei Értéktár Bizottság elnöke által a tanya Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez készített javaslatában megfogalmazott definíciója, mely miszerint a tanya *“a társadalmi evolúció tradicionális értékteremtő, önfenntartásra képes, történelmünkben gyökerező, hagyományok tiszteletére, generációk felhalmozott tapasztalataira épülő élettér és családokat fenntartó multifunkcionális munkahely”* (MAGYAR, 2017).

2.1.2. Tanyatípusok

A tanyák tipizálása során Erdei Ferenc Magyar tanyák című munkája meghatározó a későbbi tanyairodalom számára (ERDEI, 1942). A második világháború után a tanyavilágban számos változás történt a tanyapolitika módosulásának következtében, ennek megfelelően a típusok is változtak. Az alföldi tanyák, ezen belül Csongrád megye tanyáinak tipizálásához Bárh János (BÁRTH, 1997; BÁRTH, 2009) és Timár Judit (TIMÁR, 1990; TIMÁR, 2002) kutatásai értékes támpontot nyújtanak, Csatári Bálint (CSATÁRI, 2005) munkássága révén a Kecskemét környéki tanyákat ismerhetjük meg, de ugyancsak kiindulópontot jelenthetnek Becsei József (BECSEI, 1993; BECSEI, 2002) a Tiszántúl tanyáiról készült tanulmányai, valamint Juhász Antal (JUHÁSZ, 2018) legújabb adatfelvételei is.

Erdei Ferenc a tulajdonos lakóviszonya alapján megkülönböztetett *állandóan nem lakott, cselédes, kigazda* és *örökösen lakott tanyákat*, melyeket öt típusba sorolt. Tipizálása alapján első a *nagygazda tanya* melynek tulajdonosa vezeti a gazdaságot, a városban él, csak a nagyobb munkák idején van jelen a tanyán, egyébként azt fizetett cselédek lakják. A *haszonbéres tanya*

esetében a tulajdonos bérbe adja a birtokot, a bérlő lakja, de megmondja számára, hogy mit termeljen, mennyi állatot tartson, így alapjábanvéve úrbéri viszony áll fenn közöttük. A harmadik típus a *kisgazdatanya*, amikor is a tanya egy család birtoka, akik belterületi házzal is rendelkeznek. Az idős szülők a városi házban laknak, a felnőtt gyerekeik pedig a tanyán, de szállásuk, helyük nekik is van a városi házban. A *farmtanya* tulajdonosa állandóan kint lakik a tanyán, a városban már nincs lakása. Tanyája teljes gazdasági egységet képez és otthon is egyben, viszont szoros kapcsolatban van a várossal, fontos, hogy nem vidéki viszonyban áll az anyatelepüléssel. Két változata jött létre, a *szőlőskerti farm* és a *törpefarm*. Ötödik típus a *szórványtanyáké*, melyek a farmokra hasonlítanak, de társadalmi helyzetükben különböznek tőlük, mivel ezek már nem kötődnek olyan mértékben a városhoz, hanem egymással alkotnak egy társadalmi egységet. Távolságukat nézve messze fekszenek a várostól, falutól, szegénység, kedvezőtlen természeti adottságok és gyenge minőségű földek jellemzik őket (ERDEI, 1942).

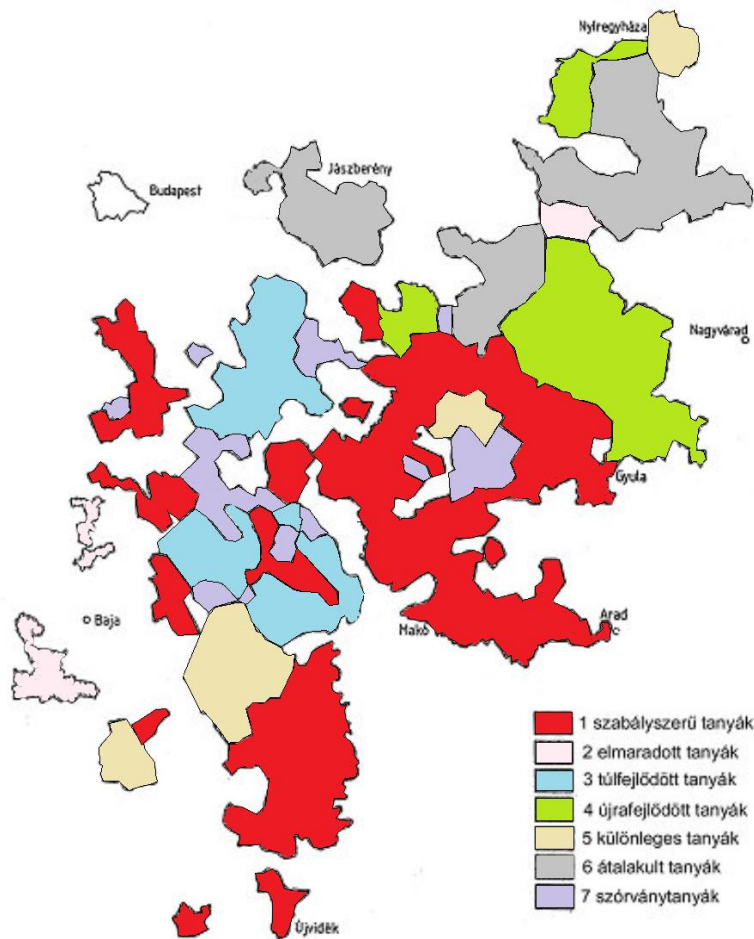
Mendöl Tibor morfológiai alapon különböztetett meg *magános* és *csoportostelepülést*, melynek kiindulópontja a lakóhely és munkahely egymáshoz fűződő viszonya. Ahol az egyik a lakóhelyegység (melyet a tanya épülete a gazdasági épületekkel együtt alkot) a hozzátartozó munkahelyegységgel (földterülettel, amely legelő, szántó, kaszáló, gyümölcsös) érintkezik, viszont a másik lakóhelyegységgel (tanyával) nem érintkezik, hanem az is a hozzá tartozó munkahelyegységgel, földterülettel van közvetlen kapcsolatban. A csoportos településeknél a lakóhelyek egymás mellett helyezkednek el, együtt különülnek a térben a szintén egymással érintkező munkahelyektől. Gondolatmenetét követve, a tanyák típusaikat tekintve kétfélek lehetnek, az egyik, amely termelési célt szolgál elsősorban, a lakottság kérdése csak másodlagos szempont, az ember időszakosan lakja, a gazdasági munkák idejére költözik ki, állandó lakása a városban vagy a faluban van, ami azt jelenti, hogy a falu vagy város határában, ahhoz tartozó *mezőgazdasági telep*. A másik típus önálló telepet alkotó munkahelyi és lakóegység együtt, *önálló települési egység* (MENDÖL, 1963).

Erdei Ferenc tanyatipizálását vette alapul Romány Pál is, aki négy féle tanya-típust különböztetett meg. A „*régi típusú*” *kisüzemi tanyát*, amelynek lakói a kollektivizálás után is parasztok maradtak. A *háztáji tanyák* csoportjának harminc éve a „*közös termelés adta a biztos hátteret*”. *Önellátó tanyáknak* nevezte azokat, amelyek lakói már más gazdasági ágazatban dolgoztak, a városi munkahelyekre ingáztak, de a tanya körüli területet még hasznosították különböző

termelési célokra. Az átmeneti tanyákat már abban az időben is „menedékhelynek”, az alföldi városok sajátosan „szétszórt lumpennegyedének” tartották (ROMÁNY, 1973).

Bárth János néprajzkutató 1980-ban a tanyai gazdaságok négy típusát nevezte meg, úgymint az élő gazdák tanyáit, más néven a vállalkozótanyákat, az öreg gazdák elöregedett tanyáit, a homoki szegény tanyákat és a gazdasági telephely jellegű, másodlagos tartozék kétlaki tanyákat (BÁRTH, 1980; BÁRTH, 2009).

A tanyarendszer egyes területeken a fejlődés minden szakaszát végigjárta, míg másutt csak bizonyos szakaszokat, így jelentős táji, időbeli és jelleg-béli különbségek alakultak ki, amit Erdei Ferenc egy későbbi munkájában tipizált, mely alapján Beluszky Pál áttekinthető térképvázlatot készített (2. ábra) (ERDEI, 1976; BELUSZKY, 2001).

2. ábra: Az Alföldi tanyák területi típusai 1930-ban

Forrás: Erdei Ferenc nyomán szerkesztette Becsei József, 2001

Timár Judit geográfus *tanyákat* és *átmeneti tanyákat* különített el a rendszerváltozást követően, feltáró munkájában. *Tanyának* tekinti azt a helyet, ahol a lakófunkció és az állandó munkavégzés földrajzilag egybeesik. *Átmeneti tanyának* azt a helyet nevezi, ahol elkülönülnek a különböző funkciók, kizárólag lakás, gazdálkodás vagy hobbi funkciókat lehet felfedezni, de ide sorolja a *bokortanyákat* és a *tanyautcákat* is (TIMÁR, 1990).

Tanyakutatásai tanulságai alapján Bárh János 1997-ben településnéprajzi, gazdasági és társadalmi tekintetben a XX. század végi Duna-Tisza közti tanyák típusait tovább fejlesztette. Az OTKA anyagi támogatásával majd hét évet felölelő nagyszabású kutatása végén az összegyűjtött tapasztalatokból megkülönböztetett így *elhagyott tanyákat*, *tanyaromokat*, *tanyahelyeket*, *külterületi vállalkozások telephelyeit*, *élő gazdatanyákat*, *öreg gazdák elöregedett tanyáit*, *kevésföldű*, vagy *földnélküli mezőgazdasági munkavállaló rétegek kis tanyáit*, *szegények*, *elesettek*, *a társadalom periferiáján élők meghúzódó helyeit*, *gazdasági telephely szerepű*, *másodlagosan tartozék tanyákat* és *üdülőtanyákat* (BÁRTH, 1997).

Becsei József geográfus morfológiai alapon megkülönböztetett *szórványtanyákat*, *sortanyákat* és *bokortanyákat*. A *szórványtanyák* rendszer nélkül, szétszórtan helyezkednek el, a *sortanyák* utak mentén, sorban települtek, míg a *bokortanyák* a Nyírségben találhatóak, jellegzetességük, hogy 10–12 tanya faluszerű csoportot alkot (BECSEI, 2002).

Beluszky Pál geográfus a tanyák típusait földrajzi elhelyezkedésük és mintázatuk alapján különböztette meg. A *szórttanyák* minden rendszerezettség nélkül foglalják el tájban a helyüket, gyakorlatilag bárhol feltalálhatóak az országban. A *tanyautcák* az utak mentén sorakoznak *tanyasort* alkotva. Békés megyében, illetve a Vajdaságban találhatóak ilyen tanyák. A *tanyabokrok* a mezővárosok határában falu szerűen találhatóak fel, a tanyaházak bokrokba tömörülnek, például Nyíregyháza környékén közel 30–40 ház is azonosítható ilyen tanyabokrokban. A *farmtanyák* állandóan lakott, egy-egy földművelő család tulajdonában és használatában levő külterületi, magányos telepek (BELUSZKY, 2003).

A tanyák tipizálásának változásai az újabb elméleti csoportosításokban is nyomon követhetőek, ugyanis az összekapcsolt lakó- és gazdálkodófunkció mellett a modern tanyafogalmakban új elemek is megjelentek. A Nyugat-Európai szakirodalomban a felosztást illetően említenek *lakó- és munkahelyfunkcióval* (mezőgazdasági termelés) *rendelkező tanyákat*, *lakó- és*

turisztikai funkcióval rendelkező tanyákat (szálláslehetőség, egyéb szolgáltatás és programlehetőség, hagyományos eszközök készítése), *lakófunkcióval rendelkező és társadalmi közcélakat ellátó tanyákat* (például öregek otthona), *kizárólag tárolás funkcióval rendelkező tanyákat* és *másodlagos lakóhelyfunkcióval rendelkező tanyákat* (kizárólag a nyári szezonban használja a tulajdonos) (MILAN et. al., 2006; HASSINK et. al., 2012).

Gálné Horváth Ildikó 2014-es doktori értekezésében négy tanyatípust azonosított Hódmezővásárhely környékén, a *lakótanyát*, a *kisgazdatanyát*, az *idegenforgalmi tanyát* és a *farmtanyát*. A farmtanyán belül felhívja a figyelmet az ökogazdálkodást folytató tanyákra, az ökotanyákra, illetve a rekreációs funkcióval rendelkező tanyák terjedésére (GÁLNÉ, 2014).

Mérlegelve a tanyák életében bekövetkezett változásokat Becsei József 2016-ban egy újabb közleményében két további tanyatípust különböztet meg. A dominánsan árutermelési céllal létrejött *farmtanyákon*, melyek tulajdonosa jellemzően belterületen él és a *családi gazdálkodásra* – főleg önellátásra – *berendezkedő tanyákon* túl a gazdálkodás színvonala szerint megkülönböztet továbbá *nehezen működő*, illetve *megújulásra képes* tanyákat (BECSEI, 2016).

A Homokhátság tanyáinak egy átfogó felmérése során Ferencz Árpád és Deák Zsuzsanna funkciójuk szerint *gazdasági funkciójú tanyákat*, melyeken belül *mezőgazdasági tevékenységet folytató*, *egyéb gazdasági tevékenységet folytató* illetve *vendéglátást, idegenforgalmat folytató tanyákat* különböztetett meg, továbbá *lakófunkciójú tanyákat*, melyeken belül lakófunkcióval mezőgazdasági önellátásra berendezkedett, *idősek* vagy *megélhetési gondokkal küzdők tanyáit* illetve *nyaraló- és hobbitanyákat* határoztak meg (FERENCZ-DEÁK, 2017).

Egy, a mai trendeknek megfelelő tanulmányában, összesítve az elmúlt évek Dél-Alföldön végzett kutatásainak tapasztalatait, Juhász Antal a gazdasági tényezők mellett figyelembe véve tulajdonosaik származását, lakóhelyét, életkorát, társadalmi státuszát egy bővebb tipizálást vázolt fel. Megkülönböztet *élő gazdatanyákat*, *gazdasági telephely szerepű tartozéktanyákat*, *vállalkozó tanyákat*, *egyedülálló özvegy*, illetve *idős házaspár otthonát*, *napszámos*, *bérmunkás lakta tanyákat*, *kiköltözött családok tanyáit*, *külföldről települt családok tanyáit*, *szociális segélyből élő családok lakásait*, *vidéki tulajdonos hétvégi házáat*, azaz *hobbitanyát*, *külföldön élő családok nyárilakjait*, *vendéglőket* vagy *borozókat*, *vendégházakat* és *lakatlan tanyákat* (JUHÁSZ, 2018).

2.1.3. A magyar tanyák kialakulása

A honfoglalás folyamán őseink a Kárpát-medence sík- és dombvidéki tájainak gazdasági birtokbavételére törekedtek. Jelentős területet foglaltak el az árterek, melyek a történelmi Magyarország nyolcadát tették ki. Nem meglepő tehát, hogy ez jelentősen befolyásolta őseink gazdálkodását is. Az ártéri gazdálkodás rendszerének lényege volt, hogy a legelőváltás rendjét a folyók ismétlődő áradásai határozták meg. Tavasszal és ősszel a magasabb térszíneken, nyáron és télen, az alacsonyabb területeken legeltettek. A területhasználattal összefüggésben alakultak ki a települések is. Mivel az állatokkal az embereknek is enniük kellett, így kialakult a kettős szállásrendszer. A nyári szállás volt az ideiglenes település, melyből később a nagyhatárú mezővárosok kialakulásával a tanyák keletkeztek. A téli szállás általában a folyómenti területeken feküdt, és ezekből keletkeztek az állandó települések. A tanya őse valószínűleg, mint ahogy eleve a szó jelentésének meghatározásánál már láthattuk a több helyen ólas- vagy mezeikertnek, máshol réti szállásnak nevezett, szénakaszálással és részben földműveléssel hasznosított, szabad foglалású határ-béli földdarabon kialakított állatteleltető hely lehetett. Persze a kialakulás útja, feltételei, a létrejött telepek formája, rendeltetése, használati módja szinte minden területen más. Közös bennük az a vonás, hogy a magánbirtokokon létrejött pusztai szálláshelyeket kezdetben mindenütt állatteleltetésre, valamint a nyári mezőgazdasági munkák idején meghúzódo-, rakodó- és esetleg pihenőhelynek használták. Legtöbbjük területén csak akol, kunyhó, majd tüzelős istálló állt. A kezdetleges pusztai épületekben csak annyi időt töltött kint a városi parasztlakosság, amennyit az állatok gondozása, illetve a mezőgazdasági munkák végzése éppen megkívánt. Később a földművelés jelentőségének növekedésével egyre gyakrabban mentek ki nők is a tanyákra. A tartósabb ottlét igényeket támasztott, így idővel az istállók mellé lakóházak is épültek (PÖLÖSKEI-SZABAD, 1980). A tanyás gazdálkodás kialakulásának közvetlen előfeltétele volt az egyéni birtoklás és a szabad gazdálkodás. Mivel az általános és közvetlen előfeltételek különböző időpontokban értek meg, a tanyarendszer sem egyszerre bontakozott ki az Alföld egészén, és a fejlődésnek sem pontosan azonos állomásain haladtak keresztül a különböző területek.

A települések kialakulása hosszabb folyamat volt, mely a XI. századtól a XIV-XV. századig tartott (CSATÁRI, 2005B). Egyes adatok arra utalnak, hogy már a XV. században létrejöttek egyes területeken a későbbi tanyákkal rokon pusztai telepek, mint külterületi gazdasági telepek,

tartozéktelepülések formájában, a mezővárosok sajátosságaként (MAGYAR, 2014). A XV. század végére az aprófalvas települési rendszer honosodott meg. A vízrendezésnek köszönhetően hatalmas területek szabadultak fel és váltak mezőgazdasági területté az egykori árterek helyén (LETTRICH, 1968). A szabályozás a halállomány és a lakosság halfogyasztásának csökkenése ellenére előnyösen hatott a fejlődésre az egész Alföldön. Lehetővé vált az út- és vasúthálózat kiépítése, nőtt a szántóföldi kultúrákra alkalmas területek kiterjedése (BELLON, 2003). A szikes határrészeken pusztai ólak alakultak ki és állattartásra rendezkedtek be (VITÉZ, 2007). Az árterek megszűnése a halászmesterség visszaszorulását is maga után vonta. A víz alól felszabaduló területeken mezei kertek jöttek létre, mellyel a lakosság táplálkozási szokásai is átalakultak. (MENDÖL, 1939). A nagy területű határ kialakulásának második szakasza a török uralom alatt, vagyis az 1526-os mohácsi vésztől az oszmánok 1699-es kikiűzéséig terjedt. A török hódoltság után a városok többsége visszakerült a földesurak kezébe (BALLAGI, 1890).

A XVI—XVII. században a szatmári békét követően is az állattartás maradt a fő gazdasági ág a visszahódított országrészekén, a mezei kertek, ideiglenes tanyák még elsődlegesen az állattenyésztést, közelebről az átteleltetést szolgálták. A rajtuk emelt építmények (szárnyék, cserény, ólak, kunyhó, stb.) is jobbára csak az állattartással függtek össze. Az átteleléshez szénát biztosító kaszálók egy-egy felszántott darabjának megművelése, a mezei kert szántóföldként is történt használata csak másodlagos, alárendelt jelleg maradt a XVIII. század derekáig (LETTRICH, 1968). Az újra település, részben szervezett telepítések, visszatelepülések, részben pedig spontán beköltözések révén zajlottak. Jellemzője volt ennek a folyamatnak a föld szabadfoglalása, illetve a legelőváltásos gazdálkodás. A mezővárosok határrészei övezetekre tagozódtak, melyekhez már akkora határrészek tartoztak, hogy azokat a városból kijárva nem lehetett megművelni, így a határban újra kialakultak az ideiglenes szállások, melyekből végül állandó települések lettek, a tanyák (CSATÁRI, 2005).

A XVIII. század második felében aztán az Alföldön a mezőgazdasági ártermelés szerkezete gyors ütemben átalakult. A békeidőben megindult a népesség gyarapodása, amely szükségképpen hozta magával a gabonatermelés intenzívebbé válásának igényét, így az új gazdálkodási viszonyokban már a szántóföldi termelésre helyeződött át a súlypont. A termelés új rendje a tanyarendszer kiépülésével kapcsolódott össze. A jobb minőségű legelőket feltörték és gabonaföldekké alakították. A tanyák a mezővárosok járulékos települései voltak, ott jöttek létre,

ahol a határban lévő földek olyan távol estek a várostól, hogy napi kijárással nem lehetett megművelni őket (LETTRICH, 1968). A gabona iránti keresletet a Nyugat-Európában kialakult háborús helyzet is növelte. Az Alföld népessége ennek következtében jelentős gabonaszállítóvá vált, elsősorban Ausztria irányába (RUDL, 1983).

A XVIII. század végétől a XIX. sz. közepéig terjedő periódus alatt aztán, köszönhetően az előzményeknek, lényegében kialakult a magyarországi tanyahálózat, mely fejlődése *első szakaszának* tekinthetjük ezt az időszakot. Fő jellemzője, hogy a létrejött tanyák csak ideiglenesen lakottak voltak, és mint a városbéli ház tartozékai jelentek meg. A termelés színhelyén létesített gazdasági udvart jelentették, ahol a gazdák dologidőben huzamosabban is kint tartózkodnak (LETTRICH, 1968).

A tanyarendszer virágkorában, vagyis fejlődésének *második szakaszában* - 1850 és 1890 között a mezőgazdaság belterjesedésével a mezei munkák szaporodtak, és ekkor hódított teret az istállózó állattartás is, így egyre inkább szükségessé vált, hogy valaki állandóan kint tartózkodjon a tanyán. A gabonatermelés mellett megjelent a „kapás-növények” termesztése, továbbá a szőlő és gyümölcsstermesztés, főként a homokterületeken (ROMÁNY, 1973). A gazdálkodás üzemének központjává lett a tanya gazdasági súlyának növekedése folytán ideiglenesen lakott telephelyből állandóan lakott helyé vált (LETTRICH, 1968). Nemcsak tömegessé vált a tanyásodás, hanem ez lett az alföldi megyék jellegzetes településformája (KOVÁCS, 2019), amit az is alátámaszt, hogy 1850-ben a statisztikai adatok szerint még csak 50 ezer, 1869-ben már 200 ezer, 1910-ben pedig már 800 ezer fő lakott tanyákon (BELUSZKY, 2016).

A tanyafejlődés *harmadik szakasza* az 1890 és 1949 közötti időszakra tehető, mely időszak lényeges változásokat hozott a tanyahálózat térbeli képében. Megindult a birtokkal rendelkező parasztság tanyára költözése. A tanyarendszer ebben az időszakban hozzájárult a magyar mezőgazdaság belterjessé válásához az intenzív kertkultúrák és szántóművelés révén (KOVÁCS, 2007). A 1920-30-as években jelentős néptömegek áramoltak ki a zárt beépítésű városterületekről a tanyákra. A kedvezőbb megélhetést ígérő, önálló egzisztenciát biztosító tanyai birtok megszerzése motiválta a tanya felépítéséhez építőerővel rendelkező népességet. Az 1945. évi földreformmal aztán befejeződött a városból való kiáramlás (LETTRICH, 1968).

A *negyedik szakaszban*, vagyis az alföldi tanyarendszer rendszerváltozásig tartó történetében mégsem 1945, hanem 1949 jelenti az igazi fordulópontot. A felszabadulás, a földreform elindította a tanyavilág kedvező változásának folyamatát. A politikai pártok megalakulása, a félfüdülis megkötéseket tartalmazó bérleti- és munkaszerződések megszüntetése, a tanyai népművelés fellendülése, a tanyavilág életében, a várossal való kapcsolatrendszerben újat jelentett (GAZDAG, 1976). A földosztás utáni néhány évben új távlatok nyíltak, hiszen a földterületek arányosabb osztása eredményeként 70-75 ezer új tanya épült föl (ENYEDI, 1980; BELÉNYI, 1998). Az egykori cselédtanyák megszűntek, helyettük megjelentek a kis- (0–5 hold) és középparaszti (5–10 hold) tanyák (KOVÁCS, 1963). A fordulat éveit követően azonban a községesítés és a TSZ-szervezés kettős szorításában megtört a tanyafejlődés íve. A tanyarendszer átalakításának, pontosabban felszámolásának elősegítésére vagy inkább megoldására hozták létre az Országos Tanyai Tanácsot (ORBÁN, 1975). A tanyákon élő népesség a központi hatalom számára kevésbé tűnt ellenőrizhetőnek, akadályozta a mezőgazdaság átszervezését, a kollektív gazdálkodás kialakítását. A tanyák korszerűsítése sokba került volna, ezért kampányt hirdettek meg a tanyák felszámolására, továbbá kormányrendeletben a külterületeken építési és felújítási tilalmat iktattak be. Ezzel párhuzamosan, mivel már a Kiegyezés után felmerült az igény a tanyai lakosság részéről, hogy hivatalos ügyeik intézése végett ne kelljen a városba utazni, és egy teljes napot elvesztegetni, hanem kihelyezett közigazgatási egységek felállításával azokat helyben tudják rendezni (KISS, 1937). A központi hatalom a tanyák községesítése mellett döntött, ezért 1949 februárjában az Országos Tanyai Tanács állást foglalt abban, hogy a szétszórta élő tanyai lakosság számára meg kell teremteni a megfelelő gazdasági, egészségügyi, közigazgatási, kulturális feltételeket, amelyeket tanyaközpontok kialakításával és a tanyán élők beköltöztetésével lehet megoldani (ERDEI, 1949). A létrehozásukat követően a tanyavilágból sok családot tanyaközpontokba telepítettek, kevés pénzért ingatlant biztosítva számukra, kihasználva a parasztság ismert szorgalmát (SZENTI, 2018).

A tanyák felszámolásának folyamata az 1970-es évekre lelassult, illetve megállt. A tanya megtűrt településformává vált, ami lehetővé tette a meglévő épületek korszerűsítését, komfortfokozatának javítását (VALUCH, 2005). Ekkorra viszont már a kitelepülés helyett a városbaköltözés és az elvándorlás vált meghatározóvá, ami a külterületen élők soha nem látott mértékű megfogyatkozásához vezetett. Az 1980-as években, hazánkban is meginduló szuburbanizációs folyamatok a vidéki városokban is megjelentek (BAJMÓCZY et. al., 2018).

Az ötödik szakaszban, az 1989-es rendszerváltozást követően új elemek kerültek a tanya-kérdésbe, hiszen négy fontos változás érintette a rurális folyamatokat, a földtulajdonviszonyok alapvető átalakulása, a kárpótlással és annak további következményeivel együtt, a mezőgazdasági nagyüzemek megszűnése, átalakulása, a vidéki ipar szinte teljes összeomlása és a helyi önkormányzatok megalakulása, melyek mind hatással voltak a tanyavilágra is (MEZEI, 2012; CSATÁRI, 2017). Kialakult a föld magántulajdonán alapuló termelés, ami átrendeződést hozott. Csak az életképes tanyai gazdaságok tudtak megkapaszkodni, de azok sem könnyen. A polgári demokrácia és a lakosság tele volt lelkesedéssel és várakozással, többek között a tanyai életmód és gazdálkodás visszaállításának reményével (KOVÁCS, 2019), de sajnos nem lehetett ott folytatni, ahol négy évtizeddel korábban abbamaradt, mert a tanyás határrészek községekké alakításával végérvényesen megváltoztak a tanyai életmód térbeli keretei (BECSEI, 1996).

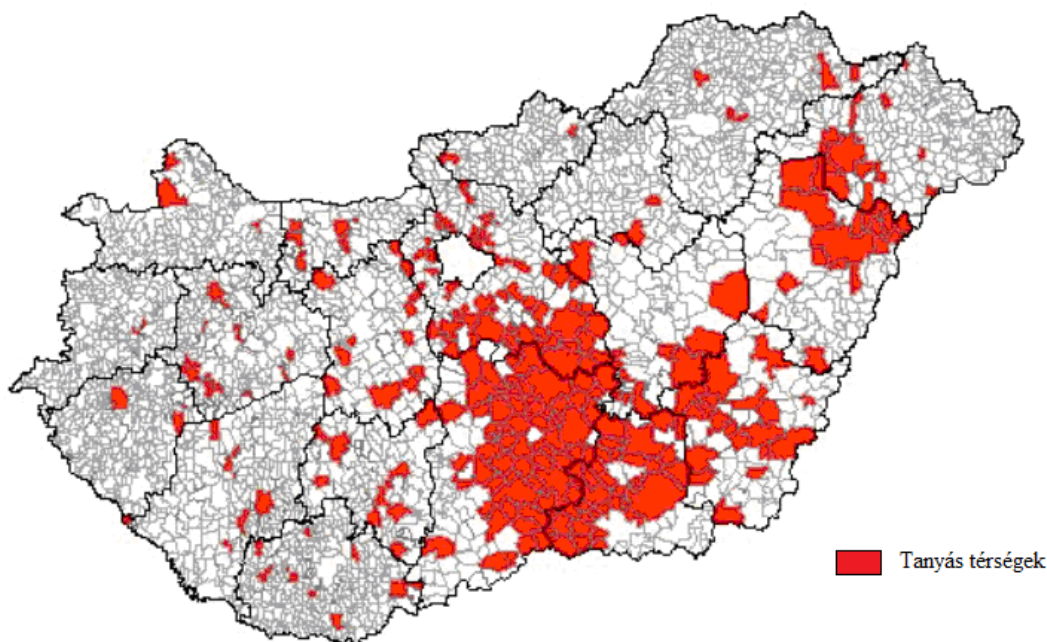
Az egyes periódusok időbeliségével kapcsolatban a kutatók eltérően vélekednek, attól függően, hogy az Alföld mely térségét vizsgálták. Ennek megfelelően Erdei Ferenc szerint az első korszak a XVIII. század második felétől a XIX. század közepéig tart (ERDEI, 1942). Lettrich Edit a század első felére teszi ezt az időszakot, míg a harmadik fázist a XIX. század második felétől számolja (LETTRICH, 1968). Szabó István a harmadik szakaszt már a XIX. század elejére teszi (ROMÁNY, 1973).

2.1.4. Tanyás térségek Magyarországon

Erdei Ferenc tapasztalatai alapján már az 1940-es években felvázolta hazánk, azon belül pedig az Alföld tanyás részeit (ERDEI, 1976). Kecskemét tanyavilágáról Csatári Bálint és munkatársai egy részletes kutatást végeztek (CSATÁRI, 2005), de ugyanilyen fontosak Romány Pál tanulmányai is (ROMÁNY, 1973). A Karcag-környéki tanyavilágról Molnár Melinda munkájának köszönhetően kapunk képet (MOLNÁR, 1997). A szegedi tanyavilágról rendelkezésre álló ismereteket Duró Annamáriának köszönhetjük (DURÓ, 1993). Szentí Tibor Csongrád megyei néprajzi kutatásai az ottani tanyai életbe nyernek bepillantást (SZENTI, 1979). Becsei József nemcsak a Csongrád megyeii, hanem a Békés megyei, valamint az egész Alföld tanyáiról írt összefoglalót (BECSEI, 1996; BECSEI, 2002). Beluszky Pál és munkatársai pedig Nyíregyháza sajátos tanyás részét mutatják be (BELUSZKY, 1982). Ezekből az írásokból már kitűnik, hogy a tanyák az ország középső és keleti megyéire a leginkább jellemzőek és 7 megye területén helyezkednek el.

A rendelkezésre álló adatok alapján az ország leginkább tanyásodott területei a megyék határait átlépve a következők: a Homokhátság széles területe (Bács-Kiskun megye, Pest megye, Csongrád-Csanád megye egyes területei), a Nyírség területe (Hajdú-Bihar, Szabolcs Szatmár-Bereg megye egyes területei), illetve a Szegedtől Békéscsabáig nyúló terület (Békés megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye egyes területei). A szakirodalmi források és kutatások a hasonlóságok mellett jellegzetességeket is feltártak a három területen, ugyanis különböző tanyatípusok különböztethetőek meg az egyes térségekben. Kecskemét környékén a szórványokat, Békés megyében a sortanyákat, Nyíregyháza térségében a bokortanyákat találjuk (ROMVÁRI, 2017).

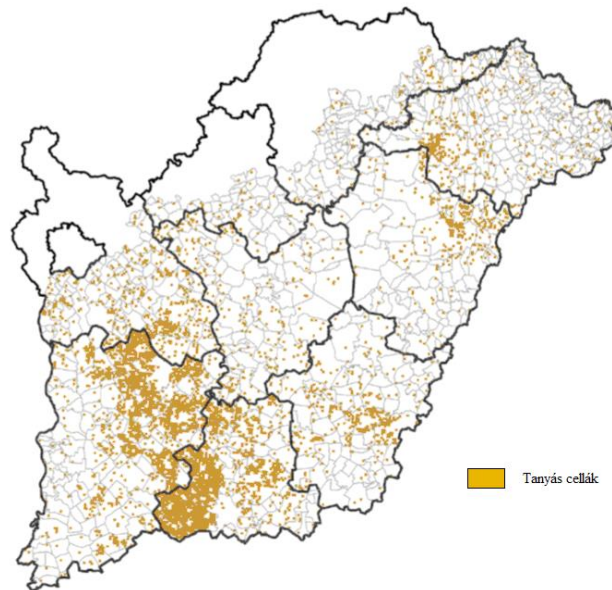
Pontos összeírás a tanyák és azok lakosai vonatkozásában utoljára az 1990-es népszámláláskor állt rendelkezésre, ezért a 2011-es évben indult Tanyafejlesztési Program keretében szükségképpen újfent felmérték az ország tanyás részeit, melyhez az MTA RKK ATI és a VÁTI Kht. 2005-ben végzett vizsgálatának adatait adaptálták (VÁTI, 2005). A kutatás eredményei kapcsán a 97/2005. (XII.25.) OGY. határozat tartalmazza azt a mai is aktuálisnak tekinthető térképet, mely Magyarország tanyás területeit mutatja meg, mely harmonizál a korábbi összesített szakirodalmak eredményeivel, továbbá a legutóbbi Népszámlálás adataival is (3. ábra).

3. ábra: Tanyás térségek Magyarországon

Forrás: T97/2005. (XII. 25.) OGY. határozat, 2005

A tanyák leginkább a jobb termőföldű területeken maradtak meg, ahol a mezőgazdasági területeken található és nagy valószínűséggel gazdálkodást is folytató egységek sűrűsödése figyelhető meg. Elsőnek a legnagyobb tanyai gazdálkodási és a piacozási hagyományokkal rendelkező egykori nagy alföldi mezővárosok térségei tűnnek ki. Szeged, Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Csongrád, Békéscsaba, Debrecen és Nyíregyháza városok volt tanyazonáiban láthatóan térben összefüggő tanyás cellaegységeket alkotnak a belőlük egykor leválasztott tanyaközségek mezőgazdasági külterületei is (4. ábra) (CSATÁRI-FARKAS, 2018).

4. ábra: A mezőgazdasági hasznosítású földterületekhez kötődő tanyás cellák az Alföldön

Forrás: Csatári-Farkas, 2018

2.1.5. A külterületei és a tanyai lakosság

Hazánkban demográfiai jellegzetesség, hogy a népesség egy része nem a települések belterületén, hanem azok környékén, különálló belterületi és külterületi részein él (a területszervezési eljárásról szóló 321/2012. (XI.16.) Kormányrendelet rendelkezéseinek megfelelően). A XX. század első felében a külterületi népesség meghaladta az 1 millió főt, és több mint 10 ezer külterületi lakott helyről beszélhetünk, majd az urbanizáció, a kedvezőtlen életkörülmények, a településpolitika, illetve a gazdaság jellegének megváltozása következtében a külterületi népesség drasztikusan, mintegy 75%-kal csökkent 1949-1990 között. Az egyéb belterület kategória megjelenésével aztán az egyes településekhez közeli erősödő külterületi központok

egyéb belterületekké váltak. A vidéki térségek tanyáiban 24 ezer fővel, majorjaiban pedig már 10 ezer fővel laknak kevesebben, mint 20 éve (2. táblázat) (BAJMÓCZY, 2018).

Külterületek típusa	Népesség szám (fő)					
	1960	1970	1980	1990	2001	2011
Tanya	641113	458653	265872	170094	158454	148421
TSZ	181659	133545	66658	40233	33847	27585
Vasúti-, gátórház	15208	12759	7778	4590	4392	2900
Ipar-, bányatelep	21542	18867	12788	6898	5494	5358
Cigánytelep	14187	10414	2324	454	311	183
Hegy, szőlőhegy	72254	55629	32347	21435	27636	38346
Üdülő	7092	4355	2880	1950	2472	4355
Kiskert	7216	6573	5620	7466	14691	29167
Periurbán	44778	41286	32482	21737	27546	35206
Központi bel- terület része	51460	49829	17630	2954	2852	-
Intézmény	4940	5059	6257	6599	12468	9466
Önálló, falu	8318	6913	4519	3512	3865	3894
Egyéb	3345	1419	619	134	150	1633
Összesen	1073112	805301	457774	288056	294178	306514

2. táblázat: A külterületek különböző típusainak lakosság száma 1960-2011 között

Forrás: Helységnévtárak alapján történt számítás, Bajmóczy 2018

1960 óta hazánkban a lakott külterületek száma folyamatosan csökken, 1960-2011 között összesen 23 542 létezett, míg 2011-ben már csak 10 584 ilyen lakott hely volt (3. táblázat).

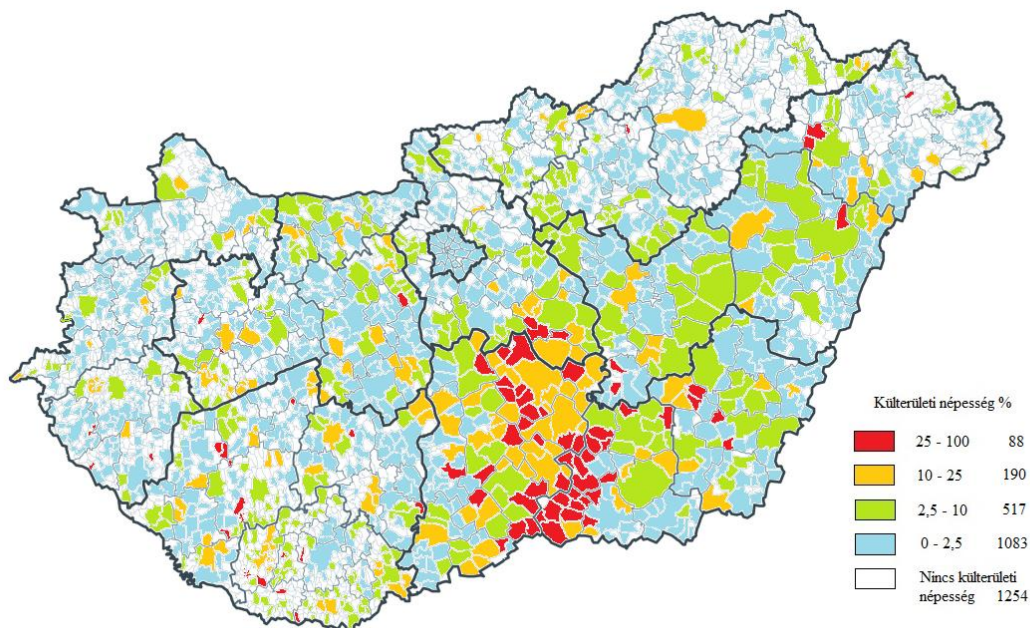
Megnevezés	Összesen	Lakott települések száma (darab)					
		1960	1970	1980	1990	2001	2011
Központi	3154	3133	3139	3128	3153	3154	3154
Egyéb	1076	615	725	755	790	868	925
Külterület	19312	14725	12394	9022	6852	6451	6505
Összesen	23542	18473	16258	12905	10795	10473	10584

3. táblázat: Lakott települések száma 1960-2011 között

Forrás: Helységnévtárak alapján történt saját számítás, 2020

Az országos átlag is iránymutató, de települési szinten a differenciák sok esetben kiugróak. Ma Magyarországon egyetlen terület van, mely egybefüggően magas külterületi népességarányal rendelkezik, ez pedig a Duna-Tisza Közén található Homokhátság területe, ami Bács-Kiskun

megye keleti felében, illetve Csongrád-Csanád megye nyugati szélén helyezkedik el. Emellett még csak Szarvas, Békéscsaba és Nyíregyháza környékén találunk pár településből álló, magasabb külterületi népességgel rendelkező területeket (5. ábra).

5. ábra: A külterületi népesség aránya Magyarországon 2011-ben

Forrás: A KSH adatai és Bajmóczy (2018) alapján történt saját számítás, 2020

Az említett különbségek többek között annak is köszönhetőek, hogy az egyes külterületi típusok fejlődési trendjei eltérően alakultak a rendszerváltozást követően, ugyanis 1990 előtt lényegében az összes külterületi településtípus népessége fogyott, sok helyen drasztikusan, viszont 1990 után differenciálódás állt be, a kiskertek, üdülőövezetek, periurbán térségek és a szőlőhegyek népességszáma érezhetően megugrott (BAJMÓCZY, 2018).

2.1.6. A Hajdú-Bihar megyei tanyavilág

Hajdú-Bihar megyén belül leginkább Debrecen hosszan elnyúló, hajdan egészen a Tisza vonaláig érő határa érdemel figyelmet, mert különböző természeti adottságainak köszönhetően erdőt, szántót és legelőt egyaránt magában foglalt (CSATÁRI, 2005C), melyek különböző tanyafejlődési pályákat írtak le.

Debrecen neve először a Váradi Registrumban tűnt fel 1235-ben. A XV. században a nagy nyugati fogyasztó piacokba bekapcsolódó, egyre nagyobb mértékben folytatott állatkereskedelem birtokszerzésre indította a debrecenieket, melyre a török hódoltság korában kedvező alkalom kínálkozott. Ebben az időben a város a területek állattartó-földművelő típusához tartozott, és fontos állomása volt a távolsági kereskedelemnek is (GAZDAG-ÓNOSI, 1988). A török hódoltság folytán az elpusztult környékbeli falvakból a lakosság egy része a nagyobb személy- és vagyonbiztonságot nyújtó városokba húzódott, ami Debrecen esetében is így volt. A pusztai külső állatteltető szállások tömeges elterjedéséről tanúskodik már az 1514. évi 61. törvénycikk, melyben a törvényhozás a szállások építésével és fenntartásával űzött visszaéléseknek igyekezett gátat vetni, illetőleg *“a szállásokban otthonra találó féktelen pásztor és szabad hajdú népséget”* jogos közbiztonsági okokból megrendszabályozni törekedett (SZABÓ, 1929).

1642-ben a teletető pásztorok az erdőkben szállásokat emeltek, amiért a városi tanács őket az *“erdő prédálásától”* eltiltotta rendeletében. Ez egy korai írásos említése megyénkben a szállásoknak, ugyanis az *“apafájai disznóólok”* is pásztorszállásoknak tekinthetők. Hasonló jellegű építményeket sejtenek az 1724-ben Bagoson, Radványon és Gúton a *“széthányt istállók”* és az 1783-ban tilalmazott nagycserei ólak és aklok említése is. Az, hogy az erdőségi kaszálóknál a pásztorszállásokon kívül földművelési tanya jelleggel bíró szállások már a XVIII. században is voltak, kitűnik a városi tanács által a csőszök számára 1740-ben kiadott szolgálati utasításból. A földművelést folytató tanyák első határozott nyomaira majd csak 1744-ben találunk. A debreceni harmincados a debreceniek által zálogban tartott fiskális pusztákról és erdőkről adott számot, minden egyes birtoknál megemlítvén *“az azokon található épületeket,.. Hegyesnél azt jegyezte meg, hogy “a pusztán kunyhók, vagyis szállások (tuguria) állanak, melyeket a földművelést űző polgárok létesítettek”* (SZABÓ, 1929).

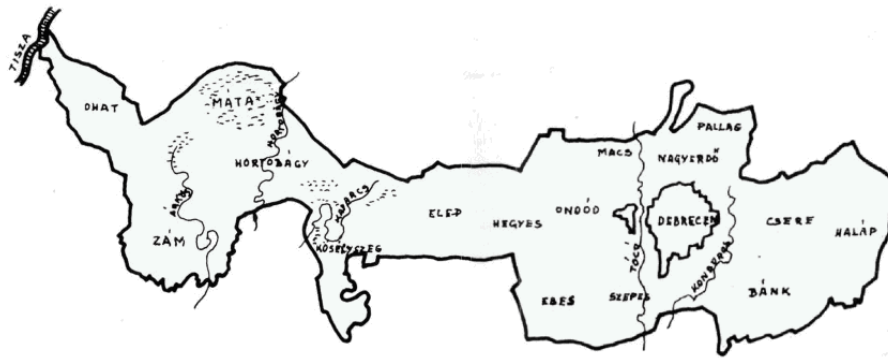
Az *időszaki telepek* kora volt a XVIII. század. A kezdetleges telepek nyáron, fontos mezei munkák esetén, télen a jószágteletetés tartamára szolgáltak lakóhelyül és munkatelepül (SZABÓ, 1929). Az 1770-es évekből fennmaradt írásos anyagokban úgy fogalmaznak, hogy *“öregebb emberek emlékezete szerint az legelső tanyák a vidi pusztán lehettek”*. Az 1783-84-es években a császári biztos birtokrendezést hajtott végre a hat hajdú-városban, és a nyomásos gazdálkodás bevezetésére ösztönözték a hajdúkat (OROSZ, 1982).

Az *állandó majoros-tanyák* a XIX. század első felében váltak jellemzővé, amikor a gazda alkalmazásában álló majorosok már állandóan a tanyán laktak. Az előbb említett vidi pusztá mellett állatteleltető szállások jöttek létre a XIX. század első felében Vámospércs pusztáján Fülöpön, a Nánáshoz tartozó Tedejen és a böszörményi Zeleméren is. Ezek kialakulása ugyanúgy spontán folyamat volt, mint az ország más vidékein történt tanyák kialakulása. Az államhatalom rendészeti okokból tilalmazta a szállásokat, tanyákat, ugyanis a tanyai közbiztonság fokozatosan romlott (OROSZ, 1982). Egy 1838-as tanyaösszeírás során az alsójáráshoz tartozó Ebes, Hegyes, Ondód és Szepes pusztákon 316 tanyát számláltak össze (SZABÓ, 1929). A több határt egyenletesen átszövő tanyásodással ellentétben csaknem szigetszerűnek lehet tekinteni Debrecent. A vele határos helységek, Szoboszló, Hadház, Sámson, Böszörmény és Nádudvar közül csupán az utóbbi kettő határában tűnt fel néhány tanya. Debrecen nyugati része viszont egészen a szomszédos határokig egyenletesen berakódott tanyákkal (PÖLÖSKEI-SZABAD, 1980).

A következő korszak az *állandó cselédes- és kiszgazdatanyák* kora volt a XIX. század második felében, a Hajdúsági tanyásodás tovább fejlődése megtörtént és létrejöttek a gabonatermelő földműves tanyák (OROSZ, 1982). Az 1848-as szabadságharc bukása után az abszolutizmus hatóságainak figyelme az eddiginél fokozottabb mértékben terelődött a tanyákra. Már az 1850-es elrendelt és házszámozással egybekötött népösszeírás végrehajtásakor Debrecen város kilenc tanyás pusztáján 708 tanyát számoltak össze. A tanyán lakók száma 1860-ban országosan mintegy 96 629 fő volt, az akkori összlakosság tizede, ez megyénkben 9 629 fő volt, ami az összlakosság 14,2%-át jelentette (GAZDAG-ÓNOSI, 1988).

Az 1888-1889-ben megvalósult tagosítás hozzájárult a tanyásodás lassú előre haladásához. A gazdálkodás extenzív volta és az üzemvitel sajátos jellege miatt Debrecenben az I. világháborúig a külterületek benépesülése, a tanyai népesség számának alakulása nagymértékben eltért a többi Alföldi tanyás várostól, tömeges kiköltözésre pedig csak azt követően került sor (OROSZ, 1982).

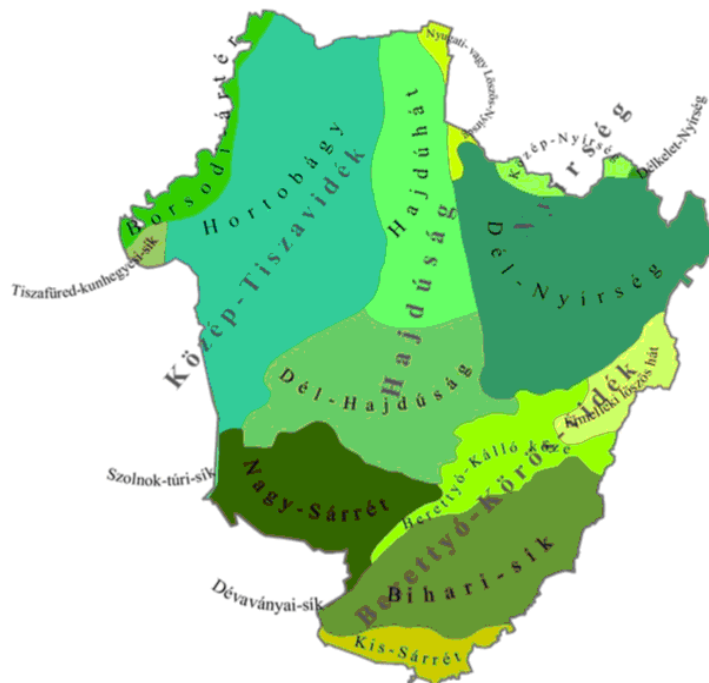
Az Országos Tanyai Tanács Debrecen környékén tíz tanyaközpont felépítését és berendezését irányozta elő 1949-ben a HBmL. XXI. 505/n. 1. számú rendeletével (6. ábra) (GAZDAG, 1976).

6. ábra: Tanyaközpontok Debrecen környékén 1949-ben

Forrás: Gazdag, 1976

A megye legújabb kori története 1950. március 16-tól számítható, amikor a jelenlegi megyehatárokat trianoni békeszerződés nyomán megcsonkult Bihar és a mindössze 120 éves múltú Hajdú vármegyék összevonásával alakították ki. Az északi rész jellemzője a kiterjedt tanyavilág, ahol a Nyírség déli része és a Hajdúság északi része terül el (7. ábra).

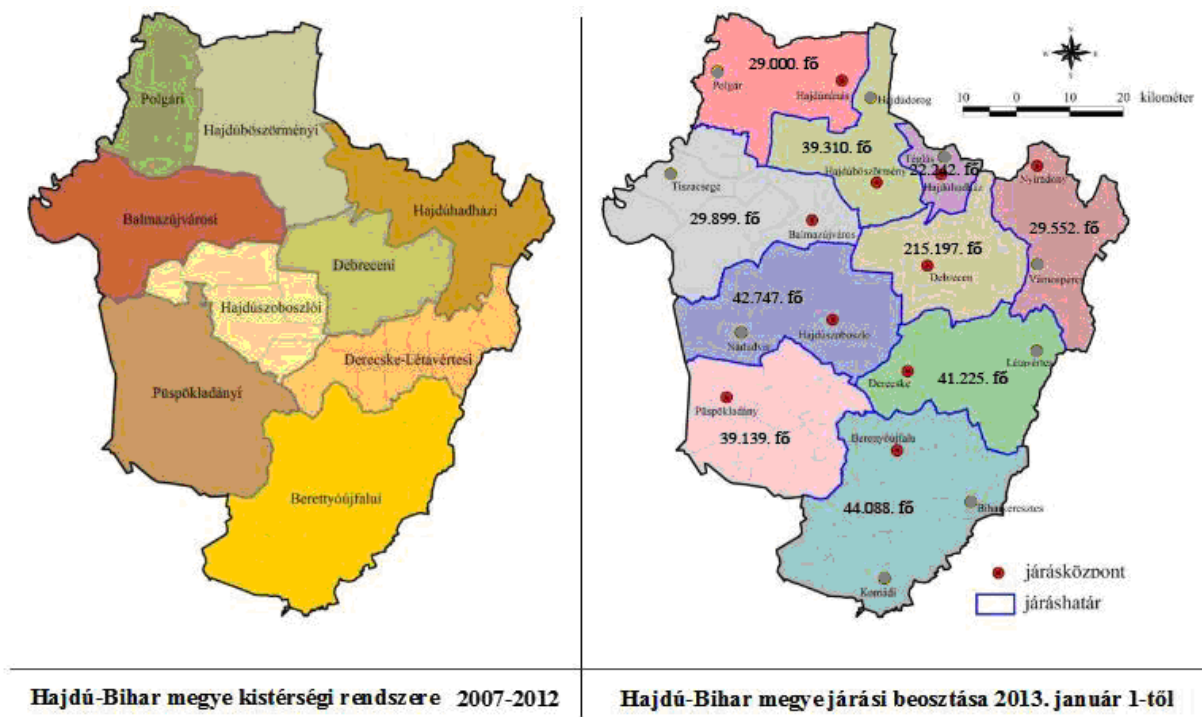

7. ábra: Hajdú-Bihar megye tájföldrajzi térképe

Forrás: Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepció, 2013

A megyére, mint általában az Alföld egészére a rendszerváltozást követően jellemző volt az infrastruktúra elmaradottsága. Területének harmadát a gazdasági fejlettség szempontjából is hátrányos helyzetű települések alkották (SÜLI-ZAKAR, 1996), melyek aránya a 2000-es év első évtizedének végére már jóval az ötöde alá csökkent (PÉNZES, 2011), és a gazdasági beruházásoknak köszönhetően ez az arány lassú léptékben, de azóta is javul. Az elmaradottság megmutatkozik a szegregátumok megjelenésében, a megye településállományának 61%-a érintett ebben a tekintetben, ami országosan az egyik a legmagasabb érték (BALCSÓK et. al., 2019).

A 2013. január 1-től kiépülő járási rendszer az állami közigazgatás feladatainak hatékonyabb működési kereteit teremtette újra a többcélú kistérségekhez képest területi átrendezéssel (8. ábra).

8. ábra: Hajdú-Bihar megye járási felosztása és népességszáma

Forrás: Saját szerkesztés a Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepció, 2013 és KSH, 2018 alapján

Az egyes járások népessége különböző létszámú és összetételű, ami más és más feladatokat vet fel. A Hajdú-Bihar megyei tanyavilág leginkább a Hajdúnánási, a Hajdúszoboszlói, a Debreceni, a Hajdúhadhási és a Nyíradonyi járásban él tovább.

2.1.7. A tanyákat érintő kortárs kutatások

A tanyákról szóló szakirodalom, mint ahogy láthattuk az elmúlt száz évben számos szociológiai, településföldrajzi, etnológiai, vízgazdálkodási és környezetvédelmi kérdéssel foglalkozott. Ezen tanulmányok legnagyobb tudományos bázisa a Magyar Tudományos Akadémia (továbbiakban: MTA) Regionális Kutatások Központjának Alföldi Tudományos Intézete, amely a tanyát, mint rendszert vizsgálja már az 1980-as évektől kezdődően az azt körülvevő táji környezetben (KUJÁNI, 2018). Természetesen tanyakutatásokat mások is folytattak, melyek közül a legfontosabbakat összegyűjtöttem, tekintettel arra, hogy azok a saját kutatásomat is formálták.

A Lakiteleki Népfőiskola által életre hívott Tanyakollégium hallgatóinak jóvoltából 2002-2003 között széleskörű felmérés készült, melyet a Szent István Egyetem, a Corvinus Egyetem, a Károly Róbert Főiskola és a Kecskeméti Főiskola tanárai és hallgatói az MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézetének Kecskeméti Osztálya irányítása mellett végeztek el 24 kiskunsági település mintegy 825 tanyáján (ROMVÁRI et. al., 2018).

Nem sokkal később a legátfogóbb tanyakutatás a Duna-Tisza-közi Homokhátság 106 településén zajlott 2004-2005 között. Az MTA egykori Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társasággal (a továbbiakban: VÁTI) közösen több mint 8 ezer tanyát mértek fel tanyagondnokok, mezőőrök, szociális munkások, nemzeti parki területfelelősök segítségével. Ezen kutatás kutatási és tervezési-fejlesztési dokumentumai a legtöbbet idézett munkák közé tartoznak jelenleg ebben a témában. A falu folyóirat 2006-os évfolyamának 2. száma összefoglalta ezen kutatás főbb eredményeit. Ezzel párhuzamosan zajlott az MTA Regionális Kutatások Központja, Alföldi Tudományos Intézete által a Homokhátság 104 településén 2005-ben elvégzett terepmunka is. Ezen felmérés keretében a kutatók öt tematikus egység (környezet, gazdaság, társadalom, épített környezet, illetve egyes tanyatípusok és bizonyos progresszív elemek) mentén vizsgálták, elemezték a tanyákat. A kutatás során 39 251 tanya felmérése történt meg (ROMVÁRI et. al., 2018). A VÁTI 2006-ban ismét tanyafelmérést végzett a dabasi járásban, melynek során 485 tanya felmérése történt meg (LANTOS-HÁDA, 2017).

Komoly kutatómunkát végeztek továbbá a Kecskemét-környéki területeken Csatári Bálint és szerzőtársai 2013-ban. Céljuk volt az Alföld egészére vonatkozó átfogó, aktuális és frissíthető adatok beszerzése a tanyák számáról, típusairól. Ugyanebben az évben a Tanyafejlesztési

Program keretében az MTA 8 598 tanyát érintő felmérést végzett (LANTOS-HÁDA, 2017)

A 2014–2020-as uniós programozási időszakból egyre fontosabbá vált a vidékfejlesztés Európában és hazánkban is. Ennek kapcsán végeztek részkutatásokat például Békés megye tanyáinak helyzetéről is 2013-tól (NAGY et. al., 2016).

A Földművelésügyi Minisztérium szakmai irányításával 2016-ban átfogó felmérés készült, melynek keretében több mint 94 ezer tanyát jártak végig a kormányhivatalok munkatársai. A felmérés alapján a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft. elkészített egy előzetes megvalósíthatósági tanulmányt, amely többek között bemutatja a villamosenergiát nélkülöző tanyák helyzetét, valamint lehetőségeket, javaslatokat fogalmazott meg a villamosítási problémákkal kapcsolatban (LANTOS-HÁDA, 2017).

A felsorolt vizsgálatok eredményei, tapasztalatai beépültek a helyi és kistérségi stratégiákba, akcióprogramokba illetve a 2010-es években meginduló Tanyafejlesztési Programba is.

2.1.8. A tanyák helyzete napjainkban

A magyar tanyarendszer súlyos örökséggel lépett a XXI. századba (SZENTI, 2018). Több évtizede tart a külterületi, azon belül leginkább a tanyai népesség fogyása, ezzel párhuzamosan a tanyák fokozatos megszűnése és esetleges átalakulása (CSATÁRI-FARKAS, 2018). Manapság különféle gondokkal küzd sok tanyalakó, amiket sok esetben saját berkeiken belül nem tudnak megoldani, hiszen politikai érdekérvényesítésük nagyon gyenge. A faluba és a városba járó fiatalok helyben tartása kapcsán nincs eszköz a kezükben, sok az elöregedő tanyai lakos és lerobbant lakóépületek felújításában sem számíthatnak jobbra külső támogatásra.

Mint ahogyan korábban bemutattam, a tanyák lakossága az 1980-as évek végére lecsökkent, ami főleg annak volt köszönhető, hogy a társadalom életszínvonala, elvárásai nőttek, azonban a tanyákon nem épültek ki a modern igényeknek megfelelő infrastruktúrák, így az ottlakók, főleg az újabb generációk és azok gyerekei inkább beköltöztek a közeli falvakba és városokba.

A rendszerváltozással azonban megkezdődött a tanyavilág újraéledése és újrafelfedezése. Egy pozitív irányú elmozdulás volt megfigyelhető, egy megújulás, ami a kárpótlás során visszakapott földek birtokbavételekor a városból kiköltözők ténykedése kapcsán jelent meg, akik a tanyákat

felújították vagy éppen új tanyákat építettek. Az eltelt több mint 30 év megmutatta, hogy az újonnan keletkezett tanyák funkciója már nem a mezőgazdasági tevékenységek lehetővé tétele. Azok már egészen más célokat szolgálnak, ami egyrészt az életmóddal és a lakókörülményekkel szemben támasztott modern igényekkel, másrészt a mezőgazdasági nagybirtok egyre jelentősebb térnyerésével magyarázható (CSATÁRI-FARKAS, 2018).

Az egykori társadalom a mezőgazdálkodáson kívül más tevékenységet és megélhetési lehetőséget elképzelni is csak nehezen tudott, vagyis a gazdasági biztonság alapvető pillére a tanya és az ott folytatott gazdálkodás volt. Azóta a mezőgazdaságban megjelentek a modern gépek, az új termesztési és tenyésztési technológiák, amik átalakították a gazdálkodást, ezzel a benne résztvevő embert is. Átalakult a tanyai társadalom struktúrája, foglalkozási és foglalkoztatási szerkezete, az emberek földhöz és a mezőgazdasághoz való viszonya, ezeken keresztül pedig a tanyákhoz való viszonya is. A tanyán élők foglalkozási szerkezetében beállt változások ugyanezt mutatják. Míg korábban a városban lakóknak a tanya volt a munkahelye, ma a tanyaiak egy részének a munkahelye a városban van. Gazdaság és lakóhely tehát ismét külön áll előttünk, csak éppen fordított viszonylatban, mint a tanya születésekor (BECSEI, 2002).

Ugyan a tapasztalatok alapján a tanya a földművelésből való termelés színterének megtestesülése, azonban az ott fellelhető gazdasági szerepek már csak részben kapcsolódnak a mezőgazdasághoz, és egyre nagyobb mértékben más gazdasági szektorokhoz húznak, úgymint mint a kereskedelem, a hobbi, a rekreáció, a sport vagy az idegenforgalom. A legjelentősebb azonban mégiscsak a kizárólag lakáscéllal használt tanyák szerepe, ahol a kiköltözés motivációi nagyon eltérőek. A jobb anyagi helyzetű aktív korúak a zsúfolt várostól akarnak távolabb és a természethez közelebb kerülni. A nagyállat-tenyésztők a belterületi korlátozások elől kénytelenek kihúzódní a település peremére. Számos idős házaspár, vagy egyedül élő nyugdíjas keres magának nyugodt, de aktív életteret itt. Ugyanakkor az egy új tendencia, hogy szociálisan hátrányos helyzetű családok, egyének az olcsóbb megélhetés reményében költöznek ki a belterületekről a tanyákra, majd ott ragadnak a rossz anyagi helyzetük miatt (NAGY et. al., 2016). Ebbe a csoportba gyakran a társadalom perifériáján, nehéz megélhetési körülmények közt élők tartoznak, akik ha nem tudnak beilleszkedni a tanyai közösségbe és hatékonyan alkalmazkodni az új életkörülményekhez, újabb krízishelyzetbe kerülnek, és ismét rálépnek a szociális lejtőre, menekülnének, de sokuknak már nincsen hova, komoly problémát okozva ezzel az ellátó rendszernek (CSATÁRI, 2005C). Rajtuk

kívül a tanyákon a hasonlóan nehéz helyzetben vannak azok az idős emberek, akik a tanyájukon éltek végig a tanyatörténelem viharait, önhibájukon kívül jövedelmük alacsony, hajlékuk értéktelen, felújításra, gyakran bontásra vár, és nem engedhetik meg maguknak, hogy a közeli településre költözzenek. Lehetőségeik korlátozottak, otthonaikhoz ragaszkodnak, helyzetükön nem lehet változtatni. Esetükben, a hiányok enyhítésében különösen fontos szerepe van a szociális gondoskodásnak, támogatásnak (GÁLNÉ, 2009).

Az előbbieken vázolt deprivációk feszültségeket okoznak, amiket az ellátó rendszer felismert, és *“a vidékfejlesztés szelíd módszerével”* (CSÖRSZNÉ, 2004) a fennálló társadalmi egyenlőtlenségek mérséklése a magyar szociálpolitika egy speciális elemének, a falu- illetve tanyagondnoki hálózat működésének köszönhetően folyamatban van. A tanyai lakosok érdekeinek képviselését, segítségét, aktivizálását leghatékonyabban a tanyagondnokok képesek megvalósítani, mivel széles spektrumú tevékenységüknek köszönhetően személyes, bizalmi kapcsolatot alakíthattak és alakíthatnak ki a tanyai lakosokkal, így egyfajta húzóerőként jelenhetnek meg ezen emberek szemében (HEGEDŰS, 2013).

2.1.9. A Tanyafejlesztési Program

A 90-es évektől kezdődően kimutatták, hogy a tanyák felzárkóztatása nem csupán önmagában fontos, az általuk érintett alföldi térségek szempontjából is meghatározó, ami csak átgondolt, átfogó tanyapolitikával és állami támogatással lehetséges, amit az EU-csatlakozást követően folytatott kutatások megerősítettek. Ezek alapján körvonalazódtak azok az újszerű elgondolások is, melyek szerint a tanyák, bizonyos feltételekkel és javuló körülmények között a fenntarthatóság szempontjait figyelembe vevő, multifunkcionális vidéki gazdálkodás és a környezettudatos életmód letéteményesei lehetnek (PERGER-KOVÁCS, 2019). A Magyar Kormány célul tűzte ki, hogy jelentős hangsúlyt fektet a tanya, a tanyás településrendszer és gazdálkodási forma fennmaradására, új életre keltésére és fejlesztésére (LANTOS-HÁDA, 2017).

Míg az 1998-ban elfogadott Országos Területfejlesztési Konceptió még úgy fogalmazott, hogy a területfejlesztési politika *„nyitott a tanyák fejlődésével kapcsolatban és fejlődésüket nem korlátozza”*, a 2005-ben elfogadott újabb dokumentum már egyértelműen kijelentette, hogy *„az európai szinten is táj- és kultúrtörténeti jelentőséggel bíró tanyás településrendszer és gazdálkodási forma olyan térszerkezeti struktúra, melynek fennmaradása nemzeti érdek”*. Nem

sokkal később aztán a tanyák és tanyás térségek megőrzéséről, fejlesztéséről szóló 49/2009. (V. 27.) OGY. határozat már azt deklarálta, hogy „a tanyák és tanyás térségek védelme és fejlesztése, a tanyavilágban meglévő nemzeti értékeink megőrzése, valamint az itt élők iránti társadalmi szolidaritás érdekében” szükséges az előirányzott lépéseket megtenni, ami aztán egyre átfogóbb célokkal került be a hazai fejlesztéspolitikába. A Tanyafejlesztési Program (továbbiakban: TP) esetén egy komplex, összetett célrendszerrel beszélhetünk. Az azon belüli részcélok az országgyűlési határozat szellemében a program indulásakor a tanya, mint településtípus, a tanyás térségek, mint sajátos vidéki térségtípusok, a tanyákon fellelhető nemzeti értékek megőrzése, valamint a tanyán élők életszínvonalának javítása voltak (PERGER-KOVÁCS, 2019). A kezdeményezést a Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020 végrehajtásával összefüggő feladatokról szóló 1074/2012. (III. 28.) Korm. határozattal fogadta el a Nemzeti Vidékstratégia nyolc térségi komplex Vidékfejlesztési Programjának (továbbiakban: VP) egyik kiemelt elemeként, mely aztán a tanyák jövője kapcsán a kormányzat prioritásává vált. A programban meghirdetett konkrét támogatási célokat az egykori Vidékfejlesztési Minisztérium elsősorban a Magyar Tanyákon Élők Egyesületének szakmai programjában foglaltakra alapozva alakította ki. Az egyes célokra előirányzott keretösszegek, illetve azok arányai minden évben változtak, mely változások tükrözték, hogy a különböző időszakokban más és más szempontok kaptak hangsúlyt, illetve nem utolsósorban azt, hogy a kormány mekkora keretet tudott elkülöníteni erre a célra a nemzeti forrásból (4. táblázat) (PERGER-KOVÁCS, 2019).

Cél	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018-2019	Összesen
Települési és térségi fejlesztések	730	1040	2720	-	500	200	327	400	5917
Egyéni fejlesztések	200	400	770	299,5	707,5	525	480	1932,5	5314,5
Tanyagazdaságok indítása és fejlesztése	200	400	770	199,5	550	400	380	1292,5	4192
Lakóépületek fejlesztése	-	-	-	100	157,5	125	100	640	1122,5
Tanyafejlesztési Program összesen	930	1440	3420	299,5	1207,5	725	807	2332,5	11231
Vidékfejlesztési Program forráskeret	-	-	-	-	-	-	8230	-	8230

4. táblázat: A VP kifejezetten tanyafejlesztést célzó pályázati keretösszegei millió Ft-ban

Forrás: 81/2011. (VIII. 11.) VM rendelet, 62/2012. (VI. 29.) VM rendelet, 56/2013. (VI. 29.) VM rendelet, 7/2014. (II. 6.) VM rendelet, 35/2015. (VI. 30.) FM rendelet, 30/2016. (IV. 29.) FM rendelet, 20/2017. (IV. 26.) FM rendelet, 33/2018. (XI. 29.) AM rendelet és az 59/2019. (XII. 18.) AM rendelet

A tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése a kezdetektől fogva sarkalatos pontja volt a programnak, mely célra minden évben forrást biztosítottak. Azzal az alföldi tanyás térségben található olyan települési önkormányzatokat, önkormányzati társulásokat, egyházi jogi személyeket és alföldi tanyás térségben működő civil szervezeteket támogatták, amelyek tanyagondnoki szolgálatokat működtettek, illetve ebben a körben prioritást élvezett a tanyagondnokokat összefogó civil szervezetek fejlesztése és együttműködéseik kialakítása is.

A program forrásaiból támogatott projektek az elmúlt években a Békés megyei területek szórványainak felmérését több, egymástól időben, illetve térben is elkülönülő kutatás keretében is vizsgálták, azonban ezek a vizsgálatok sajnos egy esetben sem terjedtek ki Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, illetve Pest megye tanyavilágára.

2.2. A tanyák útja a szociális ellátásokig

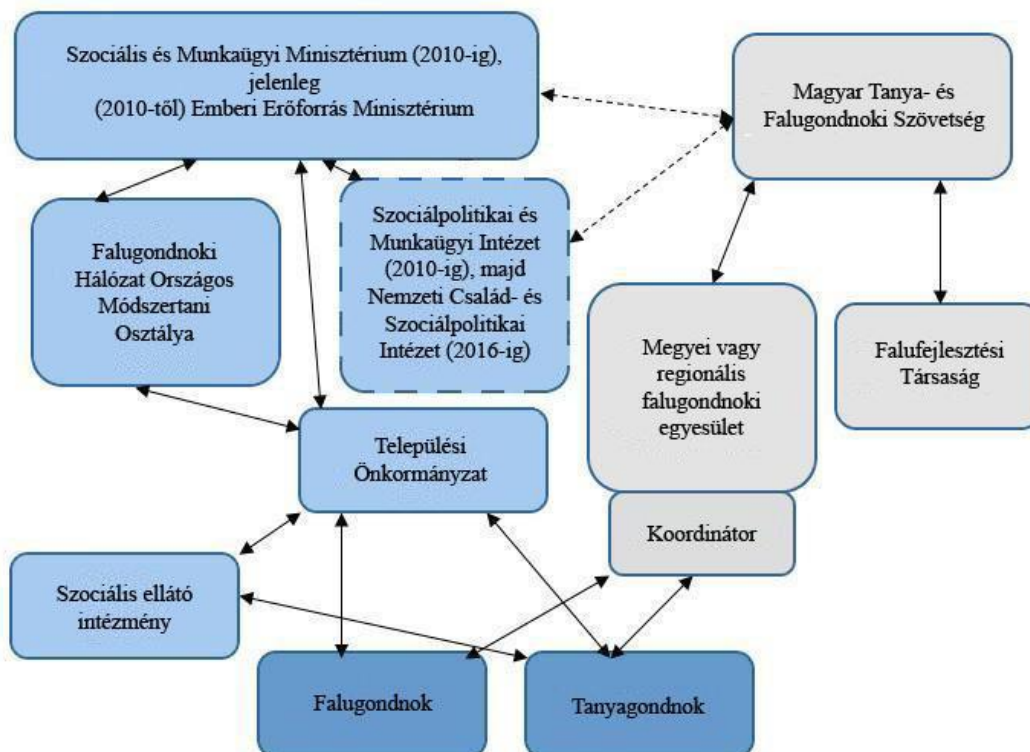
2.2.1. A tanyagondnoki szolgálatok megalakulása

A civilizáció javainak hiánya akkor kezdett igazán nyomasztóvá válni, amikor mind többeknek lett állandó és egyetlen lakóhelye a tanya. Kemény Bertalan az 1980-as évek elején szembesült az elnéptelenedő somogyi falvak problémájával. Településtervezőként az volt a feladata, hogy adatokat gyűjtsön a fejlesztési források célszerű elosztásának megalapozásához, mely során a kistelepüléseken, a helybeliek körében végzett adatgyűjtést, mely során azt próbálta kideríteni, hogy mi a titka a megmaradásnak (DURÓ, 2018). Tisztán látta, hogy az aprófalvak „*elintézménytelenedése*” komoly gondot jelent a lakosság számára, és nincs, aki felvállalja a falut. Rájött, hogy a közösségi problémákat vélhetően csak a kapcsolatrendszer fejlesztésével lehet megoldani. „*Egy ember, aki egy kisbusszal mindent megold*” jelmonddal kezdeményezésére 1989-ben megalakult a Falufejlesztési Társaság és megszületett a *falugondnoki* munkakör. A Népjóléti Minisztérium ebben az időben kereste a megoldást a kistelepülések szociális ellátásának biztosítására. Elképzelésükbe beleillett a falugondnoki szolgálatok gondolata és Szanyi Éva szociálpolitikus közbenjárására modellkísérletként támogatták a programot. Ennek köszönhetően az első falugondnoki szolgálatok Borsod-Abaúj-Zemplén megyében jöttek létre 1990-ben. A kezdeményezés sikeres volt, tovább fejlesztve elméletét Kemény Bertalan rövid időn belül rájött arra is, hogy „*képességmegtartó népességre*” van szükség, de nem csak a falvakban, hanem a tanyákon is. Felvetődött tehát a gondolat, hogy érdemes lenne ezt az aprófalvak megőrzésére

kidolgozott rendszert a tanyavidékekre is kiterjeszteni, minek hatására 1993-tól elkezdtek megalakulni az első tanyagondnoki szolgálatok is, amik hasonló módon, a korábbi gyakorlatot tovább fejlesztve már a tanyás részeket karolták fel, amelyek azelőtt kilátástalanul tekintettek a jövőbe. Persze a rendszerváltozást követően ezek az új megoldások nem lehettek volna életképesek, amennyiben a civil kezdeményezések és a kormányzati akarat összhangja nem valósul meg, ami aztán az elgondolás intézményesüléséhez vezetett. A falu- és tanyagondnokság így a kistelepülések szociális alapellátásának alternatívájaként beépült a szociális gondoskodás rendszerébe. Ezután központi igény merült fel egy egységes jogi szabályozásra, ami a szolgálatok elindításának és működtetésének feltételeit, valamint a falu- és tanyagondnokok feladatait, képzési és továbbképzési kötelezettségeit deklarálja, ami a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (továbbiakban: Szociális Törvény) elfogadásával valósult meg (DURÓ, 2018). A falugondnoki szolgáltatás szabályozása mellett aztán a Szociális Törvényben 2003. január 1-től megjelent a tanyagondnoki szolgáltatás szabályozása is.

Természetesen az intézményesülést követően az egykori Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium anyagi támogatása nélkül a további fejlődés nem lehetett volna szavatolt. A szolgálatok szakmai ellenőrzését illetve jogi szabályozását egészen 2010-ig a Szociális és Munkaügyi Minisztérium végzte, aminek ezen irányú feladatait a változásokat követően az Emberi Erőforrás Minisztérium (továbbiakban: EMMI) vette át. Háttérintézményként működött a minisztériumok mögött 2010-ig a Szociálpolitikai- és Munkaügyi Intézet, melyet a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet váltott 2016-ig, amikor is azt beolvasztották az EMMI-be. Az intézetek eredetileg több funkciót is elláttak, segítséget nyújtottak a stratégiai tervezésben, a döntések előkészítésében, a szakmai anyagok elkészítésében és véleményezésében is. Állami szereplőnek minősül továbbá a Falugondnoki Hálózat Országos Módszertani Osztálya 2001 óta, melynek feladata a hálózat minőségi fejlesztése, és a törvényi keretekben meghatározott szakmai feladatok elvégzése. A falugondnoki szolgálatok 2000-ben alapították meg a Magyar Tanya és Falugondnoki Szövetséget, melynek feladatai közé tartozik a falugondnokok képzése, kutatás, közvetítés a kormányzati döntéselőkészítő folyamatokban, forrás- és intézményfejlesztés, szakmai támogató programok szervezése. A Szövetség a falugondnoki rendszer civil hierarchiájának tetején helyezkedik el. A megyei vagy regionális falugondnoki egyesületek az összekötő láncszemek az EMMI, a Falufejlesztési Társaság és minden falu- és tanyagondnoksággal foglalkozó szervezet között. A hozzájuk kapcsolódó koordinátori hálózat

pályázatokat ír, ellenőriz, könyvel, programokat szervez, önkormányzatokkal tárgyal, odafigyel, reagál és képez (9. ábra).

9. ábra: A falu- és tanyagondnoki szolgálatok kapcsolati rendszere

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A Szociális Törvény, nevesített ellátásai között a IV. fejezetében a szociális szolgáltatások formáinál a szociálisan rászorultak részére személyes gondoskodás nyújtását biztosítja, mely magában foglalja a szociális alapszolgáltatásokat és a szakosított ellátásokat. Az 57. §. (1) bekezdésének a) pontja nevesíti a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatást. Részletesen a 60. §. foglalkozik ezen szolgáltatások céljával az (1) bekezdésében, mely kimondja, hogy *“a falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja az aprófalvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából és a közösségi közlekedés nehézségéből eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájárás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése”*.

A 60. §. (2) bekezdése szabályozza a falugondnoki szolgáltatás létrehozását és működését, a (3) bekezdés pedig meghatározza a tanyagondnoki szolgálatok létrehozásának és működésének rendjét, ami kimondja, hogy *“a tanyagondnoki szolgáltatás legalább hetven és legfeljebb négyszáz lakosság számú - külön jogszabályban meghatározott - külterületi vagy egyéb belterületi lakott helyen működtethető. Amennyiben a helyi sajátosságok alapján a tanyagondnoki szolgáltatás több tanyagondnok közreműködésével valósítható meg, a tanyagondnokok által ellátandó körzetek határait - figyelemmel a lakosság szám korlátra - a fenntartó települési önkormányzat rendeletében határozza meg azzal, hogy új tanyagondnoki szolgáltatás négyszáz lakos fölött szervezhető meg. Amennyiben a tanyagondnoki szolgáltatás létesítését követően a külterületi vagy egyéb belterületi lakott hely lakosság száma tíz százalékot meg nem haladó mértékben emelkedik négyszáz lakos fölé, a szolgáltatás tovább működtethető”*.

A szolgáltatások működtetéséhez az állami költségvetés 1998-tól külön úgynevezett *“kiegészítő normatív hozzájárulást”* biztosít (5. táblázat), aminek az év végi elszámolását nem kell ellátotti létszám analitikus nyilvántartásával megalapozni, mivel az maga a szolgálat léte alapján illeti meg a fenntartót (KÖNIG, 2011).

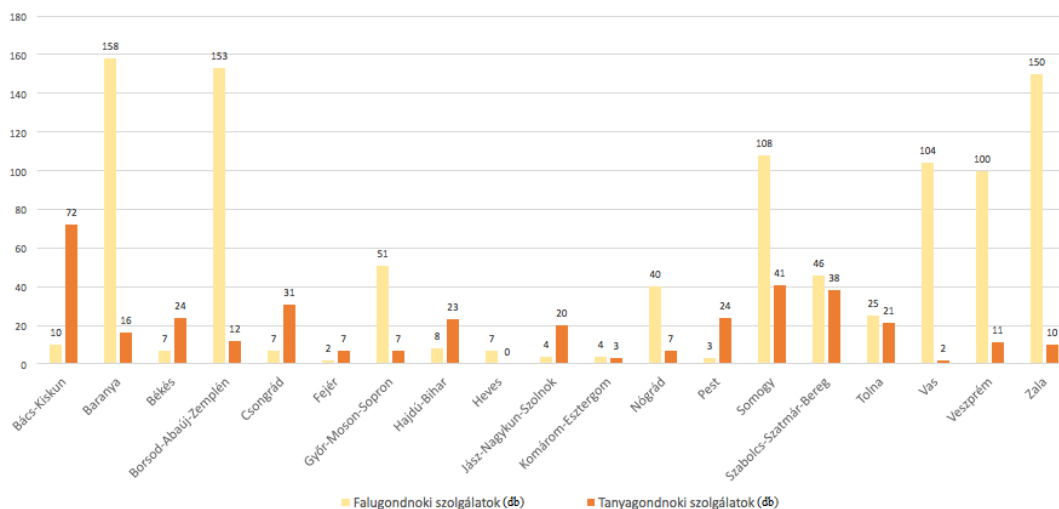
Év	Állami támogatás (Ft / év / szolgálat)
1998	900 000
1999	980 000
2000	1 000 000
2001	1 400 000
2002	1 500 000
2003-2004	2 000 000
2005	2 120 000
2006	2 100 000
2007	2 237 300
2008-2013	1 996 550
2014-2018	2 500 000
2019	3 100 000
2020	4 250 000

5. táblázat: A tanyagondnoki szolgáltatáshoz kapcsolódó kiegészítő normatív hozzájárulás összegének fejlődése 1998 és 2020 között

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Az éves normatívának kell fedeznie a tanyagondnok bérét (alapbér, bérpótlék és a túlmunkapótlék), a gépjármű üzemeltetésének költségeit (kötelező felelősségbiztosítás, casco, üzemanyag, szerviz-, javítási költség, gyermekbiztonsági rendszer stb.), és az egyéb felmerülő kiadásokat (telefon-, képzési költség, munkaruha juttatás, egyéb, a munkavégzés hatékonyságát növelő eszközök beszerzése, helyettesítés költsége stb.) is.

A falu- illetve tanyagondnokság értelemszerűen több ponton különbözik egymástól, de célkitűzéseik, alapértékeik megegyeznek, közös problémákkal küzdenek, így a falugondnoki rendszerre tett megállapítások a tanyagondnokságra is értelmezhetők. Ahhoz, hogy tanulmányozni lehessen a szolgálatok rendszerét, fontos vizsgálni azt a környezetet, ahol maguk a szolgáltatások nyújtása történik. A falugondnokságok az aprófalvakban, a tanyagondnokok pedig a tanyás, külterületi vagy egyéb belterületi lakott hellyel rendelkező településeken terjedtek el. Településkörnyezettől függetlenül hivatásuk lehetővé tenni közösségük helyhez kötött tagjai számára azt, hogy bekapcsolódjanak a mindennapi élet vérkeringésébe (DURÓ, 2018). Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Zala, Veszprém, Vas és Somogy megyében elterjedtebbek a falugondnokságok, míg a tanyás részeken egyértelműen a tanyagondnoki szolgálatok száma a felülreprezentált, tehát azok Bács-Kiskun, Békés, Csongrád-Csanád, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a jellemzőbbek. Az összevetett arányok alapján is egyértelműen megkülönböztethetők a tanyás térségek, amit az alábbi diagram mutat (10. ábra).

10. ábra A falu- és tanyagondnoki szolgáltatások száma megyénként Magyarországon

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Sem a falu- sem a tanyagondnokság nem kötelező szolgáltatás, bár állami feladat. A működést a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény és a falugondnoki szolgálat működésének engedélyezéséről, továbbá a szociális vállalkozás engedélyezéséről szóló 188/1999. (XII. 16.) kormányrendelet szabályozza, ellenben a települések vezetése döntheti el, hogy akarják-e a szolgálatot működtetni, vagy nem.

A szociális szolgáltatások működtetése, a helyi önkormányzat ellátási kötelezettségének biztosítása céljából megvalósulhat a helyi önkormányzat által fenntartott intézményen belül intézményfenntartó önkormányzati társulásban, ellátási szerződés kötésével az intézményt működtető másik önkormányzattal vagy önkormányzati társulással, illetve ellátási szerződés kötésével egyházi vagy nem állami fenntartóval. 2014-ben az EMMI végzett ezzel kapcsolatban egy felmérést, mely eredményeképpen megerősítést nyert az újabb formák térnyerése, ami egy új tendenciát mutat, ugyanis a 406 önkormányzati és 29 egyházi fenntartó mellett akkor már 7 alapítványi illetve 5 nonprofit vállalkozások általi fenntartású szolgáltatást is összesítettek.

A kézzel fogható különbségeken túl jogszabályban rögzített fordulat, hogy amennyiben a tanyagondnoki szolgáltatást nem az önkormányzat működteti, akkor lennie kell egy feladatátvállalási szerződésnek, illetve a tanyagondnok vonatkozásában egy további szabály is megfogalmazódik. Az egyházi, vagy nem állami fenntartású szolgálat esetében a Szociális törvény 94/L §. (4) bekezdése alapján *„a központi költségvetésről szóló törvényben biztosított támogatásban részesülő egyházi fenntartású vagy nem állami fenntartású szociális intézmény, szolgáltató a munkavállalók számára - ide nem értve a munkakörüket sajátos egyházi szolgálati viszonyban ellátó személyeket - legalább a Kjt. 55-80. §-ában és a Kjt.-nek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló kormányrendeletben megállapított, a munkaidőre, pihenőidőre, előmeneteli és illetményrendszerre vonatkozó feltételeket köteles biztosítani,*„. Aki az önkormányzathoz tartozik, annak a polgármester, aki a kistérséghez vagy más intézményhez, annak az intézményvezető, aki egyesülethez vagy alapítványhoz annak a szervezet vezetője a felettese. Nemcsak megyei, hanem országos szinten is jellemző, hogy az önkormányzati szektor mind a mai napig domináns szerepet tölt be. Ha a tanyagondnoki szolgálat feladatait más intézmény, gondozási központ, vagy családsegítő központ keretében látja el, az intézményben biztosítani kell a tanyagondnoki szolgálat önálló szakmai egységként történő működtetését, és az intézmény alapítóokiratának kell tartalmaznia a szolgálat

feladatainak ellátását is. Amikor Kemény Bertalan kitalálta ezt a szolgálatot, ő azért nem is javasolta sehol, hogy intézményhez tartozzon a falu- illetve tanyagondnok, mert akkor *“mindenütt először az intézmény érdeke számítana“* (CSÖRSZNÉ, 2018). Ezt üzenné az az elv is, hogy ideális esetben nem a polgármester vagy a képviselőtestület határoz a legalkalmasabb pályázó leendő falu- vagy tanyagondnok személyéről, hanem a falugyűlés (DURÓ, 2018).

Hajdú-Bihar megye lakosság száma földrajzi területenként nagyon eltérő, ezzel együtt megyénk tanyás területei járásonként tanyagondnoki szolgálatokkal megfelelően lefedettek (6. táblázat).

Fenntartó neve	Fenntartó típusa	Tanyagondnokok száma
Bocskai kert Községi Önkormányzat	Önkormányzati	2
Debrecen-Bánki Református Egyházközség	Egyházi	4
Debrecen-Nagycsere-Haláp Református Missziói Egyházközség	Egyházi	3
Hajdúnánás-Folyás-Tiszagyulaháza-Újtikos Szociális és Gyermekjóléti Önkormányzati Társulás	Önkormányzati	1
Görbeháza Község Önkormányzata	Önkormányzati	1
Hajdúdorog Város Önkormányzata	Önkormányzati	1
Hajdúböszörmény Város Önkormányzata	Önkormányzati	1
Fehér Bot Alapítvány – Hajdúdorog	Alapítványi	1
Hajdúbajos Község Önkormányzata	Önkormányzati	1
Hosszúpályi Nagyközség Önkormányzata	Önkormányzati	1
Fülöp Községi Önkormányzat	Önkormányzati	1
Újléta Község Önkormányzata	Önkormányzati	1
Nyírábrány Nagyközség Önkormányzata	Önkormányzati	1
Nyíracsád Község Önkormányzata	Önkormányzati	1
Nyíradonyi Szociális és Gyermekjóléti Társulás	Önkormányzati	2
Egyek Nagyközség Önkormányzata	Önkormányzati	1
Hortobágyi-Déli báb Korlátolt Felelősségű Társaság	Nonprofit Kft.	1
Újszentmargita Község Önkormányzata	Önkormányzati	1
Szerep Községi Önkormányzat	Önkormányzati	1
Komádi Városi Önkormányzat	Önkormányzati	1
Nagykerekői Községi Önkormányzat	Önkormányzati	1

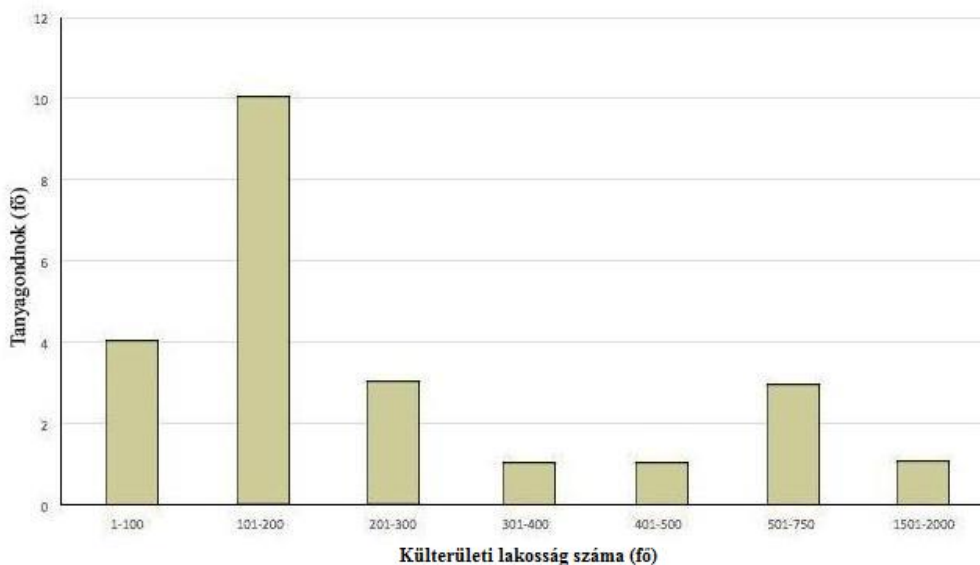
Szociális és Gyermekjóléti Társulás Biharkeresztes	Önkormányzati	1
Ebes Községi Önkormányzat	Önkormányzati	1

6. táblázat: A tanyagondnoki szolgálatok és az azoknál szolgálatot teljesítő tanyagondnokok száma Hajdú-Bihar megyében

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A nagyobb lélekszámmal rendelkező külterületeken és különálló belterületeken működő szolgáltatóknál arányosan több tanyagondnok végzi a munkát. Megyénkben négy területen találunk ilyen szolgáltatót, Nyíradony (2 tanyagondnok), Bocskaikert (2 tanyagondnok), Nagycsere-Haláp (3 tanyagondnok) és Bánk (4 tanyagondnok) esetében, a többi területen tevékenykedő szolgáltató az igénybe vevők számának megfelelően egy fővel képviselteti magát.

A további települések vonzáskörzetében jellemzően a külterületi lakosság legfeljebb csak pár száz főre rúg, és számuk a kisebb lélekszámú települések közelében nagyságrendekkel alacsonyabb (11. ábra).

11. ábra Hajdú-Bihar megye tanyagondnoki szolgálatokkal lefedett területeinek népességszáma

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

2.2.2. A tanyagondnoki munka jellege

A tanyagondnok problémafeltáró és problémamegoldó szerepe óriási. Tevékenységi körükre több kifejezést használhatunk, mint a segítő, a szolgáltató, a szervező, a fejlesztő, a támogató, és így tovább, melyek nem élesen elhatárolódó fogalmak, inkább működési módok. Hogy melyik írja le legjobban tevékenységüket egy adott területen az attól függ, hogy mennyire saját maguk látják el közvetlenül az adott szolgáltatásokat, vagy segítik, ösztönzik, fogják össze és mások közvetítésével, vagy másokat arra képessé téve hogyan gondoskodnak az igények kielégítéséről. A szerepük és ezzel együtt a részvételük módja változhat a szervezésen túl a nyújtott szolgáltatások menedzseléséig, amelyek nem szükségképpen határolódnak el élesen egymástól. Mondhatnánk azt is, hogy egy személyben képviselik mindazt, amit a vidékfejlesztés feladataként a jogalkotók meghatároztak, vagyis *„az elvándorlás megelőzése, a szegénység elleni küzdelem, a munkahelyteremtés serkentése, az esélyegyenlőség kialakítása, valamint megfelelni a mind magasabb minőségű igényeknek az egészség, a biztonság, a személyiség fejlődése, a pihenés és a vidéki jólét területén”* felelősei (CSATÁRI, 2005D). E hivatás képviselői nemcsak az általuk felkeresett emberek arcáról és mozdulataiból tudnak olvasni, hanem a faluban vagy a határban észrevett legapróbb jelekből is. Közösségi feladataik közé tartozik az is, hogy a helybeliek fizikai jóléte és lelki egészsége érdekében csökkentsék a felmerülő feszültségeket és segítsenek megoldani a rendkívüli helyzeteket (DURÓ, 2018).

A tanyagondnokok kizárólag szakmai képzettséget nem igénylő házi segítségnyújtáshoz kapcsolódó feladatokat végezhetnek, mellyel hozzájárulnak a külterületi vagy egyéb belterületi lakosok saját lakókörnyezetükben történő életvitelének fenntartásához, természetesen szükségleteiknek megfelelően. Munkájuk során közreműködnek az étkeztetésben, a házi segítségnyújtásban, a közösségi és a szociális információk szolgáltatásában, háziorvosi rendelésre, egyéb egészségügyi intézménybe szállítják a tanyalakókat, gyógyszerkiváltást és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzájutást biztosítják, olykor közösségi, művelődési, sport- és szabadidős tevékenységeket szerveznek, az egyéni hivatalos ügyek intézését segítik, lakossági igényeket továbbítanak az illetékesek felé, egyéb lakossági szolgáltatásokban, illetve egyéb alapszolgáltatások biztosításában működnek közre. A fenntartók ezeket a feladatokat a települési sajátosságoknak megfelelően kiegészíthetik, amire jogszabályi kitétel is vonatkozik, önkormányzati feladatok megoldását segítő, közvetett szolgáltatásokra utalva, amire sok esetben

sor is kerül a kutatás során megkérdezettek elmondásai alapján. A feladatok ellátásának rendszeressége folyamatos, a jelzett igények szerint. Az igénybejelentés jellemzően a tanyagondnoknál történik, mely történhet személyesen, telefonon, írásban, vagy bármilyen kommunikációs úton.

A szolgáltatást igénybe vevőnek joga van a szociális helyzetére, egészségi és mentális állapotának megfelelő, és a szolgáltatás által nyújtható teljes körű ellátásra, valamint egyéni szükségletei, speciális helyzete vagy állapota alapján az egyéni ellátás, szolgáltatás igénybevételére, az egyenlő bánásmód követelményi szerint. A szolgáltatások minősége etikai kötelezettsége a szervezetekben dolgozó szakembereknek, hiszen a megfelelően működő intézmények a szolidaritás elvét valósítják meg mindennapi tevékenységükben (CZIBERE et. al., 2010). A megfelelőség kapcsán felmerül annak a vizsgálata is, hogy az adott szolgáltatás teljesíti-e az iránta támasztott követelményeket.

A tanyagondnokok a szolgáltatások külső és belső kapcsolatainak kezelését, a szervezetek érdekeinek képviselését, missziójának megjelenítését is végzik és közvetítik a külső szereplők számára. A szervezetek vezetése kapcsán megkülönböztethető faktorok többek között az igénybe vevők szempontjai, és amit róluk tudniuk kell a szolgáltatást szervezőknek. A szolgáltatást nyújtó szakemberek szempontjai a szolgáltatást és a szervezetet illetően, a fenntartók szempontjai, akik végső soron a legerősebb hatást gyakorló csoportok hiszen rajtuk múlik a szolgáltatások működtetése és biztosítása, illetve a külső környezet szempontjai (törvényi keret, költségvetés), mely kör folyamatosan változik. Ezen csoportok érdekei számos területen ütközhetnek, és a tapasztalatok alapján ütköznek is egymással. A szakemberek érdeke a körülményekhez képest minél magasabb szintű szolgáltatás nyújtása. Ebből adódóan a szociális szolgáltatás menedzsmentjének alapelve, hogy a szolgáltatást úgy kell megtervezni és megszervezni, hogy az igénybe vevők érdekét kell elsősorban szem előtt tartani, miközben az anyagi, tárgyi és személyi feltételeket biztosítani kell ahhoz, hogy az igénybevevők helyzetén javíthassanak. Az ellátást igénylők számára így lehetőség adódik arra, hogy mindennapjaikat a települési hátrányok ellenére megszokott lakókörnyezetünkben, saját otthonukban töltsék, továbbá fizikai állapotuk vagy családi helyzetük megváltozása esetén is minél később vagy egyáltalán ne szoruljanak intézményi, szakosított ellátásra, ezáltal biztonságban és méltósággal élhessék le életüket.

Az életkörülmények javítása egy jövőbe mutató fontos feladat, hiszen csak így valósulhat meg a

jelenlegi tanyai lakosság helyben tartása, azon túl pedig a fiatalok tanyákra költözésének ösztönzése, hiszen a szolgáltatások korszerű és szakszerű működése garantálhatja a későbbiekben az időskori ellátást a most odaköltözők számára. A tanyagondnokok ennek kapcsán fontos szereppel bírnak, hiszen jelentősen hozzájárulnak sokszínű tevékenységükkel ahhoz, hogy az igénybevevők mennyire érzékelik a szervezetek hasznosságát (BARAKONYI, 2000).

2.3. Vezetési feladatok és menedzsment

A menedzsment egy olyan társadalmilag elkülönült funkció, amely egy szervezet emberi, pénzügyi, fizikai és információs erőforrásai tervezésének, azokról való döntéseinek, szervezésének, vezetésének és irányításának folyamatait összesíti, a szervezet céljainak eredményes és hatékony megvalósítása érdekében (GRIFFIN, 2011).

Vizsgálódásom során elsőként fel kívántam vázolni a vezetési feladatok változását napjainkig, majd az irodalmi feldolgozás révén kívántam kiválasztani azokat a funkciókat, amelyek a szociális szolgáltatások kapcsán felmerülhetnek, végül pedig szükség volt kategorikus megállapítást tenni annak vonatkozásában, hogy az alapszolgáltatások között, a tanyagondnoki szolgáltatás esetében értelmezhető-e egyáltalán a szociális szolgáltatások menedzsmentje.

2.3.1. A vezetési feladatok változása

A vezetés szakma, tudomány és művészet (TORGERSEN-WEINSTOCK, 1979). Más vélekedés szerint tudományosan megalapozott ismeretek és módszerek tudatos alkalmazása, alkalmazkodva a környezeti feltételekhez. Egy másik megközelítés szerint a vezetés olyan tevékenység, mely a kommunikációs folyamatra támaszkodva, előre meghatározott célok érdekében befolyásolja az emberek egymás közötti kapcsolatait, és az emberek magatartását (BAYER, 1995). A vezetésnek, mint tudománynak fontos sajátossága az interdiszciplináris jellege. Egyik jellemzője, hogy tudományos vizsgálati módszereit más tudományterületekről adaptálja, majd azok felhasználásával igyekszik saját tudományterületeket leírni és elemezni, másrészt alighogy kialakul az új, speciális elmélete, irányzata és módszere más tudományterületekkel azonnal új interdiszciplinákat hoz létre (ROÓZ, 1995).

A történelmi fejlődés során a vezetési feladatok először a társadalom működésének irányítása, megszervezése és működtetése során jelentkeztek, úgymint egy népcsoport, egy ország, egy

hadsereg vagy az egyház szervezése. Másik megjelenési területe már az ősi társadalmak esetében is a munkavégzés, azaz a munkafolyamatok megszervezése volt. Az írásos munkák száma ezen tevékenység vonatkozásában igen kevés volt a modern korig, és azok is leginkább így az állam, az egyház és a hadsereg irányításának kérdéseit taglalták. A vezetési gondolkodásban lényeges változásokat generált, hogy a XIX. század második felében megjelentek az önálló gazdasági szervezetek (BERDE, 2003). A vezetési feladatok meghatározása, pontos definiálása azért nagyon fontos, mivel a feladatok megoldására a vezetőnek fel kell készülnie, és azok határozzák meg, hogy milyen speciális ismerettel, képzettséggel kell rendelkeznie (LÁ CZAY, 2003).

Azokat a vizsgálódásokat, melyek az egyes jelenségek magyarázata során azok rendeltetéséből indulnak ki, funkcionalista gondolkodásmódnak nevezzük (MOREL, 2000). *“Ez az irányzat azt a célt tűzte ki maga elé, meghatározza a vezető általános feladatait. Az elmélet hívei szerint a vezető funkciói különböző típusú szervezetekben, illetve feltételek között lényegében azonosak. A funkciók alkotják azt az átfogó fogalmi vázlat, amely köré az ismereteket halmozzák, és egységbe foglalják. Ez az irányzat példáiban kivétel nélkül a vezető lényeges funkcióit próbálja ábrázolni, megmutatva a kölcsönhatásokat, majd a bizonyítás és a logika segítségével arra a következtetésre jut, hogy hogyan lehet ezeket a funkciókat eredményesen ellátni”* (TORGERSEN-WEINSTOCK, 1979). Első nagy korszaka a XIX. század végére és a XX. század elejére tehető, míg a második nagy korszaka a XX. század végére és a XXI. század elejére (BERDE, 2011). A társadalomkutatások szerint egy társadalom minden egyes perspektívája, vagyis pl. az intézmények, szerepek, normák, valamilyen célt szolgál, funkcióval bír (MOREL, 2000). Ez szervezetekre levetítve működést, tevékenységet, feladatot, beosztást és szerepet jelent egyszerre.

A legkorábbi tudományos meghatározások szerint az alapvető vezetési feladatok a tervezés, szervezés, parancsnoklás, koordinálás valamint az ellenőrzés (FAYOL, 1916). A funkciók jól elhatároltak és logikai sorrendben következnek, de ez nem jelenti azt, hogy sorrendjük a vezetési tevékenység során kötött, ugyanakkor azt sem, hogy nem függenek össze. A XX. század elején, az ugrásszerű amerikai ipari fejlődés idején Taylor a vezető négy feladatát másképp határozta meg, a munkatársak kiválasztását, betanítását, a velük való együttműködését és a munka- és felelősségmegosztást nevezte meg (TAYLOR, 1911). Fayol inkább a munkafolyamatokra és a termelő tevékenységre összpontosított a szervezet és az igazgatás szintjén, míg Taylor tudományosan megalapozott, az emberi erőforrás menedzsmenthez tartozó feladatok útján haladó

munkaszervezést végzett. Fayol meghatározott funkcióit adaptálva és tovább fejlesztve mások úgy látták, hogy a vezetői funkciók a tervezés, szervezés, személyi ügyek intézése, utasítás, koordinálás, információgyűjtés, beszámoltatás, pénzügyi tervek és keretek kialakítása. A koordináció funkció ebből a felsorolásból aztán fokozatosan elmaradt, hiszen ez a feladat szükségszerűen jelen van minden funkcióban (GULICK-ULRICK, 1937).

A folyamatszempléletű irányzat megjelenésével meghatározásra kerültek a vezetők általános funkciói is. Az egyik legkorábbi meghatározás szerint a vezetőknek három szervezeti funkciójuk van, a tervezés, a szervezés és az irányítás, amiket aztán később kiegészítettek még az ellenőrzés funkciójával (DAVIS, 1940).

Mintzberg véleménye szerint nem funkciói, hanem szerepei vannak egy vezetőnek, így a korábbiaktól eltérően másképp csoportosította tevékenységeiket, mely során tíz menedzser szerepet határozott meg, három csoportba osztva. Az első csoportba a látogatók üdvözlését, fogadások, kitüntetések átadását, gyűlésen való elnöklést és a nyilvános megjelenéseket sorolta. A második csoportban, a főnöki szerep esetében a felvétel, az elbocsátás, a továbbképzés, a beosztottak motiválása és az ösztönzés, azaz az emberek irányítása jelenik meg. Itt a kapcsolatteremtő és ápoló szerep összevont értelmezési személyiségelvárásokat jelent. A harmadik, vagyis az információs szerepek csoportjába sorolta az információgyűjtő, információszétesztő valamint a szóvivői szerepeket. A döntési szerepekbe a vállalkozói, a zavarelhárító, az erőforráselosztó és a tárgyaló/megegyező szerep tartozik (MINTZBERG, 1975). Figyelembevéve egy másik csoportosítási megközelítést, a legfontosabb vezetési feladatok a tervezés, szervezés, személyzeti tevékenység, beosztottak vezetése (leading) és a kontroll (KOONTZ et al., 1980).

Az addigi szakirodalmak alapján Hitt nyolc vezetési funkciót határozott meg, az elképzelés megalkotását, a csapat kialakítását, az értékek tisztázását, a helyzet meghatározást, a kommunikációs képessé tételt, a felkészítést és a mérést (HITT, 1990). Drucker a kommunikáció fontosságának kiemelését követően a célok meghatározását, a szervezést, az ösztönzést, a minősítést, és az emberek fejlődésének biztosítását határozta meg mint a vezető által ellátandó funkciókat (DRUCKER, 1991). Egy sajátos csoportosítás szerint a vezetői funkciók a tervezés, döntés, megvalósítás, ellenőrzés, motiválás, tájékoztatás és értékelés (HUITFELDT et al., 1993)

A vezetési folyamat elemei logikailag egymásra épülnek, és alapelemekként a kommunikáció, az információ, a tervezés, a döntés, a szervezés és az ellenőrzés nevezhetők meg annak kapcsán. A vezetőknek viszont vannak olyan egyéb feladataik is, amik nehezen illeszthetők bele a vezetési folyamat logikájába, ilyenek a szervezet menedzsment, a konfliktuskezelés vagy a szervezeti kultúra kérdései.

A vezetői funkciók a fent felsoroltak alapján láthatóan változtak, melyeket Véry Zoltán összehasonlította majd azok alapján a saját felsorolását hozta létre (7. táblázat) (VÉRY, 2009).

1916 → Fayol	1937 → Gulick-Ulrick	1965 → Mahoney-Jerde- Caroll	1980-1986 → Koontz	2000 → XXI. századi vezetői funkciók
Tervezés	Tervezés	Tervezés	Tervezés	Tervezés
Szervezés	Szervezés		Szervezés	Szervezés
Közvetlen irányítás	Közvetlen irányítás		Vezetés	Vezetés
Koordinálás	Koordinálás	Koordinálás		Koordinálás
Ellenőrzés			Irányítás	Irányítás
	Személyzeti ügyek	Személyzeti ügyek	Személyzeti ügyek	Csapat építés
		Tárgyalás	Kommunikáció	Alku kötés
	Jelentés	Képviselés		
	Költségvetés	Vizsgálat		
	Utasítás		Utasítás	Utasítás
		Értékelés		Értékelés
		Ellenőrzés	Motiváció	Motiváció
			Döntés	Döntés
			Változás menedzsment	Kockázat kezelés
				Megkönnyítés

7. táblázat: A vezetői funkciók változása és fejlődése

Forrás: Véry, 2009 nyomán saját szerkesztés

A vezetési feladatok differenciálódása kapcsán látható, hogy egyre több vezetői feladat definiálható a szakirodalomban, és olyan csoportosítások is vannak melyek több mint 100 feladatot is meghatároznak (BERDE, 2007). Ezt a változást mutatja az is, hogy a korábbi feladatcsoportosítások elsősorban a termelő szervezetek, vállalatok tevékenységében értelmezték a vezetési funkciókat, azonban az újabb vizsgálatok már oktatási szervezetek, műszaki szervezetek és társadalmi szervezetek vezetési sajátosságait elemzik.

2.3.2. A vezetési feladatok területei

A társadalmi, gazdasági, technikai fejlődés és a kutatási eredmények a vezetést is egyre differenciáltabbá tették. Ennek eredményeként folyamatosan bővül a vezetési ismeret anyaga, újabb és újabb területek jelennek meg a megoldandó feladatok között. Donelly és munkatársai (1992) munkája nyomán Berde szerint az alapvető vezetési feladatok három területre oszthatók, még hozzá a szervezet, az emberi erőforrás és a folyamat menedzselésével kapcsolatos feladatokra. Az ezeken belül meghatározott egyes csoportok önálló feladatok ugyan, azonban azok részletezése, kibontása során megállapítható, hogy azokon belül további önálló feladatok definiálhatók (8. táblázat) (BERDE, 2011).

Szervezet menedzsment	Emberi erőforrás menedzsment	Folyamat menedzsment
Szervezeti formák és azokkal összekapcsolódó feladatok	Motiváció	Tervezés
Szervezetfejlesztés	Konfliktus menedzsment	Döntés
Szervezeti kommunikáció	Emberi erőforrás biztosítás (tervezés és szervezés)	Rendelkezés
Információ menedzsment	Munkaerő kiválasztás	Szervezés
Szervezeti kultúra	Teljesítményértékelés	Logikai menedzsment
Csoportmenedzsment	Humánerőforrás fejlesztés	Ellenőrzés
Változásmenedzsment	Esélyegyenlőségi menedzsment	Minőség menedzsment
Szervezeti struktúra kialakítása		Időgazdálkodás
		Biztonságmenedzsment

8. táblázat: Az alapvető vezetési feladatok három területe és azok önálló feladatai

Forrás: Berde, 2011

A szervezet menedzsmenthez sorolja a szervezet, és a szervezeti rendszerek kialakításával, fejlesztésével és működtetésével kapcsolatos feladatokat. Az emberi erőforrás menedzsmenthez a klasszikus HR tevékenységeket, a motivációt, valamint a konfliktuskezelést is. A folyamat menedzsment funkcióterületei közel azonosak, a vezetési folyamat logikai feladat csoportosításával kiegészítve a minőség- és biztonságmenedzsmenttel, illetve az időgazdálkodással (BERDE, 2015).

Az egyes feladatok a valóságban azonban nem elkülönülten, hanem egymásba fonódva, komplexen jelennek meg. *“A szervezetek irányításában a vezetők nem engedhetik meg, hogy egymástól elszigetelten kezeljenek vállalati funkciókat. Ezt ma már az integráció és a folyamatszemplélet gyakran hangoztatott elvei is nehezítik. Ritkán adódik lehetőség arra, hogy a kutatók több funkcionális területet is párhuzamosan vizsgáljanak“* (DEMETER, 2007).

Egy ügyfél számára leglényegesebb az igényeinek a kielégítése, de ennek záloga a szolgáltatást biztosító folyamat. A folyamat kifejezésnek sokféle definíciója létezik a szakirodalomban, ezek lényegi magja azonban megegyezik, vagyis a folyamat cselekvések dinamikus sorozata valamilyen output létrehozása érdekében (GULLEDGE et. al., 2002). A folyamat, egy másik megközelítés szerint, események által irányított tevékenységek láncolata (SCHEER, 1993). Azokat nem elég csupán lemodellezni, menedzselni is szükséges. A folyamatok menedzsment szemszögű definíciója ennek megfelelően sokat változott az idők során az aktuális trendeknek és a meghatározó irányzatoknak megfelelően, ennek ellenére azt az általános érvényű meghatározást adhatjuk, mely szerint a folyamat olyan koordinált tevékenységek sorozata, ami értéket növel egy termék előállításával vagy egy szolgáltatás nyújtásával a vevő illetve a felhasználó számára. E cél elérése során transzformáció megy végbe, inputokból outputok lesznek, miközben erőforrások kerülnek felhasználásra (BEDZSULA, 2014).

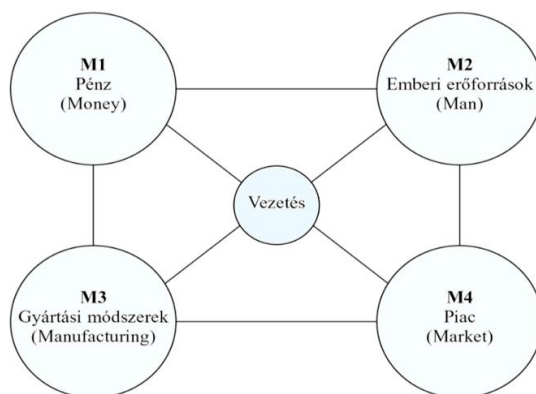
A folyamatfejlesztési tevékenységeknek – mint minden fejlesztésnek, illetve változtatásnak – illeszkednie kell a szervezeti stratégiához. A folyamatok fejlesztésével a gyakorlatban a stratégia megvalósítását kell támogatni, hiszen ez jelöli ki a követendő célokat. Egy folyamatfejlesztésre irányuló döntés sokszor amiatt történik, mert ettől várják a hatékonyság javulását. A stratégiai illesztés helyett sokszor érdemes magát a stratégiát is újra áttekinteni, hiszen ha a folyamatfejlesztés célja a stratégia támogatása, akkor a cél az, hogy egy aktuális, és a körülményeknek leginkább megfelelő stratégiát támogassunk (FEHÉR, 2008).

Kezdetben a folyamatmenedzsment feladata volt a folyamatok azonosítása, az input és output adatok meghatározása, illetve a kezdő és végpontok összekapcsolása (MEGYERI, 2007). Manapság a folyamatmenedzsment stratégiai jelentőségű, ugyanis azt a teljesítményt hozza létre, amit az ügyfél elvár. A végzett tevékenység során a vállalati folyamatok és a szervezet folytonosan megújuló hozzáillesztése történik a vevői igényekhez és a környezeti elvárásokhoz. A folyamatok átláthatóvá tétele elemzéssel, modellezéssel és szimulációval érhető el. Ez akkor

hatékony, ha a vásárlók felé közvetített érték, és a folyamat termékeinek az előállítási és a vásárlóhoz juttatási költségeinek a különbsége a vállalat stratégiai és üzleti célkitűzéseivel összhangban van. A folyamatok menedzselésének célja a folyamatok optimális működtetése, hatékonyságuk folyamatos javítása és az üzleti eredmények maximalizálása. Ebből következik, hogy a menedzser feladata megtalálni, feltérképezni és kontrollálni azokat a tényezőket, amelyek a legnagyobb hatással vannak a szervezet eredményeire (TASI, 2012).

Összeségében tehát megállapítható, hogy a folyamatmenedzsment egy összetett feladat, amely a folyamatok dokumentálásával kezdődik, hogy megértsük, átlássuk, hogy mi zajlik a szervezetben, majd a folyamatfelelősök kinevezésével megteremtjük a felelősségi rendszert, ezután megkezdődhet a folyamatok módosítása, fejlesztése a szervezet teljesítményének optimalizálása érdekében.

A szervezeti erőforrások azonosításakor először a 3M modell, majd a 4M, később pedig a 4M+1 modell jelent meg. A 3M az *anyagot* (material), a *pénzt* (money) és az *embereket* (men) fedte, a könnyű megjegyezhetőség kedvéért keresve az azonos kezdőbetűjű megnevezéseket. A 4M-ben a negyedik a *piac* (market), illetve a legújabban ide sorolt, a +1-edik tényező, az *információ*. A gazdasági egységek vezetői taktikáznak, hiszen tudják, hogy a pénz, az emberi erőforrások, a gyártási módszerek és a piac segítségével lehet a termékeket, a szolgáltatásokat előállítani és értékesíteni (KAROLINY et. al., 2004) (12. ábra).

12. ábra: A vállalati erőforrások 4M modellje

Forrás: Karoliny et. al., 2004

A négy elem között nehéz fontossági sorrendet tenni. A pénzügyesek szerint az anyagi forrás a kiindulópontja mindennek, a termelésben résztvevők szerint produktumok nélkül nincs mit értékesíteni, a piaccal törődők pedig joggal állítják, hogy nélkülük nem lehet a terméket eladni. Az emberi erőforrás menedzsment ezek között egy közös építő elem, egyfajta híd, mely az emberekkel, mint a szervezet alapvető stratégiai erőforrásaival foglalkozik (BARAKONYI, 2000). A szervezet elvárásaihoz alkalmazkodva összehangolja a látszólag néha ellentmondásban lévő, ám egy közös cél értékrendjében megfogalmazható részérdekek együttesét. Mint stratégiai tényező által a menedzselés, motiválás, kommunikáció, alkalmazottak bevonása, elkötelezettségük fokozása, feladattal való azonosulás, szervezet és egyén céljainak harmóniája elsőrendű célokká válnak (MACZÓ, 2007).

Egy másik definíció szerint az emberi erőforrás menedzsment nem más, mint a szervezet emberi erőforrásainak hasznosítása a vállalati célok elérése érdekében (MONDY et al., 1998). Ennek a meghatározásnak három lényegi eleme van, egyfelől az embert erőforrásnak tekinti, így ezen erőforrással való hatékony gazdálkodás a szervezet számára értéket jelent, vagyis gazdaságilag értelmezhető. Másodikként feladata ezen erőforrás hasznosítási feltételeinek megteremtése, azaz aktív gazdálkodási tevékenység. Az ebbe az erőforrásba való beruházás majd haszon realizálása, végül pedig ez egy nem öncélú tevékenység, kizárólag a vállalati gazdálkodás szerves részeként értelmezhető, és mint ilyen, eredményességének végső fokmérője a vállalati célok eléréséhez történő hozzájárulás mértéke. További feladatai az emberi erőforrások menedzselésével kapcsolatos feladatok integrált tervezése, működtetése és értékelése, melyekkel támogatja a vállalat stratégiai versenyelőnyének kialakítását és megtartását, illetve a vállalati stratégia és a vállalati munkaerő állomány összhangjának biztosítását, valamint a vállalati stratégia által megfogalmazott szervezeti célok egyéni célokká történő transzformálását (TÓTH, 2011). Az egyes szervezetek ugyanis csak akkor lehetnek sikeresek, ha munkaerőállományuk korszerű ismeretekkel rendelkezik, és hajlandó is ismeretbázisát a vállalati célok elérése érdekében felhasználni (BENCSIK, 2007). A célok elérése jelenti az eredményességet, a hatékonyság pedig az input/output arányt, azaz a határfokot. Mindkettő nagyon fontos, de nem mindegy, hogy egy adott eredményt mennyi idő, mekkora költség, stb. befektetéssel valósítanak meg, ugyanis nem kellő hatékonyságú működés esetén le kell mondani más, ugyancsak nyereséggel kecsegtető lehetőségekről, alternatívákról (FARKAS et. al., 2015).

Általános tévhit, hogy az emberi erőforrás menedzsment az alkalmazottak jólétéért felel. Az emberi erőforrást nem jóléti, hangulatjavító céllal menedzselik a vállalkozások, hanem azért, hogy elérjék a szervezeti célokat, ugyanakkor elégedett, motivált alkalmazottakkal nagyobb valószínűséggel produkálnak elégedett vevőket is. Részcélként fogalmazódik meg, hogy hatékonyan alkalmazza a munkaerő a szaktudását és képességeit, jól motivált munkavállalók legyenek, akik a lehető legnagyobb mértékben legyenek elégedettek. Közvetíteni kell a személyzeti irányelveket, politikát minden alkalmazott felé, segíteni az etikus elvek és gyakorlati magatartás fenntartását, oly módon menedzselni a változásokat, hogy az az egyének, a csoportok, a vállalat és a tágabb közösség számára kölcsönösen előnyösek legyenek, a munkavégzés minőségét pedig oly módon kell fenntartani és fejleszteni, hogy az kívánatossá tegye az alkalmazotti létet (ELBERT et al., 2001). Ideális esetben a munkakör által támasztott követelmények és a munkavállalói adottságok egybeesnek, a dolgozók motivációs szerkezete, értékrendje összhangban van a szervezet ellenszolgáltatásaival és elvárásaival. Általában azonban a munkavállalók és a munkakörök egyensúlyának megteremtése folyamatos erőfeszítéseket igényel, mert mindkét tényező folyamatosan változik (GYÖKÉR et. al., 2017).

A szervezetek pedig dinamikusak, működésük során állandó kölcsönhatásban vannak környezetükkel, igazodniuk kell azokhoz az igényekhez, amelyek kielégítéséért léteznek, és ez alapjaiban befolyásolja működésüket. A szervezeti formák ennek megfelelően befolyásolják a működésük hatékonyságát. Alapvető szervezeti jellemzőként kezeljük a szervezeten belüli munkamegosztást és annak szabályozását, a hatáskörmegosztást (a döntési centralizációt-decentralizációt), a koordinációt és annak szabályozását illetve a konfigurációt (szervezeti felépítést) (MÁRKUS, 2010). Erős pozitív kapcsolat van az alkalmazotti hozzáállás, a szervezeti kultúra, a human erőforrás menedzsment gyakorlatok és a szervezet teljesítménye között (PATTERSON, 1999).

Minden szervezetet a vele együttműködő vagy éppen a versengő szervezetek sokasága vesz körül, melyek részben segítik feladatainak megvalósítását, vagy éppen hátráltatják céljainak elérését. A szervezeteken belül, és az azokon kívül együttműködő személyek és csoportok érdekei, céljai nagyon sokfélék, gyakran ellentétesek lehetnek. E sok törekvés gyakran keresztezi egymást, és eltérítheti a szervezetet szándékolt haladási irányától, így a tevékenységének eredményessége és sikere döntő mértékben a vezetésen múlik (MAROSÁN, 2006).

Mindezek alapján a szervezeti működés alapelvei a megfelelő szervezeti keretek biztosítása (a célokhoz igazodó szervezeti forma megválasztása, valamint a tevékenységek folytatásához szükséges infrastruktúra kiépítése), a szervezeti cselekvés elemeinek összehangolása, vagyis a célmeghatározás, az erőforrások biztosítása, a tervezés, a szervezés, az irányítás és ellenőrzés funkcióinak alkalmazása, a folyamatos, „üzemszerű” működés biztosítása, végül pedig az irányító funkció elkülönítése (CSEPELI, 2003). [L]
[SÉP]

Az értékítéletek, a preferenciák, az alapvető meggyőződések, a beállítódás, a feladat- vagy kapcsolatorientáltság, a vezetési stílus, illetve az alkalmazott vezetési módszer mind olyan tényezők, melyek befolyásolják a vezetési funkciók sajátosságait (BILANICS, 2005).

Ha valakit (formálisan) vezetőnek nevezünk, akkor ezzel azt hangsúlyozzuk, hogy követői vannak, akik fölött hatalmat gyakorol. A vezető lehet informális is, aki informális hatalomforrások (például szaktudás, tekintély) alapján mások tevékenységét, magatartását befolyásolja. A menedzser ennél többet tesz, hiszen a vezetés mellett tervez, szervez és irányít is, a szervezetben formális hatalmi eszközökkel bír, azaz legitim joga van mások tevékenységének befolyásolására. Ha tehát valakit menedzsernek nevezünk, akkor tevékenységének egészét hangsúlyozzuk, amellyel közvetlenül beosztottjai viselkedését befolyásolja (KOTTER, 2013).

2.3.3. A szociális menedzsment

A szociális ellátások fejlesztése, módszertani eljárások újítása megköveteli a racionális tervezést, a professzionális szervezést, a hozzáértő irányítást és a mérési metodika kidolgozását, vagyis a menedzsment ismeretek alkalmazását a segítő szakmákban, avagy a szociális menedzsmentet (ROSTÁNÉ, 2014).

Napjaink menedzsmentjének egyik jól felismerhető fejlődési vonulata, hogy az egyes szakmai területek speciális vezetési kérdései alapján is kialakult egy differenciálódási folyamat. A társadalmi, gazdasági és politikai változások pedig előidéznek és igénylik a menedzsment szemlélet alkalmazását a segítő szakmában is. Az egyes ágazatokban jelentkeznek olyan, a szakmai folyamatok jellegéből adódó speciális vezetési kérdések, amelyek csak az adott szakterületen működő szervezetekre jellemzőek. Az előzőekben bemutattam, a vezetési feladatokat, azonban az egyes feladatok fontosságának és rangsorának fontossága jelentősen

eltérhet annak függvényében, hogy egy egyházi, termelő, szolgáltató, marketing vagy éppen egy igazgatási szervezetről van szó, mely alapján bizonyítást igényel az, hogy azokon belül az egyes szociális szervezetek olyan speciális struktúrák, melyek sajátos vezetési módszerekkel, eljárásokkal irányíthatók (9. táblázat).

FUNKCIÓK	Üzleti menedzsment	Közforgalmi menedzsment	Civil/Nonprofit menedzsment	Szociális menedzsment
CÉL	profit maximalizálás	közfunkciók és közszolgáltatások hatékony ellátása, azok eljuttatása az érintettekhez	társadalmi szolgáltatások eljuttatása bizonyos célcsoportokhoz	szociális szolgáltatások minél szélesebb spektrumának eljuttatása az érintettekhez
KÖRNYEZET	piac, versenytársak	jogszabályok, korlátozott piac, monopolhelyzet	„igénygazdaság”	jogszabályok, speciális szükségletek
ÉRINTETTEK, SZEREPLŐK	fogyasztók	települések, térségek lakossága	társadalmi csoportok, közösségek	társadalmi csoportok, közösségek
SZERVEZET	profitorientált	részben profitorientált	nem profitorientált	nem profitorientált
IRÁNYÍTÁS	tulajdonos	önkormányzatok és/vagy tulajdonos	demokratikus elvek alapján választott	önkormányzatok és/vagy egyéb fenntartók
POLITIKAI BEFOLYÁS	nem érvényesül	gyenge	nem érvényesül	nem érvényesül
VEZETÉSBEN ÉRINTETTEK	alkalmazottak, beosztottak	közalkalmazottak / köztisztviselők, alkalmazottak	önkéntesek / alkalmazottak	közalkalmazottak / köztisztviselők, beosztottak
EREDMÉNYEK	értékesítés növekedése, piaci részesedés	szolgáltatások elérhetősége	érintett társadalmi csoport helyzetének változása	érintett társadalmi csoport helyzetének változása
EREDMÉNYEK MÉRÉSE	mérhető	részben mérhető	nehezen mérhető	nehezen mérhető

9. táblázat: A különféle funkciókra irányuló menedzsmentek jellemzőinek összehasonlítása

Forrás: Rechnitzer – Smahó, 2011 alapján saját szerkesztés, 2020

Az egyházi szervezetek felépítése és gazdasági működése sajátos. Az állam és a piac között megjelenik a harmadik alternatíva, a nonprofit szektor, mely kombinálni tudja a magánszféra

vállalkozói szemléletét és szervezeti hatékonyságát az állam és a közigazgatás közjót érvényesítő szándékával (JENEI-KUTI, 2006). Az állami és önkormányzati fenntartású szervezetek működése bürokratikus, míg a forprofit és a nonprofit szervezetek esetében analógiák lehetnek, amit tisztázni szükséges tekintettel arra, hogy működési körük is speciális.

A szervezeti formák csoportosítása kapcsán a vezetési szakirodalomban többféle felfogás ismert. Az egyik legkorábbi elmélet szerint vonalbeli és funkcionális szervezeteket különítettek el. A vonalbeli szervezet az egyik legegyszerűbb forma, esetében minden beosztottnak csak egy felettese van, és egy-egy terület vonalbeli vezetője a hozzá tartozó egész egységért felelős, míg a funkcionális szervezetekben egy beosztottnak több felettese is lehet, és a különböző szakmai kérdésekben más-más vezető rendelkezik döntési kompetenciákkal (TORGERSEN-WEINSTOCK, 1979).

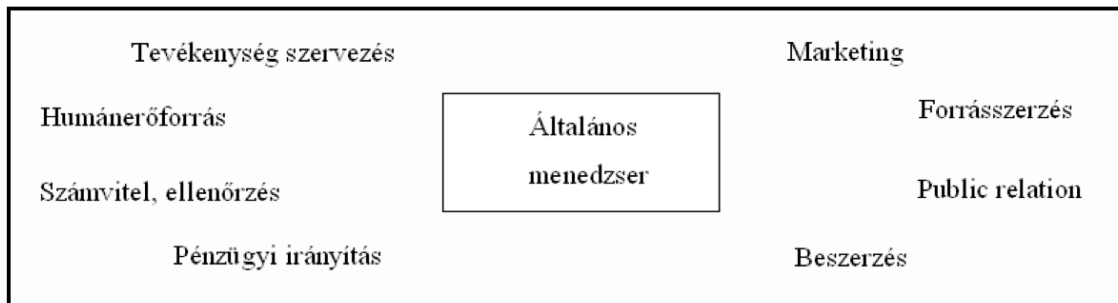
Az egyszerű struktúra kulcsfontosságú eleme az egyszemélyi vezető. Az ipari bürokrácia a nagy, automatizált tömegtermékeket előállító szervezetekre jellemző. A szakértői bürokrácia esetében a szervezetekben az önálló, független szakértők a meghatározók (BERDE, 2003). A szervezeti típusok átfogó rendszerezése és összefoglalása kapcsán Dobák négy alapvető szervezettípust különít el, és lineáris, funkcionális, divizionális és mátrix néven nevezi meg azokat (DOBÁK, 1997). A lineáris szervezet egy egyvonalas megoldás, mely struktúrájában minden beosztott csak egy személytől kaphat utasítást és a vezető a szervezeti egység minden tevékenységéért felelős. A funkcionális szervezetek esetében minden beosztottnak több felettese van, az egységek bizonyos feladatok ellátására jönnek létre, vagyis a munkamegosztás funkcionális elvre épül. A divizionális szervezeteket Chandler (1977) határozta meg. Jellemző ezekre, hogy adott feladatok és tevékenységek végzésére bizonyos önállósággal rendelkező egységekből állnak. A mátrix struktúrában az embereket egy adott projekthez, feladathoz rendelik, de ezzel egyidőben felelősséggel tartoznak az eredeti funkcionális vagy termelő részlegüknek is (BERDE, 2003).

A minőségi vezetés kihat az egész szervezet működésére, ami láncreakcióban végül az ellátottnak nyújtott segítség minőségében, illetve annak hatékonyságában nyilvánul meg (ANTAL et. al. 2019). A társadalmi szervezeteket eltérő mértékben, de közösségi orientáció és feladatorientáció egyaránt jellemzi. A két jellemző aránya eltérő ugyan, de az bizonyos, hogy minél inkább feladatorientált egy struktúra, annál szervezettebb, struktúráltabb és formalizáltabb

a működése. Az említett jegyeket nem szokás civil szervezetekkel kapcsolatban említeni, mivel e struktúrák alapját a bürokratikus szervezethez hiánya, a spontaneitás, és a személyes erőforrások bevonása jelenti. Ma már egyre inkább az látszik, hogy ezek a szervezetek csak akkor tudnak hatékonyan működni, ha munkájuk során a szervezeti működésük korszerű és racionálisan kerül megszervezésére, a vállalt feladatok függvényében (PAVLUSKA, 2002).

A működés függvénye továbbá a kapcsolati háló sűrűsége is. A ritka kapcsolati hálóval rendelkező szervezetek érzéketlenek a finanszírozásra, míg a sűrű kapcsolati hálóval rendelkező szervezetek esetében nagyobb függés mutatkozik az állami és önkormányzati, valamint az alaptevékenység díjbevételeitől. Feltételezhető, hogy azok a szervezetek sikeresek, amelyek több tőkére, saját tőke mellett pedig több külső forrás bevonására tudnak támaszkodni.

A civil szervezetekben alapvetően nyolc menedzsment funkció határozható meg, melyek a profitorientált szervezetek vezetési aspektusaiból vezethetők le (13. ábra).

13. ábra: A civil szervezetek legfontosabb menedzsment funkciói

Forrás: Pavluska, 2002

2.3.4. A szociális szolgáltatások vezetési kompetenciái

Egy intézmény vagy szolgáltatás működésének eredményessége több szempontból ítéhető meg, az egyik ilyen a megfelelőség. Ahhoz, hogy egy szolgáltatás megfelelőségét értelmezni és mérni tudjuk, szükséges átgondolni, hogy mennyire nyújt az adott szolgáltatási forma megoldást a felmerülő problémákra. Ahhoz, hogy minden feladatot maradéktalanul ellásson, egy szervezetnek anyagi fedezetre van szüksége. A társadalmi és gazdasági erőforrások optimális felhasználása azonban az élet minden területén, így a szociális szférában is fontos. Szükségszerű tehát a ráfordítások hasznosulását elemezni. A gazdasági értelemben vett hatékonyság azonban

még nem jelenti automatikusan az adott ellátási forma javulását. Vagyis, ha egy szolgáltatással forrásokat takarítanak meg, az még nem jelenti automatikusan azt, hogy jól dolgoztak, lehet, hogy csupán arról van szó, hogy a célcsoport egy részét kiszorították a szolgáltatásból. Forrást ugyan megtakarítottak, de a célcsoport életminősége romlott. Az elszámoltathatóság viszonylag új fogalom a jóléti szolgáltatásokról szóló nemzetközi szakirodalomban. Általában azt értik alatta, hogy az intézményi követelményeket és a munkatársak teljesítményének értékelését olyan módon kell megfogalmazni, hogy azt a kliensek, hozzátartozóik és a fenntartók is értsék. Az elszámoltathatóság fejlett világbeli interpretációja szerint a szolgáltatásokkal szembeni legfontosabb követelmény napjainkban, hogy azok átláthatók legyenek minden szinten a közvélemény számára is (KÖNIG, 2011).

Egy friss kutatás eredményi mutatják, hogy melyek azok a tulajdonságok és készségek, amelyek a legfontosabbak a vezetői munka során. A szociális vezetők ennek kapcsán a gyakorlati tudást értékelik a legtöbbre, amit a szociális érzékenység, a jó kommunikációs készség, a jogszabály ismeret, a határozottság, a jó konfliktuskezelés, a holisztikus látásmód, a következetesség és az elkötelezettség követnek (BÁLITY et al., 2019).

A valódi vezető, különösen a szociális területen nem a beosztására vagy a hatalmi helyzetére, hanem a személyes tekintélyére támaszkodik beosztottjainak egy közös cél érdekében való befolyásolásakor. Ahogyan a munkatársak összessége, a vezető is teljes személyiségével vesz részt a szociális segítség szervezési-vezetési folyamataiban (TALYIGÁS et al., 2016). Filozófiája szinkronban kell, hogy legyen az intézményi filozófiával, ezeket követi az intézmény szakmai programja, strukturális rendszere, belső kapcsolati és kommunikációs rendszere, külső kapcsolati rendszere és a minőségi munka ellátásához szükséges feltételek (SZALAI, 2000).

A szociális szektorban dolgozó vezetővel szemben környezete etikus vezetői magatartást vár el. A vezető mintát ad, magatartása kihat a szervezetre, normát alkot (ANTAL et. al., 2019). Munkája során törekednie kell arra, hogy munkatársai képesek legyenek önálló szervezeti kultúra megteremtésére, fenntartására, építésére. Ez adja azt a legágabb környezetet, amely a munkavállalók elkötelezettségét, kezdeményezőképességét a lehető legnagyobb mértékben megalapozhatja. A tekintélyelvű vezetésről át kell térni a participatív módszerre. Javítani kell a kommunikációt, gazdagítva az intézmények erre szolgáló kapacitásait.

A vezetés-irányítás hagyományos felfogása mellett az erőforrások folyamatos szűkülése többszörösére növelheti egy intézmény lemaradását, márpedig a korszerű – a piaci és gazdasági körülményeket figyelembe vevő – ismeretek és tapasztalatok általában nem állnak rendelkezésre a szociális, a pénzügyi-gazdasági, a gondozási, ápolási folyamatok irányításával összefüggő, illetve a technikai feltételekért felelős vezetők körében (KÖNIG, 2011).

A „*pénzért értéket*” szemlélet megjelenése a közszférában felveti annak szükségességét, hogy a szociális ágazatban dolgozó vezetők is megismerkedjenek ennek a megközelítésnek a tartalmával és az ebből fakadó vezetői lehetőségekkel és persze felelősséggel. Ez a szemlélet kitágíthatja az ágazat munkájának értékelését, ugyanis már nemcsak arról van szó, hogy szabályosan kell ellátni a feladatokat, hanem hogy a szabályosság mellé felzárkózik a hatékonyság, mint eredményességi kritérium, így a természeténél fogva hatékonyság központú közgazdasági gondolkodás szerepe a vezetői döntések meghozatalában felértékelődik (ANTAL et. al., 2019).

Czibere és munkatársai a szociális szolgáltatások menedzsmentjének szakmai szabályai kapcsán a vezetők számára irányt mutató alapelveket, és sztenderdeket fogalmaztak meg 6 vonatkozásban, mely munka alapján az alábbiakban összefoglalom, hogy milyen célok felé lehet tovább fejleszteni a szociális szolgáltatások esetében a menedzsmentet (CZIBERE et al., 2010):

- A szociális szervezetek menedzsmentjét át kell, hogy hassa a kliens-centrikus és minőségközpontú megközelítés, ami azt jelenti, hogy a szolgáltatást úgy kell megtervezni és megszervezni, hogy az igénybe vevők érdekét kell elsősorban és messzemenően szem előtt tartani, miközben a programok anyagi, tárgyi és személyi feltételeit is biztosítani kell, ahhoz, hogy az igénybe vevő, felhasználó kliensek helyzetén javítani lehessen. Azt megtudni, hogy mi az igénybe vevő kliensek valódi érdeke, már egy problematikusabb terület.

- Rendkívül fontos elv, hogy a szolgáltatás igénybe vevői ismerjék a lehetőségeket, a feltételeket és a szabályokat, amelyek alapján az adott szolgáltatás igénybe vehető, ezért is szükséges, hogy a szolgáltatás működése, hierarchiája és belső szabályrendszere átlátható legyen. A kritériumrendszer nyilvánosságra hozatala, az elosztási szabályok közzététele minden esetben a szolgáltatást nyújtó szervezet előírt feladata. Szorosan kapcsolódik ehhez a szervezet értékeinek, céljainak és tevékenységének a minél szélesebb körű nyilvánosságának a biztosítása, amelyet

olyan módon kell megtenni, hogy az a célcsoportok számára is érthető és kezelhető legyen.

- A jó vezető a jó tárgyalási készségen túl megfelelő felkészültséggel, kompetenciákkal és képzettséggel kell, hogy rendelkezzen a szervezet tevékenységének irányítása végett. A minél alaposabb szakmai ismeretek teszik lehetővé azt is, hogy a szakmai szttenderdek megvalósulását a vezető folyamatosan képes legyen ellenőrizni és elősegíteni a minél magasabb szakmai színvonalon történő szolgáltatás, illetve a célcsoportok lehető legmagasabb szintű megelégedettsége érdekében.

- A kiváló szinten teljesítő menedzsment értéként, sőt, tőkeként kezeli a munkatársait, ezért a szervezeten belüli jóllétükre, a rendszeres továbbképzésükre és fejlesztésükre fokozott figyelmet fordít. A vezető a beosztottakat rendszeres eszmecserék keretében bevonja a döntéshozatalba, és lehetőséget biztosít számukra kezdeményezéseik bemutatásához, adott esetben megvalósításához, azaz ezzel proaktivitásra ösztönzi őket.

- A szociális szervezetek és a benne dolgozó szociális szakemberek a társadalom közvetlen és közvetett erőforrásait közvetítik az ügyfelekhez, a kliensekhez, ők pedig a jogszabályokban meghatározott feltételek szerint vehetik igénybe a szervezetek szolgáltatásait. Az értékelések, a vélemények szabad kifejtése nemcsak a profitorientált szervezetekben célravezető, hanem a nonprofit humánszolgáltatásban is az adott szervezet jó hírének növelését célozza.

- A szociális szolgáltatások legfontosabb jellemzője, hogy társadalmi problémák megoldására szervezik őket, éppen ezért egyfajta elvárás feléjük, hogy erősítsék a társadalom részvételét és általában szolgálják a közösségek megerősítését.

2.3.5. Szociális alapszolgáltatások menedzsmentje

A szociális szolgáltatások iránti szükségletet a demográfiai folyamatok alapvetően befolyásolják. A Szociális Törvény nevesített ellátásai között a IV. fejezetében a szociális szolgáltatások között az 57. §.-ában nevesíti az alapszolgáltatásokat, melyek között megtaláljuk a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatást. Biztosításukat a település állandó lakosságától függően teszi kötelezővé, mely során szabad kezet ad az önkormányzatoknak abban, hogy milyen szervezeti keretben látják el azokat. Az önkormányzatoknak azonban gyakran nem éri meg saját költségvetési intézményt működtetni, ezért szerződés keretében valamilyen civil vagy nonprofit szervezetre bízzák egy-egy feladat

ellátását, így napjainkra járási és önkormányzati szinten kialakulni látszik az állami, önkormányzati nonprofit és a piaci szektorra épülő vegyes jóléti modell (HAZAI, 1999).

Láthattuk tehát, hogy a szociális alapszolgáltatások széles spektruma rajzolódik ki, melyek ellátása során az egyes szolgáltatóknak biztosítani szükséges az igénybe vevők számára az érdekeik érvényesülését olykor szűkös működési kereteik között, hosszútávú, fejlődőképes és a felmerülő esetleges változásokra adekvát módon reagálni képes filozófiával. Az egyes szervezetek ennek megfelelően képesek kell, hogy legyenek céljaik hatékony követésére, vállalt küldetésük eredményes betöltésére. Ennek legfőbb tartalékait a vezetés minőségében, a humán erőforrások feltárásában és aktivizálásában találjuk. Annak érdekében, hogy a szolgáltatások tevékenysége eredményes és elismert lehessen, a vezetésnek alkalmazkodnia kell egyfelől a jogszabályi környezethez, másfelől az igénybe vevők speciális szükségleteihez.

Az előzmények alapján kategorikusan megállapítottam, hogy a menedzsment területei a szociális menedzsment vonatkozásában nem különböznek jelentős mértékben az üzleti szférától, hiszen itt is jelen van:

- a marketing,
- az emberi erőforrás,
- közönségkapcsolatok,
- szervezeti kommunikáció,
- pénzügyi vezetés,
- valamint a forrásteremtés.

A felsorolt területek a szociális alapszolgáltatások esetében sincsenek máshogy. A modern kor igényeinek az alapszolgáltatásokat nyújtó fenntartók, tehát a tanyagondnoki szolgáltatásokat nyújtó szervezetek is meg kell, hogy feleljenek, és a piaci folyamatokat követniük kell, különösképp, amennyiben a fenntartási forma olykor teljesen eltérő, mint Hajdú-Bihar megyében, melyek vonatkozásában jelen kutatás igyekszik új irányvonalakat feltárni.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Az empirikus részben feldolgozott irodalmak alapján megállapítottam, hogy a tanyákra ugyan sok kutatás irányult az ezredforduló előtt és azután is, de a tanyagondnoki szolgálatok vonatkozásában kevés vizsgálat történt, míg a szolgáltatók vezetésére és a menedzselési viszonyaira vonatkozó kutatási eredményekről pedig adat egyáltalán nem áll rendelkezésre. Vizsgálatom csak és kizárólag a Hajdú-Bihar megyében található szolgáltatások vezetési módjai kapcsán feltett kérdések kutatására irányult. Ennek megfelelően kellett kiválasztani a vizsgálati módszereket és lehatárolni a kutatás területét.

Ebben a fejezetben ismertetem a kutatás környezetét, bemutatom a kereteit, illetve lehatárolását térben és időben egyaránt. Részletezem a vizsgálati módszereket, valamint az adatok feldolgozása és kiértékelése során alkalmazott statisztikai elemzési módokat.

3.1. A kutatás előzményei és lehatárolása

A doktori iskolában folytatott tanulmányaim során közel két évig kutattam a nonprofit vállalkozások társadalmi és gazdasági szerepét kistérségi szinten, mely során eljutottam egy speciális funkcióhoz, a tanyagondnoki szolgáltatások nonprofit vállalkozás formájában való üzemeltetéséhez. Hortobágyon a tanyagondnoki szolgáltatás nonprofit vállalkozás keretében működik, ahol a puszta és a tanyavilág egyébként is egy sajátos, mondhatni a világon egyedi képet mutat, ez alapozta meg elköteleződésemet a probléma iránt. Ez tekinthető a doktori tevékenységem tudományos előzményének. Az addig szerzett kutatási tapasztalataim alapján fogalmaztam meg a doktori képzés alatt a vizsgált tudományos problémát is.

A tanyagondnoki munka kapcsán és a szolgálatok működése során végzett vezetési feladatok kihatnak a szolgáltatók működési területére, a kliensek körére és ezáltal életminőségére, ezért céлом volt azoknak a vezetési sajátosságoknak a feltárása, amelyek jellemzik az egyes fenntartók által képviselt irányokat.

Az intézet kutatási struktúrájába jól illeszkedik a szféra vizsgálata és az olyan kérdések megválaszolása, mint például, hogy milyen sajátosságai vannak ezen alapszolgáltatás menedzselésének, vagy hogy az hogyan válik mérhetővé. Jelenleg nem tudunk más funkcionális vagy egyéb vizsgálatról ami a tanyagondnoki szolgálatok menedzselési viszonyait tárná fel.

A munka során végzett adatgyűjtést tehát Hajdú-Bihar megyére és az azon belül található tíz járás területére korlátoztam le, mely térbeli korlátozásra azért volt szükség, mert a tanyagondnoki szolgálatok, illetve a tanyán lakók száma országosan egy ilyen kutatás kereteihez képest meglehetősen nagy, ráadásul az előzetesen szerzett tapasztalataim alapján elérhetőségük és megszólíthatóságuk még a megyén belül is komoly kihívás jelent.

Az egyes fejezetek vizsgálataiból nyert eredmények szervesen kapcsolódnak egymáshoz, így a szervezeti működés egészére vonatkozó megállapítások tehetőek. Az általam kutatott téma ebben a struktúrában a szervezetmenedzsment főcsoportba, a szervezeti formák témakörébe illeszkedik. A kapcsolódás azonban sajátos, mert valóban értelmezhető úgy a vizsgált probléma, hogy az az egyes szervezeti formák sajátosságait kívánja feltárni, azonban a kutatás során vizsgált témakörök más területet is érintenek, így például a folyamatmenedzsment témakörét is.

3.2. A vizsgálat anyaga

A felmérésnek két alappopulációja volt. A Hajdú-Bihar megyei tanyákról pontos adatok 1990 óta - amikor is a népszámlálás keretében számukat még nyilvántartották - nem állnak rendelkezésre. A tanyák számának meghatározásán túl az ott lakók lélekszámának meghatározása sem kisebb feladat. A tanyalakók száma több forrásból is kinyerhető. Elsőként a legutóbbi 2011-es népszámlálás adatait elemezve Hajdú-Bihar megye lakossága 539 674 fő - melyből a külterületen lakók száma 27 450 fő - volt, a tanyákon pedig mintegy 13 292 fő élt. Másodikként a KSH helységnevtárának kigyűjtött és összesített 2019-es adatai alapján megállapítottam, hogy 7 176 fő élt tanyákon. Harmadikként a tanyagondnoki szolgálatoktól beszerzett adatokat rendszereztem, mely alapján a kérdőívezés időszakában, a tanyagondnoki szolgálatok illetékességi területein mintegy 3 041 tanyát számoltam össze – ami így nem a teljes megyei képet mutatja tehát -, melyek aktuális népességszáma 7 088 fő volt. Kutatásom egyik populációja ez utóbbi, legfrissebbnek és leghitelesebbnek tűnő adat alapján került meghatározásra. Az összefüggő, falusias részeket, amik Debrecen különálló belterületeire illetve Hajdúnánás, Bocskai kert és Hortobágy külterületeire jellemzőek a torzítás elkerülése végett kihagytam, így végül 1 951 tanyát vettem alapul. A vizsgált populáció, akiktől ténylegesen mintavételre került sor ennek megfelelően alakult. 665 tanya egy-egy lakója lett megszólítva, melyből 558 került felvételezésre, akik véleménye alapján a teljes tanyai populációra általánosítani lehet (BABBIE, 2008). A mintavétel sajátosságait a módszertani részben ismertetem.

A másik vizsgált populáció a megye tíz járásban működő 23 tanyagondnoki szolgálat által foglalkoztatott összesen 31 tanyagondnok volt. A járásokban van ahol csak egy, és van, ahol öt szolgálat tevékenykedik, továbbá a fenntartói forma és a tanyai lakosság száma is eltérő. Rendszer a számosságot illetően ez alapján mutatható ki, míg a kialakítás tekintetében rendszer nincs. A kutatás során ezen alappopuláció valamennyi alapeleme, vagyis valamennyi tanyagondnok megkérdezésre került.

3.2.1. A tanyalakókra vonatkozó általános adatok

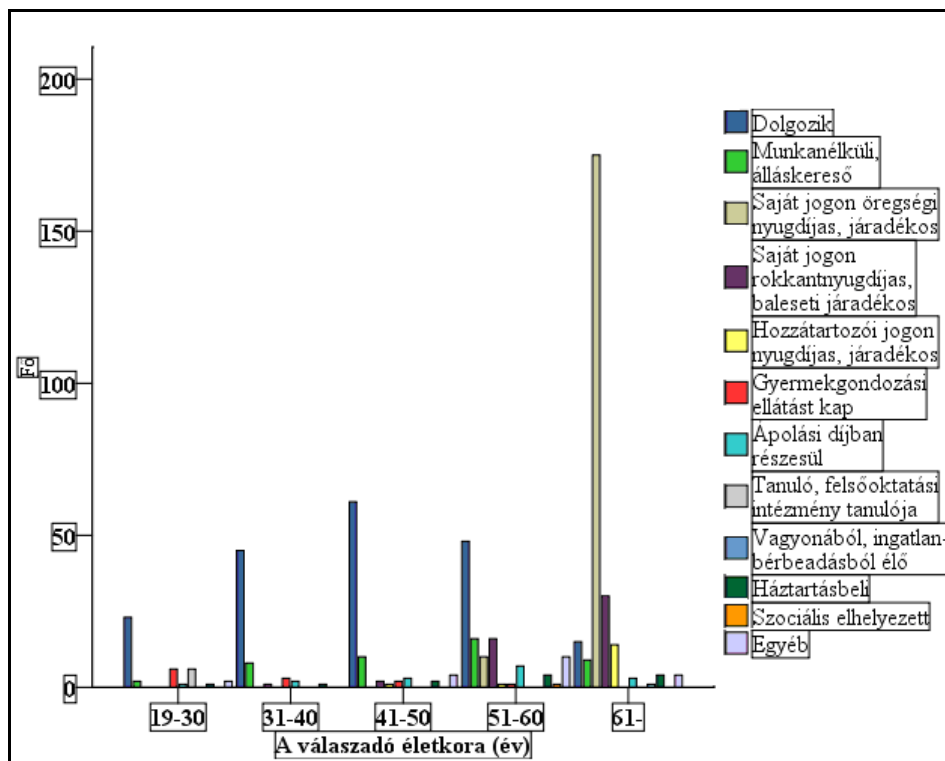
A vizsgált minta 61%-a nő volt, míg 39%-a férfi. 558 válaszadóból 257 fő volt 61 éven felüli, ami 46%-os arány, melyen belül 60%-os arány a nőké. Az iskolai végzettséget figyelembe véve megállapítható, hogy 11%-ot tesz ki a felsőfokú végzettségűek aránya, de hasonlóan alacsony, 12% a 8 osztálynál kevesebbet végzetek aránya is a válaszolók között. A legalább 8 osztállyal rendelkezők, szakmát szerzetek, és érettségizettek száma 444 fő volt, a minta 77%-a, melyen belül a nők aránya nagyobb az előző adatokhoz hasonlóan, hisz 61,5%-ot tesz ki (10. táblázat).

Iskolai végzettség	Férfiak életkori eloszlása					Nők életkori eloszlása				
	19-30 (fő)	31-40 (fő)	41-50 (fő)	51-60 (fő)	61- (fő)	19-30 (fő)	31-40 (fő)	41-50 (fő)	51-60 (fő)	61- (fő)
Az általános iskola 8. osztályát nem végezte el	0	2	3	6	14	1	1	-	5	32
Az általános iskola 8. osztályát elvégezte	1	9	9	17	30	6	5	14	30	79
Szakmája van de nem érettségizett	6	7	12	19	43	4	11	15	22	30
Érettségizett	1	4	6	-	7	13	9	14	9	12
Felsőfokú szakképesítése van	1	5	5	-	-	2	2	2	2	4
Főiskolai oklevéllel rendelkezik	2	2	1	-	2	1	4	3	3	2
Egyetemi oklevéllel rendelkezik	2	-	1	-	1	1	-	-	1	-
Doktori fokozattal rendelkezik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Összesen (fő)	13	29	37	42	97	28	32	48	72	160

10. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók nem, életkor és iskolai végzettség szerinti összetétele

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

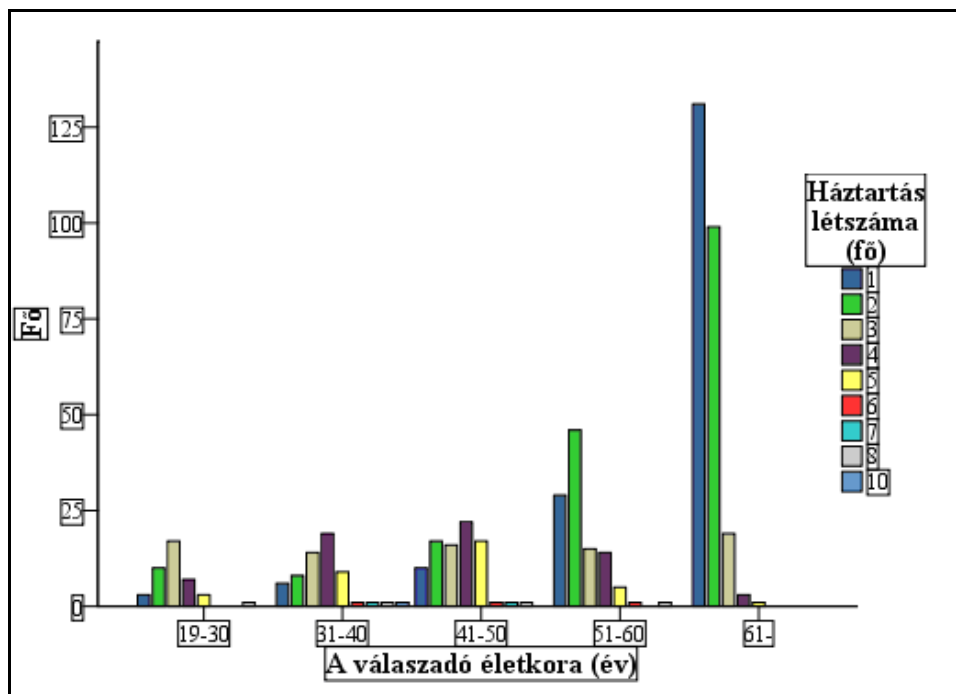
A felmérés során az 558-ból 555 fő nyújtott adatot a foglalkoztatottság kapcsán, akik között a legnagyobb számban a dolgozók (182 fő) és a saját jogon öregségi, saját jogon rokkantsági illetve a hozzátartozói jogon nyugdíjas személyek (250 fő) található meg a legnagyobb számban. Az ábrán egyértelműen kirajzolódik, hogy a dolgozók aránya a 19-60 éves korú személyek között a legnagyobb (32%), a saját jogon rokkantnyugdíjas, baleseti járadékosokat az 51 év felettek között találunk jobbra (8%), míg a saját jogon öregségi nyugdíjasok a 61 év felettek között a teljes minta arányában 31,5%-ot tesznek ki. Ez az arány összhangban van a többi tanyás részen végzett kutatások során összesített adatokkal (BECSEI, 2002; CSATÁRI, 2005), melyekből ugyancsak megállapítást nyert, hogy jellemzően a tanyákon az idős (61 év felettek) korosztály túlsúlya a jellemző, akik jobbra öregségi nyugdíjasok (14. ábra).

14. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók aktivitási helyzete az életkor eloszlásában

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A háztartások leginkább egyszemélyesek (32,5%) illetve kétszemélyesek (32,5%), ami a minta kétharmadát teszi ki. A hatnál több fős háztartások száma elenyésző, alig 1,5% (15. ábra).

15. ábra: A kutatásban érintett tanyák háztartásainak létszáma az életkor eloszlásában

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A kérdőívet kitöltőkön felül lévő, háztartásokban található további személyek felmérése alapján megállapítható, hogy leginkább az egy- és kétszemélyes háztartások a jellemzők, a háromnál több személyes, illetve a többgenerációs háztartások száma gyakorlatilag minimális a mintán belül (12 darab). Az ennek kapcsán feltett kérdésre kapott válaszok remekül mutatják azt, hogy összesen 1332 fő érintett, a válaszokat adó 555 fő vonatkozásában (11. táblázat).

Életkori eloszlás	A megkérdezettel egy háztartásban élők száma			
	1 fő	2 fő	3 fő	4 fő
0-3 évesek	37	6	-	-
4-6 évesek	38	12	-	-
7-14 évesek	44	18	3	1
15-18 évesek	40	13	-	-
19-30 évesek	72	33	4	1

31-40 évesek	75	40	3	-
41-50 évesek	86	40	-	-
51-60 évesek	108	74	5	-
61 év feletti	163	75	-	-
Értékek csoportonként	663	622	39	8
Összesen	1332			

11. táblázat: A kutatásban érintett tanyai háztartások lakóinak kor szerinti összetétele

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

86%-ban a tanyák saját tulajdonban vannak. 6,1%-a a mintának bérlő, 7,9% egyéb jogcímen tartózkodik a tanyákon. 33,3% a tanyán született, míg 44% vásárolta a tanyát. Házassági mobilitás alapján sem elhanyagolható a tanyára költözők száma, hiszen a minta 13,5%-a ilyen módon került a tanyára. A nők száma ezen utóbbi esetben sokkal nagyobb a férfiakéhoz képest, az majdnem 3,5-szeres, vagyis ők a tanyán lakó férfhoz költöztek, és így lettek tanyalakók. Jellemzően a vásárlásra úgy került sor az esetek nagy részében, hogy a lakóknak előbb a munkahelye volt a tanyán vagy annak a közelében, majd később megvásárolták az ideiglenesen szállásul szolgáló tanyát.

3.2.2. A tanyagondnokokra vonatkozó általános adatok

A 23 szolgálatnál munkát teljesítő 31 tanyagondnok vonatkozásában megállapítást nyert, hogy a férfiak száma felülreprezentált, számuk 22 fő. A teljes mintában a 39 év fölötti tanyagondnokok száma 25 fő. A munka ellátásához szükséges tanyagondnoki képesítéssel minden tanyagondnok rendelkezik, míg az állami iskolai végzettség kapcsán kiderült, hogy 3 főnek a beosztás ellátásához szükséges minimális iskolai végzettsége van (általános iskola 8. osztályának megléte), de 2 főiskolai oklevéllel rendelkező is van a szakemberek között (12. táblázat).

	Férfi					Nő				
	Születés éve									
	1960 előtt	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	1960 előtt	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000
Az általános	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-

iskola 8. osztályát elvégezte										
Szakképzés van de nem érettségizett	2	4	5	2	-	-	2	-	-	-
Érettségizett	1	1	1	2	-	-	1	2	-	-
Felsőfokú szakképzés van	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-
Főiskolai oklevéllel rendelkezik	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-

12. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok nem, életkor és iskolai végzettség szerinti összetétele

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Az alapszolgáltatás mintegy 20 éve működik, és inkább csak pár éve alakult ki a végleges formája, ebből is következik, hogy inkább a fiatalabb, a néhány éve szolgálatba állt, kevesebb tapasztalattal rendelkező tanyagondnokok száma a magasabb, összesen 26 fő, és csak 5 fő van kezdetektől ebben a munkakörben (13. táblázat).

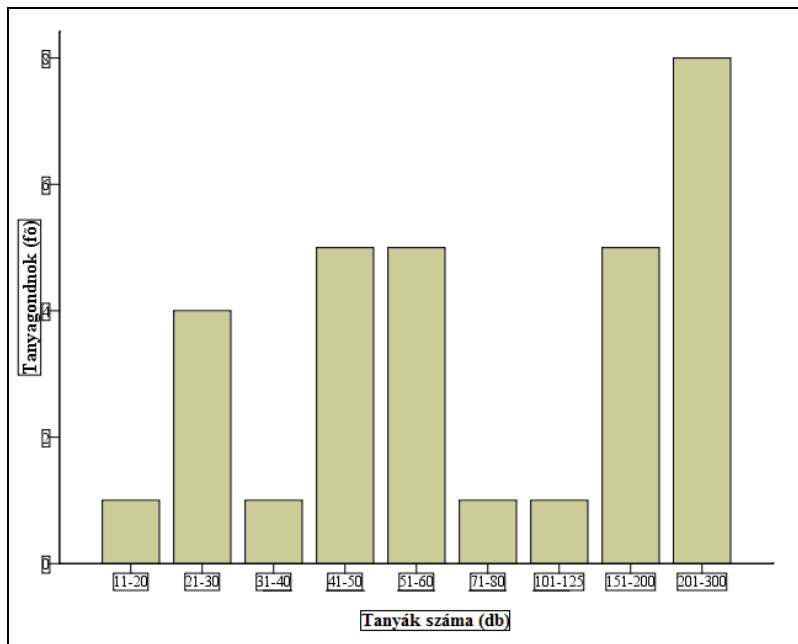
Szolgálat betöltésének éve	2008 előtt	2009-2010	2011-2012	2013-2014	2015-2016	2017-2018
Létszám (fő)	5	2	5	5	9	5

13. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok szolgálatba állás éve szerinti összetétele

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Pontos dokumentációt nem vezetnek a tanyagondnoki szolgálatok és a települések önkormányzatai sem az illetékességi területeiken található tanyák számával kapcsolatban. Az alacsony, 40 darabszám alatti tanyát számláló tanyás térségek száma igen csekély. 6 tanyagondnok lát el ilyen területeken szolgálatot, míg a legmagasabb számban a tanyák Bocskai kert, Hajdúnánás, Nyíradony és Hortobágy külterületein illetve Debrecen esetében a különálló belterületi részeken, Bánk és Nagycsere-Haláp területén találhatók fel, ahol a tanyagondnokok olykor 200-300 tanyát is felügyelnek munkájuk során. A tanyagondnoki

szolgálattal érintett területeken egyébként összesen 1 933 tanya található, a tanya gondnokok által kiszolgált darabszám szerinti eloszlás az alábbiakban látható (16. ábra).

16. ábra: A kutatásban érintett tanya gondnokok működési területe szerinti tanya eloszlás

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyai élet segítése a legtöbb esetben hasonló, esetenként azonos feladatot jelent a helyi közigazgatás, oktatás és kereskedelem számára, azzal együtt, hogy egy járáson belül is eltérőek az egyes szolgáltatók lehetőségei és prioritásai, és ezért eltérő módon kezelik a hasonló problémákat, ami miatt eltérések mutatkoznak az egyes bevett gyakorlatok hatékonysága között.

A tanya gondnokok által kategorizált tanyák között a lakható és lakott tanyák aránya a legnagyobb, ugyanis a legkevesebb számú tanyát lefedő területeken (2 tanya gondnok területe) is legalább 41-50 darab közötti lakott tanya található, míg 8 tanya gondnok területén 51-60 darab, 10 tanya gondnok területén 61-70 darab, 4 tanya gondnok területén 71-80 darab, és 7 tanya gondnok területén (itt Debrecen-Bánk és Debrecen-Nagycsere-Haláp 2 tanya gondnoki szolgálatának 7 tanya gondnokára ismerhetünk rá) 91-100 darab tanya található fel. A lakható, de nem lakott tanyák száma 1 tanya gondnok területén éri el a 40 darabot, míg 11 tanya gondnok területén azok száma 11-20 darab, és 19 tanya gondnok területén 1-10 darab között alakul, míg a lakhatatlan tanyák aránya 1 tanya gondnok területén 31-40 darab között, 2 tanya gondnok területén 21-30

darab, 13 tanyagondnok területén 11-20 darab, és 15 tanyagondnok területén 1-10 darab között alakul (14. táblázat).

Tanyák száma (darab)	Lakhatatlan (darab)	Lakható, de nem lakott (darab)	Lakható és lakott (darab)
1-10	15	19	-
11-20	13	11	-
21-30	2	-	-
31-40	1	1	-
41-50	-	-	2
51-60	-	-	8
61-70	-	-	10
71-80	-	-	4
81-90	-	-	-
91-100	-	-	7

14. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok működési területén a tanyák lakottsági összetétele

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A szolgálatok ellátotti számai jellemzően megfelelnek a jogszabályban előírt kritériumoknak, bár sok esetben, főleg a kisebb településeken az kevesebb is lehet. Az ellátottak száma kapcsán az összes kapott válasz tekintetében megállapítást nyert, hogy számuk 4 tanyagondnok területén 1-20 fő, 9 tanyagondnok területén 21-40 fő, 16 tanyagondnok területén 41-60 fő, és 2 tanyagondnok területén 61-80 fő között alakul.

A rendszeres ellátottak száma 4 tanyagondnok területén 1-20 fő, 7 tanyagondnok területén 21-40 fő, 18 tanyagondnok területén 41-60 fő, és 2 tanyagondnok területén 61-80 fő között alakul. Ezek az ellátottak jellemzően anyagi gondokkal, vagy egészségügyi problémákkal küzdenek, esetleg "járásukban korlátozottak", így valamilyen szempontból mindenképp külső segítségre szorulnak, és sokszor napi szinten igénylik a törődést. Az eseti ellátottak számában egy másfajta eloszlás látható, arányuk alacsonyabb, hiszen számuk 4 tanyagondnok területén 1-20 fő, 26 tanyagondnok területén 21-40 fő, és csak 1 tanyagondnok területén 41-60 fő. Ezek az igénybe vevők jobbára

csak egyedi esetekben keresik meg a tanyagondnokot, és bizonyos időközönként vagy csak bizonyos téren élnek a szolgáltatás által nyújtott lehetőségekkel (15. táblázat).

Ellátottak száma (fő)	1-20	21-40	41-60	61-80
Rendszeres ellátottak száma kapcsán történt jelölés	4	7	18	2
Eseti ellátottak száma kapcsán történt jelölés	4	26	1	-
Ellátottak száma kapcsán történt összes jelölés	4	9	16	2

15. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok által ellátottak számának és arányának eloszlása

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Jellemzően többrétű és minden korosztálynak megfelelő segítségnyújtás történik. Az igénybe vevői csoportoknál pedig az idősebbek és az egyedül élő aktív korúak aránya a mérvadó.

3.3. A vizsgálat módszere

Egy ilyen kutatás kapcsán végzett széleskörű adatgyűjtés során könnyen a szubjektivitás csapdájába lehet esni, ugyanis a helyi szereplők sokszor nem egyöntetűen, nem egyféleképp látják a viszonyok egyes sajátosságait. Giddens ezzel kapcsolatosan említi azt az eljárást, melyet háromszögelésének (triangulation) neveznek, melynek lényege „*többféle kutatási módszer együttes alkalmazása, amelynek célja, hogy megbízhatóbb empirikus adatokhoz jussunk, mint ha csak egyetlen kutatási módszerre támaszkodnánk*” (GIDDENS, 2008). Babbie úgy véli, hogy ez kutatási stratégia, egy állítás több oldalról történő ellenőrzésére (BABBIE, 2008). Jelen esetben a véleménykülönbségek feltárására az életvitelszerűen tanyán élő emberek, és a tanyagondnokok ugyanazon kérdésekre adott válaszan keresztül nyílik lehetőség.

A kutatás első részében minőségi (kvalitatív) módszereket alkalmaztam. Egyfelől szekunder információkra alapozott irodalmi feldolgozást hajtottam végre, mely során hazai és nemzetközi tanulmányok, tudományos művek, esettanulmányok, dokumentumok alapján elemeztem a témakör elméleti alapjait, ismertettem és ütköztettem különböző nézeteket és megközelítéseket. A nagyszámú magyar és nemzetközi szakkönyv mellett a könyvtári folyóirat gyűjtemények

jelentették a feldolgozandó alapot. További forrásokat jelentettek az Észak Alföldi Régió, a Hajdú-Bihar megyei önkormányzat szakmai jelentései, a járások és a települések leírásai. Ezek mellett több hasznos és érdekes, új nézőpontból feldolgozott cikk, tanulmány került előadásra a könyvtárak és levéltárak gyűjteményeiből, illetve kigyűjtésre kerültek a kapcsolódó információkat tartalmazó, akár több évtizedre visszamenő publikációk is. A nemzetközi nyomtatott szakirodalom feldolgozása kitekintést jelentett, illetve a specialitások mérlegelése szempontjából vált szükségessé. A számosított adatok vonatkozásában széles körben álltak rendelkezésre statisztikai elemzéshez adatforrások, úgymint a KSH 2011 évi népszámlálás országos és területi adatai, a KSH térképei, grafikonjai és tematikus feldolgozásai. A tudományos anyagokon túl a jogszabályi hivatkozások és törvényhelyek kigyűjtése, elemzése és értelmezése is elengedhetetlen volt. Az internetes források napjaink kutatásainak hatékony segítői, azonban a Hajdú-Bihar megyei tanyavilág tér és idő összefüggéseinek bemutatásával kapcsolatban alig található felhasználható forrás. Az internetes források esetében ráadásul számolni kell az adattartalom szerzői megváltoztathatóságával, így azoknál fontos a letöltési időpont megjelölése. Az objektív előzményi adatok beszerzéséhez nélkülözhetetlennek látszott személyes terepmunka végrehajtása, mivel a szűkebb tárgykörben rendelkezésre álló irodalom, tanya irodalmunk viszonylagos bősége mellett is Hajdú-Bihar megye vonatkozásában sajnálatosan gyér.

Úgy vélem, hogy egy ilyen kutatást jól megközelíteni a helyi/járási kapcsolatrendszerre alapozva lehet igazán, ugyanis amennyiben az egyes döntéshozókat sikerül meggyőzni a téma és a célok fontosságáról, abban az esetben partnerségük akár hosszú távon is szavatolt lehet. Ennek érdekében építettem ki jó kapcsolatot az önkormányzatokkal, illetve az egyes szolgáltatókkal és képviselőikkel, mely során mind a tíz járás 23 tanyagondnoki szolgálatánál személyesen megjelentem és az illetékesek számára a kutatásom kérdéseit felvázoltam. Az egyes fenntartók területein magam is több ízben a tanyagondnokokkal bejártam a külterületeket, mely utak során megfigyeléseket végeztem annak érdekében, hogy átlássam a problémákat és a motivációkat.

A primer kutatás keretében a kísérlet, a megfigyelés, a megkérdezés módszerei közül az utóbbit választottam a munkámhoz. A mennyiségi (kvantitatív) módszer alapján kérdőívvezéssel formában végeztem adatgyűjtést, mely válaszai alapján tények, vélemények feltárására kerülhetett sor, amikből általánosítani lehet az eredményeket. A céloom természetesen az volt, hogy a számomra releváns közönség elé kerüljenek a kérdőívem, ezért két célcsoport megközelítésével

próbálkoztam. Egyfelől azokat kérdeztem meg, akik életvitelszerűen a tanyákon élnek, és jellemzően valamilyen formában kapcsolatban vannak a tanyagondnoki szolgálatok munkájával, míg a másik megkérdezett csoportot maguk a tanyagondnokok alkották, akik az egyes területeken a szervezeteket képviselik, és azok megfogalmazott céljait a mindennapokba átültetik.

Scipione (1994) három csoportba sorolta a kérdőívek analizálásának módszerét. Egyrészt a leíró és nem parametrikus statisztikák esetében minimum, maximum kiterjedés, átlag, szórás, módusz, medián és szignifikancia vizsgálatokra kerülhet sor. Másrészt az egyváltozós és keresztátlak elemzése szerepelhetnek. A harmadik csoportként a többváltozós vizsgálati technikák (korreláció, regresszió, trend felszíni elemzés) jelenhetnek meg.

A kérdőíves kutatás szakaszai az alábbiak szerint következtek:

- a keresett információ meghatározása, a kutatás célja és tárgya,
- a kérdőív típusának és az adatgyűjtés módszerének kiválasztása,
- a kérdések típusainak meghatározása,
- a kérdések megfogalmazása,
- skálák, táblázatok és egyéb eszközök alkalmazása,
- a kérdések sorrendjének megválasztása,
- a kérdőív megszerkesztése, elrendezése, küllemének kialakítása,
- a kérdőív előzetes kipróbálása, a próba, valamint a kérdőívezés (SCIPIONE,1994).

A kérdőíves felmérések adatait aztán az SPSS statisztikai program segítségével rögzítettem és elemeztem. Egy- és több- (jellemzően két-) változós eljárásokat használtam az adatelemzések során. A mérési szintektől függően gyakorisági megoszlás-vizsgálatokat és/vagy középérték-vizsgálatokat (átlag, módusz, medián, szórás) alkalmaztam. Az összefüggés-vizsgálat módszertanában általában a céltom a szociológiai háttérváltozókkal való összefüggések vizsgálata

volt. Az általános gyakorlat szerint akkor tekintetem a változók közötti kapcsolatot szignifikánsnak, ha a szignifikancia érték alacsonyabb volt mint 0,05.

A kutatás részeredményeit a jobb átláthatóság érdekében egyes esetekben a munkám során grafikusán illusztráltam, máshol táblázatos megjelenítést alkalmaztam. Úgy gondolom, hogy így jobban átláthatóvá tettem az eredmények pontos bemutatását, átláthatóságát és összehasonlítását.

3.3.1. Mérészközök

A kutatás lényegi, leíró részét tehát önálló mintavételre alapozott tanyalakóknak és tanyagondnokoknak készült azonos gondolatmenetet követő kérdésekre épült survey adta. A kérdések megfogalmazása során igyekeztem figyelembe venni és megismerni a területek társadalmának jellemzőit, gazdasági, demográfiai, jövedelmi, foglalkoztatási helyzetét, a közösségi élet jellemzőit, közbiztonsági helyzetét, legégetőbb szociális problémákról alkotott elképzeléseit, helyi közösségi normáit, a sajátos helyi integrációs mechanizmusokat, a szociális ellátások és szolgálatok működését, hozzájutási feltételeit és az újító kezdeményezéseket.

A tanyagondnokoknak készült 58 kérdésből álló kérdőív hat különböző témakört ölel fel melyeken belül további fejezetek található az egyes érdeklődési köröknek megfelelően. A kérdések nagy része a témában folytatott korábbi adatfelvételek kérdései alapján kerültek megfogalmazásra, melyeket kiegészítettem a vizsgálat céljához illeszkedő saját szerkesztésű fordulatokkal (16. táblázat).

I. A MEGKÉRDEZETT ÉS A TANYAGONDNOKI SZOLGÁLAT ADATAI	KSH (2019) klasszifikáció alapján OKJ (2019) klasszifikáció alapján Kérdőív falu- és tanyagondnokok számára EFOP-5.2.2-17-2017-00004 (2017) 3., 13., 30., 33., 55. kérdései alapján
II. A TANYA FELÉPÍTÉSE II.1. A tanyák sajátosságai II.2. A tanyák infrastrukturális ellátottsága II.3. A tanyák megközelíthetősége	GÁLNÉ (2014) 2. melléklet 11. kérdése alapján Kérdőív falu- és tanyagondnokok számára EFOP-5.2.2-17-2017-00004 (2017) 4. kérdése alapján
III. A TANYÁK KÖRNYEZETE ÉS A TANYAI KÖZÖSSÉG III.1. Tanyai szükségletek és érzelmek III.2. Tanya és mobilitás III.3. A tanya és társadalmi közege	GÁLNÉ (2014) 3. melléklet 7., 9., 10., 11., 20. kérdései alapján MASLOW (1968) szükségletelmélete alapján KSH (2019)

IV. MEGÉLHETÉS A TANYÁN	KSH (2019) klasszifikáció alapján
V. A TANYAGONDNOKI SZOLGÁLATRA VONATKOZÓ KÉRDÉSEK	Kérdőív falu- és tanyagondnokok számára EFOP-5.2.2-17-2017-00004 (2017) 26., 38., 41., 42., 43., 48. kérdései alapján
V.1. Általános tájékozottság a tanyagondnoki szolgáltatásról és igénybevételi intenzitás	FORRAI-LADÁNYI-GYURIS (2005) A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatokról II. kérdései alapján
V.2. A tanyagondnok által végzett tevékenységek	MASLOW (1968) szükségletelmélete alapján
V.3. A tanyagondnoki szolgálat megítélése az ellátottak részéről	A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 39. §. (1)-(9) bekezdései alapján
V.4. A tanyagondnoki szolgálat üködésének a megítélése	GÁLNÉ (2014) 1. melléklet 15., 19., 23. kérdései alapján
VI. A TANYA JÖVŐJE	GÁLNÉ (2014) 4. melléklet 18. kérdése alapján
VI.1. Elképzelések	FORRAI-LADÁNYI-GYURIS (2005) A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatokról II. fordulatai alapján
VI.2. A helyben maradás és az elköltözés lehetőségének megítélése	

16. táblázat: A kutatás során a tanyagondnokok vonatkozásában használt kérdőív kérdéseinek egyes forrásai

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Az összehasonlíthatóság érdekében a tanyalakóknak készült 64 kérdésből álló kérdőív is a tanyagondnokok kérdőívében már megjelenő hat témakörre lett felosztva, azonban egyes fejezetek másképp kerültek tagolásra. Az egyes kérdések egy része ugyancsak saját szerkesztésű volt, a témában folytatott korábbi adatfelvételek kérdései alapján megfogalmazottakon túl (17. táblázat).

I. ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK	KSH (2019) klasszifikáció alapján
I.1. A megkérdezett személyre vonatkozó kérdések	OKJ (2019) klasszifikáció alapján
I.2. A közös háztartásban lakókra vonatkozó kérdések	GÁLNÉ (2014) 1. melléklet 15. kérdése alapján
I.3. A tanyaára kerülés	
II. A TANYA FELÉPÍTÉSE, FELSZERELTSÉGE, MEGKÖZELÍTHETSŐGE	GÁLNÉ (2014) 2. melléklet 1., 3., 6., 7., 11. kérdései alapján
II.1. Az épületek sajátosságai	
II.2. A tanya infrastrukturális ellátottsága	

II.3. A tanya megközelíthetősége	
III. A TANYA KÖRNYEZETE ÉS A TANYAI KÖZÖSSÉG	GÁLNÉ (2014) 3. melléklet 7., 9., 10., 11., 20. kérdései alapján
III.1. Tanyai szükségletek és érzelmek	MASLOW (1968) szükségletelmélete alapján
III.2. Tanya és mobilitás	
III.3. A tanya és társadalmi közege	KSH (2019) klasszifikáció alapján
IV. MEGÉLHETÉS A TANYÁN	KSH (2019) klasszifikáció alapján
V. A TANYAGONDNOKI SZOLGÁLATRA VONATKOZÓ KÉRDÉSEK	MASLOW (1968) szükségletelmélete alapján
V.1. Általános tájékozottság a tanyagondnoki szolgáltatásról és igénybevételi intenzitás	
V.2. A tanyagondnoki szolgálat megítélése	
VI. A TANYA JÖVŐJE	GÁLNÉ (2014) 1. melléklet 15., 19., 23. kérései alapján
VI.1. Elképzelések	
VI.2. A helyben maradás és az elköltözés lehetőségének megítélése	GÁLNÉ (2014) 4. melléklet 18., 19. kérdései alapján
VI.3. A tanya és további háztartásbeli tagok viszonya	

17. táblázat: A kutatás során a tanyalakók vonatkozásában használt kérdőív kérdéseinek egyes forrásai

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A kérdőívek témaköreinek és fejezeteinek felosztása segít rendszerezni a kapott adatokat, továbbá pedig, mivel 28 kérdés változatlan formában mindkét célcsoport számára fel lett téve, így összehasonlításokra, keresztösszefüggés elemzésekre is lehetőség nyílt.

A kérdőív nagy részét zárt és félig zárt kérdések alkotják, ami az elemzést megkönnyíti, hiszen az általuk nyert válaszok egységesebben és könnyebben feldolgozhatók, ugyanakkor minden témakör végén egy-egy nyitott kérdés is megfogalmazásra került, hogy azzal az adott téma szabadabb megítélésére és kifejtésére a kitöltőknek lehetőséget biztosítsak, ami egyfajta interjú jelleget adott a felvételezésnek a szabadon való megválaszolhatóság útján (BABBIE, 2008).

Felvetődött annak a kérdése, hogy a kitöltés során a tanyalakók esetlegesen segítséget igényelhetnek, mely kapcsán a tanyagondnokok, mint segítők semmiképp nem jöhettek szóba, tekintettel arra, hogy egy egész fejezetben a tanyagondnoki szolgáltatásnak, illetve a tanyagondnok személyének a minősítése volt a feladat. Amennyiben a kitöltésnél a tanyagondnokok segítettek volna, objektív válaszok nyérése semmiképp nem lehetett volna

lehetséges, ezért minden egyes borítékra a telefonos és elektronikus elérhetőséget felvezettem, azzal, hogy a tanyalakók esetleges kérdéseikkel, felvetéseikkel forduljanak hozzám bátran, ami több ízben egyébként meg is történt.

A megkérdezések során bármikor felmerülhetnek etikai problémák is, ezeket én úgy kívántam kiküszöbölni, hogy már a kérdőív elején felhívtam a kitöltők figyelmét arra, hogy a kérdőívben adott válaszok név nélkül kerülnek majdán rögzítésre, azok kifejezett statisztikai jellegű elemzése végett. A bemutatkozásban pontosan leírtam, hogy ki vagyok, honnan jöttem és, és hogy mi a kutatásom célja, vagyis mihez kérem az alany segítségét, a félreértések elkerülése végett.

3.3.2. Mintavétel

Figyelembe véve az egyes járások tanyai népességének arányát, a tanyalakók vonatkozásában szisztematikus mintavétellel hajtottam végre a lakók megkérdezését. Hajdú-Bihar megye tíz járásban található 23 tanyagondnoki szolgálat által lefedett területeken a tanyagondnokok által megadott listák alapján 3 041 lakott tanyát összesítettem, melyeken összesen 7 088 tanyalako lakott, ami az egyik alappopulációt jelentette. Ezen belül mintegy 1 933 fő volt a tanyagondnoki szolgáltatást igénybevevő száma. A vizsgált tanyai populáció, akiktől ténylegesen mintavételre került sor úgy állt össze, hogy rendeztem – az összefüggő, falusias jellegű részeket kihagyva - területenként a tanyákat, ami összesen 1 951 volt. A tanyán lakó személyek közül egyet kiválasztottam, majd neveiket „abc” sorrendbe tettem, az elsőt random módon, azt követően minden harmadikat kijelöltem, így állt össze a mintavételi keret, vagyis a kiosztandó kérdőívek száma, ami összesen így 665 volt, ennyit juttattam el a tanyalakóknak. A statisztikai következtetéseknek a kérdőíves vizsgálatokkal kapcsolatosan használt elmélete azt feltételezi, hogy a kiinduló mintának minden tagja kitölti és visszaküldi a kérdőívét, azonban ez soha nem következik be, az én kutatásom esetében is így történt ez, hiszen a kiosztott kérdőívekből végül 558 érkezett vissza kitöltve. Tekintettel arra, hogy a mintavételi keret elrendezése nem volt periodikus, és ciklikusság sem volt kimutatható, egyforma esélye volt minden megkérdezett tanyalakónak bekerülni a vizsgálatba, ráadásul minden érintett területről érkeztek kérdőívek, és a különböző fenntartású szolgáltatók által lefedett térségek vonatkozásában külön-külön is megvalósult a magasnak mondható, 80% feletti visszaküldési arány, így a vissza nem küldött kérdőívek hiányából adódó torzítás véleményem szerint nem merülhet fel (BABBIE, 2008).

A tanyagondnokok vonatkozásában az alappopuláció teljes felvételezése történt meg, vagyis a megye mind a 31 szakemberéhez eljutott és tőlük kitöltve visszakerült a kérdőív.

3.3.3. Megkérdezés módja

A kutatásban érintettek megkérdezése öt fázisban történt. A bevezető fázis 2019 márciusától egészen májusig tartott, mely során a személyes terepbejárások alkalmával a tanyagondnokokkal és a tanyagondnoki szolgáltatás fenntartóival vettem fel a kapcsolatot. A szakemberekkel folytatott beszélgetések célja a kérdőívek megalapozása volt.

A második fázisban az előzetesen összeállított, tanyagondnokoknak szánt kérdőívet tesztelési céllal 2019 májusában a Hajdú-Bihar Megyei Falu- és Tanyagondnoki Egyesület éves gyűlésén a résztvevő tanyagondnokoknak bemutattam, majd részükre kitöltésre átadtam, amit 2019 júniusában összeszedtem, személyes felkeresésüket követően. A próbateszt során alkalmazott kérdőívek eredményeinek tapasztalataiból egy másik kérdőív készült, a tanyalakók részére, az előzővel megegyező metodika és az abban található fejezetek felépítése alapján.

A harmadik fázisban a tanyalakók részére készült kérdőívet tesztelési céllal a hortobágyi tanyákra juttattam ki az ott lakóknak, így tíz darab, papíralapon készült kérdőívet töltöttek ki a tanyalakók. A kérdőív néhány kérdését módosítani volt szükséges, tekintettel arra, hogy a tanyai lakosok köre speciális, idegenekkel bizalmatlan, bizonyos tekintetben zárt társadalmi formációként funkcionál. Ennek kapcsán úgy ítélt meg, hogy szükségessé vált a tanyalakók részéről egyfajta előzetes bizalom kiépítése. Ebben a tanyagondnokok közreműködése segített, ugyanis kérésre a kérdőívezést a lakóknak beharangozták, illetve a velük való személyes terepbejárás során én magam is tájékoztattam sokukat arról, hogy milyen céllal végzem a kutatásomat, aminek a híre kis és zárt közösségek lévén gyorsan eljutott mindenkibe, így szavatolva volt, hogy mire a kérdőíveket majd kézbe kapják, azt már témához tudják kötni.

A negyedik fázis 2019 augusztusa és októbere között történt. A próbateszt tapasztalatai alapján összeállított kérdőíveket, első körben 31 db-ot a 31 tanyagondnoknak juttattam el, ezzel párhuzamosan pedig a tanyalakóknak szánt, már átszerkesztett kérdőíveket megszerezte, összesen 665 darabot egy-egy tanyára az ott lakó tanyalakóknak juttattam el.

Az ötödik fázisban 2019 októbere és novembere között a kiosztott kérdőívek begyűjtése

megettörtént. A tanyagondnokoktól 31 db kitöltött kérdőív (esetükben 100%-os arány), míg a tanyalakóktól 558 db kitöltött kérdőív került begyűjtésre (így esetükben a válaszadási arány összesen 84%). A részletezett adatok az alábbiakban láthatóak, méghozzá annak formájában, hogy az egyes szolgáltatók területén (jellemzően a nem összefüggő, falusias részeket kihagyva, melyeket különbségeit csillaggal jelöltem) hány kérdőív került kiosztásra, illetve azokból mennyi érkezett vissza (Hajdúdorogon két különböző tanyagondnoki szolgáltatás is működik a településen, a környékbeli tanyák száma 210, mely érték a táblázatban duplán szerepel, ellenben az összesített adatokba ennek megfelelően csak egyszer került elszámolásra), ezzel lehet következtetni a területi arányokra (18. táblázat).

Fenntartó neve	Külterületen lakók száma	Összefüggő* / nem összefüggő tanyák száma	Ellátottak száma	Kiosztott kérdőívek száma	Összeszedett kérdőívek száma
Bocskaiert Községi Önkormányzat	550	400*/300	210	100	91
Debrecen-Bánki Református Egyházközség (Bánki különálló belterületi rész)	1800	800*/150	210	50	42
Debrecen-Nagycsere-Haláp Református Missziói Egyházközség (Nagycsere-Halápi különálló belterületi rész)	650	400*/210	250	75	71
Hajdúnánás-Folyás-Tiszagyulaháza-Újtikos Szociális és Gyermekjóléti Önkormányzati Társulás	450	200*/120	74	40	30
Görbeháza Község Önkormányzata	79	58	79	20	18
Hajdúdorog Város Önkormányzata	250	210	71	35	31
Hajdúböszörmény Város Önkormányzata	202	75	202	25	16
Fehér Bot Alapítvány – Hajdúdorog	250	210	82	40	40
Hajdúbagos Község Önkormányzata	75	30	20	10	10
Hosszúpályi Nagyközség Önkormányzata	150	43	45	15	11
Fülöp Községi Önkormányzat	170	45	48	15	13
Újléta Község Önkormányzata	180	30	30	10	10
Nyírábrány Nagyközség Önkormányzata	400	55	60	20	14
Nyíracsád Község Önkormányzata	200	30	30	10	2
Nyíradonyi Szociális és Gyermekjóléti Társulás	170	60	75	20	16
Egyek Nagyközség Önkormányzata	200	60	40	20	10
Hortobágyi-Déliabál Korlátolt Felelősségű Társaság	550	250*/180	85	60	55
Újszentmargita Község Önkormányzata	80	58	60	20	15
Szerep Községi Önkormányzat	80	44	20	15	9

Komádi Városi Önkormányzat	160	58	50	20	19
Nagykerekai Községi Önkormányzat	82	30	30	10	5
Szociális és Gyermekjóléti Társulás Biharkeresztes	180	60	81	20	20
Ebes Községi Önkormányzat	180	45	81	15	11
Összesen	7088	3041* / 1951	1933	665	558

18. táblázat: Kutatás során kiosztott és beszedett kérdőívek száma és eloszlása

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A táblázat adataiból kitűnik, hogy Hajdú-Bihar megyében a tanyagondnoki szolgálatok által lefedett területeken a tanyagondnokoktól kapott összesített adatok alapján 3 041 tanya található, melyeken megközelítőleg 7 088 fő él, ez az adat azonban variábilis, a tanyaóra ki- és az onnan elköltözőknek köszönhetően, azonban bázis adatnak tekinthető. A 3 041 tanyából 1 951 tekinthető leginkább a klasszikus, tanyaként klasszifikálható lakóegységnek, ugyanis a többi 1 025 összefüggő, falusias részeket képeznek önálló kiépítettséggel, infrastruktúrával, közigazgatással (Debrecen különálló belterületeire, illetve Hajdúnánás, Bocskai kert és Hortobágy külterületeire jellemzőek). Ezeket a kutatás során kizártam tekintettel arra, hogy ugyan a tanya területen helyezkednek el, de jellemzően ott nem veszik igénybe a lakók a tanyagondnoki szolgáltatást, illetve az onnan érkező válaszok magukban hordoznák a torzítás lehetőségét és nem megfelelően reprezentálnák azt a sokaságot, akikre a vizsgálat irányult, a valódi tanyai lakosokat.

A fenti adatokból azonban kitűnik, hogy a tanyaok száma nincs összhangban a lakók számával, ugyanis sok területen több a tanyaok száma, mint a lakosok száma, ami azzal magyarázható, hogy folyamatosan nő az elhagyott, lepusztuló tanyaok aránya a külterületeken. 1 951 tanya került így összesítésre a vizsgált tíz járásban, melyeken összesen 1 933, a szolgáltatást igénybe vevő személyt számoltak össze a tanyagondnokok.

Tanyánként egy fő került megjelölésre a szakemberek által, így ennyi tanya volt érintett a kutatás során is, azonban itt meg kell jegyezni, hogy sok esetben egyébként tanyánként több személynek is segítséget nyújtanak. Annak ellenére, hogy ez így történik, a dokumentálás szempontjából függetlenül a tanyán lakók és az onnan segítséget kérők számától, egy egységként került dokumentálásra egy adott tanya, és a kérdőív kiosztás során is ennek megfelelően, tehát egy

tanyára csak egy kérdőív került kijuttatásra, mely metodika ugyancsak azt a célt szolgálta, hogy az esetleges torzításokat elkerüljem az adatfelvétel, majd a későbbi adatelemzés során.

A kérdőívek minden esetben roncsolásmentesen nem nyitható, öntapadós gyorszárral ellátott általam lebélyegzett, belföldi postakész borítékban kerültek átadásra és azokkal kapcsolatban az volt a kérés, hogy a kitöltést követően azokat zárják le, és kifejezetten csak részemre adják át vagy juttassák el, ami egyébként gördülékenyen működött és kizárta azt, hogy illetéktelen, vagy esetlegesen bármilyen érdekelt fél kezébe kerülhessenek azok.

3.3.4. Adatrögzítés módja

A kvantitatív kutatások eredményeit az SPSS 19.0 matematikai-statisztikai elemző szoftvercsomag segítségével értékeltem ki. Az adatok rögzítése során metrikus és nem metrikus mérési skálákat egyaránt alkalmaztam. A szófelhők előállítására és a kifejtős kérdések válaszainak elemzése kapcsán a Voyant-Tools web alapú olvasási és elemzési környezetet használtam.

3.3.5. Kiértékelés módszerei

Az adatok elemzése során a mérési szinteknek megfelelően választottam ki a módszereket, így többféle elemzési eljárást használtam. A részletes vizsgálatok végezése érdekében több esetben csoportosításokat hajtottam végre:

1. A tanyagondnoki szolgálatokat fenntartók szerint soroltam be: önkormányzati, egyházi, alapítványi és nonprofit vállalkozás
2. A járási kör szerinti értékelés kapcsán Hajdú-Bihar megye tíz járásának adatait külön elemeztem
3. A válaszadókat korcsoportokba soroltam: 18 év alatti, 19-30, 31-41, 41-51, 51-61, 61 év felettek
4. A válaszadókat mindkét kérdőív esetében végzettségük szerint 8 kategóriába soroltam be: az általános iskola 8. osztályánál kevesebbet végzett, az általános iskola 8. osztályát elvégezte, szakmája van de nem érettségizett, érettségizett, felsőfokú szakképesítés, főiskolai oklevéllel rendelkezik, egyetemi oklevéllel rendelkezik, doktori fokozattal rendelkezik

A leíró statisztika leggyakrabban a számtani átlagot és a szórásnégyzetet (variancia) használja (HUNYADI et al., 2001). A leíró statisztika mellett egyes esetekben keresztábra elemzést

végeztem, mely olyan elterjedt mérési módszer, ami két vagy több változó közötti összefüggést vizsgál, valamint kombinált gyakorisági eloszlást mutat (SAJTOS-MITEV, 2007). A Likert skálák kapcsán a számtani átlagok összevetését illetve a gyakoriságok vizsgálatát alkalmaztam (LIKERT, 1932).

Az elemzések során továbbá arra kerestem a választ, hogy van-e kapcsolat két nominális, vagy két ordinális változó között. A változók közötti összefüggést a chí-négyzet próbával vizsgáltam. A változók közötti összefüggés erősségét abban az esetben elemeztem, amennyiben szignifikáns volt az összefüggés a chí-négyzet próba eredménye alapján. A nem paraméteres rangösszeg próbák függetlenek a sokaság eloszlásától és az eloszlás paramétereitől, nem tényleges értékekkel dolgoznak, hanem az értékek sorrendjével, a rangokkal. Egy érték rangja azt jelenti, hogy nagyság szerint milyen magasan helyezkedik el a mintában (VARGHA, 2000).

Az egyik általam alkalmazott módszer a Kruskal-Wallis próba volt, mely több független minta egy szempont szerinti vizsgálatát jelenti. A próba során a mintákat egyesíti, kiszámítja a rangokat és a rangszámokat csoportonként átlagolja (KRUSKAL-WALLIS, 1952). Néhány esetben a Spearman-féle rangkorreláció módszert is alkalmaztam. Ebben az esetben a nullhipotézis szerint a korrelációs együttható nem tér el szignifikánsan a nullától, a két változó független, pusztán a véletlen miatt nem nulla a korreláció. Amennyiben szignifikáns az eltérés, abban az esetben elvetjük a nullhipotézist, tehát a változók között összefüggés van. A korrelációs együttható értéke -1 és +1 közzé esik. Minél szorosabb az összefüggés két változó között, annál közelebb áll a korrelációs együttható értéke az 1-hez és minél lazább az összefüggés a két változó között, annál közelebb áll a korrelációs együttható értéke a 0-hoz. Az eredmények feldolgozása során egyébként mindenekelőtt gyakorisági mutatókat, számtani átlagot és szórást (négyzetes átlageltérés) számítottam (SAJTOS-MITEV, 2007; MOLNÁR, 2007).

A kvalitatív jellegű, nyitott kérdésekre adott nem numerikus jellegű válaszokat a Voyant Tools elemző környezetébe emeltem be, mely egyfelől gyakoriságszámításokat végzett a bevitt adatokon, másfelől esztétikus és látványos módon szófelhőkben vizualizálta a leggyakrabban használt kifejezéseket. Minél gyakrabban fordult elő egy kifejezés vagy annak szinonímája a válaszok szövegeiben, annál hangsúlyosabban, nagyobb méretben jelent meg a kapott felhőben a minősítés, érzékeltetve súlyát.

4. VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE

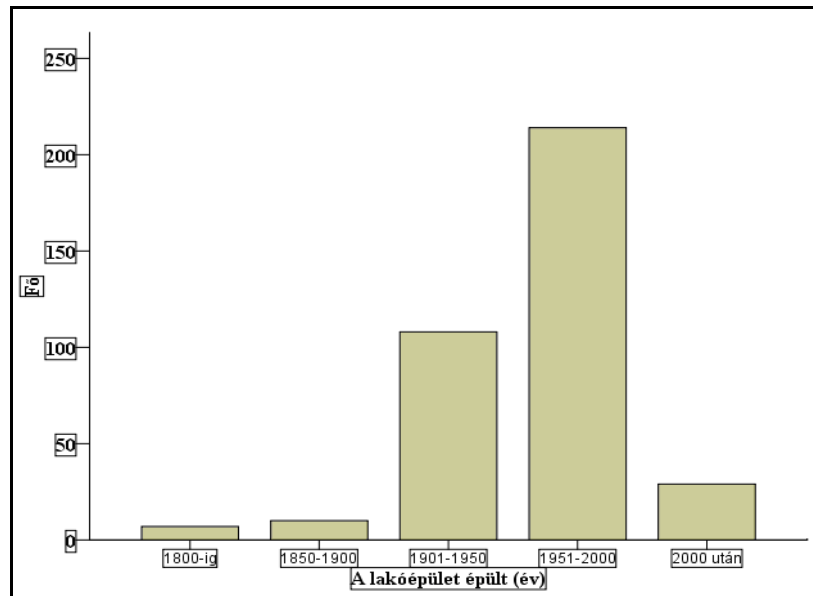
A vizsgálat kiinduló adatait alapvetően az 558 tanyalakó és a 31 tanyagondnok válaszainak elemzése és bizonyos esetekben történő összevetése alkotja. Az adatok egyfelől képet adnak a két csoport tanyákról illetve a tanyagondnoki szolgálatokról alkotott véleményéről, másfelől a alkalmasak mélyebb összefüggések feltárására.

A vizsgálati eredményeket öt fő fejezetben foglalom össze. A kérdőívekben is található fő fejezetek és alfejezetek kapcsán történik az elemzés, mivel a tanyagondnokoknak és a tanyalakóknak szánt kérdőívek ugyanazon a logikai felépítésen alapultak (itt meg kell jegyeztem, hogy a kérdőívek első fejezete a kitöltők általános adatait gyűjti össze, mely adatok a minta kapcsán korábban már bemutatásra kerültek). Szakmai fejezetek alá rendeztem a releváns eredményeket, melyeket minden egyes kérdés kapcsán ismertetek egy-egy fejezeten belül. Azon kérdések válaszait, amelyek mindkét kérdőívben szerepelnek mindkét aspektusból vázoló, származzanak azok tanyalakóktól vagy tanyagondnokoktól, melyeket bizonyos esetekben össze is hasonlítok. A fontosabb kérdéseknél a módszertanban vázolt összes lehetséges vizsgálatot és statisztikai elemzést elvégeztem. Ezek közül csak azokat emelem ki – tekintettel arra, hogy ezen munka terjedelmi korlátai miatt nincs mód az összes elemzés részletes bemutatására -, illetve azokkal foglalkozok részletesebben, melyek esetében ellentmondásokat, jelentős eltéréseket vagy olyan összefüggéseket találtam, amelyek előremutatók a téma kapcsán. A fejezetek a statisztikai vizsgálatok eredményeinek szöveges értékelését is tartalmazzák.

4.1. A tanya felépítése, felszereltsége, megközelíthetősége

4.1.1. Az épületek sajátosságai

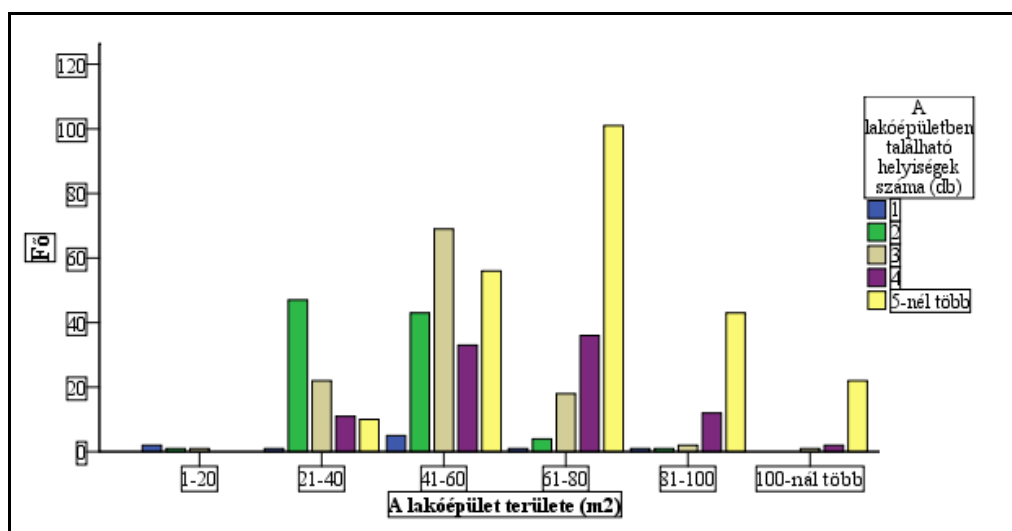
A tanyai épületek sajátosságainak felmérése kapcsán a tanyalakóktól 368 értékelhető válasz érkezett. A válaszokból kiderül, hogy a tanyaépületek alig 4%-a (15 válasz) épült az 1900-as évek előtt, és csak 8%-a (30 épület) 2000 után. A korábbi tanyakutatásokhoz hasonlóan (CSATÁRI, 2005E; GÁLNÉ, 2014; DURÓ, 2018) megyénkben is az a tendencia mutatható ki, hogy az épületek nagyobb aránya az 1950-es éveket követően épült, az 1990-es évekkel bezárólag, ugyanis azok aránya 58,2% (214 válasz) a mintán belül (17. ábra).

17. ábra: A kutatás során felmért tanyai lakóépületek száma az építési idejük tekintetében

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A lakóépületek alapterülete és az azokban található helyiségek száma kapcsán megállapítást nyert, hogy a 41-80 m² közötti alapterületű épületek a legjellemzőbbek a tanyákon, a tanyalakóktól kapott 545 értékelhető választ elemezve, ugyanis ezek aránya 67% (365 válasz). A nagyobb alapterületű épületekben jellemzően több a szobák száma (18. ábra).

18. ábra: A kutatás során felmért tanyai épületek alapterületének és szobaszámának aránya

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyák nem a rajtuk álló épületektől lesznek egyedi lakóegységek, hanem a közvetlen környezetükkel együtt válnak azzá, a hozzájuk tartozó föld és a gazdasági épületek határozzák meg jellegüket és működési formáikat (KOVÁCS, 1986). Ennek felmérése kapcsán elszomorító kép rajzolódik ki megyénkben, ugyanis az ezt kutató kérdésre a tanyalakóktól kapott 543 értékelhető válaszból kitűnik, hogy a tanyák területén 53%-nál (288 válasz) csak 1, 23,5%-nál (128 válasz) 2 gazdasági épület található, és csak 5,7%-nál (31 válasz) található 5-nél több.

A tanyákhoz tartozó földterületek kapcsán pedig további árulkodó adatokat találtam, utalva az elmúlt évtizedekben végbemenő funkcióváltás alátámasztására (CSATÁRI, 2005), vagyis arra, hogy a mai tanyák jellemzően már csak lakófunkcióval rendelkeznek. Az ennek vonatkozásában feltett kérdésre a tanyalakóktól kapott 173 válaszból megállapítható, hogy a tanyákhoz az esetek 98%-ban (170 válasz) legfeljebb csak 5 hektár föld tartozik, ami nem utal kizárólagos megélhetést biztosító mezőgazdasági tevékenység folytatására, inkább ezen földterületek bérbeadására. Ezzel szemben 2%-ban (3 válasz) volt található ennél nagyobb földterület a használatban, ami kisebb gazdaságok meglétét jelzi (KOVÁCH, 2016). Ehhez az adathoz hozzátartozik, hogy 385 esetben nem érkezett válasz a kérdésre, ami tapasztalataim szerint azzal magyarázható, hogy a tanyautcás részeken, illetve azokon a helyeken, ahol már csak idősek laknak, jellemzően földterület nem tartozik a tanyákhoz, lakóegységekhez (19. táblázat).

Földterület nagysága (hektár)	Földtulajdonosok száma (fő)	Földtulajdonosok százaléka (%)
1-5	170	98,3
6-10	1	0,6
11-20	2	1,1

19. táblázat: A kutatásban érintett tanyákhoz tartozó földterületek nagysága

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.1.2. A tanya infrastrukturális ellátottsága

A tanyák infrastrukturális ellátottsága fontos szerepet játszik a lakók tanyán maradásában, hiszen a mai világban rendkívül fontos a komfortérzet, főleg a fiatalabb generációk számára. Elsőként a tanyák vízellátását mértem fel. A tanyalakóktól kapott 558 válaszból megállapítható, hogy a tanyák nagyobb részében, 62%-ban (346 válasz) még mindig hagyományos fűrt vagy ásott kutakat találunk, de pozitívként hat az a 35,7%-os (199 válasz) arány, ami a vezetékes víz

kapcsán látható, vagyis a kiépítettség ennek tekintetében komoly értéket képviselt. Sajnos például Hortobágy tekintetében több ízben kaptam olyan jelzést, hogy ugyan van kiépített vízhálózat, ellenben a csapból nyert víz emberi fogyasztásra alkalmatlan, így abban az esetben is, mint a fennmaradó 2,3%-ban (13 válasz) a tanyagondnok jelentheti a segítséget, aki a területe bejárásakor fogyasztható palackozott ivóvízzel látja el a tanyalakókat (20. táblázat).

Vízellátás típusa	Válaszok száma (fő)	Válaszok százaléka (%)
Ártézi kút	80	14,3
Ásott kút	266	47,7
Vezetékes víz	199	35,7
Egyéb	13	2,3

20. táblázat: A kutatásban érintett tanyák a vízellátás típusa szerinti eloszlása és aránya

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Ugyanerre a kérdésre 23 tanyagondnok válaszolt. Tudomásuk szerint a tanyák nagyobb részében még mindig hagyományos fűt vagy ásott kutakat találunk, míg vezetékes vízzel csak 8 tanyagondnok tudomása szerint rendelkeznek a tanyák.

A tanyaépületek fűtése kapcsán a tanyalakóktól kapott 558 válaszból megállapítást nyert, hogy a tanyák jelentős részében még mindig a fatüzelés jöhet csak szóba, vagyis az esetek 81,7%-ban (456 válasz). Vezetékes gázt leginkább a nagyvárosokhoz közeli területeken találhatunk, a tartályos gáz kiépítésének pedig komoly anyagi vonzata van, amit a tanyalakók többnyire nem engedhetnek meg maguknak (21. táblázat).

Fűtés típusa	Válaszok száma (fő)	Válaszok százaléka (%)
Nincs fűtés	12	2,2
Fa tüzelés	456	81,7
Villanykályha	9	1,6
Vegyes fűtés	44	7,9
Gáz fűtés	24	4,3
Egyéb	13	2,3

21. táblázat: A kutatásban érintett tanyák fűtési típusa szerinti eloszlása és aránya

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A 31 tanyagondnok tapasztalatai alapján kizárólag fa tüzeléssel oldják meg a tanyalakók a fűtést, ami egyértelműen azt mutatja, hogy a szakemberek csak olyan tanyalakókkal vannak kapcsolatban, akik tanyájukon kizárólag fával oldják meg a tüzelést és a fűtést.

A tanyák árammal való ellátása, az áram külterületekre való vezetése kevésbé bonyolult és költséges folyamat, mint az előbbi két tétel, ráadásul a VP, mely az idei évben zárul le, célul tűzte ki a tanyák teljes mértékű villamosítását 2020-ig. Ezt a fejlődést támasztják alá a kapott eredmények is, hiszen a válaszoló 555 tanyalakó 87%-a (483 válasz) nyilatkozott úgy, hogy villamosvezetéken érkezik a tanyájára az áram, és csak 10,5% (58 válasz) kénytelen jelenleg még egyéb módon ennek a hiányosságának a pótlását megoldani, míg 2,5% akkumulátorokkal vagy szélkerékkel teszi meg ezt (22. táblázat).

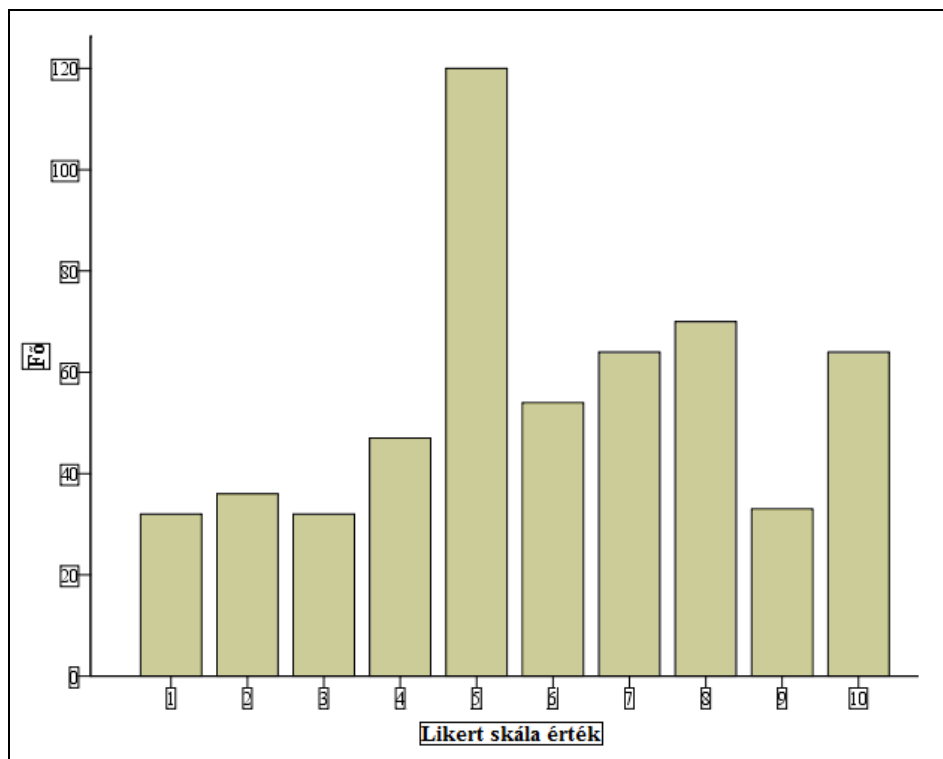
Áramellátás típusa	Válaszok száma (fő)	Válaszok százaléka (%)
Villamosvezetéken keresztül	483	87,0
Aggregátorral	46	8,3
Napelemekkel	12	2,2
Egyéb	14	2,5

22. táblázat: A kutatásban érintett tanyák áramellátásának típus szerinti aránya

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnokok 30-an itt úgy nyilatkoztak, hogy tudomásuk szerint nagyrészt villamosvezetéken érkezik a tanyákra az áram, és csak 1 válaszoló jelölte meg azt, hogy a tanyalakók aggregátorral nyernek áramot.

Egy 10 fokozatú Likert-skálán, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az *egyáltalán nem felel meg* minősítést, a legmagasabb érték (10-es) a *teljesen megfelel* minősítést jelentette, kértem a tanyalakók szubjektív véleményét annak kapcsán, hogy a tanya kiépítettsége, infrastrukturális ellátottsága összességében mennyiben felel meg a saját és a további tanyán lakók igényeinek. A kérdésre 552 értékelhető válasz érkezett. A medián értéke a minta kapcsán 6-os, ami ugyancsak jelzi, hogy az értékek a korábbi infrastrukturális hiányosságok ellenére mégis a magasabb értéktartományban található minősítésekkel bírnak. Az 5-ös és az annál nagyobb értékek aránya 73,4% (405 válasz), és 1-es minősítés is csak 5,7%-ban (31 válasz) érkezett (19. ábra).

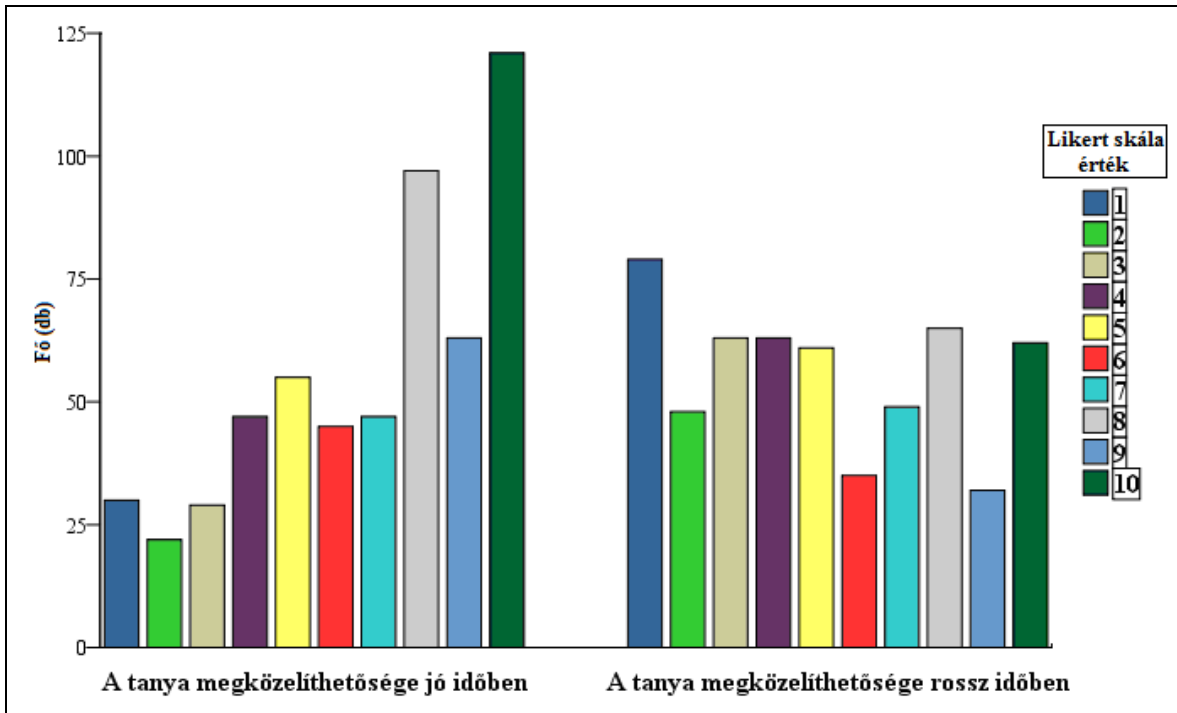
19. ábra: A kutatásban érintett tanyák infrastruktúrális kiépítettség kapcsán való megfelelősége a tanyalakók számára

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnokoknál ugyanezen kérdés kapcsán a magasabb értéktartományban található értékek megjelölése volt a jellemző, annak ellenére, hogy a medián értéke 5-ös volt. 24-en jelöltek a skálán 5-ös és az annál nagyobb minősítéseket, míg 1-es és 2-es értékelés nem is érkezett. Szerintük a tanyalakók számára a tanyák infrastruktúrális ellátottsága sokkal nagyobb mértékben felel meg, mint ahogy az a tanyalakók válaszaiból egyébként kiderült.

Végül a tanyalakók által kifejezhető formában azokat a kényelmi és a mindennapi élhető élethez szükséges további infrastruktúrális elemeket kértem megnevezni, amelyeket a leginkább hiányolnak, vagy amelyek megléte esetén teljesnek éreznék a kényelmi repertoárjukat. Az elemek megnevezésének száma nem volt korlátozva, szabadon írhattak bármit a válaszolók. A kérdésre összesen 61 válasz érkezett, sok esetben több elemet is megnevezett egy-egy válaszoló. Kigyűjtve a megjelölt fogalmakat megállapítható, hogy a *“járható út”* torony magasan vezet, ami harmonizál ugyancsak a hasonló felmérések eredményeivel (CSATÁRI, 2005; GÁLNÉ, 2014; DURÓ, 2018), miszerint a távolságok gyorsabb és biztonságosabb megtételének a lehetősége

avagy rossz időjárási viszonyok között a távoli tanyák gyakorlatilag megközelíthetetlenek, amit mutat a kapott válaszok értékeinek átlaga közötti különbség. Míg a jó időben való megközelíthetőség esetén a medián értéke 8 volt, azzal szemben a zord idő esetén 5. A jó időre vonatkozó kérdés kapcsán 556 értékelhető válasz érkezett, melyekből az 5-ös érték felett 67,1% (373 válasz) helyezkedett el, míg a zord idő kapcsán feltett kérdésre 557 értékelhető válaszból 43,5%-os arány (243 válasz) helyezkedett el az 5-ös érték felett (21. ábra).

21. ábra: A tanyák megközelíthetőségének értékelése jó illetve zord időjárási körülmények között

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyalakók által megjelölt válaszok alapján kapott átlaggal szemben a zord idő esetén történő megközelítés vonatkozásában a tanyagondnokok sokkal nehezebbnek látják a helyzetet, az általuk adott válaszoknál ugyanis jó idő kapcsán 19 válasz (61,3%) helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött (a medián értéke 8), míg a zord idő esetén 11 válasz (35,4% - a medián értéke 5).

A legközelebbi kövesúttól való távolság kérdése kapcsán a tanyalakóktól 554 értékelhető válasz érkezett, melyekből megállapítást nyert, hogy a válaszolók 42,1%-a esetében (233 válasz) 500m-n belül található a tanyahez kiépített kövesút, de 2000m-nél távolabb is 16,2%-ban (90 válasz)

találunk tanyákat, ami elég magas arány. A kiépített kövesutaktól való távolság is mutatja azt, hogy egy tanya mennyire elszigetelt lehet a külvilágtól, amit tovább erősített az a kérdés ami a legközelebbi zárt településtől lévő távolságra kérdezett rá. A kapott válaszokból itt már egyértelműen érezhető a tanyák külterületi elhelyezkedése, hiszen az értékelhető 545 válaszoló 47,2%-a (257 válasz) 2000m-nél távolabb jelölte meg a tanyája elhelyezkedését a kövesúttól, ezzel szemben 500 m-n belüli távolságot csak 15% (82 válasz) jelölt.

A távolságok áthidalásának egyik kézzefekvő formáját a tömegközlekedési eszközök igénybevétele jelentheti, mely kapcsán a tanyalakóktól a tanyák legközelebbi buszmegállótól vagy vasútmegállótól való távolságára kérdező kérdésre 556 értékelhető válasz érkezett. A kapott válaszokból megállapítható, hogy az egészen 2000m távolságig található tanyák aránya hasonló, viszont az egyébként a kiépített kövesúttól is távol lévő tanyák aránya valamivel magasabb (23. táblázat).

Távolság (méter)	A kövesúttól való távolság kapcsán kapott válaszok (darab)	A legközelebbi zárt településtől való távolság kapcsán kapott válaszok (darab)	A legközelebbi busz/vasútmegállótól való távolság kapcsán kapott válaszok (darab)
0-500	235	82	131
501-1000	113	90	117
1001-2000	116	116	118
2000 fölött	90	257	190
Összes válasz	554	545	558

23. táblázat: A kutatás során érintett tanyák legjellemzőbb távolságának eloszlása a tömegközlekedési eszközöktől, a járható utaktól illetve lakott településektől

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Ezt követően a jó illetve a rossz időjárási körülmények kapcsán kerestem arra a választ, hogy szükség esetén a segélynyújtó szolgálatok (mentők, orvosi ügyelet, rendőrség, katasztrófavédelem, stb.) mennyi időn belül tudják megközelíteni a tanyákat, vagyis amennyiben orvosi vagy egyéb segítségre szorul egy tanyalakó, azt mennyi időn belül tudják számára a kikerkező segélynyújtók azt megadni. Jó idő esetén a tanyalakók tapasztalatai alapján 81,9%-ban (452 válasz) úgy ítélték meg a kapott 552 válaszból, hogy a segítség 30 percen belül a

lakhelyükre érkezhet, és csak 2,9% (16 válasz) látta úgy, hogy ehhez 61 percnél több idő kell. Ezzel szemben rossz idő esetén az 550 válaszoló 16,2%-a (89 válasz) látta úgy, hogy több időt vesz igénybe mint 61 perc a segélynyújtók érkezése, viszont 15 percen belül csak a válaszolók 2%-nál (11 válasz) kerülhet arra sor (24. táblázat).

Idő (perc)	Tanyák jó időjárési körülmények között történő megközelíthetősége		Tanyák rossz időjárési körülmények között történő megközelíthetősége	
	Kapott válaszok (darab)	Kapott válaszok (%)	Kapott válaszok (darab)	Kapott válaszok (%)
0-15	138	25,0	11	2,0
16-30	314	56,9	166	30,2
31-60	84	15,2	284	51,6
61-120	16	2,9	76	13,8
121 fölött	-	-	13	2,4

24. táblázat: A kutatásban érintett tanyák segítő szervek általi időbeni elérhetősége jó illetve rossz időjárési körülmények esetén

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyán lakók a közösségi közlekedésen túl maguk is kénytelenek közlekedési eszközöket igénybe venni. Ennek kapcsán a saját használatú közlekedési eszközöket is felmértem, ahol több válasz volt megjelölhető. A válaszok alapján megállapítható volt, hogy 219 fő rendelkezik személygépkocsival, 28 fő tehergépkocsival, 45 fő valamilyen mezőgazdasági munkagéppel, 49 fő lovaskocsival, 55 fő segédmotoros vagy motorkerékpárral, 248 fő kerékpárral, 141 fő viszont nem rendelkezik semmilyen járművel. Egyértelműen magas a kerékpárral rendelkezők száma, hiszen annak a fenntartása a leggazdaságosabb, legolcsóbb, ezzel szemben ugyancsak nagy arányt képvisel a személygépkocsival rendelkezők száma, ami a teljes mintában így 39,2%-ot tesz ki, ez alátámasztja azt, hogy az azzal való közlekedés a nagyobb távolságok átívelésének az egyik legkézenfekvőbb módja. Az adatokkal harmóniában vannak a tanyagondnokok által adott válaszok számai, hiszen 19 válasz szerint leginkább személygépkocsival, 23 válasz szerint pedig kerékpárral is rendelkeznek a tanyán lakók.

Az utolsó szabadon kifejtendő kérdésnél a tanyalakók kötetlenül leírhatták azt, hogy a tanya felépítését, felszereltségét, elérhetőségét miként látják, és hogyan ítélik meg annak

infrastruktúráját. A kérdés kapcsán 27 válasz érkezett, melyből 15 válasz a “megfelelő”, míg 12 válasz a “nem megfelelő” minősítés szinonímáit takarta. A legtöbbször használt kifejezések a “jó”, “rossz”, “nehéz megközelíteni”, “felújításra szorul”, “nincs közbiztonság”, “lakható”, amit, a kifejezések méretének növekedésével súlyozva az alábbi szófelhő szemléltet (22. ábra).

22. ábra: A tanyak felszereltségének, kiépítettségének és elérhetőségének általános megítélése a kutatásban érintett tanyalakók szerint

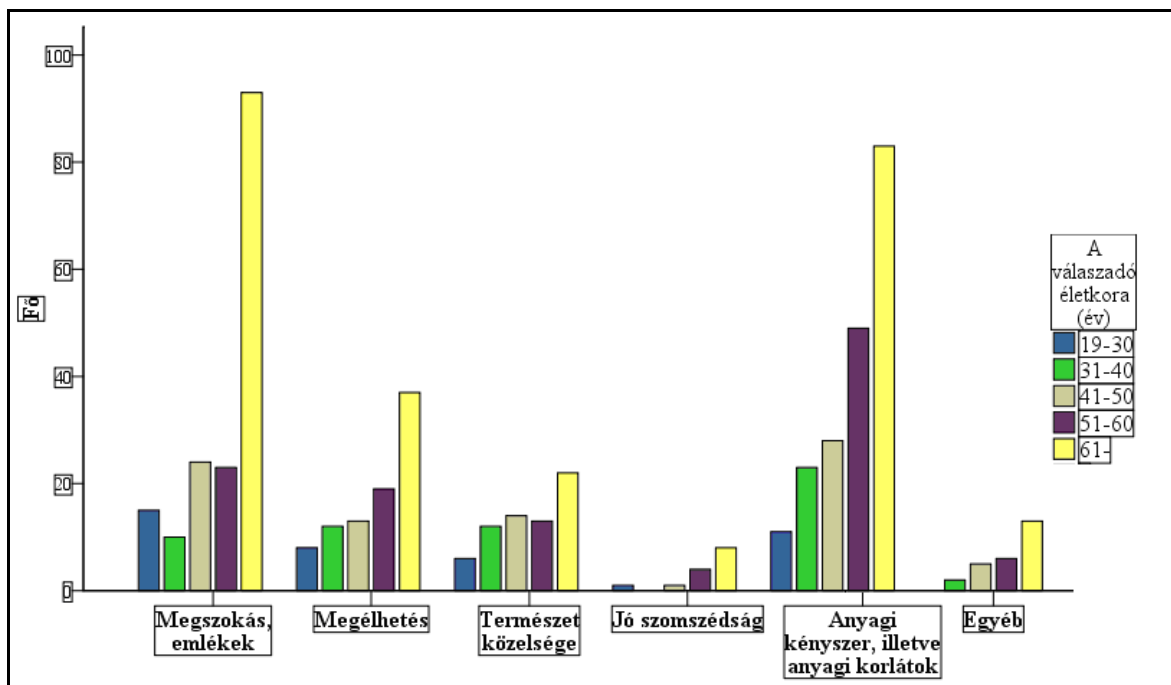
Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.2. A tanya környezete és a tanyai közösség

4.2.1. Tanyai szükségletek és érzelmek

Az annak kapcsán feltett kérdésre, hogy a tanyán lakók hogyan viszonyulnak a tanyai élethez, a tanyaához, minek tekintik a tanyát, a tanyalakóktól 556 értékelhető válasz érkezett. A válaszokon belül a legnagyobb arányban, 83,5%-ban (464 válasz) úgy feleltek, hogy azt otthonnak tekintik, és csak 9,4% (52 válasz) nyilatkozott úgy, hogy egyfajta társadalmi csapda számukra a tanyán lakni. Elenyésző azok aránya, akik számára a kikapcsolódás helyszíne vagy éppen a gazdálkodás terepe a tanya. A válaszokból egyértelműen kiderül és megerősödni látszik a tanya lakófunkciója továbbá a lakók érzelmi kötődése a tanyaához. A tanyagondnokok részéről ugyanezre a kérdésre 31 értékelhető válasz érkezett. 28-an feleltek úgy, hogy tapasztalataik szerint a tanyát a tanyalakók otthonnak tekintik, és csak 3 válaszoló szerint társadalmi csapda számukra a tanyán lakás. Az arányok mindkét oldalról tekintve kevésbé jelzik a otthagás kényszerű voltát.

Az érzelmi szálon túl arra is kerestem a választ, hogy melyik az a faktor ami a leginkább a tanyához köti a lakókat. Erre a kérdésre a tanyalakóktól 556 értékelhető válasz érkezett, viszont azok alapján egy kevésbé pozitív jellegű érzelmi töltet látszik kirajzolódni, hiszen 35,1%-a a válaszolóknak (195 válasz) csak anyagi kényszerből él a tanyán, 29,7% a megszokás (165 válasz) vagy az emlékek miatt, 17,8% a megélhetés miatt (99 válasz), illetve ezekkel szemben mindössze csak 12,1% a természet közelsége miatt (67 válasz). Ezen utóbbi adat kapcsán a tanyagondnokok közléseiből az nyert megállapítást, hogy ezek a válaszadók a fiatalabb korosztályból kerülnek ki, illetve az ezredfordulót követően kiköltözöttek köréből, akik a város nyüzsgésétől szabadulni akarva költöznek ki a tanyákra (23. ábra).

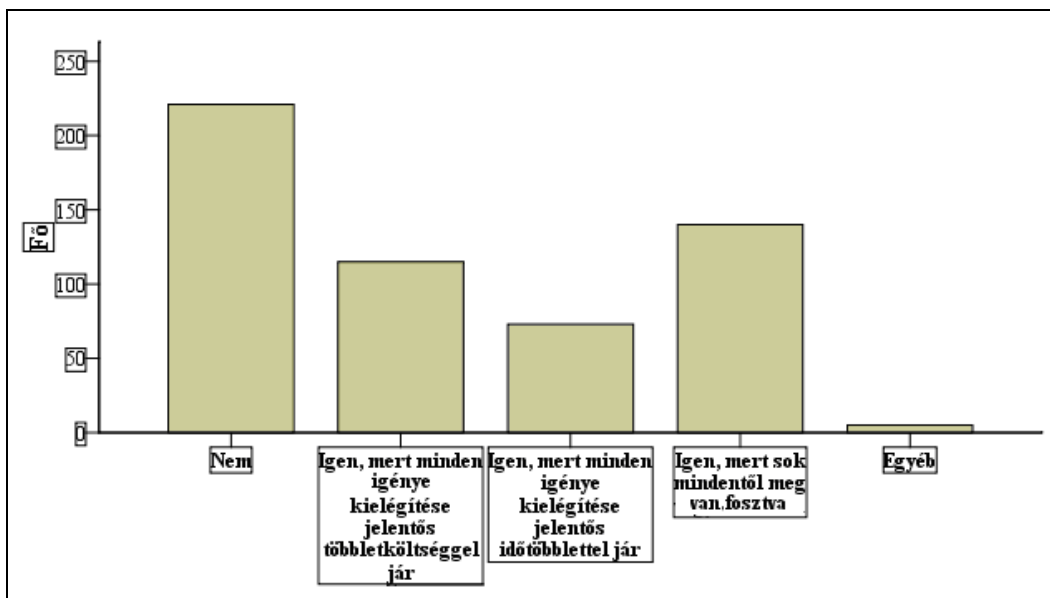

23. ábra: A kutatásban érintett tanyalakókat a tanyához kötő faktorok aránya az életkorral való összefüggés tekintetében

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Ugyanitt a tanyagondnokok részéről egy kevésbé pozitív érzelmi töltet rajzolódott ki, hiszen 17 válaszoló szerint a tanyalakók csak anyagi kényszerből vagy az anyagi korlátok miatt élnek a tanyákon, 11 válaszoló szerint a megszokás vagy az emlékek miatt, illetve mindössze 3 válaszoló látja úgy, hogy az ott folytatott gazdálkodás miatt, ami amúgy a megélhetésüket is nyújtja.

A tanyán élni sok lemondással jár, ezért is tettem fel a kérdést a tanyalakók számára annak vonatkozásában, hogy érzik-e hátrányát annak, hogy tanyán laknak. A kérdésre 554 értékelhető válasz érkezett. 39,9%-a a válaszolóknak (221 válasz) nem érez semmilyen hátrányt annak kapcsán, ellenben a kérdés további három lehetőséget ajánlott fel a különböző hátrányok vonatkozásában, melyekre a kapott válaszok aránya viszont összesen 59,3%-ot tesz ki. Részletezve azokat megállapítható, hogy a felmerülő többletköltségek miatt a válaszolók 20,8%-a (115 válasz), az időtöbblet miatt 13,2%-a (73 válasz), míg a széleskörű depriváció miatt 25,3%-a (140 válasz) érzi hátrányát a tanyai életnek. Láthatóan az okok különbözőek, de egyértelmű depriváltság érezhető ki az arányokból (24. ábra).

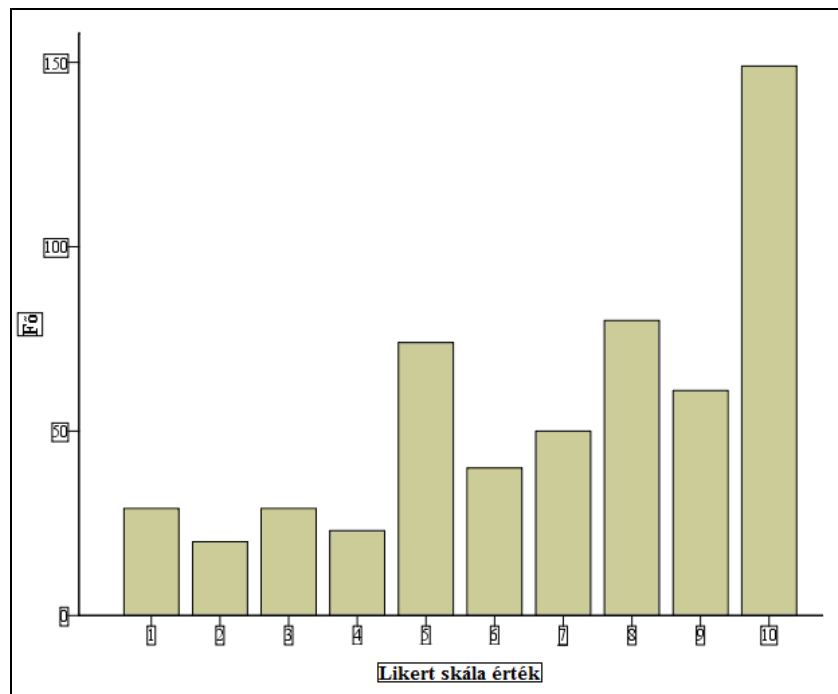

24. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók által megjelölt faktorok arányai a tanyán lakás hátrányai vonatkozásában

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnokok kevésbé látják negatívan a helyzetet. 8 válasz szerint nem érzik hátrányát a tanyalakók a tanyán lakásnak, ellenben a három, különböző hátrányokra vonatkozó válaszok száma összesen 23, melyen belül megállapítható, hogy a tanyalakókra vonatkoztatott hátrányát a tanyai életnek a felmerülő többletköltségek miatt 7 válaszoló, az időtöbblet miatt 7 válaszoló, míg a széleskörű depriváció miatt 9 válaszoló látja igazoltnak.

Továbbmenve, egy 10 fokozatú Likert-skálán a tanyalakók azt minősíthették, hogy mennyire szeretnek a tanyán lakni. Itt a legalacsonyabb érték (1-es) az „*egyáltalán nem*”, míg a legmagasabb érték (10-es) a „*nagyon szeret ott lakni*” minősítést jelentette. A kérdésre 555 értékelhető válasz érkezett. A kapott eredményekből megállapítható, hogy a választóvonalnak tekinthető 5-ös érték alatt csak a válaszadók 31,5%-a (172 válasz) minősített, így a fennmaradó több mint kétharmad (383 válasz) pozitív attitűddel viseltet az otthagással kapcsolatban, ezt támasztja alá a 8-as értékű medián érték is (25. ábra).

25. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók értékelése 1-től 10-ig annak kapcsán, hogy mennyire szeretnek a tanyán lakni

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Maslow motivációs piramisának 5 szintjét (MASLOW, 1968) figyelembe véve 10 fokozatú Likert-skálán volt lehetősége a tanyalakóknak minősíteni a tanyai élet során kielégülő szükségletek mértékét, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az „*egyáltalán nem*”, míg a legmagasabb (10-es) a „*teljes mértékben kielégül*” minősítést jelentette. A fiziológiai szükségletek kielégülése kapcsán 549 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián értéke 7-es, a kapott eredmény pedig azt mutatja, hogy 62,3%-os arány (342 válasz) helyezkedik el az 5-ös érték fölött, így ebben a tekintetben minden harmadik válaszoló érzi úgy, hogy nem elégül ki

ezen szükséglete kellő mértékben (a tanyagondnokok 30 választ adtak, melyekből 25 válasz volt az 5-ös érték fölött, a medián értéke pedig 7-es volt). A biztonsági szükségletek kielégülése kapcsán 547 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián értéke 6-os, és 56,9%-os arány (311 válasz) helyezkedik el az 5-ös érték fölött, ami már alacsonyabb elégedettségi szint mint az előző (a tanyagondnokok 30 választ adtak, melyekből 15 válasz volt az 5-ös érték fölött, a medián értéke pedig 6-os volt). A szociális szükségletek kielégülése kapcsán 535 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián értéke 6-os, és 51,2%-os arány (274 válasz) helyezkedik el az 5-ös érték fölött, ami azt mutatja, hogy minden második válaszoló érzi kielégítettnek szükségleteit ezen a téren (a tanyagondnokok 31 választ adtak, melyekből 16 válasz volt az 5-ös érték fölött, a medián értéke pedig 6-os volt). Az elismerés szükségletének kielégülése kapcsán 529 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián érték 6, és 54,8%-os arány (290 válasz) helyezkedik el az 5-ös érték fölött, ami meglehetősen jónak számít, vagyis a tanyán lakó emberek megítélése szerint életmódjuk és életvezetésük jellemzően nem ad okot negatív megkülönböztetésükre (a tanyagondnokok 31 választ adtak, melyekből 17 válasz volt az 5-ös érték fölött, a medián értéke pedig 6-os volt). Végül az önmegvalósítási szükségletek kielégülése kapcsán 526 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián értéke 6-os. 53%-os arányt képviselve (279 válasz) az 5-ös érték fölött elhelyezkedő jelölések vonatkozásában, vagyis a tanyán lakó emberek személyiségüket a hátrányos körülmények ellenére is ki tudják bontakoztatni (a tanyagondnokok 31 választ adtak, melyekből 19 válasz volt az 5-ös érték fölött, a medián értéke pedig 6-os volt). A medián értékeket a Likert-skálán vastagítással jelöltem a jobb átláthatóság végett a szükségleteknél (25. táblázat).

Fiziológiai szükségletek										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	2,6	2,4	7,5	7,5	17,9	8,4	9,7	17,1	10,9	16,2
Tanyagondnokok (%)	-	-	-	23,3	3,3	20,0	16,7	16,7	13,3	6,7
Biztonsági szükségletek										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	4,8	4,0	9,0	9,9	15,5	9,1	11,3	14,3	7,5	14,6
Tanyagondnokok (%)		3,3	13,3	10,0	23,3	10,0	13,3	13,3	10,0	3,3
Szociális szükségletek										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	5,2	4,9	9,0	11,0	18,7	7,5	10,7	11,2	8,2	13,6
Tanyagondnokok (%)	3,2	3,2	6,5	12,9	22,6	16,1	16,1	9,7	9,7	-
Elismerés szükséglete										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Tanyalakók (%)	4,3	4,4	7,8	9,8	18,9	8,1	10,6	13,6	8,3	14,2
Tanyagondnokok (%)	-	-	-	16,1	29,0	32,2	6,5	9,7	6,5	-
Önmevalósítás szükséglete										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	5,1	6,5	8,7	9,5	17,1	6,1	8,6	14,1	8,2	16,2
Tanyagondnokok (%)	-	3,2	6,5	-	29,0	22,6	9,7	22,6	6,5	-

25. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók egyes szükségletei kielégülésének értékelése kapcsán mutatkozó arányok a Maslowi motivációk különböző szintjein

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A szinteken felfele haladva fokozatos csökkenés figyelhető meg, ellenben az összesített adatok összevetésénél az első és az utolsó szint között sincs 10%-nál nagyobb eltérés az arányok között. A szükségletek kielégülése terén inkább egy pozitív attitűd jellemző az 5-ös érték feletti értékek jelölésének aránya alapján.

Az alfejezet végén visszacsatolással az előzőekre, szabadon kifejtős formában a ki nem elégülő szükségletekre kérdeztem rá a tanyalakóktól. Erre a kérdésre 60 válasz érkezett. 15 válasz a „tömegközlekedés”-t, és 10 válasz a „járható utak”-at jelölte meg hiányosságként. Néhányan ezeken kívül írták a „bolt”, az „ivóvíz”, a „nincs közvilágítás”, az „orvosi ellátás”, és a „közbiztonság” hiányát is, amiket súlyozva az alábbi szófelhő szemléltet (26. ábra).

26. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók által megfogalmazott kielégítést nem nyelő igények

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A gyér tömegközlekedés és a járható utak hiánya itt is kivehető, ami már az előző fejezetekben is megjelent, tovább erősítve a tanyák megközelíthetőségének problémáját, amit tovább mélyítenek a tanyagondnokoktól kapott válaszok. 15 tanyagondnokból 9 szerint a “járható utak” hiánya a tanyalakók legnagyobb gondja, amit az “infrastruktúra” és a friss élelmiszer vásárlására lehetőséget adó “bolt” hiánya követ, továbbá megnevezték még a “közlekedés”, “szórakozás” és az “orvosi ellátás” hiányát is, melyeket súlyozva az alábbi szófelhő szemléltet (27. ábra).

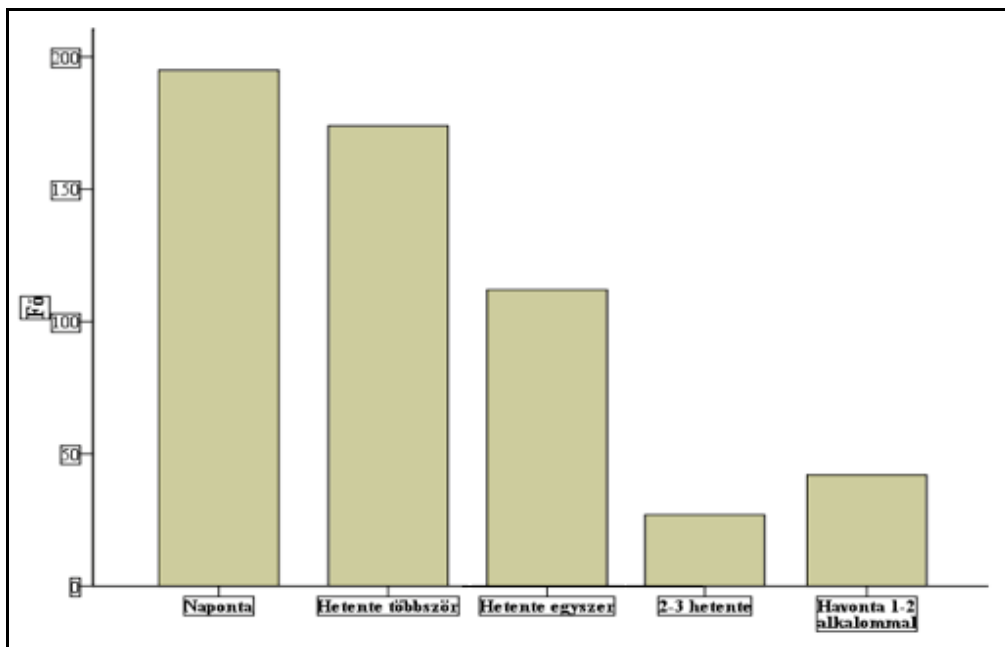

27. ábra: A kutatásban érintett tanyagondnokok által megfogalmazott kielégítést nem nyerő igények

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.2.2. Tanya és mobilitás

Az alfejezet első fele a mobilitás kapcsán arra kereste a válaszokat, hogy milyen rendszerességgel és milyen okokból kifolyólag hagyják el a tanyalakók a tanyákat a munkába/iskolába járás kivételével. A közeli zárt településre járás gyakorisága kapcsán a munkába/iskolába járást leszámítva 550 értékelhető válasz érkezett, melyekből, ha az összesítést nézzük, megállapítható, hogy a válaszolók mintegy 87,5%-a (481 válasz) legalább heti egy alkalommal fordul meg a közeli településen, melyből 35,5% (195 válasz) napi rendszerességgel jár oda (28. ábra).

28. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók közeli zárt településre járásának gyakorisága

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Ugyanezen kérdés kapcsán a tanyagondnokoktól kapott válaszokból megállapítható, hogy 22 válaszoló szerint a tanyalakók legalább heti egy alkalommal fordulnak meg a közeli településen, melyből 14 válaszoló szerint napi rendszerességgel. Az összevetett adatokból látszik, hogy a tanyagondnokok nem megfelelően mérik fel a tanyalakók mobilitási aktivitását.

A tanyalakókhöz intézett, közeli településre járás okai vonatkozásában feltett kérdésre, amire több válasz is adható volt a teljes mintából 384-en jelölték meg a hivatalos ügyek intézését, 408-an az orvosi vizsgálatra történő járást, 474-en a vásárlást, 209-en a kapcsolattartás okát és 71-en a szórakozást, azaz a számokból kitűnik, hogy az élelmiszerek és egyéb szükségleti tárgyak bevásárlása szólítja a leginkább a közeli településre a tanyalakókat, amit az orvosi vizsgálatra járás és az egyéb ügyek intézése követ, míg az emberi kapcsolatok ápolása és a szórakozás kevésbé mozdítja ki otthonukból a lakókat.

Ezen kérdés kapcsán 31 tanyagondnokból 28-an jelölték meg a hivatalos ügyek intézését, 27-en az orvosi vizsgálatra történő járást, 28-an a vásárlást, 11-en a kapcsolattartás okát és 7-en a szórakozást. A kapott eloszlás hasonló, bár az ügyintézés a tanyagondnokok sokkal nagyobb arányban látják fontosnak mint a tanyalakók.

Itt érdekesnek látszott keresztábra elemzést végezni, melyben a korábban kifejtett, a legközelebbi zárt településtől való távolsággal kapcsolatos adatokkal vettem össze, vagyis azt, hogy a tanya-település távolsága összefüggésben van-e a településre járás okaival. Khí-négyzet próbát végezve megállapítást nyert, hogy a változók között a vásárlás és a szórakozás kapcsán van szignifikáns összefüggés a legközelebbi zárt településtől való távolsággal, ugyanis ott a $p < 0,05$. Ennek alapján kijelenthető, hogy a legközelebbi zárt település tanyától való távolsága nincs befolyással a vásárlásra, azonban érdekes azt megállapítani, hogy a szórakozási szükségletek kielégítése végett is mindenképpen útra kelnek a tanyalakók, bármilyen nagy távolságot is kell leküzdeni. A többi, előbbieken is felsorolt okok esetén szignifikáns összefüggés nem volt igazolható, így azoknál befolyásoló tényezőnek számít a település-tanya távolsága.

4.2.3. A tanya és társadalmi közege

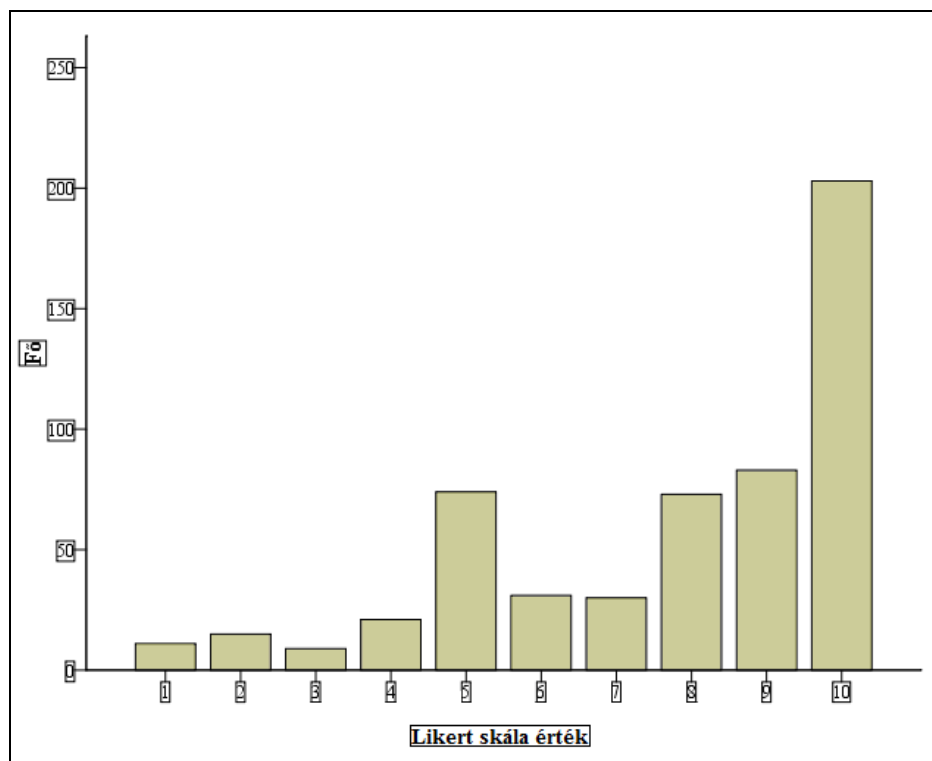
A szórt tanyák lakói alkalmoszerű kapcsolatot ápolnak szomszédaikkal, bár jobbára csak rájuk számíthatnak, míg a tanyautcákban lakók emberi és társas kapcsolatai sokkal aktívabbak a tanyagondnokok tájékoztatása alapján. A legközelebbi szomszédok távolsága kapcsán feltett kérdésre 555 értékelhető válasz érkezett a tanyalakóktól. Tekintettel arra, hogy a külterületek bejárásakor tapasztaltam, hogy jellemzően tanyás utcák a jellemzőek megyénkben, az arányok is ezt támasztják alá a válaszolók körében, ugyanis 69,5%-a a válaszadóknak (386 válasz) 500 m-n belül találja meg a legközelebbi szomszédját és csak 10,3% (57 válasz) szomszédsága helyezkedik el több mint 1000 méterre. Ez az arány is mutatja, hogy a távolabbi, lakott területektől messze lévő tanyák száma meglehetősen alacsony (26. táblázat).

Távolság (méter)	A legközelebbi szomszédok távolsága	
	Válaszok száma (darab)	Válaszok százaléka (%)
0-500	386	69,5
501-1000	106	19,1
1001-2000	43	7,7
2000 fölött	20	3,6

26. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyáinak száma és aránya a legközelebbi szomszédokhoz való távolságok vonatkozásában

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyalakók szomszédaikkal közeli kapcsolatban vannak, bár vannak esetek, amikor ez a kapcsolat nem biztos, hogy felhőtlen, egyes múltbéli sérelmek miatt, ahogy a velük folytatott beszélgetések során azt kiszűrtem. A szomszédsági viszony minőségére egy 10-es felosztású Likert-skála segítségével kérdeztem rá, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) a *“nagyon rossz”*, míg a legmagasabb érték (10-es) a *“nagyon jó”* minősítést jelentette. A kérdésre 550 értékelhető válasz érkezett, melyek kapcsán a medián értéke 9-es, ami igen jó kapcsolatot feltételez. Az 5-ös értéket nem figyelembevéve - tekintettel arra, hogy feltételeztem azt, hogy volt olyan tanyalakó, aki sem jót, sem rosszat nem akart írni - megállapítható, hogy az 5-ös érték alatt található válaszolók, vagyis a minta 10,2%-a (56 válasz) ápol kevésbé jó kapcsolatot szomszédjával, melyből 2,0% (11 válasz) rosszat, figyelemmel az 1-es értékű minősítésre, míg az 5-ös érték fölötti jelölést adó válaszolók, vagyis a minta 76,4%-a (420 válasz) jó kapcsolatot ápolnak szomszédaikkal, mely értékből figyelemre méltó a 203 válaszoló által adott 10-es minősítésű válasz (29. ábra).

29. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók értékelése 1-től 10-ig annak kapcsán, hogy a szomszédokkal milyen viszonyt ápolnak

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnokok kissé másképp látják ezt. Az 5-ös érték alatti minősítést adó 6 válaszoló szerint ápolnak csak kevésbé jó kapcsolatot szomszédaikkal a tanyalakók, melyből 1 válaszoló szerint kifejezetten rosszat, figyelemmel az adott 1-es értékű minősítésre. Az 5-ös érték feletti minősítést adó 25 válaszoló szerint a tanyalakóknak jó a kapcsolatuk a szomszédaikkal. 10-es értékű minősítés csak 2 válaszoló részéről érkezett szemben a 8-ast megjelölő 11 válaszoló és a 9-est megjelölő 12 válaszoló közlésével.

Mivel a tanyákon jellemzően kevesen fordulnak meg, érdekes volt azt is megtudni, hogy az ott lakók a körülöttük lévő világról milyen formában és milyen csatornákon keresztül kapnak híreket. A feltett kérdés kapcsán itt is több válasz volt megjelölhető. A teljes mintából 178 válaszoló jelölte meg a nyomtatott sajtót, mint információ forrást, 326 válaszoló a rádiót, 478 válaszoló a televíziót, 207 válaszoló az internetet, 222 válaszoló az ismerőseit, 95 válaszoló az egyéb látogatókat, 274 válaszoló a tanyagondnokot, 50 válaszoló a mezőőröket vagy a rendőröket. A számokból látható, hogy jellemzően ebben a közegben is a legkönnyebben elérhető információkat közvetítő médiaforrások szolgálnak hírcsatornaként, így a televízió és a rádió. Pozitív tendenciának tekinthető azonban, hogy a harmadik helyen szerepel a tanyagondnok, ami arra utal, hogy a vele történő kapcsolattartás kiterjed a segítesen túl az információk áramlására is. Az internet, mint hírforrás vélhetően a fiatalabb generáció körében tekinthető meghatározónak, ellenben sajnálatos, hogy a közbiztonságért felelős szervek csak igen alacsony arányban számítanak hírforrásnak, főleg annak tükrében, hogy lokális szinten a televízióval és a rádióval szemben ők lennének azok, akik a legkonkrétabb, szükséges helyi hírekkel, adatokkal és újdonságokkal tudnák ellátni a tanyalakókat.

A tanyagondnokok válaszai szerint is hasonló arányok rajzolódtak ki ugyanezen kérdés kapcsán, hiszen a 31 válaszolóból 11 válaszoló jelölte meg a nyomtatott sajtót mint információ forrást, 23 válaszoló a rádiót, 30 válaszoló a televíziót, 8 válaszoló az internetet, 18 válaszoló az ismerőseit, 5 válaszoló az egyéb látogatókat, 26 válaszoló a tanyagondnokot, 7 válaszoló pedig a mezőőröket vagy a rendőröket. A tanyagondnokok a velük való kapcsolattartást felülértékelik kissé a tanyalakókhöz képest, hiszen a lakóknál csak a harmadik helyen szerepelnek.

Egy szabadon kifejezhető kérdés segítségével a tanyalakók leírhatták, hogy mindent egybevetve tanyájuk elhelyezkedéséből adódóan mennyire érzik magukat elszigeteltnek. A kérdésre 54 válasz érkezett, melyből 30 válaszoló az *“egyáltalán nem”* választ jelölte, és csak 15 válaszoló

egyén és a humán környezet között nagy eltéréseket generálhatnak és megfoszthatnak a társadalmi beilleszkedéshez szükséges interakcióktól is (SZÉKELY, 2009).

A korábbiakban elemzett és összesített adatokból azt a következtetést vontam le, hogy a tanyalakók elszigeteltségének mérésére a koruknak (figyelemmel a 9. táblázat adataira – 46% 61 éven felüli volt), a háztartásukban élők számának (figyelemmel a 13. ábra adataira - a háztartások harmada 1 személyes), a tanyájukhoz legközelebb eső zárt település távolságának (figyelemmel a 22. táblázat adataira – 47%-a a tanyáknak 2000 m-nél messzebb található a legközelebbi zárt településtől), a legközelebbi zárt településre járás gyakoriságának (figyelemmel a 26. ábra adataira - 87,5%-a tanyalakóknak legalább heti 1 alkalommal megfordul a közeli településen), illetve a hozzájuk legközelebb eső szomszédok távolságának összevetésével (figyelemmel a 25. táblázat adataira – a tanyalakók 69,5%-a 500 m-n belül találja fel a legközelebbi szomszédját és csak 10,3% szomszédsága helyezkedik el több mint 1000 méterre) egyfajta lehetőség nyílik.

A kérdések egyes válaszaihoz számértékeket rendeltem, mellyel így azok kapcsán egy-egy összetett indexet hoztam létre, amivel érzékeltetni lehet azok súlyát (27. táblázat) (BABBIE, 2008).

Életkor szerinti felosztás					
Életkor (év)	19-30	31-40	41-50	51-60	61 fölötti
Hozzárendelt érték	1	2	3	4	5

A háztartás létszáma szerinti felosztás		
Létszám (fő)	1-nél több	1
Hozzárendelt érték	1	4

A legközelebbi zárt településtől való távolság szerinti felosztás				
Távolság (méter)	0-500	501-1000	1001-2000	2000 fölött
Hozzárendelt érték	1	2	3	4

A legközelebbi településre járás gyakorisága szerinti felosztás					
Gyakoriság (alkalom)	Naponta	Hetente többször	Hetente egyszer	2-3 hetente	Havonta 1-2 alkalommal
Hozzárendelt érték	1	2	3	4	5

A legközelebbi szomszédok távolsága szerinti felosztás				
Távolság (méter)	0-500	501-1000	1001-2000	2000 fölött
Hozzárendelt érték	1	2	3	4

27. táblázat: A tanyákon élők elszigeteltségének mérésére szolgáló specifikus kérdések válaszaihoz rendelt számértékek

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Tekintettel arra, hogy a háztartások létszámának van a legnagyobb befolyásoló hatása az elszigeteltségre, ami az egyszemélyes háztartások kapcsán egyértelműen megállapítható, ezért indokoltnak láttam azokhoz egy súlyozott, magasabb (4) számértéket hozzárendelni (a megjelölt magasabb számértéket a többi változóhoz viszonyítva határoztam meg, azok legmagasabb számértékeinek átlagát véve alapul).

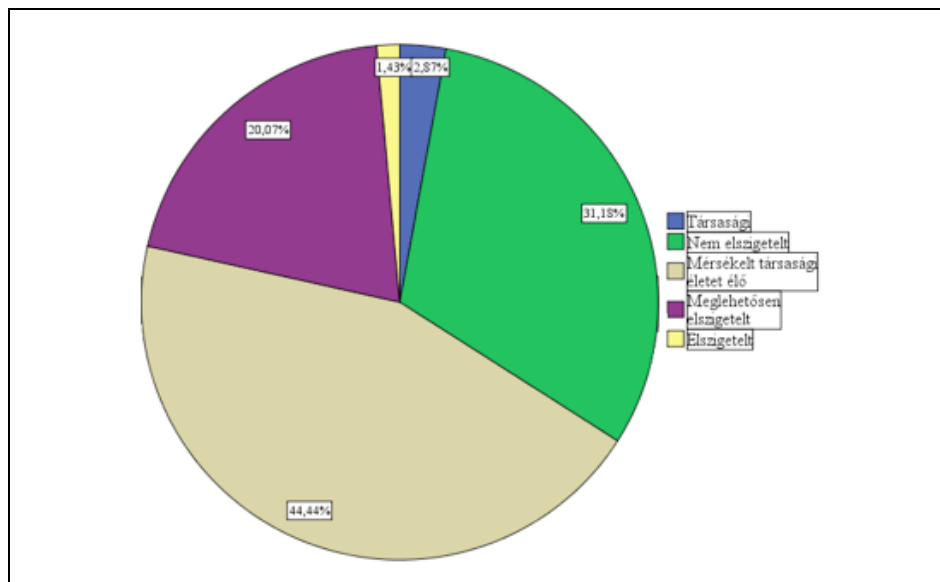
Az öt kérdés kapcsán adott válaszok számértékeinek összeadásával kapott összérték ezt követően - a kirajzolódott jellemzők alapján - egy skálán megmutatja a tanyalakó elszigeteltségi fokát (28. táblázat) (BABBIE, 2008).

5 - 7	8 - 11	12 - 15	16 - 19	20 - 22
Társasági (Nagyon aktív)	Nem elszigetelt (Aktív)	Mérsékelt társasági életet élő	Meglehetősen elszigetelt	Elszigetelt (Inaktív)

28. táblázat: A tanyákon élők elszigeteltségének fokát meghatározó elszigeteltségi mutató összesített értékeinek fokozatai

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A Hajdú-Bihar megye vonatkozásában elvégzett elemzést követően megállapítottam, hogy 21,5%-a a megkérdezett tanyalakóknak valamilyen szinten elszigetelt, ezzel szemben 34%-a egyáltalán nem tekinthető semmilyen szinten elszigeteltnek (31. ábra).

31. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók elszigeteltségi foka Hajdú-Bihar megyében

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Annak ellenére, hogy a nők aránya magasabb mint a férfiak aránya a mintában, nincs számottevő különbség az izoláció mértékének arányában a két nem között, ugyanis a nők 21%-a, míg a férfiak 22,5%-a elszigetelt valamilyen szinten. Életkori bontásban elemezve az arányokat megállapítható, hogy a legalább valamilyen szinten elszigetelt tanyalakók 77%-a a 61 év felettek közül kerül ki, 18%-a pedig az 51-60 év közöttiekből, ami azt mutatja, hogy az idősebb korosztály ebben a tekintetben sokkal veszélyeztetettebb.

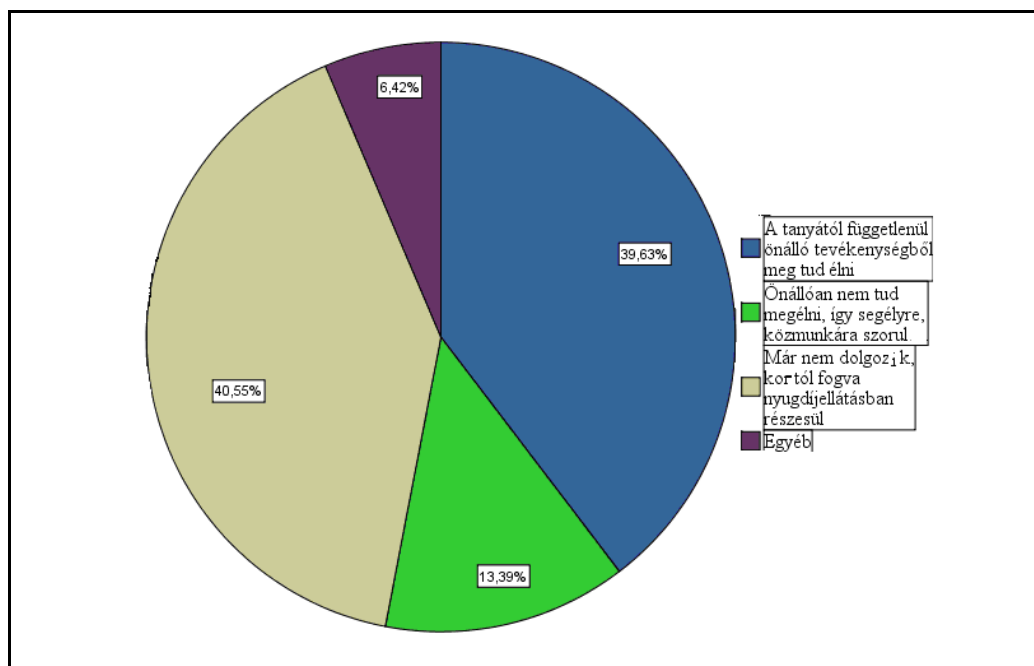
Az elszigeteltség mértéke összefügg a tanyai háztartások létszámával, mivel az egyszemélyes háztartásokban nagyobb arányban találjuk meg a valamilyen szinten elszigetelt tanyalakókat. A mintában az egyszemélyes háztartásokban élő tanyalakók 54,2%-a érzi magát valamilyen szinten elszigeteltnek, míg a kettőnél több személyes háztartásokban élőknek csak 5,9%-a.

Az elszigeteltségre ugyancsak hatással van az egyén anyagi bevételének formája, amit a feldolgozott irodalmak is alátámasztanak, vagyis, hogy az alacsonyabb jövedelem komoly ráhatással van az egyén társas aktivitására. Ezt támasztja alá az is, hogy az adataim elemzését követően kimutattam, hogy a nyugellátásból vagy nyugdíjszerű ellátásokból élőkön belül a legnagyobb az aránya (33%) azoknak akik valamilyen szinten elszigeteltnek tekinthetők, míg a munkaviszonyból származó bevételből élőkön belül a legkisebb ez az arány (11%).

A megye egyes területei különböző földrajzi, társadalmi és szociális sajátosságokkal bírnak, más és más a népesség összetétele, ami meghatározza az egyes területek jellemzőit. Ennek vonalán tovább haladva az adatokat járási szinten elemezve az állapítható meg, hogy megyénkben, arányait tekintve a leginkább elszigetelve a Balmazújvárosi (34%), míg a legkevésbé elszigetelve a Hajdúhadházi (8%) járásban érzik magukat a megkérdezett tanyalakók.

4.3. Megélhetés a tanyán

Az alfejezet kérdései a tanyán való megélhetési módokra és a megélhetési forrásokra keresték a válaszokat. Tekintettel arra, hogy a tanyagondnokokkal folytatott előzetes beszélgetések során kiszűrtem azt, hogy a tanyai lakosság meglehetősen bizalmatlan és igen érzékeny ebben a témában, számítottam arra, hogy itt kevesebb értékelhető választ fogok kapni. A tanyán való élethez kapcsolódó megélhetés formája tekintetében mégis 545 értékelhető válasz érkezett, melyből csak 39,6% arányban (216 válasz) válaszolták azt a tanyalakók, hogy önállóan meg tudnak élni. 13,4% arányban azt válaszolták (73 válasz), hogy valamilyen segélyre szorulnak, illetve utalva a korábbi – idős népességszámra vonatkozó – adatokra a legnagyobb részben, 40,5% arányban (221 válasz) pedig a nyugellátás a megélhetésük alapja (32. ábra).

32. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók megélhetési formáinak eloszlása és aránya

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnokoknak feltett ugyanezen kérdésre kapott feleleteknél 16 válaszoló látta úgy, hogy a tanyalakók a tanyától függetlenül, önálló tevékenységből meg tudnak élni, míg ezzel szemben csak 15 válaszoló látta úgy, hogy önállóan nem tudnak megélni, segélyekre, vagy közmunkára szorulnak, illetve koruknál fogva nyugellátásban részesülnek. A tanyagondnokok láthatóan pozitívabban, úgy ítélik meg a helyzetet, hogy ugyan, csak elenyészően, de nagyobb az aránya azoknak a tanyalakóknak akik nem szorulnak külső segítségre a megélhetés tekintetében.

Természetesen vannak olyanok is, de már egyre kevesebben, akik a tanyán folyó munkából tartják fenn magukat, ennek felmérése kapcsán 558 értékelhető válasz érkezett a feltett kérdésre a tanyalakók részéről. A kapott válaszokból itt is megerősödni látszik a tanyák funkcióváltása (CSATÁRI, 2005), vagyis az a megállapítás, hogy a tanyák meghatározó funkciója manapság már valóban csak a lakó funkció, hiszen a kitöltők 76,0%-a (424 válasz) válaszolt úgy, hogy nem folytat semmilyen gazdasági tevékenységet (a tanyagondnokok közül 21-en látták ezt így ugyanezen kérdés kapcsán), és csak 10,5%-a (59 válasz) válaszolta azt, hogy végez valamilyen a tanyához köthető mezőgazdasági tevékenységet (a tanyagondnokok közül 8-an látták ezt így ugyanezen kérdés kapcsán). A hagyományos funkciókon túl további funkciók is kirajzolódtak, hiszen 0,8% valamilyen ipari tevékenységet, 1,5%-a valamilyen kereskedelmi tevékenységet, 1% áru fuvarozást (a tanyagondnokok közül 2-en látták ezt így ugyanezen kérdés kapcsán), 0,1% idegenforgalmi tevékenységet és 10,1% valamilyen egyéb, meg nem nevezett tevékenységet végez a tanyán, a válaszolók közül.

Ezt követően kissé mélyrehatóbban kívántam vizsgálni a tanyalakók megélhetését, ugyanis azt kívántam megtudni, hogy a háztartások bevétele összességében jellemzően miből tevődik össze, vagyis mi a meghatározó bevételük. Ennek kapcsán 548 értékelhető válasz érkezett a tanyalakóktól, és az a konklúzió vonható le azok alapján, hogy a legnagyobb arányban a nyugellátásból és nyugdíjszerű ellátásokból gazdálkodó háztartások találhatók meg a mintában, még hozzá 44,7%-ban (245 válasz). Ugyancsak meghatározó számú a munkaviszonyból vagy vállalkozásból származó jövedelemből gazdálkodó háztartások aránya, ami 38,2%-ot tesz ki (209 válasz), de az egyes támogatásokból és egyéb rendszeresen folyósított ellátásokból fenntartott háztartások aránya is említésre méltó, az 12,6% (69 válasz). A föld vagy ingatlan bérbeadásból élő háztartások aránya elenyésző, csak 0,9%-ot (5 válasz) tesz ki (29. táblázat).

Bevételi források típusai	A tanyai háztartások meghatározó bevétele	
	Válaszok száma (darab)	Válaszok aránya (%)
Nyugellátás, nyugdíjszerű ellátásokból származó	245	44,7
Munkaviszonyból származó	195	35,6
Önkormányzati és munkaügyi szervek által folyósított rendszeres pénzbeli ellátásból származó	47	8,6
Gyermek ellátásához és gondozásához kapcsolódó támogatásból származó	22	4,0
Egyéb	20	3,6
Társas vagy egyéni vállalkozásból származó	14	2,6
Ingó vagy ingatlan vagyontárgyak értékesítéséből származó	4	0,7
Föld bébeadásából származó	1	0,2

29. táblázat: A kutatásban érintett tanyai háztartások meghatározó bevételeinek eloszlása és aránya

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnokok tapasztalatai alapján legnagyobb arányban a nyugellátásból és nyugdíjszerű ellátásokból gazdálkodó háztartások találhatóak meg a különböző területeken, amit 15 válaszoló jelölt meg, míg 8 válaszoló az egyes támogatásokból és egyéb rendszeres folyósított ellátásokból fenntartott háztartások számát látja nagyobbnak, és ugyancsak további 8 válaszoló a munkaviszonyból vagy vállalkozásból származó jövedelemből gazdálkodó háztartásokat. A föld illetve ingó vagy ingatlan tárgyak bérbeadásából származó jövedelem meg sem jelenik náluk, ami annak tudható be, hogy ilyen tevékenységet vélelmezhetően a módosabb tanyalakók végeznek, akik a tanyagondnokkal így nincsenek kapcsolatban, és a szolgáltatást nem veszik igénybe.

A tanyák fejlesztése sok esetben saját erőből nehézkes, ezért is hirdette meg többek között a Kormány 2012 óta minden évben a Tanyafejlesztési Programot, melyet korábban már bemutattam. Itt a tanyalakók közül ki kívántam szűrni azokat, akik nyertek valamilyen agrár-, vagy egyéb pályázaton támogatást az elmúlt két évben. Ebben az esetben 549 értékelhető válasz érkezett, melyek alapján megtudtam, hogy a válaszolók 2,7%-a (15 válasz) nyert valamilyen

pályázaton támogatást. A tanyagondnokok részéről itt 15 válasz érkezett ugyanerre a kérdésre, melyekből megállapítást nyert, hogy ők csak 6 nyertes pályázóról tudtak.

A fejlesztések kapcsán 4 esetben az épületfelújítást, 1 esetben a földvásárlást, 1 esetben gépvásárlást, 1 esetben állatállomány fejlesztést, 1 esetben szarvasmarha tenyésztést és 1 esetben tejtermelést jelöltek meg a tanyalakók. A tanyagondnokok eltérően rendelkeztek információkkal a nyert támogatások felhasználásáról, ugyanis 3 válasz alapján tudtukkal mezőgazdasági gépeket vásároltak, 1 válasz alapján a gazdaságot fejlesztették, 1 válasz alapján az ivóvizet vezették be, 1 válasz alapján épületfelújítást hajtottak végre és 1 esetben terménytárolót építettek a támogatást nyert tanyalakók, a pályázati kiírásoknak megfelelően.

4.4. A tanyagondnoki szolgálatra vonatkozó kérdések

4.4.1. Általános tájékozottság a tanyagondnoki szolgáltatásról és igénybevételi intenzitás

552 értékelhető válasz érkezett a tanyalakóktól azon kérdés kapcsán, hogy van-e tudomásuk arról, hogy a legközelebbi lakott településen található-e tanyagondnoki szolgáltatás. 95,7%-a (528 válasz) a válaszolóknak válaszolt *“igen”*-el, ami egyértelműen mutatja azt, hogy a tanyalakók legnagyobb része tisztában van azzal, hogy a közelében ez a fajta alapszolgáltatás elérhető. Ezen túl az igénybevétel kapcsán 557 értékelhető válasz érkezett, melyből 16,3% (91 válaszoló) nem veszi igénybe, míg 83,7% (466 válaszoló) igen, amiből 42,5% (198 válaszoló) rendszeresen, 41,1% (191 válaszoló) pedig csak ritkán, alkalmi jelleggel .

Ugyanezen kérdés kapcsán, a tanyagondnokok válaszaiból az nyert megállapítást, hogy a rendszeres ellátottak aránya a mintán belül nagyobb. Ezen klienseket a tanyagondnokok napi vagy heti szinten folyamatosan vásárolni, orvoshoz vagy egyéb egészségügyi intézményekbe szállítják. A szakemberek tapasztalatai alapján ezen ellátottak jellemzően anyagi gondokkal, vagy egészségügyi problémákkal küzdenek, esetleg *“járásukban korlátozottak”*, tehát valamilyen szempontból mindenképp külső segítségre szorulnak. A gyéren lakott területeken a számuk tanyagondnokként 11-20 fő között, míg a sűrűn lakott részeken 91-100 fő között is lehet. Az eseti igénybevevők száma jellemzően alacsonyabb minden területen. Ezek a kliensek inkább csak egyedi esetekben keresik meg a tanyagondnokot, és bizonyos időközönként vagy csak bizonyos téren élnek a szolgáltatással. Szolgálatonként más és más az igénybevevők száma, tanyagondnokként leginkább 11-60 fő között, míg az afölötti számban csak elvétve fordulnak

elő (megyénkben 3 tanyagondnok területén). Láthatóan eloszlásuk nem egyforma, de a szakemberek benyomásai alapján az igénybevevői szokások hasonlóak (30. táblázat).

Igénybevevők száma (fő)	A tanyagondnoki szolgáltatást rendszeresen igénybe vevők		A tanyagondnoki szolgáltatást ritkán igénybe vevők	
	Tanyagondnokok (fő)	Százalékban (%)	Tanyagondnokok (fő)	Százalékban (%)
1-10	-	-	4	12,9
11-20	2	6,5	7	22,6
21-30	1	3,2	3	9,7
31-40	5	16,1	4	12,9
41-50	5	16,1	5	16,1
51-60	4	12,9	5	16,1
61-70	2	6,5	1	3,2
71-80	7	22,6	1	3,2
81-90	3	9,7	1	3,2
91-100	2	6,5	-	-

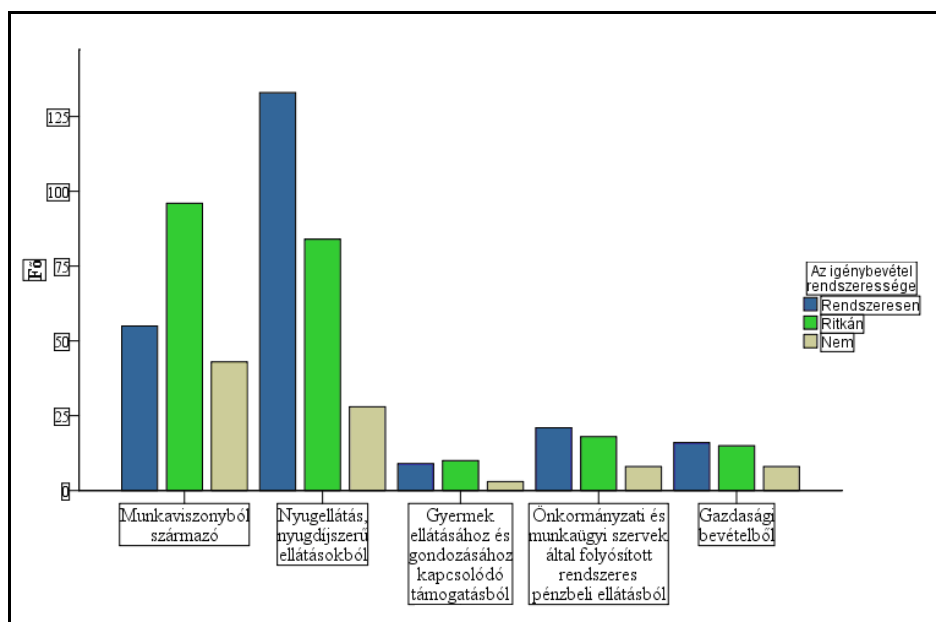
30. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnoki szolgáltatást rendszeresen és ritkán igénybe vevő tanyalakók aránya

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Az igénybevétel és a rendszeresség vonatkozásában elsőként az a kérdés fogalmazódott meg bennem, hogy kik azok, akik a szolgáltatást egyáltalán igénybe veszik? Anyagi jellegű a motiváció ennek kapcsán? Így merült fel a tanyalakóknak szánt kérdésre kapott 557 válasz alapján az első hipotézis (H_1) mely szerint: *“Nincs összefüggés a tanyai háztartások bevételének formája és a tanyagondnoki szolgáltatás, mint szociális alapszolgáltatás igénybevételének intenzitása között”*.

Keresztábra elemzést és khi-négyzet próbát végeztem a feltevés megválaszolása végett, mely során megállapítást nyert, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis a szignifikancia szint $p < 0,05$, vagyis az, hogy milyen jellegű a bevétel formája, befolyással van arra, hogy igénybe veszik-e - illetve milyen rendszerességgel - a tanyagondnoki szolgáltatást. Az eredmény szerint tehát a hipotézist elvethetjük, mert az nem nyert igazolást, ugyanis összefüggés van a háztartások bevételének formája és az alapszolgáltatás igénybevételének intenzitása között. A szolgáltatást igénybe vevő munkaviszonyból származó bevételekből élő háztartások nagyobb

része (63,6%) inkább eseti jelleggel, a nyugdíjból és nyugdíjszerű ellátásokból élő háztartások nagyobb része (61,3%) rendszeresen veszi igénybe azt (33. ábra).

33. ábra: A kutatásban érintett szolgáltatást igénybe vevő tanyalakók száma a háztartások bevételeinek típusai alapján

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Ezt követően részletekbe menően arról kérdeztem a tanyalakókat, hogy a tanyagondnoki szolgálat által nyújtott szolgáltatások közül mely tevékenységeket veszik igénybe. Itt több válasz volt megjelölhető, melyekből kiderült, hogy a háziorvoshoz szállítás és a gyógyszerkiváltás az ami prioritást élvez (31. táblázat).

Igénybevett szolgáltatások típusai	Jelölések száma (darab)
Háziorvosi rendelésre szállítás	238
Gyógyszerkiváltás és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzájutás biztosítása	225
Egyéb egészségügyi intézménybe szállítás	184
Egyéni hivatalos ügyek intézésének segítése, lakossági igények továbbítása	154
Közreműködés étkeztetésben	113
Közreműködés a közösségi és a szociális információk szolgáltatásában	108
Közreműködés a házi segítségnyújtásban	89
Egyéb lakossági szolgáltatások, illetve egyéb alapszolgáltatások biztosításában való	83

közreműködés	
Közösségi, művelődési, sport- és szabadidős tevékenységek szervezése, segítése	32

31. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnoki szolgálatok által kínált szolgáltatások igénybevételének eloszlása a tanyalakók körében

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Összevetésképpen a tanyagondnokok számára is fel lett téve ez a kérdés, kutatva azt, hogy tapasztalatuk szerint mely tevékenységet veszik igénybe leginkább a tanyalakók, melyik szolgáltatás az, amelyik a legtöbb területen a leginkább népszerű. Az egyes szolgáltatástípusokat 1-től 10-ig tudták értékelni, majd az összesítve egyenként a válaszokat egy rangsor volt felállítható a legmagasabb értékek alapján. A gyógyszerkiváltás és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzájutás biztosítása kapcsán összesen 244-es értékben, a házi orvosi rendelésre szállítás kapcsán összesen 221-es értékben, az egyéb egészségügyi intézménybe szállítás kapcsán összesen 209-es értékben, az egyéb lakossági szolgáltatások, illetve egyéb alapszolgáltatások biztosításában való közreműködés kapcsán összesen 205-ös értékben, az egyéni hivatalos ügyek intézésének segítése, lakossági igények továbbítása kapcsán összesen 199-es értékben, a közreműködést a közösségi és a szociális információk szolgáltatása kapcsán összesen 196-os értékben, az étkeztetésben való közreműködés kapcsán összesen 187-es értékben, a közösségi, művelődési, sport- és szabadidős tevékenységek szervezése, segítése kapcsán összesen 176-os értékben, és végül a közreműködést a házi segítségnyújtás kapcsán összesen 126-os értékben jelölték meg a válaszokat. Az értékekből látszik, hogy az adott válaszok összhangban vannak a tanyalakók minősítéseivel.

A következőkben ugyancsak Maslow motivációs piramisának (MASLOW, 1968) 5 szintjét figyelembevéve 10 fokozatú Likert-skálán kérdeztem rá arra, hogy a tanyagondnok mely szükségletek kielégítése terén és milyen mértékben van a tanyalakók segítségére, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az *“egyáltalán nem”*, míg a legmagasabb (10-es) *“a legnagyobb segítség”* minősítést jelentette. Ez a kérdés fel lett téve változatlan formában a tanyalakók és a tanyagondnokok részére is. A fiziológiai szükségletek kielégítése kapcsán 492 értékelhető válasz érkezett és a medián értéke 8-as. A kapott eredmény azt mutatja, hogy 67,3%-os arány (331 válasz) helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött, így csak ebben a tekintetben minden harmadik

válaszoló (161 válasz) érzte úgy, hogy nem kellően biztosított számára ezen szükséglet kielégítése (a tanyagondnokok esetében 31 válaszból válasz helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött, a medián értéke pedig 8-as volt). A biztonsági szükségletek kielégítése kapcsán 484 értékelhető válasz érkezett, és a medián értéke 8-as volt. 67,6%-os arány helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött (327 válasz), ami ugyancsak hasonlóan magas elégedettségi szint mint az előző esetben (a tanyagondnokok esetében 28 válaszból 19 válasz helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött, a medián értéke pedig 6-os volt). A szociális szükségletek kielégítése kapcsán 471 értékelhető válasz érkezett, és a medián értéke 7-es. 62,4%-os arány (294 fő) helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött (a tanyagondnokok esetében 30 válaszból 26 válasz helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött, a medián értéke pedig 7-es volt). Az elismerés szükségletének kielégítése kapcsán 475 értékelhető válasz érkezett, és a medián értéke 7-es. 60,0%-os arány (285 fő) helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött (a tanyagondnokok esetében 30 válaszból 24 válasz helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött, a medián értéke pedig 7-es volt). Végül az önmegvalósítási szükségletek kielégítése kapcsán 468 értékelhető válasz érkezett, és a medián értéke 7-es. 58,7%-os arány (275 fő) helyezkedett el az 5-ös minősítés fölött a jelölések vonatkozásában (a tanyagondnokok esetében 31 válaszból 19 válasz helyezkedik el az 5-ös minősítés fölött, a medián értéke pedig 7-es volt). Hozzá kell tenni azt is, hogy mind az öt skálán a 10-es minősítések száma 90 darab fölötti a tanyalakók esetében, vagyis ez a minősítés kapta a legtöbb jelölést. A medián értékeket kiemelve jelöltem az összesített táblázatban a szükségleteknél (32. táblázat).

Fiziológiai szükségletek										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	6,1	2,0	3,5	4,7	11,6	4,9	5,5	14,2	10,8	36,8
Tanyagondnokok (%)	-	-	-	-	16,1	6,5	9,7	22,6	29,0	16,1
Biztonsági szükségletek										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	6,0	1,2	5,4	5,8	14,0	7,9	8,7	17,1	9,1	24,8
Tanyagondnokok (%)	-	7,1	7,1	3,6	14,3	21,4	25,0	14,3	3,6	3,6
Szociális szükségletek										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	5,9	2,5	5,1	7,4	16,6	9,1	8,9	16,3	8,9	19,1

Tanyagondnokok (%)	-	-	3,3	3,3	6,7	23,3	23,3	23,3	10,0	6,7
Elismerés szükséglete										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	6,5	2,3	6,3	8,0	16,8	6,9	9,1	16,2	7,4	20,4
Tanyagondnokok (%)	-	-	-	6,7	13,3	16,7	23,3	33,3	3,3	3,3
Önmegvalósítás szükséglete										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tanyalakók (%)	6,6	4,5	6,8	8,5	15,8	6,8	8,5	13,2	8,8	20,3
Tanyagondnokok (%)	-	3,2	3,2	9,7	22,6	3,2	22,6	29,0	3,2	3,2

32. táblázat: A tanyagondnokok segítségének megítélése a kutatásban érintett tanyalakók által a Maslowi motivációk különböző szintjein megjelenő egyes szükségletek terén

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Az értékeket végignézve látható, hogy egyenletesnek tekinthetők az arányok, tehát a tanyalakók szerint a tanyagondnokok mind az öt szükséglet terén képesek a kívánalmakat a tanyalakói igényeknek megfelelően kielégíteni, mivel a táblázatban is látszik, hogy az 5-ös érték felett magasabb az arány. Ezzel szemben a tanyagondnokok magukat, saját bevallásuk szerint az öt skálán a 10-es minősítések vonatkozásában csak minimális számban értékelték maximálisra, kivételt képez a fiziológiai szükségletek kielégítése, ahol öten is úgy gondolták, hogy ez az érték maximális.

A tanyagondnokok a teljes átlagot tekintve láthatóan felülértékelik a tevékenységüket, azonban felmerül a kérdés, amit már a bevezetőben is megfogalmaztam, hogy az egyes fenntartói típusok esetében is mérhető-e a kliensek elégedettségének a mértéke? Ez alapján fogalmazódott meg a második hipotézis (H₂), mely állítása szerint: *“Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének mértéke és a fenntartó típusa között”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát hajtottam végre. A fenntartók összevetése során megállapítható, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis mind az öt esetben $p < 0,05$, vagyis az, hogy melyik típusú fenntartó nyújtja a szolgáltatást, befolyásolja azt,

hogy a szükségletek kielégítése terén mennyiben segít a tanyagondnok útján a szolgáltató, tehát a hipotézist elvethetjük, mert nem nyert igazolást. A kapott átlagoknál látható, hogy az alapítványi fenntartó értékelése a legmagasabb, így jelen esetben kijelenthető, hogy ezen fenntartói forma esetén elégtik ki a tanyagondnokok a tanyalakók szükségleteit a leginkább, amit az egyházi, majd a nonprofit vállalkozási és legvégül az önkormányzati fenntartói típus követ (33. táblázat).

Fenntartó típusa	Értékek	Fiziológiai szükségletek kielégítésének mértéke	Biztonsági szükségletek kielégítésének mértéke	Szociális szükségletek kielégítésének mértéke	Elismerési szükségletek kielégítésének mértéke	Önmegvalósítási szükségletek kielégítésének mértéke
Nonprofit fenntartó	Válaszok száma (darab)	43	39	38	39	35
	Hiányzó értékek (darab)	12	16	17	16	21
	Átlag	7,91	7,49	5,97	5,87	6,09
	Medián	9,00	8,00	6,00	6,00	6,00
	Szórás	2,543	2,553	2,982	3,130	2,944
	Rang-pontszám	271,50	271,97	209,04	210,44	221,56
Egyházi fenntartók	Válaszok száma (darab)	108	107	105	107	105
	Hiányzó értékek (darab)	5	6	8	6	8
	Átlag	7,12	6,66	6,87	6,48	6,18
	Medián	8,00	7,00	7,00	7,00	7,00
	Szórás	2,837	2,705	2,531	2,549	2,741
	Rang-pontszám	223,71	230,83	249,73	234,45	224,88
Alapítványi fenntartó	Válaszok száma (darab)	40	40	40	40	39
	Hiányzó értékek (darab)	0	0	0	0	1
	Átlag	9,03	8,88	8,78	8,98	8,62
	Medián	10,00	10,00	9,00	9,50	9,00
	Szórás	1,368	1,324	1,423	1,209	1,648
	Rang-pontszám	321,54	345,63	350,94	365,10	343,24
Önkormányzati fenntartók	Válaszok száma (darab)	302	299	289	290	290
	Hiányzó értékek (darab)	49	52	62	61	61
	Átlag	7,28	6,70	6,26	6,28	6,18
	Medián	8,00	7,00	6,00	6,00	6,00
	Szórás	2,911	2,741	2,645	2,729	2,852
	Rang-pontszám	241,08	230,83	218,70	225,47	224,90
Szignifikancia szint		0,001	0,000	0,000	0,000	0,000

33. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnoki szolgáltatások fenntartói típusai és az egyes Maslowi szükségletek kielégítése közötti összefüggések

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Tovább gondolva a kérdéskört, mivel ez a kérdés mindkét csoportnak, vagyis a tanyagondnokoknak és a tanyalakóknak is fel lett téve, érdekes lehet megtudni, hogy a szolgáltatást nyújtó és az azt igénybevevő hogyan értékeli a megvalósult eredményeket és van-e közöttük összefüggés? Ez alapján állítottam fel a harmadik hipotézist (H₃) mely szerint: *“Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének megítélése terén függetlenül attól, hogy a tanyagondnokokat vagy a tanyalakókat kérdezzük (hasonló módon látja mindkét csoport az egyes szükségletek kielégítését)”*.

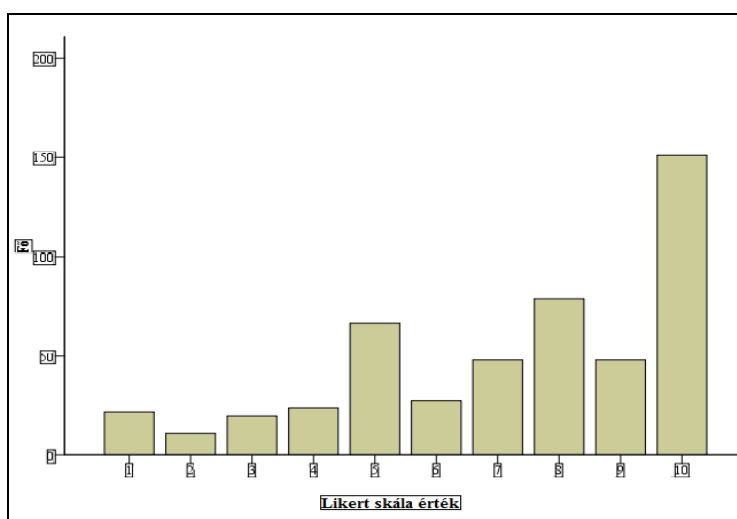
A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát végeztem. A tanyalakók és tanyagondnokok egyazon kérdésre adott válaszainak összevetése során megállapítható, hogy a változók között nincs szignifikáns összefüggés, ugyanis mind az öt esetben a $p > 0,05$. A hipotézis ez alapján igazolást nyert. A tanyagondnokok és a tanyalakók tehát hasonlóan látják azt, hogy az egyes szükségletek kielégítése terén – ahol a biztonsági szükségletek kielégítése kivételével a tanyagondnokok mindenhol túlértékelik a segítség mértékét a tanyalakókhoz képest - mennyiben jelent segítséget a tanyagondnoki munka (34. táblázat).

Egyes szükségletek megnevezése	Válaszolók	Válaszok átlagai	Szignifikancia szint
Tanyagondnok segítségének mértéke a fiziológiai szükségletek kielégítésében	Tanyagondnokok szerint (átlag)	7,90	0,184
	Tanyalakók szerint (átlag)	7,43	
Tanyagondnok segítségének mértéke a biztonsági szükségletek kielégítésében	Tanyagondnokok szerint (átlag)	6,07	0,749
	Tanyalakók szerint (átlag)	6,93	
Tanyagondnok segítségének mértéke a szociális szükségletek kielégítésében	Tanyagondnokok szerint (átlag)	7,03	0,914
	Tanyalakók szerint (átlag)	6,58	

4.4.3. A tanyagondnoki szolgálat megítélése

A tanyalaktól továbbá azt kívántam megtudni, hogy a tanyagondnokok által nyújtott tevékenységek milyen mértékben jelentenek megoldást a tanyán felmerülő problémákra. A véleményüket egy 10-es Likert skálán tudták megjelölni melyen a legalacsonyabb (1-es) érték *“az egyáltalán nem jelent megoldást”*, a legmagasabb érték szerint (10-es) pedig *“a legnagyobb segítséget jelenti a problémákra”*. A kérdésre 504 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián értéke 9. A mintából így 79,8%-os arány (402 válasz) helyezkedik el az 5-ös érték fölött, melyen belül 38,9% úgy gondolta (156 válasz), hogy a tanyagondnoki szolgálat munkája a legnagyobb segítség a tanyán felmerülő problémákra. Ugyanez a kérdés a tanyagondnokok részére is fel lett téve, melyre 30 értékelhető válasz érkezett, melyek kapcsán a medián értéke 8-as volt. 27 válasz helyezkedik el az 5-ös érték fölött, melyeken belül csak 3 válaszoló minősített úgy, hogy véleménye szerint a tanyagondnoki szolgáltatás a legnagyobb segítség a tanyalakók számára.

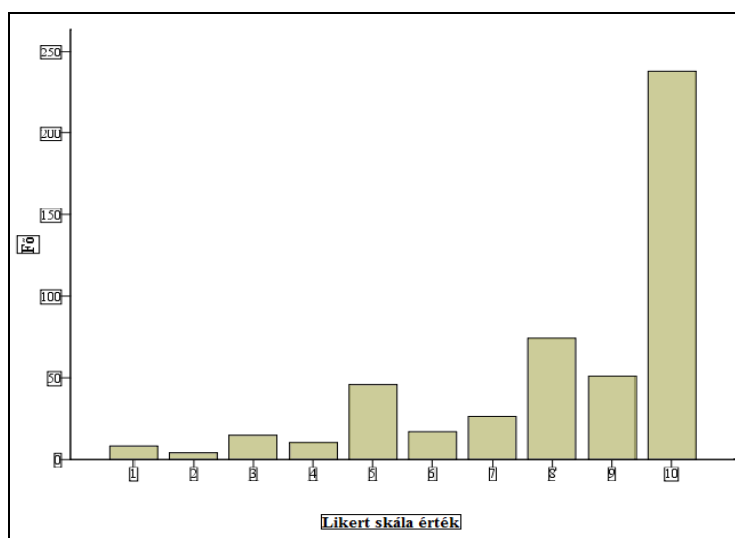
A következőkben arra kérdeztem rá, hogy mennyire lennének nehezek a mindennapok, ha nem lenne a szolgáltatás. 10-es Likert skálán tudták megjelölni a tanyalakók a véleményüket, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az *“egyáltalán nem lenne nehéz”*, a legmagasabb érték (10-es) pedig az *“elviselhetetlen lenne”* minősítést jelentette. A kérdésre 498 értékelhető válasz érkezett, a medián értéke pedig 8-as. A válaszokból 71,1% (354 válasz) helyezkedik el az 5-ös érték fölött, amin belül 30,3%-a a minősítőknek úgy gondolta (107 válasz), hogy a tanyagondnoki szolgálat munkája nélkül elviselhetetlenek lennének a mindennapok a tanyán, tehát minden harmadik válaszadó tanyalakó teljes mértékben rá van szorulva a segítségre (35. ábra).

35. ábra: A kutatásban érintett tanyalakovok értékelése 1-től 10-ig annak kapcsán, hogy a mindennapok mennyire lennének nehezek a tanyagondnok által nyújtott segítség nélkül

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnoki szolgálat által nyújtott szolgáltatások színvonalának minősítését a tanyalakovok egy 10-es Likert skálán teheték meg, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az *“egyáltalán nem megfelelő”*, míg a legmagasabb a *“maximálisan megfelelő”* (10-es) minősítés volt. A kérdésre 489 értékelhető válasz érkezett, a medián értéke pedig 9. A mintából 83,0%-os arány (406 válasz) helyezkedett el az 5-ös érték fölött, melyen belül 48,7%-a a minősítőknek úgy gondolta (198 válasz), hogy a tanyagondnoki szolgálat munkájának színvonala maximálisan megfelelő. A nem válaszolók aránya itt a teljes mintához viszonyítva 12,4% volt (69 válasz) (36. ábra).

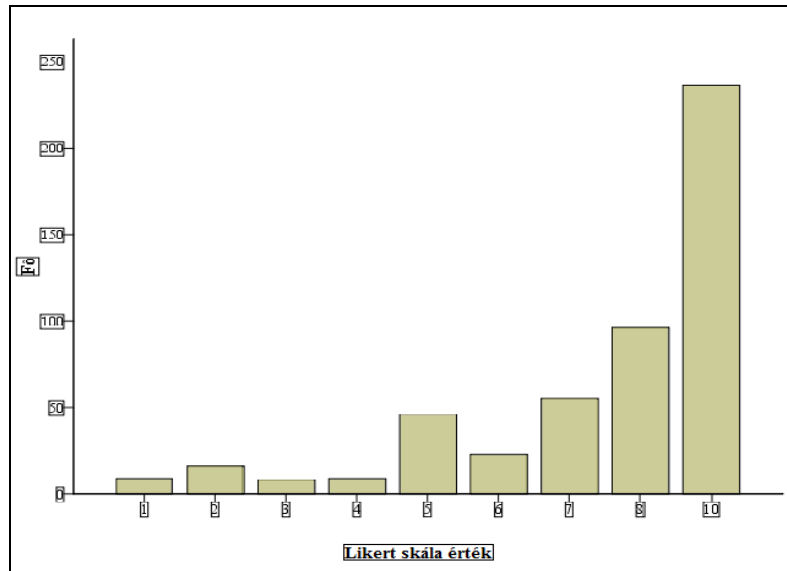

36. ábra: A kutatásban érintett tanyalakovok értékelése 1-től 10-ig a tanyagondnoki szolgálatok által nyújtott szolgáltatások színvonalának kapcsán

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Az előző kérdést egy másik aspektusól vizsgáltam ezután, amikor is a tanyagondnoki szolgáltatással való általános megelégedettséget kívántam felmérni ugyancsak egy 10-es Likert skála segítségével a tanyalakovok körében, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az *“egyáltalán nem elégedett”*, míg a legmagasabb érték (10-es) a *“nagyon elégedett”* minősítésnek felelt meg. A kérdésre 498 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián értéke 8-as volt. A kapott válaszokból megállapítható, hogy 82,3%-os arány helyezkedik el az 5-ös érték fölött (410 válasz), melyen

belül 47,4%-a a válaszolóknak (194 válasz) nagyon elégedett volt a tanyagondnoki szolgáltatással általában. A nem válaszolók aránya egyébként a teljes mintához viszonyítva 10,8% (60 válasz) (37. ábra).

37. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók értékelése 1-től 10-ig a tanyagondnoki szolgáltatással való általános megelégedettség kapcsán

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló adatok szerint országos viszonylatban négyféle fenntartói típust mértem fel, melyek Hajdú-Bihar megyében is képviseltetik magukat különböző arányban, igencsak fontos lenne tudni, hogy a menedzselte szolgáltatások kapcsán melyikkel vannak a tanyalakók leginkább megelégedve. A kutatás egyik legfontosabb, sorban a negyedik hipotézise (H₄) így az ellenkező oldalról megközelítve azt feltételezi, hogy: *“A szolgáltatással való általános elégedettség mértéke nincs összefüggésben a fenntartói formával”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát végeztem. Az általános elégedettség és a fenntartók összevetése során megállapítást nyert, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis a $p < 0,05$, vagyis a fenntartó formája befolyásolja az általános elégedettséget, tehát a hipotézist elvethetjük, mert nem nyert igazolást. A kapott átlagokból itt az is látszik, hogy az alapítványi fenntartóval való elégedettség a legnagyobb - figyelembe véve a kapott minősítések arányának eloszlását -, amit az egyházi, a nonprofit vállalkozási és végül az önkormányzati követ. A medián értékeket kiemeltem az összesített táblázatban (35. táblázat).

Szolgáltatással való általános elégedettség mértéke a Nonprofit fenntartó esetében										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Válaszok aránya (%)	2,2	2,2	-	-	6,5	6,5	13,0	13,0	-	56,5
Szolgáltatással való általános elégedettség mértéke az Egyházi fenntartó esetében										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Válaszok aránya (%)	-	1,0	-	2,9	8,7	4,8	9,6	21,2	-	51,9
Szolgáltatással való általános elégedettség mértéke az Alapítványi fenntartó esetében										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Válaszok aránya (%)	-	-	-	-	-	-	7,5	17,5	-	75,0
Szolgáltatással való általános elégedettség mértéke az Önkormányzati fenntartó esetében										
Likert-skála érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Válaszok aránya (%)	2,4	5,5	2,4	2,1	11,1	4,5	11,4	20,4	-	40,1

	Szolgáltatással való elégedettség mértéke a Nonprofit fenntartó esetében	Szolgáltatással való elégedettség mértéke az Egyházi fenntartó esetében	Szolgáltatással való elégedettség mértéke az Alapítványi fenntartó esetében	Szolgáltatással való elégedettség mértéke az Önkormányzati fenntartó esetében
Válaszok száma (darab)	46	104	40	309
Átlag	8,3913	8,4135	9,4250	7,5606
Szignifikancia	0,000			

35. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyagondnoki szolgáltatással való általános megelégedettségének egyes arányai fenntartónként

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Már láhattuk, hogy járasonként eltérő a tanyagondnoki szolgáltatást nyújtó szervezetek száma és olykor a fenntartási formája is, azonban ezen a szinten az egyes területek bevett jó vagy rossz gyakorlataira a kapott értékelésekből következtetni lehet. Itt ugyan a szolgáltatók tekintetében alacsony volt az elemszám, és emiatt matematikai számítást nem tudtam végrehajtani, viszont a tanyalakók által adott értékelésekből lehetséges volt Spearman-féle rangkorrelációs számítás elvégzése. Ennek során eredményül minden járás esetében 0,7 fölötti korrelációs értékeket kaptam (a püspökladányi járás kivételével – 0,227), melyek megfelelő értékeknek tekinthetők, amiből azt a következtetést lehet levonni, hogy összefüggés van a színvonal és a megelégedettség között is (amennyiben járási bontás nélkül, megyei szinten összesítve vettem a tanyalakók válaszait, abban az esetben a kumulált adatok alapján, ugyancsak a Spearman-féle rangkorrelációs számítást elvégezve egy erős korrelációs értéket kaptam - 0,839).

Az elégedettség kapcsán egy általános képet kaptam a tanyalakók benyomásairól, de ezen túl ki kell térni arra is - mivel nem maximálisan elégedettek -, hogy véleményük szerint lehetne-e megfelelőbb a szolgáltatás. Az ennek a kérdésnek a kapcsán – ahol ugyancsak több válasz is megjelölhető volt - kapott válaszokat vizsgálva megállapítottam, hogy megfelelőbb lenne a szolgáltatás 357 válasz szerint ha több pénz lenne rá, 28 válasz szerint ha megfelelőbb lenne a tanyagondnok képzettsége, 86 válasz szerint ha többféle szolgáltatást nyújtana a szolgálat, 95 válasz szerint ha több ember tudná igénybe venni a szolgáltatásokat, 81 válasz szerint ha minden lakos számára elérhetőek lennének a szolgáltatások és 200 válasz szerint amennyiben megfelelőbb eszközökkel rendelkezne a szolgálat. A tanyalakók általános álláspontja szerint tehát a szolgáltatások teljes infrastruktúrájának fejlesztése esetén jobb minőségben tudnák a tanyagondnokok a munkájukat végezni és azzal az ellátottak igényeit kielégíteni.

Ugyanezen kérdés kapcsán 20 tanyagondnokok a *“több pénz lenne rá”*, 6 a *“ha többféle szolgáltatást nyújtana a szolgálat”*, 2 a *“ha több ember tudná igénybe venni a szolgáltatásokat”*, 5 a *“ha minden lakos számára elérhetőek lennének a szolgáltatások”* és 9 az *“amennyiben megfelelőbb eszközökkel rendelkezne a szolgálat”* válaszokat jelölte meg. Erősen szubjektív volt a kérdés második pontja, ahol a tanyagondnok képzettségét kellett megítélni, itt a tanyagondnokok részéről egy olyan válasz sem érkezett, amelyik annak fejlesztését javasolná.

Az általános megítélés is üzenet értékű, de amennyiben a szakemberek véleményeit fenntartói formák szerint is ki akarjuk deríteni, vagyis vizsgálva azt, hogy az egyes fenntartói formák esetében milyen módon valósul meg a normatívák elosztása, szükséges kiegészítések szerzése és a feladatok menedzselése a vezetők által, indokolt felosztani a kapott véleményeket. A tanyagondnokok véleményei kapcsán merült fel így a ötödik hipotézis (H₅), mely szerint: *“A fenntartó jellege szerinti szervezeti formák kapcsán nincs különbség annak tekintetében, hogy milyen módon lehetne fejleszteni a tanyagondnoki szolgáltatást (valamennyi szervezeti forma képviselői hasonló fejlesztési igényeket fogalmazzak meg)”*.

A rendelkezésre álló változók vonatkozásában statisztikai számítás elvégzése nem volt lehetséges tekintettel arra, hogy a tanyagondnoki szolgáltatások kapcsán alacsony volt a válaszolók elemszáma (31 válaszoló), így itt csak az összegzett adatokból lehetett levonni egyes következtetéseket. A tanyagondnokok amennyiben a felvetett lehetőséget szükségesnek ítélték meg, *“igen”*-el, ha azt kielégítettnek ítélték meg, *“nem”*-el válaszolhattak (36. táblázat).

Önkormányzati fenntartó	Ha több pénz lenne rá	Ha megfelelőbb lenne a tanyagondnokok képzettsége	Ha többféle szolgáltatást nyújtana a szolgálat	Ha több ember tudná igénybevenni a szolgáltatásokat	Ha minden lakos számára elérhetőek lennének a szolgáltatások	Ha megfelelőbb eszközökkel rendelkezne a szolgálat	Egyéb	Nem tudja / nem válaszol
Igen válasz (darab)	15	0	15	1	5	9	3	1
Nem válasz (darab)	6	21	6	20	16	12	18	20
Átlag	1,29	2,00	1,76	1,95	1,76	1,57	1,86	1,95

Egyházi fenntartó	Ha több pénz lenne rá	Ha megfelelőbb lenne a tanyagondnokok képzettsége	Ha többféle szolgáltatást nyújtana a szolgálat	Ha több ember tudná igénybevenni a szolgáltatásokat	Ha minden lakos számára elérhetőek lennének a szolgáltatások	Ha megfelelőbb eszközökkel rendelkezne a szolgálat	Egyéb	Nem tudja / nem válaszol
Igen válasz (darab)	2	0	0	1	0	0	0	4
Nem válasz (darab)	5	7	7	6	7	7	7	3
Átlag	1,71	2,00	2,00	1,86	2,00	2,00	2,00	1,43

Alapítványi fenntartó	Ha több pénz lenne rá	Ha megfelelőbb lenne a tanyagondnokok képzettsége	Ha többféle szolgáltatást nyújtana a szolgálat	Ha több ember tudná igénybevenni a szolgáltatásokat	Ha minden lakos számára elérhetőek lennének a szolgáltatások	Ha megfelelőbb eszközökkel rendelkezne a szolgálat	Egyéb	Nem tudja / nem válaszol
Igen válasz (darab)	2	0	0	0	0	0	0	0
Nem válasz (darab)	0	2	2	2	2	2	2	2
Átlag	1,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00

Nonprofit fenntartó	Ha több pénz lenne rá	Ha megfelelőbb lenne a tanyagondnokok képzettsége	Ha többféle szolgáltatást nyújtana a szolgálat	Ha több ember tudná igénybevenni a szolgáltatásokat	Ha minden lakos számára elérhetőek lennének a szolgáltatások	Ha megfelelőbb eszközökkel rendelkezne a szolgálat	Egyéb	Nem tudja / nem válaszol
Igen válasz (darab)	1	0	1	0	0	0	0	0
Nem válasz (darab)	0	1	0	1	1	1	1	1
Átlag	1,00	2,00	1,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00

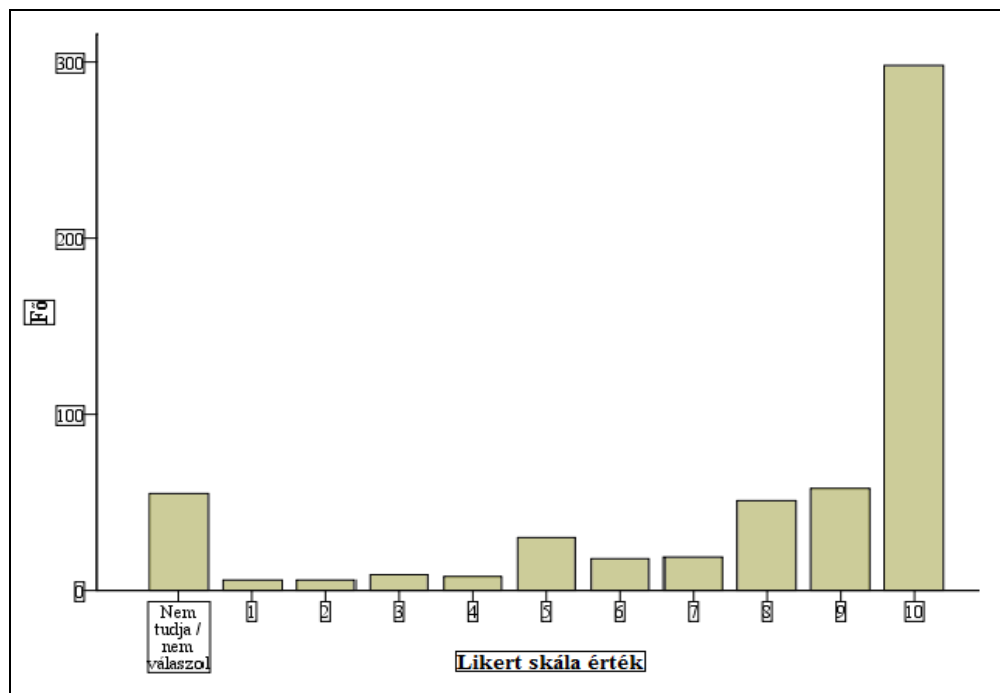
36. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok megfogalmazott igényei az egyes megjelölt fejlesztések kapcsán fenntartók szerinti eloszlásban

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Az egyházi fenntartókhoz tartozó tanyagondnokok kivételével a szolgáltatást képviselők egyetértettek abban, hogy több pénzre lenne szükség ahhoz, hogy megfelelőbb lehessen a

szolgáltatásnyújtás, és csak a nonprofit vállalkezési fenntartóhoz és az önkormányzati fenntartókhoz tartozók jelölték azt, hogy akkor lehetne jobb, ha többféle szolgáltatást nyújtatának. Meg kell jegyezni - visszautalva a korábbiakra -, hogy az már megállapítást nyert, miszerint az önkormányzati fenntartók nyújtják a legtöbb szolgáltatást. A hipotézist elvettem, ugyanis nem nyert igazolást, mert ugyan több dimenzióban is teljes az egyetértés a szolgáltatók képviselői között, azonban az arra fordított pénz mennyisége illetve a nyújtott szolgáltatások tekintetében mégsem egyeznek egyöntetűen.

A tanyagondnoki szolgáltatás arculata és a segítségnyújtás mélysége teljes mértékben a tanyagondnokok munkáján múlik, azon, hogy miként képesek megfelelni az igénybevevők kívánalmainak, illetve, hogy az ellátott hogyan viszonyul hozzájuk. A tanyagondnokba vetett bizalom minősítését 10-es Likert skálán kívántam megmérni, ahol a legalacsonyabb érték (1-es) az *“egyáltalán nem bízom benne”*, míg a legmagasabb (10-es) a *“teljesen megbízom benne”* minősítésnek felelt meg. A kérdésre a tanyalakoctól 503 értékelhető válasz érkezett, melyek kapcsán a medián értéke 10-es. A kapott válaszokból 89,5%-os arány (450 válasz) helyezkedik el az 5-ös érték fölött, melyen belül a 10-es minősítés jelölésével 53,4%-a a válaszolóknak (240 válasz) maximálisan megbízik a tanyagondnokban. A nem válaszolók aránya beárnyékolja kissé a képet, hiszen a teljes mintához viszonyítva az 9,9% (55 válasz) volt (38. ábra).

38. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók tanyagondnokokba vetett bizalmának értékelése

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Ugyanez a kérdés a tanyagondnokok részére is fel lett téve, mely kapcsán 31 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián értéke 9-es. A minta összes válasza az 5-ös érték fölött helyezkedett el, melyen belül csak 11 válaszoló érezte úgy, hogy maximálisan megbíznak bennük a tanyalakók, de ehhez hozzátartozik az is, hogy a 8-as és 9-es minősítéseket is 17 válaszoló adott.

A bizalom kérdése igen fontos ezen munka, mondhatjuk hivatás kapcsán, ugyanis vannak olyan képességek, amik megtanulhatók (pl. pozitív kisugárzás, beszédtechnikák, kapcsolatteremtő készség, emberismeret, általános műveltség, kifejezőkészség, kreativitás), és vannak amelyek a szakember személyiségének részei (pl. segítőkészség, megbízhatóság, empátia, nagylelkűség, érzékenység, nagylelkűség). Korábban már bemutattam a tanyagondnokok iskolai végzettség szerinti összetételét, mely vonatkozásában merült fel annak a kérdése, hogy az esetlegesen összefügg-e azzal, hogy hogyan viszonyulnak hozzájuk, mennyiben bíznak bennük a tanyalakók. A hatodik hipotézis (H_6), állítása az előbbieik alapján az, hogy: *“Nincs összefüggés a tanyagondnok iskolai végzettsége és a tanyalakók vele szembeni bizalma között”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát hajtottam végre. A tanyagondnokok iskolai végzettsége és a velük szembeni bizalom mélységének összevetése során megállapítottam, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis a szignifikancia szint $p < 0,05$. Arra az eredményre jutottam, hogy a magasabb iskolai végzettségű tanyagondnokokban jobban megbíznak a tanyalakók, így a hipotézist elvettem, mert nem nyert igazolást.

A következőkben szabadon kifejehető módon kérdeztem rá a tanyalakóktól arra, hogy a tanyagondnoki szolgálat munkáját hogyan látják általában. A kérdésre 51 válasz érkezett. 19 válaszoló a *“tökéletes”*, 24 válaszoló a *“jó”* kifejezést használta, és csak 3 válaszoló használta a *“rossz”* kifejezést. A válaszok kapcsán továbbá a *“számíthatok rá”*, *“maximálisan segítőkész”*, *“becsületes”*, *“meg vagyok elégedve vele”*, *“köszönöm a munkáját”* kifejezéseket is meg kell említeni, mely válaszokkal kapcsolatban súlyozva az alábbi szöveghő rajzolódott ki, mely hordozza a válaszolók pozitív véleményét (39. ábra).

39. ábra: A kutatásban érintett tanyalakov véleményeinek szófelhőben való megjelenése a tanyagondnoki szolgálat munkájának megítélése kapcsán

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.4.3. A tanyagondnok által végzett tevékenységek

A tanyagondnok által végzett tevékenységeket a fenntartók maguk szabályozzák a működési szabályzatukban. Az ellátandó szakmai tevékenységüket a Szociális törvény, a 188/1999. (XII. 16.) Korm. rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény és a falugondnoki szolgálat működésének engedélyezéséről, továbbá a szociális vállalkozás engedélyezéséről, az 9/1999.(XI.24.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételéről, 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről, a 8/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásáról, a 9/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról, 6/2003. (II. 26.) ESZCSM rendelet és ezek hatályos módosításai határozzák meg.

A Nemzetstratégiai Kutatóintézet által EFOP-5.2.2-17-2017-00004 azonosítószámon 2017-ben folytatott kutatás során a falu- és tanyagondnoki szolgálatot fenntartó szervezetek számára készült kérdőíve alapján meghatározott tevékenységi formák felmérését, fenntartók szerinti csoportosításban magam is végrehajtottam. Ha a tevékenységet végzik, azt „igen”-el jelölhették, ha nem végzik, azt „nem”-el jelölhették meg a tanyagondnokok (37. táblázat).

Tevékenység	Önkormányzati fenntartó (21 db)		Egyházi fenntartó (2 db)		Alapítványi fenntartó (1 db)		Nonprofit fenntartó (1 db)	
	Igen	Nem	Igen	Nem	Igen	Nem	Igen	Nem
1. óvodások, tanulók szállítása közn. intézménybe	9	12	3	4	0	2	1	0
2. gyermekek szállítása sport-, kulturális eseményekre, versenyekre	13	8	2	5	0	2	1	0
3. gyermekek szállítása gyermekorvoshoz, védőnőhöz, szakorvoshoz, kórházba	15	6	4	3	0	2	1	0
4. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása háziorvoshoz, vérvétele, szakorvoshoz, kórházba	19	2	7	0	2	0	1	0
5. vérszállítás	9	12	0	7	0	2	0	1
6. szűrővizsgálatra szállítás	14	7	6	1	0	2	0	1
7. gyermekorvos szállítása kisgyermekhez	3	18	3	4	0	2	0	1
8. védőnő szállítása családhoz	13	8	1	6	0	2	1	0
9. családsegítő, gyermekvédelmi munkatárs szállítása családhoz	19	2	3	4	0	2	1	0
10. háziorvos száll. aktív/nyugdíjas korú beteghez	8	13	4	3	0	2	0	1
11. gyógyszer felírása aktív korúak / nyugdíjasok részére	14	7	6	1	2	0	1	0
12. gyógyszerek kiváltása és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére	17	4	7	0	2	0	1	0
13. házi segítségnyújtó szállítása	11	10	1	6	0	2	0	1
14. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása bevásárlásra	14	7	7	0	2	0	1	0
15. szállítás nappali ellátási intézményébe (pl. fogyatékosok, idősek stb.)	18	3	4	3	0	2	0	1
16. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása bankba, takarékszövetkezetbe postára	14	7	3	4	2	0	1	0
17. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása ügyintézésre (önkormányzat, kormányablak, közműszolgáltató, stb.)	18	3	6	1	2	0	1	0
18. hivatalos ügyek (pl. kérelem) intézésének, űrlapok (pl. segély) kitöltésének segítése aktív korúak / nyugdíjasok számára	17	4	6	1	2	0	1	0
19. postai ügyintézés (meghatalmazás alapján)	9	12	3	4	0	2	1	0
20. ivóvízszállítás	10	11	4	3	0	2	0	1
21. ételmiszervásárlás és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére	18	3	6	1	2	0	1	0
22. egyéb termékek (pl. takarmány) vásárlása és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére	14	7	6	1	2	0	1	0
23. vérnyomásmérés	3	18	5	2	2	0	0	1
24. vércukorszint mérés	3	18	1	6	0	2	0	1
25. tüzelővásárlás és kiszállítás aktív korúak / nyugdíjasok részére	7	14	1	6	0	2	0	1
26. kisebb ház körüli karbantartás (pl. zár-, izzcscsere)	9	12	4	3	2	0	0	1
27. szakemberek közvetítése (pl. villanyszerelő, kisépjavitó)	11	10	2	5	0	2	0	1
28. helyi termékek (pl. tojás, tej) közvetítése a lakosok között	6	15	2	5	0	2	0	1
29. helyi termékek piacra jutásának segítése	2	19	0	7	0	2	0	1
30. templomba, temetésre, temetőlátogatásra száll.	15	6	7	0	2	0	0	1
31. látogatás, beszélgetés	13	8	7	0	1	1	0	1
32. kapcsolattartás a polgárőrrel, mezőőrrel, kmb	12	9	4	3	0	2	1	0
33. civil szervezetek szállítása sport-, kulturális rendezvényekre	9	12	0	7	0	2	0	1
34. anyag-, eszközbeszerzés a közmunkaprogr.	8	13	1	6	0	2	0	1
35. részvétel a helyi rendezvények szervezésében	14	7	4	3	0	2	1	0
36. falu- tanyaforum szervezése	11	10	2	5	0	2	0	1
37. önkormányzati, hivatali információk közvetítése a lakosság felé	19	2	2	5	0	2	1	0
38. önkormányzat tagjai, munkatársai szállítása	16	5	1	6	0	2	0	1
39. vásárlás az önkormányzat, hivatal részére	14	7	0	7	0	2	0	1
40. ügyintézés az önkormányzat részére (közös hivatal, államkincstár, stb.)	16	5	1	6	0	2	0	1

41. falubusz külső-, belső tisztítás	18	3	1	6	2	0	1	0
Végzett tevékenységek száma összesen szolgáltatóként	27		18		12		18	

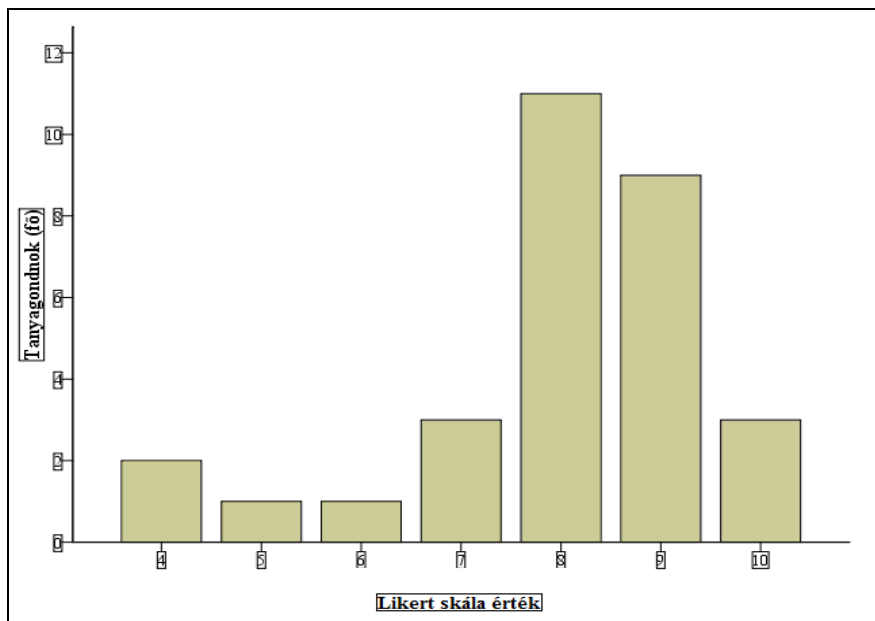
37. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok által végzett tevékenységek fenntartók szerinti eloszlásban

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Az értékekből kirajzolódik, hogy ugyancsak az egészségügyi és a hivatali ügyintézekben való közreműködésük általában a legjellemzőbb. Az „igen” válaszok számából és eloszlásából látható, hogy az önkormányzati fenntartók nyújtják a legtöbb (27 „igen” válasz) szolgáltatást (annak ellenére, hogy a 38.-39.-41. sorok kifejezetten csak önkormányzati fenntartóval kapcsolatos tevékenységek), míg az alapítványi fenntartó a legkevesebbet (12 „igen” válasz).

4.4.4. A tanyagondnoki szolgálat megítélése az ellátottak részéről

A tanyagondnokok nézőpontjából kívántam ezt követően megtudni azt, hogy ők hogyan élik meg a tevékenységük kapcsán az ellátottak felől érkezett visszajelzéseket a mindennapok során. Elsőként arra kerestem a választ, hogy mit gondolnak, az ellátottak mennyire ismerik el a munkájukat. A véleményüket 10-es Likert skálán tudták megjelölni melyen a legalacsonyabb érték (1-es) az „*egyáltalán nem ismerik el*” a legmagasabb érték (10-es) pedig a „*teljes mértékben elismerik*” minősítést jelentette (40. ábra).

40. ábra: A tanyagondnoki munka tanyalakók általi elismerésének értékelése a kutatásban érintett tanyagondnokok szerint

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A kérdésre 30 értékelhető válasz érkezett, ahol a medián 8-as értéket képvisel. 28 válasz helyezkedik el az 5-ös érték fölött, melyen belül az adott minősítések alapján csak 3 válaszadó érezte úgy, hogy maximálisan elismerik a tanyalakók a munkájukat

Az ellátottak felé irányuló beszámolási kötelezettség kapcsán 29 értékelhető válasz érkezett a tanyagondnokoktól, melyekből megállapítást nyert, hogy 20 válaszolónak nincs semmilyen beszámolási kötelezettsége, ahol pedig van, ott 4 esetben a falugyűlésen, míg 5 esetben tanyafórumon számolnak be az éves munkájukról az egyes rendezvényeken résztvevők számára.

A következőkben pedig annak a kérdésnek a kapcsán, hogy milyen más egyéb módon kapnak még visszacsatolást, visszajelzést a munkájukról 20 válasz érkezett. 2 válaszoló állítása szerint nem kap visszacsatolást semmilyen formában, míg 11 válaszoló a napi munkavégzése során közvetlenül az igénybevevőktől, 3 válaszoló a területén lakó ismerőseitől, illetve 4 válaszoló a szolgáltatás fenntartójától kap visszacsatolást a tevékenységével összefüggésben.

4.4.5. A tanyagondnoki szolgálat működésének megítélése

Egy szervezet célja közvetlenül azonos a vezetője céljával. A szervezeti teljesítmény a szervezet által kijelölt feladatok elvégzésével kapcsolatos minőségi és mennyiségi elemekből áll (BAKACSI, 2010), amellyel kapcsolatban való megelégedettség mértékének minősítését a tanyagondnokok 10-es Likert skálán tudták megjelölni, melyen a legalacsonyabb érték (1-es) az *“egyáltalán nem elégedett”*, a legmagasabb érték pedig a *“teljesen mértékben elégedett”* minősítést jelentette. A kérdésre 31 értékelhető válasz érkezett, a medián értéke 8-as. Az 5-ös érték fölött 27 válasz helyezkedett el, melyen belül csak 3 válaszoló minősített úgy, hogy teljes mértékben elégedett a szervezeti teljesítménnyel, azonban emellett 8-as értéket 9 válaszoló, 9-es értéket pedig 10 válaszoló jelölt meg, így megállapítható, hogy összességében – kevés kivétellel - magasfokú elégedettség jellemző a tanyagondnokokra. A fenntartók szerinti átlagok alapján a nonprofit vállalkozás és az alapítványi formában működtetett szolgáltatások minősítése a legmagasabb az elégedettség terén (38. táblázat).

Fenntartó típusa	Önkormányzati	Egyházi	Alapítványi	Nonprofit
Átlag	8,10	7,00	9,00	10,00
Válaszolók száma	21	7	2	1

38. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok szervezeti teljesítménnyel való elégedettségi értékeinek átlaga fenntartónként

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A szociális alapszolgáltatás ellátási szerződés keretében történő ellátása esetén a normatív hozzájárulás igénylésére a szolgáltató, illetve az intézmény működési engedéllyel rendelkező fenntartója jogosult. A hozzájárulás teljes összege abban az esetben jár, ha a szolgáltatás a tárgyév egészében működik. Töredékévi működtetés esetén a hozzájárulás a működés megkezdését követő hónap elsejétől, illetve megszűnése hónapjának utolsó napjáig jár a jogszabályok szerint. Azt, hogy normatíva milyen elosztásban kerül felhasználásra, arról a szervezet vezetője dönt. A finanszírozás formájának jelen időben való megfelelése kapcsán feltett kérdésre 19 válasz érkezett. 14 tanyagondnok véleménye szerint annak a jelenlegi formája *“nem megfelelő”*, és csak 5 válaszoló szerint *„jó”*. A tanyagondnokok közül csak kevesen tudják, hogy a normatíván felül a fenntartó kiegészíti-e a szolgálat működtetésére kapott összeget, amit alátámaszt az, hogy 11 válaszoló szerint kiegészítésre sor kerül, ellenben 11 válaszoló a *“Nem tudja/nem válaszol”* választ jelölte meg, míg csak 2 válaszoló volt biztos abban, hogy nem kerül sor a normatíva egyéb forrásból történő kiegészítésére.

Kifejtős formában a tanyagondnokoknak lehetőségük volt arra, hogy leírják, azt, milyen változtatások bevezetése fokozná a hatékonyabb munkavégzést. A kapott 13 válaszból 5 válasz szerint a *„kevesebb adminisztráció”*, sok gondot levonne a vállukról, illetve 3 válasz szerint a *„gépjárművek cseréje”*, újabbakra, a feladatoknak jobban megfelelőkre is sokban optimalizálná a munkát, továbbá megjelölték az *„önállósodás”*, a *„több fizetés”*, a *„több elismerés”*, a *„szabad kezet”*, és az *„érdekképviselet”* kifejezéseket is, ezeket súlyozva a szófelhő mutatja (41. ábra).

41. ábra: A kutatásban érintett tanyagondnokok munkavégzés kapcsán megjelölt igényei

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.5. A tanya jövője

4.5.1. Elképzelések

A tanyalakók számára feltett kérdésre, melyben arra kérdeztem rá, hogy hogyan képzelik el az életük további részét, 550 válasz érkezett. A válaszolók 64,4%-a (354 válasz) csak azon a tanyán tudja elképzelni a további életét, ahol jelenleg is lakik, míg 32,5% (179 válasz) a közeli településen szeretne lakni, legyen az falu vagy város. Arányát tekintve legnagyobb, 34,5%-al (190 válasz) az idősebb korosztály a válaszolókon belül. Ők már nem tudják elképzelni az életüket máshol, de a mintában szereplő többi korosztály nagyobb része is ragaszkodik a tanyához ahol él. Annak függvényében, hogy milyen fenntartású tanyagondnoki szolgálatok illetékességi területén laknak a következőképpen alakul az eloszlásuk (39. táblázat).

Az élete további részét hol tudja elképzelni	Önkormányzati fenntartó	Egyházi fenntartó	Alapítványi fenntartó	Nonprofit fenntartó
Ezen a tanyán (%)	62,9	73,2	67,5	52,9
Másik tanyában (%)	2,0	0,9	0,0	0,0
Városban (%)	20,4	16,1	32,5	15,7
Faluban (%)	12,6	8,9	0,0	29,4
Egyéb (%)	2,0	0,9	0,0	2,0

39. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók mobilitási jövőképe alakulásának aránya fenntartók szerinti elosztásban

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnokoknak feltett ugyanezen kérdés kapcsán 21 válaszoló látta úgy, hogy a tanyalakók azon a tanyán képzelik el a jövőjüket ahol jelenleg is laknak, míg 10 válaszoló úgy, hogy a tanyalakók a közeli településeken szeretnének lakni, tehát hasonlóan látják a kérdést.

A tanyán maradás, illetve az onnan való elköltözés fontos része a tanyák jövőjének és így a vidék fenntarthatóságának. A tanyalakók számtalan dolgot kénytelenek nélkülözni a tanyákon, melyek orvoslására vállalkoznak a tanyagondnokok, amivel így esetlegesen a helyben maradást ösztönzik, de azt, hogy ez miként minősíti a tanyagondnoki szolgáltatások azon célját, hogy képesek-e teljessé tenni a tanyalakók komfortérzetét, az nem ismert. Ezen gondolatmenet folyamán merült fel így a hetedik hipotézis (H₇), mely állítása szerint: *“Nincs összefüggés a helyben maradás és a tanyagondnoki szolgáltatással való elégedettség között”*.

A változók elemzése kapcsán Kruskal-Wallis próbát végeztem. A fenntartók külön összevetésére az alacsony elemszám miatt lehetőség nem volt, ellenben az összesített elégedettségi mutatók alapján megállapítható, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis $p < 0,05$. Ennek megfelelően kijelenthető, hogy a tanyalakók elégedettsége befolyással van a helyben maradásra, a kapott eredmények kapcsán minél magasabb értékek jöttek ki, az elégedettség annál magasabb, azaz minél elégedettebbek, annál inkább szeretnének a tanyán maradni, tehát a hipotézis nem nyert igazolást. Az átlagolt adatok alapján elmondható az is, hogy az alapítványi fenntartású tanyagondnoki szolgálat területén élő tanyalakók motiváltabbak a leginkább a helyben maradásra az elégedettséggel való összefüggés kapcsán, melyet a nonprofit vállalkozási fenntartású, majd az önkormányzati és az egyházi követ (40. táblázat).

	Önkormányzati fenntartó	Egyházi fenntartó	Alapítványi fenntartó	Nonprofit fenntartó
Ezen a tanyán (átlag)	7,98	8,71	9,41	8,91
Másik tanyában (átlag)	7,67	8,00	0,0	0,0
Városban (átlag)	6,45	7,56	9,40	8,50
Faluban (átlag)	7,61	7,71	0,0	8,08
Egyéb (átlag)	7,17	5,00	0,0	8,00
Összesen (átlag)	7,62	7,39	9,40	8,37
Szignifikancia szint az összes fenntartó vonatkozásában	0,010			

40. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyagondnoki szolgáltatással való általános elégedettségének és a helyben maradásának összefüggése

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

4.5.2. A helyben maradás és az elköltözés lehetőségének megítélése

Tanyán lakni sok nélkülözéssel jár a modern világban, így szükségesnek tartottam annak a felmérését, hogy melyek azok a szolgáltatások, amik vonzóbbá tennék a tanyára költözést, illetve az ott lakók számára az életet, a maradást. Ezen kérdésnél is több válasz megjelölésére volt lehetőség. Az értékekből látható, hogy leginkább a lakhatást megkönnyítő “közművek” igényét jelölték meg a legtöbben (402 válasz), amit az “aszfaltozott út” (316 válasz), majd a “jó közbiztonság” (311 válasz) és a “közeli munkalehetőségek” követnek (303 válasz). Ugyanez a kérdés a tanyagondnokok számára is fel lett téve, a kapott válaszok alapján a tanyalakókhöz hasonlóan látják ők is a hiányzó szolgáltatásokat és azok fontosságát (41. táblázat).

Szolgáltatások / lehetőségek	Jelölések száma tanyalakók által		Jelölések száma tanyagondnokok által	
	darab	%	darab	%
Aszfaltozott bekötőút	316	56,6	22	71
Általános iskola	100	7,9	5	16,1
Interneten keresztül történő vásárlási lehetőséget ingyenes házhozzállítással	47	8,4	2	6,5
Interneten keresztül végezhető hivatalos ügyintézés	41	7,3	2	6,5
Jó közbiztonság	311	55,7	10	32,3
Kábeltévé	75	13,4	4	12,9
Kihelyezett ügyintézés	94	16,8	3	9,7
Közeli munkalehetőségek	303	54,3	8	25,8
Közösségi épület	59	10,6	2	6,5
Mindenhol elérhető közművek	402	72,0	22	71
Mozgó posta	83	14,9	8	25,8
Mozgó vegyesbolt	209	37,5	11	35,5
Napelemes energiafejlesztő	107	19,2	5	16,1
Óvoda	94	16,8	5	16,1
Sűrű közösségi közlekedés	181	32,4	12	38,7
Szélkerék	48	8,6	1	3,2
Vezetékes internet	115	20,6	3	9,7
Vezetékes telefon	74	13,3	3	9,7

41. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók és tanyagondnokok által megjelölt tanyai életet vonzóbbá tévő szolgáltatások megítélésének száma és aránya

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A következőben arra kerestem a választ, hogy amennyiben a jelenleg tanyán lakónak lehetősége lenne rá, hogy elköltözzön a tanyáról, mi lenne a szándéka azzal. A kérdésre a tanyalakóktól 558

értékelhető válasz érkezett. 62,7%-a a válaszolóknak értékesítené a tanyát amennyiben elköltözhetne máshova onnan (350 válasz), 13,8% üdülőként megtartaná azt (77 válasz), és csak 10,6% használná azt a továbbiakban valamilyen gazdálkodási célra (59 válasz) (42. táblázat).

Lehetőségek	Elköltözés esetén szándék a tanyával	
	Válaszok száma (darab)	Válaszok aránya (%)
Eladás	350	62,7
Üdülőként használás	77	13,8
Csak gazdálkodásra használás	59	10,6
Bérbe adás	27	4,8
Egyéb	45	8,1

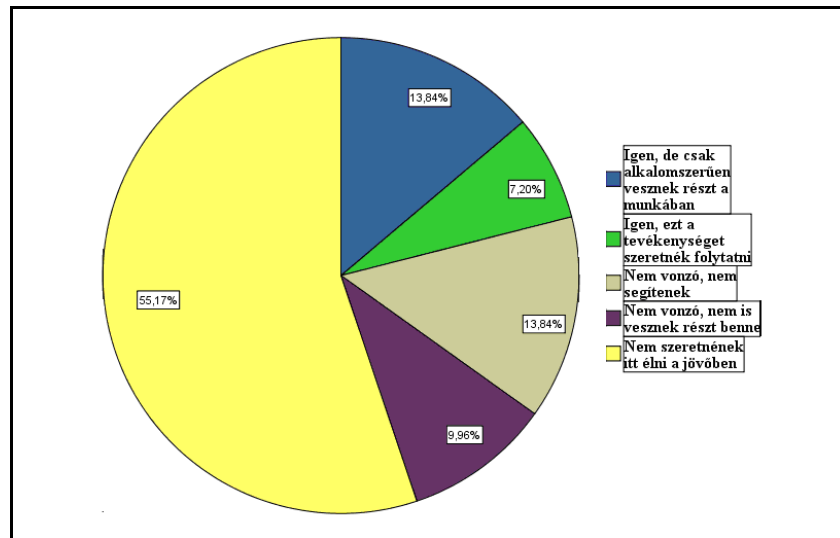
42. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyával való szándéka elköltözés esetén

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A jövőbeli elképzeléseket tovább kutatva a tanyalakók tanyával kapcsolatos távlati terveit kívántam felmérni. Az ennek vonatkozásában feltett kérdésre 495 válaszadó 65,9%-a (326 válasz) a tanya jelenlegi állapotának szintentartását, 29,3%-a a fejlesztését (143 válasz) választotta, szemben a 4,8%-os aránnyal (24 válasz), akik annak a leépítését jelölték meg. A fejlesztésben gondolkodók ezt követően kifejthették elképzeléseiket, akár több elképzelést is megjelölve. A 143 fejlesztésben gondolkodónak 31,7%-a (46 válasz) jelölte azt, hogy „földet vesz”, 15,8%-a (23 válasz) azt, hogy „földet bérel”, 40%-a (58 válasz) azt, hogy „gyümölcsöst telepít”, 20%-a (29 válasz) azt, hogy „szőlőt telepít”, 26,2%-a (38 válasz), hogy „fóliasátrat vagy üvegházat létesít”, 45,5%-a (66 válasz) azt, hogy „az állatállomány létszámát növeli”, 16,5%-a (24 válasz) azt, hogy „újabb állatfajta tenyésztésébe kezd”, 22,7%-a (33 válasz) azt, hogy „csatornahálózatot fejleszt”, 24,8%-a (36 válasz) azt, hogy „szélkereket vagy napelemeket telepít”, 35,1%-a (51 válasz) azt, hogy „szilárd burkolatú bekötőutat építet”, 39,3%-a (57 válasz) azt, hogy „gazdasági épületet épít”, 22%-a (32 válasz) azt, hogy „mezőgazdasági gépeket szerez be” és 7,6%-a (11 válasz) azt, hogy „feldolgozó tevékenységre vállalkozik”.

A fejlesztéseket nem jelölők számára pedig egy szabadon kifejthető kérdést tettem fel, a fejlesztések elmaradásának okát kutatva, melyre 24 válasz érkezett. Az „anyagi okok“-at 12 válaszoló jelölte meg, míg 8 válaszoló a „kor“-a miatt nem kezd már fejlesztésbe, 4 válaszoló pedig úgy érzi „nincs kinek“ építsen már, a válaszokat a szöveghő mutatja súlyozva (42. ábra).

A kapott válaszokat erősíti a tanyákon lakó fiatalok vonatkozásában feltett további kérdés, mely arra kereste a választ, hogy a fiatalok, az újabb generációk számára mennyire vonzó a tanyai életforma. A kérdésre 542 értékelhető válasz érkezett, melyből 7,2%-a a válaszolóknak látja úgy (39 válasz), hogy a fiatalok a tanyán végzett tevékenységeket szeretnék folytatni, míg 55,2% (300 válasz) szerint biztosan nem akarnak ott élni tovább és további 23,5% (127 válasz) szerint nem vonzó számukra a tanyai élet, és nem is vesznek részt az ott folyó munkában (44. ábra).

44. ábra: A tanyán lakó fiatalok számára a tanyai életforma vonzóságának aránya a kutatásban érintett tanyalakók megítélése szerint

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

Láthatóan a tanyai fiatalok számára a tanyai élet nem vonzó, csak kevesen vannak, akik ebben a közegben képzelik el a további életüket. Mindennapi igényeik már sokkal modernebbek, ami alakítja rövidtávú elköltözési, és hosszútávú letelepedési szándékaikat. Ennek alapján fogalmazódott meg a tanyalakók véleményére építve a nyolcadik hipotézis (H₈) mely szerint: *“Nincs összefüggés a tanyai fiatalok helyben maradása illetve a tanyák kiépítettsége között”*.

A változók összevetése kapcsán keresztábra elemzést és chí-négyzet próbát végeztem mely alapján megállapítást nyert, hogy a változók között szignifikáns összefüggés van, ugyanis a szignifikancia szint $p < 0,05$. Ezek szerint tehát - a tanyalakók tapasztalatai alapján -, ha a tanya minél magasabb szinten kiépített és minél magasabb komfortfokozatnak felel meg, az annál jobban szavatolja azt, hogy a jövőben az ott felnövő fiatalabb generációk helyben maradnak.

A hipotézist a kapott eredmény alapján elvettem, ugyanis az nem nyert igazolást.

A tanyagondnokok közül 4 válaszoló szerint a fiatalok a tanyán végzett tevékenységeket szeretnék folytatni, 9 válaszoló szerint csak alkalmanként vesznek részt a munkában, míg másik 9 válaszoló szerint biztosan nem akarnak ott élni tovább, végül 9 másik válaszoló szerint nem vonzó számukra a tanyai élet, és nem is vesznek részt az ott folyó munkában. A tanyagondnokok számára ennek kapcsán egy további kérdés szerepelt a kérdőívben, mely objektív külső megítélőként kérdezett rá arra, hogy amennyiben a tanyákon lakó fiatalok számára helyben vagy a tanya közelében lenne biztos/hosszútávú munkalehetőség, a tanyán maradnának-e. A kérdésre 31 válasz érkezett, 13 válaszoló jelölte azt, hogy a munkalehetőségek a maradást nem segítenék elő, míg 17 válaszoló szerint motiváló hatása lenne a tanyán való maradásra.

Az utolsó kérdés komplexen kérdezett rá a tanyalakók véleményére - szabadon kifejezhető formában -, hogy várhatóan a tanyákon hogyan változik az életminőség a jövőben. A kérdésre 56 válasz érkezett. A válaszolók jellemzően borúlátóak a tanyák jövőjét illetően. 26 válasz szerint a jövőben „romlik“, 22 válasz szerint „nem változik“, és csak 8 válasz szerint „javul“ a helyzet. A válaszokban többek között a „bizom benne“, „folyamatos fejlesztések“, „dolgozni akaró emberek kellenek“ kifejezések is megjelentek, amiket súlyozva az alábbi szófelhő mutat (45. ábra).

45. ábra: A tanyán lakók életminőség-változásának megítélése a kutatásban érintett tanyalakók szerint

Forrás: Saját szerkesztés, 2019

A tanyagondnokoknak némileg bizakodóbban látják a jövőt. A kérdésre 18 válasz érkezett. 7 válaszoló jelölte meg a javulást, és csak 6 a stagnálást, míg romlást csak 5 válaszoló feltételez.

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

5.1. Következtetések

- Irodalmi feldolgozás

A feldolgozott irodalmakból megállapítást nyert, hogy az újabb generációk nem vágnak a tanyákra, az ott lakók megöregedtek, segítség nélkül nagy részük nem képes magát teljes körűen ellátni, amit a szociális ellátó rendszer érzékelt, ezért létrehozta a tanyagondnoki szolgáltatást. Erre a speciális alapszolgáltatásra is hatással voltak az elmúlt években lezajlott társadalmi és gazdasági változások, új, modernebb fenntartói formák jelentek meg. A tanyagondnoki szolgálatokra is le lehet vetíteni a vállalkozói szférára jellemző menedzsment funkciókat, hiszen a vezetők a szervezetük tevékenységének eredményessége és sikere érdekében komoly szaktudással kell rendelkezzenek, képesek kell legyenek kliens-centrikus és minőségközpontú szolgáltatásokat közvetíteni minél szélesebb spektrumban, a szakmai programot úgy megtervezni és megszervezni, hogy az igénybevevők érdekeit tartsák messzemenően szem előtt.

- A statisztikai adatok elemzése

Pontos összeírás a tanyák és azok lakosai vonatkozásában utoljára az 1990-es népszámláláskor állt rendelkezésre. Annak érdekében, hogy országos, majd Hajdú-Bihar megye vonatkozásában is meghatározhassam a tanyák és a tanyalakók számát, szükséges volt a KSH 2011 évi népszámlálás országos és területi adatainak, Magyarország Helyiségnévtára aktuális adatainak, a KSH térképeinek, grafikonjainak és tematikus feldolgozásainak elemzése. A Szociális Portál adatai és az EMMI által 2014-ben végzett felmérés alapján a tanyagondnoki szolgáltatást nyújtók számát és fenntartók szerinti összetételét meg tudtam határozni.

- A személyes terepmunka

A terepbejárások alkalmával, illetve a tanyagondnokokkal és az intézmények vezetőivel folytatott beszélgetések során is tapasztaltam, hogy az egyes járásokban található tanyagondnoki szolgáltatások egyedi módon és minden szálát megmozgatva igyekeznek megoldani a lokálisan jelentkező problémákat. A különböző fenntartású szolgáltatások vezetői más és más feladatokra helyezik a hangsúlyt, ami nyilvánvalóan egyfelől a meghírdetett tevékenységeik palettája kapcsán, másfelől az igénybevevők visszajelzéseiből, az elégedettségük mértékén keresztül.

- A kérdőíves felmérés eredményeinek bemutatása

A *marketing* megvalósulásának kérdésében megállapítottam, hogy a tanyagondnoki szolgálatok vezetői a tanyagondnokoktól egy valós képet kapnak annak vonatkozásában, hogy területükön az ellátottak milyen igényekkel lépnek fel, hiszen információik naprakésznek tekinthetők e tekintetben, ezeket a kérdőívekben szereplő, mindkét oldal számára feltett kérdések összehasonlítása feltárta. A vezetők ennek megfelelően alakíthatják a szolgáltatások szakmai programját, ami láthatóan az elvárásoknak megfelelően történik, hiszen a visszajelzések alapján a mintában szereplő tanyalakók majdnem fele nagyon elégedett a szolgáltatásokkal általában és egyharmaduk a tanyán felmerülő problémákra teljes mértékben megoldásnak tartja a tanyagondnokok által végzett tevékenységeket. A tanyalakók és a tanyagondnokok jelzéseiből továbbá azt is megállapítottam, hogy a fejlesztések kapcsán azt a szolgáltatásokra szánt normatíva mértékének növelésében illetve a nyújtott tevékenységi körök szélesítésében látják a megoldást.

Ahhoz, hogy egy szervezet szolgáltatásainak fejlesztését a piaci környezettel és saját céljaival összhangba hozhassa szüksége van megfelelő *humán erőforrásra*. A szervezeteken belül tevékenykedő tanyagondnokok nem csak elvégzik a napi munkát, hanem annak során keresik azokat a lehetőségeket, amikkel azt megkönnyíthetnék, hatékonyabbá tehetnék. Annak kapcsán az adminisztráció csökkentését, a gépjárművek cseréjét, nagyobb önállóságot és a több fizetést jelölték meg. A foglalkoztatott tanyagondnokok iskolai végzettsége és szakirányú képzettsége megfelel a törvényi elvárásoknak, azonban a magasabb végzettségű tanyagondnokok irányába a tanyalakók részéről egy magasabb mértékű bizalom mutatkozott meg.

A *közönségkapcsolatok* vonatkozásában a kapott visszajelzések alapján megállapítottam, hogy a tanyalakók a tanyagondnokok munkáját elismerik, amit egyfelől a tanyagondnokok a részükre érkező közvetlen és közvetett visszajelzések alapján érzékelnek, másfelől ezt igazolja az is, hogy a nyújtott szolgáltatások színvonalát a tanyalakók leginkább maximálisan megfelelőnek minősítették. Tovább fejlesztve ezt a kérdéskört a megalégedettséggel összefügg az is, hogy a tanyagondnokok által közvetített értékeknek és jövőképeknek megfelelően a tanyalakók kevésbé gondolkodnak a tanyáról való elköltözés lehetőségében, hiszen a tanyán biztosítottak látják így hosszú távon is mindennemű (fiziológiai, biztonsági, szociális, elismerés, önmegevalósítás) szükségleteik kielégítését. A tanyagondnokok elvégzett munkájukkal kapcsolatos beszámolási

kötelezettsége jogszabályilag követelmény, azonban ebben a tekintetben kevés helyen történik meg az időszakos beszámolás nagyobb plénum előtt, ez a gyakorlat nem jó.

Az igénybevevőkkel megvalósult kommunikáción túl hasonlóan fontos kérdés a belső, *szervezeti kommunikáció* teljesülése is. Jellemzően a tanyagondnoki szolgálatok “*egyszemélyes intézmények*”, a tanyagondnok egyedül látja el feladatát, és jobbára csak az intézmény vezetője áll fölötte, ahova tartozik. Sok esetben ez az önkormányzat, ahol jellemzően egyéb speciális, nem tanyagondnoki feladatokat is el kell lássanak a szakemberek, olykor járműveiket is mások használják, bár a jogszabályi felhatalmazás ellenére erre csak kis számban kerül sor a kapott válaszok alapján. A jó belső kommunikáció a szolgálatoknál megjelenő szervezeti teljesítménnyel összefüggésbe hozható, ahol a hagyományos fenntartók (önkormányzati, egyházi) gyengébb, az újonnan megjelentek (alapítványi, nonprofit vállalkozás) nagyobb megelégedettségnek örvendenek a tanyagondnokok körében. Néhány esetben a tanyagondnokok bizonyos problémák megoldása esetében a fenntartótól kapnak pozitív visszajelzést, dicséretet, ami növeli a lojalitást, a munkához való pozitívabb és elhivatottabb hozzáállást.

A tanyagondnoki szolgálatok esetében a fenntartó intézmények vállalják a *pénzügyi vezetés* végrehajtását. A tanyagondnokok jellemzően nincsenek tisztában azzal, hogy ez pontosan hogyan zajlik, a munkájuk és a tevékenységük finanszírozásából annyit érzékelnek, hogy az megfelel-e az elvárásaiknak vagy nem. Ennek kapcsán a mintában szereplő tanyagondnokok majdnem fele nem látja jónak jelenlegi formájában a finanszírozást és majdnem ugyanannyi nem is tudja pontosan, hogy hogyan történik ez a folyamat.

Ahogy a pénzügyek kezelése vonatkozásában sem rendelkeznek a tanyagondnokok rálátással a vezetők tevékenységére, annak megfelelően a *forrásteremtés* esetében sincsenek azzal tisztában, hogy a fenntartó tud-e a kapott normatíván felül további pályázati vagy egyéb kiegészítéseket szerezni. A tanyagondnokok egyharmada a mintán belül biztos abban, hogy a kapott normatíva valamilyen formában kiegészítésre kerül, azonban a minta kétharmada nem rendelkezik erre vonatkozó információkkal, amivel egyébként a személyes terepmunka során is szembesültem.

Összevetve az egyes területeket megállapíthatjuk, hogy a vezetőknek olyan komplex tudásra van szükségük, mely a szakmai tapasztalatokkal párosulva, a jövő kihívásainak megfelelően alkalmas a szervezetek sikeres menedzselésére (KADOCSA, 2013).

- A kutatási kérdésekre adott válaszok és hipotézvizsgálat

A munkám során a leginkább érdekelt felek (tanyán lakók és a tanyagondnokok) válaszait összesítettem és értékeltem, melyek alapján lehetségessé vált a kutatás elején megfogalmazott kérdések megválaszolása és az azokhoz kapcsolódó hipotézisek igazolása vagy elvetése. A kapott eredményeket a következőkben foglalom össze röviden.

H₁: Nincs összefüggés a tanyai háztartások bevételeinek formája és a tanyagondnoki szolgáltatás, mint szociális alapszolgáltatás igénybevételeinek intenzitása között. Az adatok elemzése során bizonyítást nyert, hogy igenis összefüggés van a változók között (keresztábra elemzés és khí-négyzet próba, $p < 0,05$). Az igénybevételi arány hasonló, azonban annak az intenzitása más, ugyanis a szolgáltatást igénybe vevő, munkaviszonyból származó bevételekből élő háztartások nagyobb része (63,6%) inkább eseti jelleggel (hivatali ügyintézés, gyerekek szállítása vagy egyéb lakossági szolgáltatások kapcsán), a nyugdíjból és nyugdíjszerű ellátásokból élő háztartások nagyobb része pedig (61,3%) rendszeresen veszi igénybe a szolgáltatást (egészségügyi intézménybe szállítás, gyógyszerkiváltás vagy étkeztetés kapcsán). A hipotézis elvetésre került, mert az nem nyert igazolást.

H₂: Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének mértéke és a fenntartó típusa között. A fenntartók összevetése során megállapítást nyert, hogy attól függően, hogy melyik típusú fenntartó nyújtja a szolgáltatást, befolyásolja azt, hogy a szükségletek kielégítése terén mennyire széleskörűen segít a tanyagondnok (Kruskal-Wallis próba, mind az öt szükséglet esetében $p < 0,05$). A kapott átlagokból kiderült az is, hogy az alapítványi fenntartó értékelése a legmagasabb minden egyes szükséglet kielégítése esetében, így kijelenthető, hogy ezen fenntartói forma alkalmazásában lévő tanyagondnokok elégítik ki a legszéleskörűbben a tanyalakók igényeit, amit az egyházi, a nonprofit és az önkormányzati fenntartói típus követ. Ebből az következik, hogy az alapítványi fenntartású szolgáltató a közönségkapcsolatok és a szervezeti kommunikáció esetében jó gyakorlatot épített ki és tart fent. Ez a hipotézis nem nyert igazolást.

H₃: Nincs összefüggés az egyes szükségletek kielégítésének megítélése terén függetlenül attól, hogy a tanyagondnokokat vagy a tanyalakókat kérdezzük (hasonló módon látja mindkét csoport az egyes szükségletek kielégítését). A tanyalakóknak és tanyagondnokoknak változatlan formában feltett ugyanazon kérdésre adott válaszaiknak kiértékeléséből megtudtam, hogy a

tanyagondnokok jellemzően túlértékelik az általuk nyújtott segítség mértékét, ugyanakkor ők és a tanyalakók hasonlóan látják azt, hogy az egyes szükségletek kielégítése terén mennyiben jelent segítséget a tanyagondnoki munka (Kruskal-Wallis próba, mind az öt szükséglet esetében $p > 0,05$). A hipotézis ennek megfelelően igazolást nyert.

H₄: *A szolgáltatással való általános elégedettség mértéke nincs összefüggésben a fenntartói formával.* A kérdőíveket kitöltők válaszainak elemzése során azt az eredményt kaptam, hogy a fenntartó formája befolyásolja az általános elégedettséget (Kruskal-Wallis próba, $p < 0,05$). A kapott átlagokból az látszik, hogy nem egyformán elégedettek a tanyalakók a különböző fenntartók által nyújtott szolgáltatásokkal. Itt az alapítványi fenntartóval való elégedettség volt a legnagyobb - figyelembe véve a kapott minősítések arányának eloszlását -, amit az egyházi, a nonprofit vállalkozási és végül az önkormányzati követ. A hipotézis így nem nyert igazolást.

H₅: *A fenntartó jellege szerinti szervezeti formák kapcsán nincs különbség annak tekintetében, hogy milyen módon lehetne fejleszteni a tanyagondnoki szolgáltatást (valamennyi szervezeti forma képviselői hasonló fejlesztési igényeket fogalmazznak meg).* Mivel a tanyagondnoki szolgáltatások esetében (23 szolgáltató) alacsony volt a válaszolók elemszáma (31 tanyagondnok), így itt csak az összegzett adatokból lehetett levonni az egyes következtetéseket, statisztikai számítás elvégzése nem volt lehetséges. A különböző fenntartói formákat képviselő szakemberek ugyan több dimenzióban is egyetértenek, azonban maradéktalanul mégsem vallanak egységes álláspontot. Az egyházi fenntartókhoz tartozó tanyagondnokok kivételével a szolgáltatást képviselők egyetértettek abban, hogy több pénzre lenne szükség ahhoz, hogy megfelelőbb lehessen a szolgáltatásnyújtás, és csak a nonprofit fenntartóhoz és az önkormányzati fenntartókhoz tartozók jelölték meg azt, hogy akkor lehetne jobb, ha többféle szolgáltatást nyújtatának. A hipotézis nem nyert igazolást. Itt jelenik meg a pénzügyi vezetés problematikája, ugyanis a pénzügyi irányításnak, annak minden alkotóelemének a szervezet céljához kell közelednie, vagyis az ellátottak igényeinek maradéktalan kielégítéséhez, tehát amennyiben a szolgáltatóknál minden tevékenységre jutna a normatívából nem merülne fel köztük különbség.

H₆: *Nincs összefüggés a tanyagondnok iskolai végzettsége és a tanyalakók vele szembeni bizalma között.* Ugyan a bizalom kérdése egy rendkívül szubjektív dolog, ezzel szemben azt, az elemzett adatokon keresztül objektív oldalról kívántam megfogni, mely során arra az eredményre jutottam,

hogy a változók között összefüggés van, vagyis az iskolázottabb, magasabb iskolai végzettségű tanyagondnokokban jobban megbíznak a tanyalakók (Kruskal-Wallis próba, $p < 0,05$). A hipotézis nem nyert igazolást tehát. Az alapfelvetés rendkívül egyszerűnek tűnik, mégis sokkal összetettebb jelentéssel bír, hiszen a humán erőforrás mozgósításával jön létre vezetői közreműködéssel a nyújtott szolgáltatás, vagyis itt a válaszoló tanyalakók nem csak a tanyagondnokokba vetett bizalmat minősítették, hanem egyúttal azt a bizalmat is, amit az adott tanyagondnoki szolgáltatást nyújtó szervezet irányába táplálnak, melyet a szakember képvisel.

H₇: Nincs összefüggés a helyben maradás és a tanyagondnoki szolgáltatással való elégedettség között. Ez a kutatás egyik legfontosabb kérdése kapcsán megfogalmazott hipotézis is egyben, ugyanis egyértelművé teszi azt, hogy amennyiben a szolgálatok céljai egybe esnek az ellátottak elvárásaival, akkor a szervezetek erőforrásaikat és embereiket a megfelelő célok elérése érdekében jól mozgósítják, vagyis a menedzsment megfelelően működik. Az előrejelzésnek megfelelően alakult az eredmény, vagyis megállapítottam, hogy ha a tanyagondnoki szolgálatok biztosítani tudják a tanyalakók számára felmerülő összes igényeikre az optimális megoldásokat, akkor ők nem költöznek el a tanyákról. Az egyes fenntartók külön összevetésére az alacsony elemszám miatt lehetőség nem volt (önkormányzati fenntartó 19 db, egyházi fenntartó 2 db, alapítványi fenntartó 1 db, nonprofit vállalkozási fenntartó 1 db), ellenben az összesített elégedettségi mutatók elemzése során megállapítást nyert, hogy tanyalakók elégedettsége befolyással van a helyben maradásukra, vagyis minél inkább elégedettek, annál inkább helyben, a tanyán maradnak (Kruskal-Wallis próba, $p < 0,05$). Az átlagolt adatok alapján az is elmondható, hogy az alapítványi fenntartású tanyagondnoki szolgálat területén élő tanyalakók motiváltabbak a leginkább a helyben maradásra, melyet a nonprofit vállalkozási fenntartású, majd az önkormányzati és az egyházi követ. A hipotézis nem nyert igazolást.

H₈: Nincs összefüggés a tanyai fiatalok helyben maradása illetve a tanyák kiépítettsége között. Ha a fiatalok a tanyán megkapják mindazt, amire igényük van, minden modern igényük kielégül, akkor nem fognak elköltözni onnan a községbe vagy a városba (keresztábra elemzés és káprázó próba, $p < 0,05$). Ezek szerint tehát a tanyalakók tapasztalatai alapján ha a tanya magas szinten kiépített és magas komfortfokozatnak felel meg, az annál jobban szavatolja azt, hogy a jövőben az ott felnövő fiatalabb generációk helyben maradnak. A hipotézis a kapott eredmény alapján nem nyert igazolást.

5.2. Javaslatok, ajánlások

A tanyagondnoki szolgálatok működésének színvonalát több tényező is befolyásolja, melyek egymásra is hatással vannak. A kutatás során kapott eredményekből, majd azok összevetéséből kirajzolódtak a különböző szolgáltatásokra jellemző sajátosságok, de mindenhol szükség lenne bizonyos változásokra, melyekkel kapcsolatban javaslatokat, ajánlásokat fogalmaztam meg.

- *Országos viszonylatban:*

1. A tanyagondnokok fejlesztése kapcsán szükség lenne sokoldalúbb felkészítésre. Az elméleti előadások mellett nagyobb hangsúlyt kellene fordítani a gyakorlati képzésekre.
2. A tanyagondnokok magasabb anyagi és erkölcsi elismerése kapcsán a magasabb végzettségű tanyagondnokokat a végzettségüknek megfelelő, magasabb bérkategóriába kellene besorolni.
3. A tanyagondnoki szolgálatok adminisztrációjának egyszerűsítése érdekében a munkát segítő mobil irodatechnikai eszközök beszerzésére lenne szükséges, melyekkel a szakemberek nemcsak az irodában, hanem a külterületeken és akár az igénybevevők részére otthonukban is széleskörű segítséget tudnának nyújtani.
4. Szükség lenne előzetes felmérést követően országos szinten egy egységesen kidolgozott tematikára, annak érdekében, hogy minél többértű segítséget nyújthassanak a tanyagondnokok, és akár térségeken belül se legyen különbség a nyújtott egyes tevékenységek palettája kapcsán.
5. A normatíva emelésre lenne szükség, aminek aztán inflációkövető éves felülvizsgálata lenne indokolt a feladatellátás jövőbeli zavartalan és színvonalas végrehajtása érdekében.
6. Szükséges a szervezetek eredményességre törekvése, mellyel csökkenthető a tanyalakók elvándorlása, továbbá megtartható lenne a szolgáltatás iránti magas érdeklődés.
7. Indokolt lenne jogszabályi kiterjesztés annak érdekében, hogy a tanyagondnoki gépjárművek, a mentőszolgálat által használt és a betegszállító járművekhez hasonló előnyöket élvezhessenek.
8. Nagyobb arányba kellene bevonni egyéb civil fenntartókat, ugyanis azok elhivatottságuknál fogva önzetlenül végzik tevékenységüket, és ezen fenntartók esetében kivédhető lenne, az önkormányzati fenntartású szolgálatok esetében jelenlévő tanyagondnok-polgármester konfliktus.

- Megyei viszonylatban:

1. A tanyagondnokoknak szigorúan csak a feladatkörükbe tartozó tevékenységeket kellene meghatározni, hogy az ellátás színvonala ne csökkenjen és az ellátotti jogok se sérüljenek.
2. A tanyagondnoki rendszer a civil szféra, az önkormányzatok és a központi igazgatás összehangolt tevékenysége, ezért is fontos lenne ennek kapcsán a kapcsolati hálók erősítése.
3. A tanyagondnoki egyesületek aktivitását növelni kell, az éves találkozók számát szaporítani, több építő jellegű programot és célirányos továbbképzést szervezni.
4. Megyei és járási szinten is szükség lenne az egyes szolgáltatók munkájának összehangolására egyfelől a különbségek csökkentése, másfelől a jól működő gyakorlatok egységesítése érdekében.

- Helyi viszonylatban:

1. A tanyagondnoki szolgálatok és a tanyagondnokok törekedjenek az egyéni szükségletek minél magasabb fokú kielégítésére, fordítsanak több időt az egyes ellátottakra, hogy a szolgáltatással való elégedettség szintjét emelni tudják. Ebbe a tevékenységbe be lehet vonni többek között a közmunkaprogramban résztvevőket, az egyéb segítő szociális szakembereket, az ellátó szervezeteket és az önkéntes alapon tevékenykedőket is.
2. A tanyagondnoki szolgálatok törekedjenek a gazdasági likviditás megőrzésére, mellyel minden felmerülő fizetési kötelezettségnek mindenkor és korlátlanul meg tudnak felelni.
3. Az egyes szolgálatok vezetői törekedjenek arra, hogy a tanyagondnokokat motiválják tudásuk gyarapítására, fejlesztésére, és magasabb iskolai végzettség megszerzésére.
4. A helyi vezetők vonják be a tanyagondnokokat a szolgálatok működésébe a szervezetek startégiai céljainak megértése és elérése érdekében, vegyék figyelembe véleményüket, törekedjenek nyílt, őszinte, támogató kommunikációs légkörre, mellyel a lojalitást elmélyíthetik.
5. A szolgáltatások vezetői építsenek ki lokális szinten minél több állami és civil segítő szervezettel kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolatot, hogy a tanyagondnoki szolgáltatás a legkülönbébb helyzetekre is adekvát módon azonnal reagálni tudjon.

5.3. Jövőbeli kutatás irányai és korlátai

Kutatásom elérte a célját, hiszen Hajdú-Bihar megye vonatkozásában maradéktalanul feltérképezésre kerültek a tanyagondnoki szolgálatok tevékenységeinek megítélése, egyfelől a területeiken lakók, másfelől az ott szolgálatot teljesítő tanyagondnokok szemszögéből is. A kutatás folytatásaként érdekes lehet egy országos szintű felmérés, mellyel több egyházi, alapítványi és nonprofit vállalkozási formában működő szolgálat lenne elérhető, így lehetőség nyílna azok összehasonlítására is, ami sokkal mélyebben segítene átlátni a működésüket. Ez a kiterjesztés egyben a hasonló településformákkal kapcsolatos további tényezőket is feltárhatna.

Munkám során csak a tanyagondnoki szolgálattal lefedett területeken található tanyákon lakók kerültek megkérdezésre. Hajdú-Bihar megyében egyéb térségekben is található tanyák, igaz nem olyan nagy számban, hogy ott lehetőség lenne tanyagondnoki szolgálat indítására, ellenben az ott lakók véleménye az igények kapcsán ugyanolyan fontos lehet egy esetleges vizsgálat során, mint azoké, akiket ez a kutatás egyébként érintett. Azon további területek feltérképezése, az ott található tanyák összesítése, és az ott lakók véleményének megkérdezése alapján további, pontosabb és általánosíthatóbb adatokra lehetne szert tenni.

Az összesített adatok alapján Hajdú-Bihar megyében 2 egyházi, 1 alapítványi és 1 nonprofit vállalkozási formában működő tanyagondnoki szolgálatot találtam, így a tőlük beszerzett adatok alapján ezen fenntartói formák sajátosságaira országosan nem lehet általánosításokat levonni. A teljes képhez hozzátartozik az is, hogy országos szinten az ilyen fenntartású szolgálatok száma egyébként is alacsony, ráadásul vizsgálatuk kapcsán ez az első ilyen jellegű tanulmány, így egyfajta iránymutatásnak tekinthető a témában történő jövőbeli kutatások számára.

A tanyalakók megkérdezése kapcsán végrehajtott kérdőívezés során szisztematikus mintavételre került sor, de nem minden kiosztott kérdőív érkezett vissza kitöltve, ami így alááshatja a reprezentativitást. A kutatás során már nem volt lehetőség további kérdőívek pótlólagos kitöltetésére, annak érdekében, hogy a vizsgált populáció kitűzött 665-ös elemszáma összeálljon, tekintettel az időbeli korlátra, ugyanis gyakorlatilag a megye mind a tíz járásának 23 tanyagondnoki szolgálata érintett lett volna ebben, ami kapcsán ugyanazt a procedúrát kellett volna végrehajtani, mint a kérdőívezés első szakaszában, és a 100%-os válaszolási arány abban az esetben sem lett volna szavatolt, de egy hosszabb távú kutatással el lehetne érni a teljes mintát.

6. AZ ÉRTEKEZÉS FONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSAI, ÚJ ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

- A szakirodalmi feldolgozások, az elvégzett vizsgálatok és a szerzett tapasztalatok alapján definiáltam a szociális szolgáltatások és alapszolgáltatások menedzsmentjének területeit. Értelmezésem szerint ezek a területek nem különböznek jelentős mértékben az üzleti szférától, hiszen itt is jelen van a marketing, az emberi erőforrás, a közönségkapcsolatok, a szervezeti kommunikáció, a pénzügyi vezetés valamint a forrásteremtés.

- Hajdú-Bihar megye vonatkozásában a rendszerváltozás óta elsőként hajtottam végre a tanyák széleskörű felmérését, mely a szociológiai aspektuson túl az azok fennmaradását segítő tanyagondnoki szolgálatok munkáját és annak menedzsmentjét vette górcső alá.

- A vizsgálat egyik fő eredményének azt tartom, hogy több oldalról is meg tudtam vizsgálni a felvetett alapproblémákat, melyekből kiindulva a válaszadók egyéni szubjektumainak, észleléseinek, meggyőződéseinek és értékítéletének azonosítását követően a kutatás végén megállapításokat tettem a tanyagondnoki szolgáltatások működésének javítására.

- Hajdú-Bihar megyében a tanyagondnoki szolgáltatást nyújtó szervezetek országosan jellemző fenntartói formáinak mindegyike megtalálható. Munkám során mindegyik fenntartói formához eljutottam, és belső illetve külső nézőpontból is felmértem jellegzetességeiket, ezzel lehetőséget biztosítva az összehasonlításokra, analógiák keresésére.

- A vizsgálat eredményeiből a tanyagondnoki szolgáltatás megkérdőjelezett létjogosultsága megerősítést nyert, ugyanis megállapítottam, hogy a tanyagondnoki szolgáltatással való pozitív elégedettség hatással van a tanyalakók helyben maradására ami a vidék tovább élelet jelentheti.

A kutatás során egy új területet is definiáltam:

- A tanyalakók elszigeteltségének mérésére létrehoztam az elszigeteltségi mutatót. Az adatok feldolgozása során arra a következtetésre jutottam, hogy a tanyalakók korának, a háztartásukban élők számának, a tanyájukhoz legközelebb eső zárt település távolságának, a legközelebbi zárt településre járásuk gyakoriságának, illetve a hozzájuk legközelebb eső szomszédok távolságának összesítésével arra egyfajta lehetőség nyílik, így egy új mérési módszert alkottam meg.

7. ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatás során mélyebb bepillantás vált lehetővé a tanyák fenntartásában, az ott lakók életét segítő legfontosabb szervezetek, a tanyagondnoki szolgálatok munkájába. Hajdú-Bihar megyében az országosan jellemző fenntartói típusokból mindet megtaláljuk, igaz, egyeseket csak kis számban. A fenntartói formák megjelenését az aktuális helyi sajátosságok formálják ennek megfelelően a nyújtott szolgáltatások és a közvetített értékek sem egyformák.

A disszertáció 6 fejezetből áll. A bevezető rész áttekintést ad a témáról, lehatárolja a kutatás kereteit, azonosítja a kutatás problémáit, meghatározza a kutatási célt és részcélokat, majd megfogalmazza a hipotéziseket. A 2. fejezet tárgyalja a tanya fogalmát, kialakulását, a tanyás térségek területi elhelyezkedését, jelenlegi helyzetét, majd az abból adódó deprivációkat, ahol eljut a segítő szociális szolgáltatásoktól a tanyagondnoki szolgálatokig. A működésük jellemzői aztán a menedzsment irodalmon belül meghatározásra kerülnek a szociális menedzsment témakörében. A 3. fejezet a kutatás módszertanát tárgyalja. Mind kvalitatív, mind kvantitatív kutatási módszerek is alkalmazásra kerültek vegyes módszertani megközelítésben. Egyfelől irodalmi feldolgozás, történeti forráselemzés is végrehajtásra került a téma megalapozásaképp, illetve személyes terepmunkára is sor került, mely kapcsán a helyi sajátosságok, szokások, bevett gyakorlatok mélyebben voltak megismerhetők. Másfelől a megye 10 járásában összesen 558 kitöltött kérdőív került begyűjtésre az ott lakó tanyalakóktól, illetve 31 kitöltött kérdőív a velük kapcsolatban álló tanyagondnokoktól. A 4. fejezet mutatja be és hasonlítja össze a kutatási kérdésekre adott válaszok eredményeit. A kapott adatok elemzése során sok esetben leíró statisztika került alkalmazásra mely során a gyakorisági, arány, szórás és medián értékek kerültek kiemelésre. A hipotézisek tesztelése több esetben Kruskal-Wallis próbával és kereszttábla elemzéssel történt. Az 5. fejezetben a disszertáció az eredmények elemzése alapján következtetéseket fogalmaz meg, ajánlásokat ad, valamint leírja a kutatás újszerű hozzájárulásait.

Összességében a kutatás arra az eredményre jutott, hogy nem a hagyományos jellegű fenntartói formák (önkormányzati, egyházi) képesek leginkább megfelelni a tanyalakók elvárásainak, hanem az újonnan megjelentek (alapítványi, nonprofit vállalkozás), melyek tevékenységük során kombinálni tudják a magánszféra vállalkozói szemléletét és a piaci információkat belső erőforrásokká átalakító tulajdonságát az állam és a közigazgatás közjót érvényesítő szándékával, miközben áthatja őket a kliens-centrikus és minőségközpontú megközelítés.

SUMMARY

In the course of the research a deeper insight into the maintenance of the homesteads became possible, into the work of the most important organizations that help the lives of the inhabitants, the homestead caretaker services. In Hajdú-Bihar county we can find all the nationally typical forms of the maintainers, although only in a small number. The appearance of the forms of the maintainers is shaped by the current local characteristics, accordingly the services provided and the mediated values do not appear equally. The dissertation consists of 6 chapters. The introductory part partially gives an overview of the topic, defines the framework of the research, identifies the problems, defines the research goal and sub-goals, and then formulates the hypotheses. Chapter 2 discusses the concept and development of the homestead, the territorial location of the homestead areas, the current situations and then the resulting deprivations, where it reaches from support social services to the homestead caretaker services. The characteristics of their operation are then defined within the management literature in the topic of the social management. Chapter 3 discusses the research methods. Both qualitative and quantitative methods have been used in a mixed methodological approach. On one hand literary processing and historical source analysis were carried out as a basis for the topic, and personal fieldwork was also carried out, in connection with local peculiarities, customs and best practices could be learned more deeply. On the other hand in ten districts of the county a total of 558 completed questionnaires were collected from the homestead inhabitants who living there and 31 completed questionnaires from the caretakers who are related to them. Chapter 4 presents and compares the results of the answers to the research questions. At the analysis of the obtained data descriptive statistics were used in many cases, during which the frequency, ratio, standard deviation and median values were highlighted. The hypotheses were tested in several cases by Kruskal-Wallis test and cross-tabulation analysis. Chapter 5 draws conclusions, makes recommendations and describes novel contributions to the research based on the analysis of the results. Overall, the research concluded that not the traditional forms of maintenance (municipal, church) are able to meet best the expectations of the homestead inhabitants, but the new ones (foundation, non-profit enterprise), which ones in the course of their activities can combine the entrepreneurial approach of the private sector and the property of transforming market information, into internal resources with the intention of the state and the administration to enforce the public good, while they are permeated by a client-centric and quality-focused approach.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Antal Zs. - Bálicity Cs. - Cserhádi Z. - Galambos L. - Ivády V. - Joób M. - Nistor K. - Nyitrai I. - Révész É. (2019): A vezetői megbízással rendelkező szociális szolgáltatást nyújtó személyek vezetőképzésének koncepciója a Semmelweis Egyetemen, Párbeszéd, 6. évfolyam 1. szám.
2. Babbie E. (2008): A társadalomtudományi kutatómódszertan gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest
3. Bajmóczy P. - Makra Zs. - Tóth L. (2018): A hazai külterületek átalakulása 1990 után. Településföldrajzi tanulmányok, 2018/1. VII. évfolyam 1. szám., 2-16.
4. Bakacsi Gy. (2010): A szervezeti magatartás alapjai. AULA Kiadó, Budapest
5. Balcsók I. - Czibere I. - Kovács G. – Szarvák T. (2019): A lakhatási körülmények néhány jellemzője Hajdú- Bihar megye szegregátummal rendelkező településein. Alföldi Kaleidoszkóp, A magyar vidék a XXI. században, Tiszteletkötet Csatári Bálint 70. születésnapjára, MTA KRTK RKI és a szerzők, Kecskemét, 17.
6. Bálicity Cs. – Juhász P. – Nyitrai I. (2019): Szociális vezetőképzés Magyarországon, Esély 2019/2. 89-109.
7. Ballagi A. (1890): Hódmező-Vásárhely. Földrajzi közlemények 3. füzet. 97–103
8. Barakonyi K. (2000): Stratégiai menedzsment. Nemzetközi tankönyvkiadó, Budapest
9. Bárány J. (1980): Az illancsi tanyák népének hajósi búcsújárása. Népi kultúra - népi társadalom XI-XII. évfolyam, Budapest, 59-117.
10. Bárány J. (1997): Tanyák a változó időben. Forrás, 32. évfolyam, 11. Szám 2000. November
11. Bárány J. (2009): Tanyasors, Gazdasors. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete, Kecskemét
12. Bayer J. (1995): Vezetési modellek – vezetési stílusok, Vinton kiadó, Budapest, 151.
13. Becsei J. (1966): A tanyai település néhány kérdéséről. Földrajzi Értesítő. XV. évfolyam 385-406.
14. Becsei J. (1992): Az alföldi tanyarendszer változásai és várható fejlődése (Kutatási témavázlat). OTKA 4511, Budapest
15. Becsei J. (1993): A tanya-fogalom tartalmáról. Földrajzi Értesítő XLII. évf. 1–4. füzet, 35–40.
16. Becsei J. (1996): Városok és tanyák az Alföldön. Földrajzi Értesítő XLV. évfolyam 1-2. füzet 35-53.
17. Becsei J. (2002): A tanyarendszer jövőbeni alakulására ható tényezők. Magyar tudomány, CVIII. kötet – Új folyam, XLVII. kötet, 2002/9. szám, 1196-1214.
18. Becsei J. (2016): A tanya revitalizációjának mai lehetőségei. in: Sikos T. T. – Tiner T. (szerk.): Tájak, régiók, települések térben és időben: Tanulmánykötet Beluszky Pál 80. születésnapjára. Dialóg Campus kiadó, Budapest, 19–30.
19. Bedzsula B. (2014): Napjaink vezető folyamatmenedzsment megközelítésének alkalmazási lehetőségei egy felsőoktatási intézménynél. In: Taylor : gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat, (6) 1-2. pp. 363-372.
20. Belényi Gy. (1998): Községi önállósítások az Alföld területén a 20. században. Limes, 2–3. szám, 161– 179.
21. Bellon T. (2003): A Tisza néprajza. Ártéri gazdálkodás a tiszai Alföldön. Timp Kiadó, Budapest

22. Beluszky P. (1973): A tanyarendszer időszerű problémái. A tanyafelszámolódás folyamata. Földrajzi Közlemények 1. példány 19-36.
23. Beluszky P. (1974): A tanyás településrendszer mai problémái. Szabolcs-Szatmár Szemle 1. példány 19-32.
24. Beluszky P. – Sikos T. T. (1982): Magyarország falutípusai. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet. Budapest
25. Beluszky P. (2001): A Nagyalföld történeti földrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
26. Beluszky P. (2003): Magyarország településföldrajza, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
27. Beluszky P. (2008): Magyarország történeti földrajza, II. Dialóg-Campus, Budapest.
28. Beluszky P. (2016): Másod-kézből, Társadalom-földrajzi tanulmányok, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete, Pécs
29. Bencsik A. (2007): CEO Magazin, A Jó pap és az üzleti stratégia 2007/4. Tudásmenedzsment
30. Berde Cs. (2003): Menedzsment a mezőgazdaságban, Vezetési módszerek és sajátosságok. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 88-111.
31. Berde Cs. (2007): Korszerű menedzsment ismeretek rendőri vezetők számára. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Rendőr-főkapitányság, GPrint Iroda, Nyíregyháza, 6-17.
32. Berde Cs. (2011): A funkcionalizmus lehetőségei a vezetéskutatásban. A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei. III. évfolyam 1-2. sz., Szeged, 67.
33. Berde Cs. (2015): A vezetés alapjai, Center-Print Nyomda, Debrecen, 8-13.
34. Bilanics Á. (2005): Vezetési feladatok és funkciók vizsgálata agrárgazdasági szervezetekben. Doktori értekezés. Debrecen, 179.
35. Chandler, A. P. (1977): The Visible Hand. Cambridge University Press, London
36. Csatári B. (2005): Tanyakutatás 2005, Kutatási jelentések. 2. Füzet. A tanyás térségek gazdasága, Kecskemét
37. Csatári B. (2005)B: Tanyakutatás 2005, Kutatási jelentések. 5. Füzet. A homokhátsági tanyák jelene és progresszivitásuk kérdései, Kecskemét, 5-66.
38. Csatári B. (2005)C: Tanyakutatás 2005, Kutatási jelentések. 3. Füzet. A homokhátsági tanyák társadalmi és szociális problémái, Kecskemét, 2-114.
39. Csatári B. (2005)D: Tanyakutatás 2005, Kutatási jelentések. 4. Füzet. A tanya épített környezete, Kecskemét, 8.
40. Csatári B. (2005)E: Tanyakutatás 2005, Kutatási jelentések. 1. Füzet. A tanyás térségek környezete, Kecskemét, 30-36.
41. Csatári B. (2017): Töprengő gondolatok a közelmúlt magyar vidéki változásairól és a jövőről. A Falu, XXXI. Évfolyam, 2017. Tavasz 5-15.
42. Csatári B. – Farkas J. (2018): Az alföldi tanyák változó szerepe a településszerkezetben. A falu, 2018. ősz, XXXIII. évfolyam
43. Csepeli Gy. (2003): A szervezkedő ember. A szervezeti élet szociálpszichológiája, Osiris Kiadó, Budapest

44. Csörsz Z. K. (2004): Falugondnokság – a vidékfejlesztés szelíd módszere. Magyar Tanya- és Falugondnoki Szövetség, Budapest
45. Csörsz Z. K. (2018): A vidék gondviselői. <https://magyarmezogazdasag.hu/2019/01/08/videk-gondviseloi> (letöltve: 2019. 12. 11.)
46. Czibere K. - Hegyesi G. - Fekete O. - Molnár L. - Szabó J. - Talyigás K. (2010): A szociális szolgáltatások menedzsmentje. <http://www.ncsszi.hu/files/1761.file> (letöltve: 2020. 01. 25.)
47. Czuczor G. – Fogarasi J. (1862): A magyar nyelv szótára. Emich Gusztav Magyar Akadémiai Nyomdásznál, Pest
48. Davis, R. C. (1940): Industrial Organization and Management. Harper and Davis, New York, 35-36.
49. Demeter K. (2007): A vállalati siker letéteményesei: a vállalati funkcionális területek együttes vizsgálata. Vezetéstudomány. XXXVII. évfolyam 5. szám, Budapest, 29-41.
50. Hollander, A. N. J. DEN (1980): Az Alföld települései és lakói. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 5–113.
51. Dobák M. (1997): Szervezeti formák és vezetés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
52. Donelly, H. D. – Gibson, J. L. – Ivusicevick, J. M. (1992): Fundamentals of Management. Homewood, Irwin, 656.
53. Drucker, P. F. (1991): A hatékony vezető. Park Kiadó, Budapest, 173.
54. Dulai S. (2003): Négy emberből három a tanyán akar maradni. Szent István Egyetem. 2003. 5. 5/6. 6-8.
55. Duró A. (1993): A tanyai átalakulás szociálgeográfiai értelmezése a szegedi tanyarendszer példáján. Kandidátusi értekezés, MTA Regionális Központja Alföldi Tudományos Intézet, Kecskemét.
56. Duró A. (2018): Tanyás települések és tanyagondnoki szolgáltatók az Alföldön. A Falu, 2018 ősz, XXXIII. Évfolyam, 24-32.
57. Eastwell, P. (2014): Understanding Hypotheses, Predictions, Laws, and Theories. Science Education Review 13(1), Queensland, 16-21.
58. Elbert, N. F. – Karoliny M. – Farkas F. – Poór J. (2001): Személyzeti/emberi erőforrás menedzsment kézikönyv. KJK-Kerszöv, Budapest
59. Enyedi Gy. (1980) - Falvaink sorsa. Magvető kiadó, Budapest. 26.
60. Erdei F. (1942): Magyar tanyák. Erdei Ferenc összegyűjtött művei. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976
61. Erdei F. (1949): Mi a tanyakérdés lényege? A Tanyai Tanács elnökének nyilatkozata a tanyakérdésről. Kézirat. MTA Archivum.
62. Erdei F. (1976): Magyar tanyák. (Hasonmás kiadás). Akadémiai Kiadó, Budapest
63. Farkas F. – Balogh G. – Rideg A. (2015): Menedzsment alapvetések és funkciók, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs
64. Farkas Z. (2013): A társadalmi helyzet fogalmának értelmezései, Társadalomkutatás 31. évf., 2. 109-124.
65. Fayol, H. (1916): Administration Industrielle et Generale. Donud, Paris 133.

66. Fehér P. (2008): A folyamatmenedzsment aktuális kérdései, <https://tudman.files.wordpress.com/2008/08/folyamatmenedzsment-v121.pdf>. (Letöltve: 2020. 10. 23.)
67. Ferencz Á. – Deák Zs. (2017): A magyar tanyák funkció-változásának elemzése. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, XII. évfolyam, 3. szám, 269-276.
68. Gálné H. I. (2009): A tanyai lakosság szerepe és helye a vidéki élet vérkeringésében. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 4. évfolyam 2. Szám, 9-13.
69. Gálné H. I. (2014): A Hódmezővásárhely környéki tanyák és tanyaközpontok vizsgálata a tér és idő összefüggésében, PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Földtudományok Doktori Iskola.
70. Gazdag I (1976): Adalékok a debreceni tanyavilág felszabadulás utáni történetéhez. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve. 1976. Évi példány 125-136.
71. Gazdag I. - Ónosi L. (1988): Hajdú-Bihar. Magyarország megyéi. Kossuth Könyvkiadó, 21-27.
72. Giddens A. (2008): Szociológia. Osiris Kiadó, Budapest
73. Griffin, R. W. (2011): Management. Principles and practices, 10th. edition, International Edition, Boston, USA, Cengage South Western
74. Gulick L. – Ulrick L. (1937): Papers of the Science of Administration. New York, 3-35.
75. Gulledege, T. R. Jr - Sommer, R. A. (2002): Business Process Management: public sector implications. Business Process Management Journal, Vol. 8. No 4., pp. 364-376.
76. Gyökér I. – Finna H. – Daruka E. (2017): Emberierőforrás-Menedzsment, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Üzleti Tudományok Intézet, Budapest
77. Györffy I. (1910): A nagykún tanya. Különlenyomat a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának Értesítője 1910. évfolyamából, Budapest. 3–22.
78. Györffy I. (1937): A magyar tanya. Földrajzi Közlemények.. LV. évf. 1–3. sz. Magyar Földrajzi Társaság, Budapest. 70–93.
79. Hassink J.– Hulsink W.– Grin J. (2012): Care Farms in the Netherlands: An Underexplored Example of Multifunctional Agriculture – Toward an Empirically Grounded, Organization-Theory-Based Typology Rural Sociology 77 (4): 569– 600.
80. Hazai I. (1999): A szolgáltatások szerepe a szociális ellátásokban. In. Tóbiás L. (1999): Együttműködési lehetőségek civil szervezetek és helyi önkormányzatok között. Hálózat a demokráciáért program, Budapest
81. Hegedűs Sz. (2013): Tanyák integrálása az információs társadalomba. Könyvtári Figyelő 2013/4
82. Hernádi L. (2007): A tanya fogalma és megszerzésével kapcsolatos jogalkalmazási dilemmák. http://www.resimmobiles.hu/docs/2007_3-4/07_hernadi_tany_fogalma.pdf (letöltve: 2019. 11. 23.)
83. Herman O. (1887): A magyar halászat könyve. K. M. Természettudományi Társulat (I–II., Budapest, 74.
84. Hitt, W. D. (1990): A mestervezető. Vezérfonal a cselekvéshez, OMIKK, Budapest, 146.
85. Huitfeldt, T. – Dietrichson, J. E. – Drangsholt, O. M. – Mohn, C. R. (1993): Korszerű vezetés, EDE-Hungary, Budapest, 65-86.

86. Hunyadi L. – Mundruczó Gy. – Vita L. (2001): Statisztika, Aula Kiadó, Budapest, 87-167.
87. Jenei Gy. – Kuti É. (2006): A civil szféra szerepe a magán- és a közszféra működésének összehangolásában, átvehető/átadható feladatok és hatékonysági következmények. Budapesti Corvinus Egyetem
88. Juhász A. (2018): A dél-alföldi tanyavilág. Néprajzi tanulmányok, Nap Kiadó, Budapest 102-319.
89. Kadocsa Gy. (2013): Készségek, képességek és a személyiség a humán menedzsmentben, Tanulmánykötet – Vállalkozásfejlesztés a XXI. században III., Óbudai Egyetem, Budapest
90. Karoliny M. - Farkas F. - Poór J. - László Gy. (2004): Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv, KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest
91. Király G. – Dén-Nagy I. – Géring Zs. – Nagy B. (2014): Kevert módszertani megközelítések. Elméleti és módszertani alapok. Kultúra és Közösség, 5 (2). 95-104.
92. Kiss I. (1937): A tanyai közigazgatás rendezése. Nyomtatta a Magyar Királyi Állami Nyomda és a Magyar Királyi Állami Térképészet, Budapest
93. Kniezsa I. (1955): A magyar nyelv szláv jövevényszavai. I/1.-2., Budapest, 517.
94. Koontz, H. – O'Donell, C. – Winerich, H. (1980): Management. McGraw-Hill, New York, 139-170.
95. Kotter, J. P. (2013): Management is (still) not Leadership. <http://blogs.hbr.org/2013/01/management-is-still-not-leadership/> (letöltve: 2014. 01. 07.)
96. Kovács I. (2016): A földből élők és a földhasználati módok Hajdúnánáson. In: Kovács K. (szerk.): Földből élők: Polarizáció a magyar vidéken. Argumentum Kiadó, Budapest, 472-493.
97. Kovács E. (2014): Többváltozós adatelemzés. Corvinus Egyetem, Budapest
98. Kovács K. (1963.): Hódmezővásárhely város mezőgazdasága. MSZMP Városi Tanács V. B. Hódmezővásárhely
99. Kovács T. (1986): A tanyavilág társadalmi-gazdasági és életmódbeli változásai 1953 és 1983 között (egy Becsén végzett felmérés alapján). Létünk (Szabadka), XVI. évf. 2. sz. 266–276.
100. Kovács T. (2019): A magyar alföldi tanyák múltja és jelene. Alföldi kaleidoszkóp, A magyar vidék a XXI. Században. Tiszteletkötet Csatári Bálint 70. Születésnapjára. MTA KRTK RKI MTA KRTK RKI és a szerzők Kecskemét, 174-185.
101. Kovács Z. (2007): Népeesség- és településföldrajz. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 142.
102. König É. (2011): Stratégiai tervezés a szociális munkában. Szociotéka, Debrecen
103. Kruskal W. H. – Wallis W. A. (1952): Use of ranks, Journal of American Statistical Association 47., 583-621.
104. Kujáni K. (2018): A tanyás gazdaságok gazdasági fenntarthatóságának záloga. A Falu, 2018 ősz, XXXIII. évfolyam 65-74.
105. Lácza M. (2003): A gazdasági elit kutatásának aktuális feladatai. AVA Nemzetközi Konferencia. 4. kötet, Debrecen
106. Lantos G. - Háda A. E. (2017): A magyar tanyák és tanyás térségek területi folyamatai és fejlesztési lehetőségei. A Tanyafejlesztési program eredményei. Falu város régió - Területfejlesztési szakmai folyóirat, 46-52.

107. Lettrich E. (1968): Kecskemét és tanyavilága. Akadémiai kiadó, Budapest.
108. Likert, R. (1932): A Technique for the Measurement of Attitudes. Archives of Psychology
109. Maczó K. (2007): Controlling a gyakorlatban, Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központ, Digitális Tankönyvtár www.tankonyvtar.hu/tartalom/tkt/controlling-gyakorlatban/ch01s10.html (letöltve: 2020. 10. 29.)
110. Magyar A. (2017): Javaslat „, A tanya mint tradicionális gazdálkodási létforma „, Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez https://hungarikum.kormany.hu/download/b/dd/02000/Tanya_hungarikum_javaslat.pdf (letöltve: 2020. 01. 08.)
111. Malya C. (2005): Lesz-e jövője a magyar tanyáknak? Biokultúra, 16. 2. 7-9.
112. Marosán Gy. (2006): A 21. század stratégiai menedzsmentje, Műszaki Könyvkiadó, Piliscsév
113. Márkus B. (2010): Térinformatika menedzsment 1: Menedzsment ismeretek, Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar, Székesfehérvár
114. Márkus I. (1943): Kertek és tanyák Nagykőrösön a XVII–XVIII. Században. Kecskemét 108-109.
115. Maslow A. S. (1968)(2003): A lét pszichológiája felé. Ursus Kiadó, Budapest
116. Megyeri Gy.: : Az üzleti folyamatmenedzsment és a minőségirányítás. Magyar Minőség. 5. pp. 20-25., 2007
117. Mendöl T. (1939): Néhány szó az alföldi város kérdéséhez. Földrajzi Közlemények, LXVII. évf, 3. sz. 217–233.
118. Mendöl T. (1942): Megjegyzések Erdei Ferenc „A tanyás települések földrajzi szemlélete” c. cikkéhez. Földrajzi közlemények, LXIX. évf. Magyar Földrajzi Társaság, Budapest. 113–115.
119. Mendöl T. (1963): Általános településföldrajz. Akadémiai Kiadó, Budapest 180.
120. Mészáros R. (1989): A tanyák jövője. In: Csatári B. (szerk.): Tanakodás a tanyákról Országos Tudományos Tanyakonferencia Kecskemét, 18–19. példány 63–59.
121. Mezei I. (2012): Changes in the Role of Rural Areas around a City. Management Agricol, Scientific Papers – Agricultural Management. Banat’s University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine. Timisoara, Romania. Seria I, Vol. XIV. (1.) pp. 107–114.
122. Milan M. J. – Bartalomé J. – Quintanilla R. – Garcíá-Cachán M. D. – Espeio M.– Herráiz P. L. – Sánchez-Recio J. M. – Piedrafita, J. (2006): Structural characterisation and typology of beef cattle farms of Spanish wooded rangelands (dehesas) Livestock Science 99 (2-3): 197–209.
123. Mintzberg, H. (1975): The Manager’s Job. Folklor and Facts. Harvard Business Review, N. J.
124. Molnár M. (1997): „Tanakodás a tanyákról” – Helyzetkép egy feketeföldi tanya vidékről napjainkban. In: A fenntartható mezőgazdaságtól a vidékfejlesztésig. IV. Falukonferencia. MTA RKK Pécs. 307-313.
125. Molnár T. (2007): Egyszerűen statisztika, Perfekt Kiadó, Budapest, 17-231.
126. Mondy, R. W. – Robert, M. N. – Shane R. P. (1998): Human Resource Management, 7th. edition, New Jersey: A Simon and Schuster Co.
127. Morel J. (2000): Szociológia elmélet. Osiris Kiadó, Budapest, 325-327.

128. Nagy G. – Dudás G. – Bodnár G. (2016): „Mefogyva bár...” Egy tanyafelmérés tanulságai Békés megyében. *Tér és Társadalom* 30. évfolyam, 1. szám
129. Orbán S. (1975): A tanyarendszer átalakulásának néhány problémája a felszabadulás után. *Történelmi Szemle* 1. példány 88-95.
130. Orosz I. (1982): A tanyák kialakulása a Hajdúságban. *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve*, 9. szám. 27-41.
131. Papp L. (1936): A kecskeméti tanyatelepülés kialakulása. *Néprajzi Értesítő*, 100.
132. Papp L. (1940): A kiskunhalasi tanyatelepülés kialakulása. *Néprajzi értékelő*, 296.
133. Patterson, M. (1999): *People management*, London: Personnel Publications Ltd.
134. Pavluska V. (2002): Van-e helye a marketingnek a nonprofit szervezetek menedzselésében? In: *Gyakorlat és kutatás. Programvezető: Harsányi László, Kuti Éva, Török Mariann, Nonprofit Kutatócsoport Egyesület.* 1-17.
135. Perger É. – Kovács A. D. (2019): A Tanyafejlesztési Program vidékkutatói szemmel. *Alföldi Kaleidoszkóp, A magyar vidék a XXI. században, Tiszteletkötet Csatári Bálint 70. születésnapjára MTA KRTK RKI és a szerzők Kecskemét*, 255-262.
136. Péntes J. (2011): A jövedelmi szempontból elmaradott települések területi átrendeződése a rendszerváltozás után. *Földrajzi Közlemények* 135. 1. pp. 59-69.
137. Rechnitzer J. – Smahó M. (2011): *A területi politika*, Akadémia Kiadó, Budapest
138. Romány P. (1973): *A tanyarendszer ma*. Budapest, Kossuth Kiadó, 5-125.
139. Romvári R. (2017): Változások a tanyák szerepében. *A Falu*, XXXII évfolyam, 2017. Nyár, 67-77.
140. Romvári R. – Pap-Szuromi O. (2018): Tanyafelmérések tanulságai. *A Falu*, 2018 ősz. XXXIII. évfolyam 5-12.
141. Roóz J. (2005): *Vezetésmódszertan, Perfekt Pénzügyi Szakoktató és Kiadó Rt.*, Budapest
142. Rostáné R. A. (2014): *A közösségi gazdálkodás érvényesítése a szociális szolgáltatások területén, különös tekintettel a családok támogatására*, PhD értekezés, Nyugat-magyarországi Egyetem, Széchenyi István Gazdálkodás- és szervezéstudományok Doktori Iskola
143. Rudl J. (1983): Tanyák. In: *Krajtkó Gy. – Mészáros R. (szerk.): Csongrád megye gazdasági földrajza*, Szeged. pp. 263–281.
144. Sajtos L. – Mitev A. (2007): *SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv*, Alinea Kiadó, Budapest
145. Scheer, A.-W. (1993): *Architecture of integrated information systems (ARIS)*, in Yoshikawa, H. Goossenaerts, J. :*Information Infrastructure Systems for Manufacturing*, Nort-Holland, Amsterdam
146. Scipione, A. P. (1994): *A piackutatás gyakorlata*, Springer Kiadó, Budapest, 296.
147. Simkó Gy. (1910): *Nyíregyháza és tanyáinak települése*, Földrajzi közlemények, Magyar Földrajzi társulat,
148. Solymosi L. (1980): A tanyarendszer középkori előzményeinek historiográfiája. In: *Pölöskei F.– Szabad Gy.: A magyar tanyarendszer múltja. Tanulmányok*. Akadémiai Kiadó, Budapest 71–96.

149. Süli-Zakar I. (1996): Az erdőpuszták térség terület- és településfejlesztésének stratégiai alapjai. MTA regionális kutatások központja, 6.
150. Szabó I. (1929): A debreceni tanyarendszer kialakulása. Föld és Ember (9) 5. 214-244.
151. Szalai J. (2000): Szociális menedzsment az idősellátásban. Szociális munka, XII. évfolyam, 1. szám 43-55.
152. Székely T. (2009): A szociális viselkedés evolúciója, Természet világa: természettudományi közlöny, 140. évf., Különszám 2., 56-59.
153. Szent T. (1979): A tanya, Gondolat Könyvkiadó, Budapest
154. Szent T. (2018): Elpusztult tanyák. <http://www.szenti.com/elpta.htm> (letöltve: 2019. 09. 12.)
155. Szent T. (2018): Tanyarendszerünk múltja és egyik jövőképe, <http://www.szenti.com/tanya.htm> (letöltve: 2018. 09. 23.)
156. Talyigás K. – Hegyesi G. – Szabó J. – Török I. (2016): Konceptcionális javaslat a felsőfokú szociális vezetőképzés továbbfejlesztésére, valamint egy, a szociális intézmények közép- és felsőszintű vezetői számára kötelező képzési és továbbképzési rendszer kidolgozására a szociális gyermekjóléti alapellátás és szociális és gyermekvédelmi szakellátás területén. Budapest
157. Tasi M. (2012): Vállalatirányítási rendszerek. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/20100017_19_valliranyitasi_rendszerek/ch03s03.html (letöltve: 2020. 03. 15.)
158. Taylor, F. W. (1911): The Principles of Scientific Management. W. W. Norton and Co. Inc., New York
159. Timár J. (1990): Kérdőjelek és hiányjelek a tanyakutatásban. Tér és társadalom, 4. évfolyam, 1990/2. 49-62.
160. Timár J. (2002): „A mai tanyák”, In: Rakonczai János: Szép vagy, Alföld: Képes krónika Nagyalföldről, Békéscsaba
161. Torgersen, P. E. – Weinstock, I. T. (1979): Vezetés integrált felfogásban. Közgazdasági és Jogi kiadó, Budapest, 74-87.
162. Tóth B. (2011): Humán erőforrás menedzselése, Szegedi Tudományegyetem Közoktatási Vezetőképző Intézet, https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2009_0026_kovi_human/11_az_emberi_erforrasok_menedzselsnek_kialakulasa_s_fejldse.html (letöltve:2020. 10. 29.)
163. Valuch T. (2005): Magyarország társadalom története a XX. század második felében. Osiris Kiadó, Budapest, 1-70.
164. Vargha A. (2000): Matematikai statisztikapszichológiai, nyelvészeti és biológiai alkalmazásokkal. Pólya Kiadó, Budapest, 259-263, 384-387.
165. Véry Z. (2009): Funkcionális-controlling. Raabe Kiadó, Budapest, 5.
166. Vitéz F. (2007): Szent Margitok öröksége. Újszentmargita regényes története település lakói által összegyűjtött források és visszaemlékezések alapján, Újszentmargita

JOGSZABÁLYI FORRÁSOK

1. a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 1993. évi III. törvény

2. a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény
3. a tanyák és tanya térségek megőrzéséről, fejlesztéséről szóló 49/2009. (V. 27.) OGY határozat
4. az Országgyűlés 97/2005.(XII.25.) OGY határozata az Országos Területfejlesztési Konceptióról
5. a mezőgazdasági nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas területek kialakításáról szóló 1959. évi 24. törvényerejű rendelet
6. a mező- és erdőgazdasági ingatlanok forgalmáról szóló 1977. évi 27. törvényerejű rendelet végrehajtásáról szóló 36/1977. (XI. 3.) MÉM rendelet
7. a tulajdonviszonyok rendezése érdekében az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény végrehajtásának tárgyában kiadott 104/1991. (VIII. 3.) kormányrendelet
8. a földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. Törvény
9. az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. Törvény
10. 170/1999. számú közigazgatási elvi határozat - <https://kuria-birosag.hu/hu/elvhat/1701999-szamu-kozigazgatasi-elvi-hatarozat> (letöltve: 2020. január 01.)
11. 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
12. 81/2011. (VIII. 11.) VM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás igénybevételének feltételeiről
13. 62/2012. (VI. 29.) VM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 2012. évi igénybevételének feltételeiről
14. 56/2013. (VI. 29.) VM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 2013. évi igénybevételének feltételeiről
15. 7/2014. (II. 6.) VM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 2014. évi igénybevételének feltételeiről
16. 35/2015. (VI. 30.) FM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 2015. évi igénybevételének feltételeiről
17. 30/2016. (IV. 29.) FM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 2016. évi igénybevételének feltételeiről
18. 20/2017. (IV. 26.) FM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 2017. évi igénybevételének feltételeiről
19. 33/2018. (XI. 29.) AM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 21. 2018. évi igénybevételének feltételeiről
20. 59/2019. (XII. 18.) AM rendelet a Tanyafejlesztési Program előirányzat keretében nyújtott támogatás 2018. évi igénybevételének feltételeiről
21. a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. tv.
22. a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény és a falugondnoki szolgálat működésének engedélyezéséről, továbbá a szociális vállalkozás engedélyezéséről szóló 188/1999. (XII. 16.) kormányrendelet

23. a 2001. évi CXVII. törvény a termőföldről szóló 1994. évi LV. Törvény módosításáról

24. a területszervezési eljárásról szóló 321/2012 (XI. 16.) Kormányrendelet

EGYÉB ANYAGOK:

1. Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepcióját megalapozó feltáró-értékelő vizsgálat. II. verzió Debrecen, 2013. november 7.

2. Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Koncepció 2014-2020. Javaslattevési munkarész, 2013. december 11.

3. Központi Statisztikai Hivatal (2013): 2011. Évi népszámlálás, 3. Területi adatok 3.9. Hajdú-Bihar megye, Debrecen, 2013

4. Országos Területfejlesztési Koncepció (2005) http://www.terport.hu/webfm_send/759 (letöltve: 2019. 10. 12.)

5. VÁTI (2005): Összefoglaló az MTA RKK ATI és a VÁTI Kht. által „Átfogó fejlesztési program a tanyás térségek helyzetének a javítására, különös tekintettel a tanyavillamosítási feladatokra” címmel végzett munkáról. http://www.vati.hu/files/sharedUploads/docs/osszefoglalo_0930.pdf. (letöltve: 2016. 06. 26.)

6. Vidékfejlesztési Program - https://videkstrategia.kormany.hu/download/6/e1/a0000/tanyafejlesztési_program_végső_140326.pdf, (letöltve: 2018. 10. 29.)

7. Tanyavilág a 21. Században (2018): <https://magyarmezogazdasag.hu/2018/12/26/tanyavilag-21-szazadban> (letöltve: 2020.01.10.)

8. Gyopáros Alpár kormánybiztos sajtótájékoztatója (2019): <https://www.kormany.hu/hu/miniszerelnokseg/hirek/bovul-a-falu-es-tanyagondnoki-szolgalatas> (letöltve: 2019. 06. 16.)

9. A falu- és tanyagondnoki képzés oktatási anyaga. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:c3XI2GUoAacJ:www.ncsszi.hu/download.php%3Ffile_id%3D613+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu&client=safari (letöltve: 2020. 01. 26.)

10. Magyarország Helységnevtára - <https://www.ksh.hu/apps/hntr.main> (letöltve: 2020. 01. 10.)

SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

1. Orbán Sz. G. (2020): A Hajdú-Bihar megyei tanyák jövőképe a tanyagondnokok szemszögéből. Debreceni szemle 2020/4., 431-439.
2. Orbán Sz. G. (2020): A szociális elszigeteltség jelenléte Hajdú-Bihar megye tanyáin. Régiókutatás Szemle 5 (2), 46-58.
3. Orbán Sz. G. (2020): Tanyagondnokok Komáditól Hajdúnánásig. Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok 15 (1-2), 79-89.
4. Orbán Sz. G. (2019): A Hajdú-Bihar megyei tanyagondnoki szolgálatokról. A falu XXXIV. évfolyam 1. szám, 2019 tavasz, 45-53.
5. Orbán Sz. G. (2019): A nonprofit gazdasági társaságok szerepe az emberi erőforrás gazdálkodásban Magyarországon. Int. J. Eng. Manag. Sci. 4 (2), 145-152.
6. Orbán Sz. G. - Szabados Gy. N. - Dajnoki K. (2018): A nonprofit sport vállalkozások Magyarországon. Int. J. Eng. Manag. Sci. 3 (3), 392-401.
7. Orbán Sz. G. - Szabados Gy. N. (2017): Mezőgazdaság és idénymunka - sajátosságok és kilátások. Int. J. Eng. Manag. Sci. 2 (4), 416-428.
8. Orbán Sz. G. - Szabados Gy. N. - Balogh A. (2017): Szociális intézmények értékelési lehetőségeinek vizsgálata egy idősek ápoló-gondozó otthona példáján keresztül. Taylor. 9 (29-30), 35-42.
9. Orbán Sz. G. (2017): Az elitek változása a rendszerváltozástól napjainkig. Régiókutatás szemle 2 (1), 85-99.

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat: A kutatás kapcsán megfogalmazott kérdések, hipotézisek és előrejelzések
2. táblázat: A külterületek különböző típusainak lakosság száma 1960-2011 között
3. táblázat: Lakott települések száma 1960-2011 között
4. táblázat: A VP kifejezetten tanyafejlesztést célzó pályázati keretösszegei millió Ft-ban
5. táblázat: A tanyagondnoki szolgáltatáshoz kapcsolódó kiegészítő normatív hozzájárulás összegének fejlődése 1998 és 2020 között
6. táblázat: A tanyagondnoki szolgálatok és az azoknál szolgálatot teljesítő tanyagondnokok száma Hajdú-Bihar megyében
7. táblázat: A vezetői funkciók változása és fejlődése
8. táblázat: Az alapvető vezetési feladatok három területe és azok önálló feladatai
9. táblázat: A különféle funkciókra irányuló menedzsmentek jellemzőinek összehasonlítása
10. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók nem, életkor és iskolai végzettség szerinti összetétele
11. táblázat: A kutatásban érintett tanyai háztartások lakóinak kor szerinti összetétele
12. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok nem, életkor és iskolai végzettség szerinti összetétele
13. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok szolgálatba állás éve szerinti összetétele
14. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok működési területén a tanyák lakottsági összetétele
15. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok által ellátottak számának és arányának eloszlása
16. táblázat: A kutatás során a tanyagondnokok vonatkozásában használt kérdőív kérdéseinek egyes forrásai
17. táblázat: A kutatás során a tanyalakók vonatkozásában használt kérdőív kérdéseinek egyes forrásai
18. táblázat: Kutatás során kiosztott és beszedett kérdőívek száma és eloszlása
19. táblázat: A kutatásban érintett tanyákhoz tartozó földterületek nagysága
20. táblázat: A kutatásban érintett tanyák a vízellátás típusa szerinti eloszlása és aránya
21. táblázat: A kutatásban érintett tanyák fűtési típusa szerinti eloszlása és aránya
22. táblázat: A kutatásban érintett tanyák áramellátásának típus szerinti aránya

23. táblázat: A kutatás során érintett tanyák legjellemzőbb távolságának eloszlása a tömegközlekedési eszközöktől, a járható utaktól illetve lakott településektől
24. táblázat: A kutatásban érintett tanyák segítő szervek általi időbeni elérhetősége jó illetve rossz időjárási körülmények esetén
25. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók egyes szükségletei kielégülésének értékelése kapcsán mutató arányok a Maslowi motivációk különböző szintjein
26. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyáinak száma és aránya a legközelebbi szomszédokhoz való távolságok vonatkozásában
27. táblázat: A tanyákon élők elszigeteltségének mérésére szolgáló specifikus kérdések válaszaihoz rendelt számértékek
28. táblázat: A tanyákon élők elszigeteltségének fokát meghatározó elszigeteltségi mutató összesített értékeinek fokozatai
29. táblázat: A kutatásban érintett tanyai háztartások meghatározó bevételeinek eloszlása és aránya
30. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnoki szolgáltatást rendszeresen és ritkán igénybe vevő tanyalakók aránya
31. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnoki szolgálatok által kínált szolgáltatások igénybevételének eloszlása a tanyalakók körében
32. táblázat: A tanyagondnokok segítségének megítélése a kutatásban érintett tanyalakók által a Maslowi motivációk különböző szintjein megjelenő egyes szükségletek terén
33. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnoki szolgáltatások fenntartói típusai és az egyes Maslowi szükségletek kielégítése közötti összefüggések
34. táblázat: Összefüggések a kutatásban érintett tanyalakók és tanyagondnokok véleményében az egyes szükségletek kielégítésének megítélése kapcsán
35. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyagondnoki szolgáltatással való általános megelégedettségének egyes arányai fenntartónként
36. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok megfogalmazott igényei az egyes megjelölt fejlesztések kapcsán fenntartók szerinti eloszlásban
37. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok által végzett tevékenységek fenntartók szerinti eloszlásban
38. táblázat: A kutatásban érintett tanyagondnokok szervezeti teljesítménnyel való elégedettségi értékeinek átlaga fenntartónként
39. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók mobilitási jövőképe alakulásának aránya fenntartók szerinti elosztásban

40. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyagondnoki szolgáltatással való általános elégedettségének és a helyben maradásának összefüggése

41. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók és tanyagondnokok által megjelölt tanyai életet vonzóbbá tevő szolgáltatások megítélésének száma és aránya

42. táblázat: A kutatásban érintett tanyalakók tanyával való szándéka elköltözés esetén

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A disszertáció felépítése
2. ábra: Az Alföldi tanyák területi típusai 1930-ban
3. ábra: Tanyás térségek Magyarországon
4. ábra: A mezőgazdasági hasznosítású földterületekhez kötődő tanyás cellák az Alföldön
5. ábra: A külterületi népesség aránya Magyarországon 2011-ben
6. ábra: Tanyaközpontok Debrecen környékén 1949-ben
7. ábra: Hajdú-Bihar megye tájféldrajzi térképe
8. ábra: Hajdú-Bihar megye járási felosztása és népességszáma
9. ábra: A falu- és tanyagondnoki szolgálatok kapcsolati rendszere
10. ábra A falu- és tanyagondnoki szolgáltatások száma megyénként Magyarországon
11. ábra Hajdú-Bihar megye tanyagondnoki szolgálatokkal lefedett területeinek népességszáma
12. ábra: A vállalati erőforrások 4M modellje
13. ábra: A civil szervezetek legfontosabb menedzsment funkciói
14. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók aktivitási helyzete az életkor eloszlásában
15. ábra: A kutatásban érintett tanyák háztartásainak létszáma az életkor eloszlásában
16. ábra: A kutatásban érintett tanyagondnokok működési területe szerinti tanyaeloszlás
17. ábra: A kutatás során felmért tanyai lakóépületek száma az építési idejük szerint
18. ábra: A kutatás során felmért tanyai épületek alapterületének és szobaszámának aránya
19. ábra: A kutatásban érintett tanyák infrastruktúrális kiépítettség kapcsán való megfelelése a tanyalakók számára
20. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók által megnevezett tanyákat teljessé tévő további infrastruktúrális elemek
21. ábra: A tanyák megközelíthetőségének értékelése jó illetve zord időjárási körülmények között
22. ábra: A tanyák felszereltségének, kiépítettségének és elérhetőségének általános megítélése a kutatásban érintett tanyalakók szerint
23. ábra: A kutatásban érintett tanyalakókat a tanyához kötő faktorok aránya az életkorral való összefüggés tekintetében

24. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók által megjelölt faktorok arányai a tanyán lakás hátrányai vonatkozásában
25. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók értékelése 1-től 10-ig annak kapcsán, hogy mennyire szeretnek a tanyán lakni
26. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók által megfogalmazott kielégítést nem nyerő igények
27. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók által megfogalmazott kielégítést nem nyerő igények
28. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók közeli zárt településre járásának gyakorisága
29. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók értékelése 1-től 10-ig annak kapcsán, hogy a szomszédokkal milyen viszonyt ápolnak
30. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók szubjektív megítélése annak kapcsán, hogy a tanyájuk elhelyezkedése miatt mennyire érzik magukat elszigeteltnek
31. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók elszigeteltségének foka Hajdú-Bihar megyében
32. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók megélhetési formáinak eloszlása és aránya
33. ábra: A kutatásban érintett szolgáltatást igénybe vevő tanyalakók száma a háztartások bevételeinek típusai alapján
34. ábra: Tanyagondnokok tanyalakókkal való kapcsolatának értékelése a kutatásban érintett tanyagondnokok megítélése alapján
35. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók értékelése 1-től 10-ig annak kapcsán, hogy a mindennapok mennyire lennének nehezek a tanyagondnok által nyújtott segítség nélkül
36. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók értékelése 1-től 10-ig a tanyagondnoki szolgálatok által nyújtott szolgáltatások színvonalának kapcsán
37. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók értékelése 1-től 10-ig a tanyagondnoki szolgáltatással való általános megelégedettség kapcsán
38. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók tanyagondnokokba vetett bizalmának értékelése
39. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók véleményeinek szófelhőben való megjelenése a tanyagondnoki szolgálat munkájának megítélése kapcsán
40. ábra: A tanyagondnoki munka tanyalakók általi elismerésének értékelése a kutatásban érintett tanyagondnokok szerint
41. ábra: A kutatásban érintett tanyagondnokok munkavégzés kapcsán megjelölt igényei
42. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók magyarázatainak szófelhőben való megjelenése a tanyafejlesztések elmaradásának okai kapcsán
43. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók által a gazdálkodást idővel átvevő családtagok arányának megítélése a tanyalakók életkori eloszlása alapján

44. ábra: A tanyán lakó fiatalok számára a tanyai életforma vonzóságának aránya a kutatásban érintett tanyalakók megítélése szerint

45. ábra: A kutatásban érintett tanyalakók életminőség-változásának megítélése a kutatásban érintett tanyalakók szerint

MELLÉKLETEK

1. sz.

Tisztelt Hölgységem / Uram!

Orbán Szabolcs Gergely vagyok, a Debreceni Egyetem Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskolájának doktorandusz hallgatója. Doktori disszertációm előkészítése során felmérést végzek a tanyán lakókra vonatkozóan, különös figyelemmel a tanyagondnoki szolgáltatást igénybe vevők körére és számára.

Ahhoz, hogy erről valós képet tudjak adni, szeretném felkérni Önt a mellékelt kérdések megválaszolására. A kérdőív kitöltése önkéntes, nevet nem kell ráírni, így a válaszadó személy nem beazonosítható. A kapott adatokat kizárólag STATISZTIKAI összesítések formájában, tudományos célból dolgozom fel. Ha van olyan kérdés, melyre nem szeretne, vagy nem tud válaszolni, hagyja ki és bátran haladjon tovább!

Kérem, kitöltéssel, X-el történő jelöléssel/karikázással vagy a megfelelő érték beírásával jelölje válaszáat!

Segítségét előre is köszönöm!

Orbán Szabolcs Gergely

I. ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK

I.1. A megkérdezettre személyére vonatkozó kérdések

1. A válaszadó neme (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- férfi
- nő

2. A válaszadó életkora (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- 18-30 év közötti
- 31-40 év közötti
- 41-50 év közötti
- 51-60 év közötti
- 60 év feletti

3. Legmagasabb iskolai végzettsége (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- az általános iskola 8. osztályánál kevesebbet végzett
- az általános iskola 8. osztályát elvégezte
- szakmája van de nem érettségizett
- érettségizett

- felsőfokú szakképesítés
- főiskolai oklevéllel rendelkezik
- egyetemi oklevéllel rendelkezik
- doktori fokozattal rendelkezik
- nem tudja / nem válaszol

4. Aktivitási helyzete (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- dolgozik
- munkanélküli, álláskereső
- saját jogon öregségi nyugdíjas, járadékos
- saját jogon rokkant nyugdíjas, baleseti járadékos
- hozzátartozói jogon nyugdíjas, járadékos
- gyermekgondozási ellátást kap
- ápolási díjban részesül
- tanuló, felsőoktatási intézmény tanulója
- vagyonából, ingatlan-bérbeadásából élő
- háztartásbeli
- szociális elhelyezett
- egyéb,
- nem tudja / nem válaszol

I.2. A közös háztartásban lakókra vonatkozó kérdések

5. Hányan élnek a háztartásban?

6. A háztartásban élők életkor szerint (Kérem, írja be az értékeket!)?

0-3 éves:	fő	31-40 éves:	fő
4-6 éves:	fő	41-50 éves:	fő
7-14 éves:	fő	51-65 éves:	fő
15-18 éves:	fő	65 év felett:	fő
19-30 éves:	fő		

I.3. A tanyára kerülés

7. A tanya tulajdoni jellege (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- saját
- bérelt
- egyéb,
- nem tudja / nem válaszol

8. A tanyára kerülés oka (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- itt született/ itt nőtt fel [1-1] [SEP]
- vásárlás révén került ide

- ide költözött házastársához/élettársához^{[L][SÉP]}
- szívességi alapon lakhat itt
- egyéb,
- nem tudja / nem válaszol

9. A tanyára az alábbi módon kerültem:

.....

.....

.....

.....

.....

II. A TANYA FELÉPÍTÉSE, FELSZERELTSÉGÉT, MEGKÖZELÍTHETSŐGE

II.1. Az épületek sajátosságai

10. Mikor épülhetett a lakóépület (Kérem, jelölje meg vagy írja be a megfelelő választ!)?

- év:
- ha nem tudja pontosan-as évek
- egyáltalán nem tudja
- nem tudja / nem válaszol

11. A lakóépület területe?m²^{[L][SÉP]}

- nem tudja / nem válaszol

12. A lakóépületben található helyiségek száma? darab^{[L][SÉP]}

- nem tudja / nem válaszol

13. A gazdasági épületek száma? darab

- nem tudja / nem válaszol

14. Közvetlenül tartozik-e a tanyához földterület (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen, hektár
- nem
- nem tudja / nem válaszol

II.2. A tanya infrastrukturális ellátottsága

15. A tanya vízellátása (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- artézi kút^{[L][SÉP]}
- ásott kút^{[L][SÉP]}
- vezetékes víz^{[L][SÉP]}
- egyéb:.....

nem tudja / nem válaszol

16. A tanya fűtési rendszere (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- nincs fűtés
- fa tüzelésű kályha vagy cserépkályha
- villanykályha
- vegyes fűtés (gáz és fa vegyesen)
- gázzal fűtés
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

17. A tanya áramellátása (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- villamosvezetéken keresztül^[SÉP]
- aggregátorral^[SÉP]
- napelemekkel
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

18. A tanya kiépítettsége, infrastrukturális ellátottsága összességében jelenleg mennyiben felel meg az Ön (és ha van a családja / a tanyán lakók) igényeinek (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)?

(egyáltalán nem felel meg) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (teljesen megfelel)
0 nem tudja / nem válaszol

19. Milyen további infrastrukturális elemek tennék teljessé a tanyát?

.....
.....
 nem tudja / nem válaszol

II.3. A tanya megközelíthetősége

20. Milyennek ítéli meg a tanya megközelíthetőségét nyáron vagy jó időjárási körülmények között (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)?

(nagyon nehezen megközelíthető) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (nagyon könnyen megközelíthető)
0 nem tudja / nem válaszol

21. Milyennek ítéli meg a tanya megközelíthetőségét télen vagy zord időjárási körülmények között (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)?

(nagyon nehezen megközelíthető) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (nagyon könnyen megközelíthető)
0 nem tudja / nem válaszol

22. Távolság a kövesúttól (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- 0–500 m 501–1000 m 1001–2000 m 2000 m < nem tudja / nem válaszol

23. Távolság a legközelebbi zárt településtől (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- 0–500 m 501–1000 m 1001–2000 m 2000 m < nem tudja / nem válaszol

24. Távolság a legközelebbi buszmegállótól/vasútmegállótól (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- 0–500 m 501–1000 m 1001–2000 m 2000 m < nem tudja / nem válaszol

25. Mennyi idő alatt ér ki az orvos, mentő, rendőr, egyéb segítség szükség esetén, azaz a tanya elérhetősége mások által időben (Kérem, írja be a megfelelő értéket!)?

a, Jó időjárási körülmények között kb. perc nem tudja / nem válaszol

b, Rossz időjárási körülmények között kb. perc nem tudja / nem válaszol

26. Milyen közlekedési eszközzel rendelkezik (Kérem, karikázza be a megfelelő választ! Több válasz is adható!)?

- személygépkocsi
 tehergépkocsi
 mezőgazdasági munkagép
 lovaskocsi
 motorkerékpár/segédmotorkerékpár
 kerékpár
 nem rendelkezik semmilyen járművel
 egyéb:
 nem tudja / nem válaszol

27. A tanya felépítését, felszereltségét, elérhetőségét az alábbiak szerint látom:

.....
.....
.....
.....
.....

nem tudja / nem válaszol

III. A TANYA KÖRNYEZETE ÉS A TANYAI KÖZÖSSÉG

III.1. Tanyai szükségletek és érzelmek

28. Minek tekinti a tanyát (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- otthonnak
- gazdálkodási terepnek
- kikapcsolódás helyszínének
- társadalmi csapdának, sorsnak
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

29. Mi köti a leginkább a tanyaához (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- megszokás, emlékek
- megélhetés
- természet közelsége
- jó szomszédság
- anyagi kényyszer, illetve anyagi korlátok
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

30. Érti-e^[1]hátrányát annak, hogy tanyán lakik (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- nem
- igen, mert minden igényem kielégítése jelentős többletköltséggel jár^[1]
- igen, mert minden igényem kielégítése jelentős időtöbblettel jár^[1]
- igen, mert sok mindentől meg vagyok fosztva (pl. gyors orvosi ellátás, élelmiszerek, stb.)
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

31. Mennyire szeret a tanyán lakni (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)?^[1]

(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (nem tudja máshol elképzelni az életet)
0 nem tudja / nem válaszol

32. A tanyai élet során mely szükségletei elégülnek ki és mennyiben (Kérem az egyes szükségletek kielégítettségét értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával)?

fiziológiai szükségletek (víz, étel, alapvető szükségletek és így tovább)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

biztonsági szükségletek (komfortban, biztonságban, veszélyektől mentesnek lenni)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

szociális szükségletek (máshoz vagy csoporthoz tartozni, befogadottnak lenni)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

elismerés szükséglete (önbecsülés, elismerés)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

önmegvalósítás szükséglete (vitalitás, kreativitás, önfenntartás)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

33. Mely igényei nem nyernek kielégítést a tanyán?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

nem tudja / nem válaszol

III.2. Tanya és mobilitás

34. A közeli zárt településre járás gyakorisága, a munkába/iskolába járást leszámítva (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ !)

- naponta [L][SÉP]
- hetente egyszer [L][SÉP]
- hetente többször [L][SÉP]
- 2-3 hetente [L][SÉP]
- havonta 1-2 alkalommal [L][SÉP]
- nem tudja / nem válaszol

35. A közeli településre járás oka (Karikázza be a megfelelő választ! Több válasz is adható!)?

- hivatalos ügyek intézése
- orvosi vizsgálat [L][SEP]
- vásárlás [L][SEP]
- kapcsolattartás rokonokkal, ismerősökkel
- szórakozás, kikapcsolódás [L][SEP]
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

III.3. A tanya és társadalmi közege

36. A legközelebbi szomszédok távolsága (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- 0–500 m [L][SEP]
- 501–1000 m [L][SEP]
- 1001–2000 m [L][SEP]
- 2000 m < [L][SEP]
- nem tudja / nem válaszol

37. Milyen viszonyban van a legközelebbi szomszédjaival magánemberként (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? [L][SEP]

(rossz) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (jó/szoros)
0 nem tudja / nem válaszol

38. Hogyan informálódik leginkább környezete és a világ dolgairól (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is elfogadható!)?

- sajtó
- rádió
- televízió
- internet
- ismerősök
- látogatók
- tanyagondnok
- mezőőr, rendőr
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

39. Tanyája elhelyezkedéséből adódóan mennyire érzi magát elszigeteltnek?

-
.....
- nem tudja / nem válaszol

IV. MEGÉLHETÉS A TANYÁN

40. A tanyán való élethez kapcsolódó megélhetés formája (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- a tanyától függetlenül önálló tevékenységből meg tudok/tudunk élni (pl. eljárunk dolgozni)
- önállóan nem tudok/tudunk megélni, így segélyre, közmunkára szorulok/szorulunk
- már nem dolgozok/dolgozunk koromtól/korunktól fogva, így nyugellátásban részesülök/részesülünk
-
egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

41. Folytat-e gazdasági tevékenységet a tanyán (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is elfogadható!)?

- nem végzek gazdasági tevékenységet a tanyán
- mezőgazdasági termékek feldolgozását végezem
- egyéb ipari, kisipari tevékenységet végzek
- kereskedelmi tevékenységet végzek
- áru fuvarozást végzek
- idegenforgalmi tevékenységet végzek
-
egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

42. Mi a háztartása meghatározó bevétele (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- munkaviszonyból származó
- társas és egyéni vállalkozásból származó
- ingó vagy ingatlan vagyontárgyak értékesítéséből
- nyugellátás, nyugdíjszerű ellátásokból
- gyermek ellátásához és gondozásához kapcsolódó támogatásból
- önkormányzati és munkaügyi szervek által folyósított rendszeres pénzbeli ellátásból
- föld bérbeadásából
-
egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

43. Nyert-e támogatást az elmúlt két évben valamilyen agrár-, vagy egyéb pályázaton (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen
- nem
- nem tudja / nem válaszol

44. Ha igen, mit/miket fejlesztett?

.....
.....
.....

nem tudja / nem válaszol

V. A TANYAGONDNOKI SZOLGÁLATRA VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

V.1. Általános tájékozottság a tanyagondnoki szolgáltatásról és igénybevételi intenzitás

45. Van-e tanyagondnoki szolgáltatás a legközelebbi zárt településen (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen
- nem
- nem tudja / nem válaszol

46. Igénybe szokta-e venni a tanyagondnoki szolgálat nyújtotta lehetőségeket (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- rendszeresen
- ritkán
- nem
- nem tudja / nem válaszol

47. A tanyagondnoki szolgálat által nyújtott szolgáltatások közül ezeket a tevékenységeket veszi igénybe (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Amennyiben az előző kérdésre “Nem”-el válaszolt, ezt a kérdést hagyja ki!)?

- közreműködés az étkeztetésben
- közreműködés a házi segítségnyújtásban
- közreműködés a közösségi és a szociális információk szolgáltatásában
- háziorvosi rendelésre szállítás
- egyéb egészségügyi intézménybe szállítás
- gyógyszerkiváltás és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzáférés biztosítása
- a közösségi, művelődési, sport- és szabadidős tevékenységek szervezése, segítése
- az egyéni hivatalos ügyek intézésének segítése, lakossági igények továbbítása
- egyéb lakossági szolgáltatások, illetve egyéb alapszolgáltatások biztosításában való közreműködés

egyéb:
.....

nem tudja / nem válaszol

48. Mely szükségletek kielégítése terén és mennyiben segít a tanyagondok Önnek (Kérem az egyes szükségletek kielégítését értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával)?

fiziológiai szükségletek (víz, étel, alapvető szükségletek és így tovább)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

biztonsági szükségletek (komfortban, biztonságban, veszélyektől mentesnek lenni)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

szociális szükségletek (máshoz vagy csoporthoz tartozni, befogadottnak lenni)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

elismerés szükséglete (önbecsülés, elismerés)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

önmegvalósítás szükséglete (vitalitás, kreativitás, öfenntartás)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

V.2. A tanyagondnoki szolgálat megítélése

49. A tanyagondnok által nyújtott szolgáltatás milyen mértékben jelent megoldást a tanyán felmerülő problémákra (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? ^[L]_[SEP]

(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (a legnagyobb segítség)
^[L]_[SEP]0 nem tudja / nem válaszol

50. Mennyire lennének nehezek a mindennapok a tanyagondnok által nyújtott segítség nélkül (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)?

^[L]_[SEP]

(egyáltalán nem lenne nehéz) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (elviselhetetlenek lennének)
0 nem tudja / nem válaszol

51. A tanyagondnoki szolgálat által nyújtott szolgáltatások színvonala (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? ^[L]_[SEP]

(egyáltalán nem megfelelő) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan megfelelő)
0 nem tudja / nem válaszol

52. Mennyire van megelégedve a tanyagondnoki szolgálattal általában (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? ^[L]_[SEP]

(egyáltalán nem elégedett) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (nagyon elégedett)
0 nem tudja / nem válaszol

53. Véleménye szerint mitől lenne megfelelőbb a tanyagondnoki szolgáltatás (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is elfogadható!)?

- ha több pénz lenne rá
- ha megfelelőbb lenne a tanyagondnok képzettsége
- ha többféle szolgáltatást nyújtana
- ha több ember tudná igénybevenni
- ha minden lakos számára elérhető lenne
- ha megfelelőbb eszközökkel rendelkezne
- egyéb:.....
- nem tudja / nem válaszol

54. Mennyire bízik meg a tanyagondnokban (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? ^[1]_[5EP]

(egyáltalán nem bízom benne) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan megbízom)
0 nem tudja / nem válaszol

55. A tanyagondnoki szolgálat munkáját az alábbiak szerint látom:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

nem tudja / nem válaszol

VI. A TANYA JÖVŐJE

VI.1. Elképzélések

56. Az élete további részét hol tudja elképzelni (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)? ^[1]_[5EP]

- ezen a tanyán ^[1]_[5EP]
- másik tanyában ^[1]_[5EP]
- városban
- faluban
- egyéb:.....
- nem tudja / nem válaszol

VI.2. A helyben maradás és az elköltözés lehetőségének megítélése

57. Ön szerint melyek azok a szolgáltatások/lehetőségek, amelyek vonzóvá tennék a tanyán való életet (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is elfogadható!)?

- mindenhol elérhető közművek (villany, vezetékes víz, vezetékes gáz)

- napelemes energiafejlesztő (fűtés, világítás, főzés céljára) [L][SEP]
- szélkerék energiafejlesztéshez (fűtés, világítás, főzés céljára) [L][SEP]
- aszfaltozott bekötőút a tanyához [L][SEP]
- vezetékes telefon [L][SEP]
- vezetékes internet [L][SEP]
- kábel tv [L][SEP]
- mozgó vegyesbolt (naponta) [L][SEP]
- mozgó posta (naponta) [L][SEP]
- közösségi épület [L][SEP]
- általános iskola [L][SEP]
- óvoda [L][SEP]
- interneten keresztül történő vásárlási lehetőség ingyenes házhozszállítással [L][SEP]
- hivatalos ügyintézés interneten keresztül [L][SEP]
- kihelyezett ügyintézés [L][SEP]
- sűrű közösségi közlekedés (sűrű buszjárat vagy vonat járat) [L][SEP]
- jó közbiztonság (gyors segélyhívási lehetőség) [L][SEP]
- közeli munkalehetőségek
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

58. Ha elköltözne, mi lenne a szándéka a tanyával (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- eladná
- üdülőként használná
- csak gazdálkodásra használná
- bérbe adná
- egyéb:.....

59. Ha nem, mi a jövőbeli terve a tanyával (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- leépíti
- szintertartja
- fejleszti
- nem tudja / nem válaszol

60. Ha fejleszti, miben (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több választ is adhat!)?

- földet vesz
- földet bérel
- gyümölcsös telepít
- szőlőt telepít
- fóliát, üvegházat létesít
- állatállomány létszámát növeli
- újabb állatfajta tenyésztésébe kezd
- csatornahálózatot fejleszt
- szélkereket / napelemeket telepít

- szilárd burkolatú bekötőutat épített
- gazdasági épületet épít
- mezőgazdasági gépeket szerez be
- feldolgozó tevékenységre vállalkozik
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

61. Ha nem fejleszti, miért?

-
-
- nem tudja / nem válaszol

VI.3. A tanya és további háztartásbeli tagok viszonya

62. Van-e olyan családtag, aki idővel átveszi és folytatja a gazdálkodást (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- nincs
- igen, és pedig:
-
- nem tudja / nem válaszol

63. Az itt lakó fiatalok (ha laknak) számára mennyire vonzó a tanyai életforma (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen, de csak alkalmanként vesznek részt a munkában [SEP]
- igen, ezt a tevékenységet szeretnék folytatni [SEP]
- nem vonzó, de segítenek [SEP]
- nem vonzó, nem is vesznek részt benne [SEP]
- nem szeretnék itt élni a jövőben [SEP]
- nem tudja / nem válaszol

64. Véleménye szerint, a tanyán hogyan változik az életminősége a jövőben?

-
-
-
-
-
-
-
-
- nem tudja / nem válaszol

2. sz.

Tisztelt Hölgem / Uram!

Orbán Szabolcs Gergely vagyok, a Debreceni Egyetem Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskolájának hallgatója. Doktori disszertációm elkészítése során felmérést végzek a Hajdú-Bihar megyében található tanyán lakókra vonatkozóan, különös figyelemmel a tanyagondnoki szolgáltatást igénybe vevők körére és számára.

Jelen kérdőív kapcsán pedig a tanyagondnoki szolgáltatást végzők munkájáról, munkakörülményeiről és lehetőségeiről szeretnék többet megtudni.

Ahhoz, hogy erről valós képet tudjak adni, szeretném felkérni Önt a mellékelt kérdések megválaszolására.

A kérdőív kitöltése önkéntes, nevet nem kell ráírni, így a válaszadó személy nem beazonosítható.

A kapott adatokat kizárólag STATISZTIKAI összesítések formájában, tudományos célból dolgozom fel. Ha van olyan kérdés, melyre nem szeretne, vagy nem tud válaszolni, hagyja ki és bátran haladjon tovább!

Kérem, X-el történő jelöléssel/karikázással jelölje, vagy kitöltéssel adja meg válaszát!

Segítségét előre is köszönöm!

Orbán Szabolcs Gergely

I. A MEGKÉRDEZETTRE ÉS A TANYAGONDNOKI SZOLGÁLAT ADATAI

1. Az Ön neme (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)? férfi nő

2. Az Ön születési éve:(év)

3. Kérem, adja meg, mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- az általános iskola 8. osztályánál kevesebbet végzett
- az általános iskola 8. osztályát elvégezte
- szakmája van de nem érettségizett
- érettségizett
- felsőfokú szakképesítés
- főiskolai oklevéllel rendelkezik
- egyetemi oklevéllel rendelkezik
- doktori fokozattal rendelkezik
- nem tudja / nem válaszol

4. Mi az Ön végzettsége szerinti szakmája, szakmai képzése?

.....
 nem tudja / nem válaszol

5. Mióta tölti be Ön a tanyagondnoki szolgálatot?.....(a szolgálat kezdetének éve)

nem tudja / nem válaszol

6. A tanyagondnoki szolgálathoz kerülés oka (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- családtagtól vette át a munkát [SÉP]
- önmaga is tanyán lakik
- saját elhatározás alapján tanyagondnoknak tanult [SÉP]
- kényszerből
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

7. Önnek milyen egyéb társadalmi szerepvállalásai vannak (pl. sportegyesületi, kulturális egyesületi stb. tagság, polgárőr, önkéntes tűzoltó stb.)?

.....
 nem tudja / nem válaszol

8. A tanyagondnoki szolgálat fenntartója (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- önkormányzat, önkormányzati intézmény
- egyház, egyházi intézmény
- civil szervezet

- egyéb:.....
 nem tudja / nem válaszol

9. Kérem, adja meg az Ön ellátási területére vonatkozó adatokat (Írja be a megfelelő értékeket!):

- a. ellátási terület lakosságszáma:.....
b. ebből az ellátottak száma:.....
c. ebből a rendszeres (napi, heti) ellátottak száma:.....
d. az eseti igénybevevők száma:.....
e. nem tudja / nem válaszol

10. Kérem jelölje meg, hogy milyen igénybevevői csoportok találhatóak az ellátottak között (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is adható!):

- óvodások
 általános iskolások
 középiskolások
 kismamák, kisgyermekes családok
 családban élő aktív korú felnőttek
 egyedülálló aktív korú felnőttek
 családban élő nyugdíjasok
 egyedül élő nyugdíjasok
 egyéb:.....
 nem tudja / nem válaszol

11. Kérem, adja meg, milyen fajtájú jármű áll a szolgálat rendelkezésére (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is adható!):

- személygépkocsi
 terepjáró (csak utas kabin)
 terepjáró (utas kabin és zárt csomagtartó)
 kisbusz (8+1 fő)
 nagybusz
 tehergépkocsi
 nincs jármű
 egyéb, éspedig
 nem tudja / nem válaszol

12. Használja más személy más feladatokra is a falu- vagy tanyagondnoki gépjárműve(ke)t (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen,tevékenységre
 nem
 nem tudja / nem válaszol

II. A TANYÁK FELÉPÍTÉSE

II.1. A tanyák sajátosságai

13. Hány tanya található a működési területén (Írja be a megfelelő értékeket!)?

- db
- nem tudja / nem válaszol

14. Milyen a tanyák állapota (Írja be a megfelelő értékeket!)?

- lakhatatlan kb. %
- lakható, de nem lakott kb. %
- lakható és lakott kb. %
- nem tudja / nem válaszol

15. Kérem jelölje meg, hogy milyen az Ön működési területén lévő tanyák legjellemzőbb típusa (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- elhagyott és üresen álló tanyák ^[L]_[SÉP]
- lakó tanyák
- kisgazda tanyák ^[L]_[SÉP]
- üdülő tanyák
- farm tanyák
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

II.2. A tanyák infrastrukturális ellátottsága

16. A tanyák legnagyobb részének vízellátása (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- artézi kút ^[L]_[SÉP]
- ásott kút ^[L]_[SÉP]
- vezetékes víz ^[L]_[SÉP]
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

17. A tanyák legnagyobb részének fűtési rendszere (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- nincs fűtés
- fa tüzelésű kályha vagy cserépkályha
- villanykályha
- vegyes fűtés (gáz és fa vegyesen)
- gázzal fűtés
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

18. A tanyák legnagyobb részének áramellátása (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- villamosvezetéken keresztül^[1]_[5EP]
- aggregátorral ^[1]_[5EP]
- napelemekkel
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

19. Véleménye szerint a tanyák kiépítettsége, infrastrukturális ellátottsága összességében mennyiben felel meg a lakók igényeinek általában (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)?

(egyáltalán nem felel meg) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (teljesen megfelel)
0 nem tudja / nem válaszol

20. Ön szerint mi tenné teljessé a tanyákat?

-
- nem tudja / nem válaszol

II.3. A tanyák megközelíthetősége

21. Milyennek ítéli meg Ön általában a működési területén lévő tanyák megközelíthetőségét nyáron/jó időjárási körülmények között (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)?

(nagyon nehezen megközelíthetőek)1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9;10(nagyon könnyen megközelíthetőek)
0 nem tudja / nem válaszol

22. Milyennek ítéli meg Ön általában a működési területén lévő a tanyák megközelíthetőségét télen/zord időjárási körülmények között (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)?

(nagyon nehezen megközelíthetőek)1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9;10(nagyon könnyen megközelíthetőek)
0 nem tudja / nem válaszol

23. A tanyán lakók többnyire milyen közlekedési eszközzel rendelkeznek (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- személygépkocsi
- tehergépkocsi
- mezőgazdasági munkagép
- lovaskocsi
- motorkerékpár/segédmotorkerékpár
- kerékpár
- nem rendelkeznek semmilyen járművel
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

III. A TANYÁK KÖRNYEZETE ÉS A TANYAI KÖZÖSSÉG

III.1. Tanyai szükségletek és érzelmek

24. Ön szerint a tanyán lakók minek tekintik a tanyájukat (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- otthon
- gazdálkodási terep
- kikapcsolódás helyszíne
- társadalmi csapda / sors
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

25. Véleménye szerint mi köti a leginkább a tanyához a tanyákon lakókat (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- megszokás, emlékek
- megélhetés
- természet közelsége
- jó szomszédság
- anyagi kényyszer, illetve anyagi korlátok
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

26. Véleménye szerint érzik-e hátrányát a tanyákon lakók annak, hogy tanyán laknak (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- nem
- igen, mert minden igény kielégítése jelentős többletköltséggel jár
- igen, mert minden igény kielégítése jelentős időtöbblettel jár
- igen, mert sok mindentől meg vannak fosztva (pl. gyors orvosi ellátás, élelmiszerek, stb.)
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

27. Véleménye szerint a tanyai élet során mely szükségletei elégülnek ki a tanyán lakóknak és mennyiben (Kérem az egyes szükségletek kielégítettségét értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával)?

fiziológiai szükségletek (víz, étel, alapvető szükségletek és így tovább)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

biztonsági szükségletek (komfortban, biztonságban, veszélyektől mentesnek lenni)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

szociális szükségletek (máshoz vagy csoporthoz tartozni, befogadottnak lenni)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

elismerés szükséglete (önbecsülés, elismerés)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

önmegvalósítás szükséglete (vitalitás, kreativitás, önfenntartás)
(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
0 nem tudja / nem válaszol

III.2. Tanya és mobilitás

28. A közeli zárt településre járás gyakorisága a tanyán lakók körében, a munkába/iskolába járást leszámítva (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- naponta [SÉP]
- hetente egyszer [SÉP]
- hetente többször [SÉP]
- 2-3 hetente [SÉP]
- havonta 1-2 alkalommal [SÉP]
- nem tudja / nem válaszol

29. A közeli zárt településre járás oka a tanyán lakók körében (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is adható!)?

- hivatalos ügyek intézése
- orvosi vizsgálat [SÉP]
- vásárlás [SÉP]
- kapcsolattartás rokonokkal, ismerősökkel
- szórakozás, kikapcsolódás [SÉP]
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

III.3. A tanya és társadalmi közege

30. Véleménye szerint a tanyán lakók hogyan informálódnak leginkább környezetük és a világ dolgairól (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is elfogadható!)?

- sajtó
- rádió
- televízió
- internet
- ismerősök
- látogatók

- tanyagondnok
- mezőőr, rendőr
- egyéb:.....
- nem tudja / nem válaszol

31. Véleménye szerint a tanyán lakók általában milyen viszonyban vannak a legközelebbi szomszédaikkal (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? ^[SÉP]

(rossz) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (szoros) ^[SÉP]
 0 nem tudja / nem válaszol

32. Véleménye szerint a tanyán lakók általában mennyire érzik magukat elszigeteltnek?

-
- nem tudja / nem válaszol

IV. MEGÉLHETÉS A TANYÁN

33. A tanyán való élethez kapcsolódó megélhetés legjellemzőbb formája a tanyákon lakók esetében (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- a tanyától függetlenül önálló tevékenységből meg tudnak élni (pl. eljárnak dolgozni)
- önállóan nem tudnak megélni, így segélyre, közmunkára szorulnak
- már nem dolgoznak koruktól fogva, így nyugellátásban részesülnek
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

34. Az Ön működési területén található tanyákon lakók általában folytatnak-e gazdasági tevékenységet a tanyákon (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is elfogadható!)?

- nem végznek gazdasági tevékenységet a tanyán
- mezőgazdasági termékek feldolgozását végzik
- egyéb ipari, kisipari tevékenységet végznek
- kereskedelmi tevékenységet végznek
- áru fuvarozást végznek
- idegenforgalmi tevékenységet végznek
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

35. Véleménye szerint jellemzően mi a tanyai háztartások meghatározó bevétele (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- munkaviszonyból származó
- társas és egyéni vállalkozásból származó
- ingó vagy ingatlan vagyontárgyak értékesítéséből származó

- nyugellátás, nyugdíjszerű ellátásokból származó
- gyermek ellátásához és gondozásához kapcsolódó támogatásból származó
- önkormányzati és munkaügyi szervek által folyósított rendszeres pénzbeli ellátásból származó
- föld bérbeadásából származó
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

36. A működési területén lévő tanyák tulajdonosai nyertek-e támogatást az elmúlt két évben valamilyen agrár- vagy egyéb pályázaton (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen, mégpedig esetben
- nem
- nem tudja / nem válaszol

37. Ha igen, jellemzően mit/miket fejlesztettek?

-
- nem tudja / nem válaszol

38. Véleménye szerint mely igényei nem nyernek kielégítést a tanyán lakóknak a tanyákon?

-
- nem tudja / nem válaszol

V. A TANYAGONDNOKI SZOLGÁLATRA VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

V.1. Általános tájékozottság a tanyagondnoki szolgáltatásról és igénybevételi intenzitás

39. A tanyán lakók igénybe szokták-e venni a tanyagondnoki szolgálat nyújtotta lehetőségeket (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- rendszeresen, a lakók %-a
- ritkán, a a lakók %-a
- nem
- nem tudja / nem válaszol

40. A tanyagondnoki szolgálat által nyújtott szolgáltatások közül leginkább ezeket a tevékenységeket veszik igénybe a tanyán lakók (Kérem, 1-től 10-ig értékelje a szolgáltatásokat az igénybevétel szerint, az 1-es érték az egyáltalán nem, a 10-es érték a napi szinten!)?

- közreműködés az étkeztetésben
- közreműködés a házi segítségnyújtásban
- közreműködés a közösségi és a szociális információk szolgáltatásában
- háziorvosi rendelésre szállítás
- egyéb egészségügyi intézménybe szállítás
- gyógyszerkiváltás és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzáférés biztosítása

- a közösségi, művelődési, sport- és szabadidős tevékenységek szervezése, segítése
- az egyéni hivatalos ügyek intézésének segítése, lakossági igények továbbítása
- egyéb lakossági szolgáltatások, illetve egyéb alapszolgáltatások biztosításában való közreműködés
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

41. Véleménye szerint mely szükségletek kielégítése terén és mennyiben tud Ön, mint tanyagondnok segíteni a tanyán lakók számára (Kérem az egyes szükségletek kielégítését értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával)?

fiziológiai szükségletek (víz, étel, alapvető szükségletek és így tovább)
 (egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
 0 nem tudja / nem válaszol

biztonsági szükségletek (komfortban, biztonságban, veszélyektől mentesnek lenni)
 (egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
 0 nem tudja / nem válaszol

szociális szükségletek (máshoz vagy csoporthoz tartozni, befogadottnak lenni)
 (egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
 0 nem tudja / nem válaszol

elismerés szükséglete (önbecsülés, elismerés)
 (egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
 0 nem tudja / nem válaszol

önmegvalósítás szükséglete (vitalitás, kreativitás, öfenntartás)
 (egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan)
 0 nem tudja / nem válaszol

42. A tanyákon lakókkal kialakított kapcsolatot az alábbiak szerint látom:

.....
nem tudja / nem válaszol

V.2. A tanyagondnok által végzett tevékenységek

43. Kérem, adja meg tevékenységenként, hogy Ön végzi-e az adott tevékenységet vagy sem! (Feladatvégzés esetén tegyen X-et a megfelelő rubrikába!)

Tevékenység	
1. óvodások, tanulók szállítása köznevelési intézménybe	
2. gyermekek szállítása sport-, kulturális eseményekre, versenyekre	
3. gyermekek szállítása gyermekorvoshoz, védőnőhöz, szakorvoshoz, kórházba	
4. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása háziorvoshoz, vérvételre, szakorvoshoz, kórházba	

5. vérszállítás	
6. szűrővizsgálatra szállítás	
7. gyermekorvos szállítása kisgyermekhez	
8. védőnő szállítása családhoz	
9. családsegítő, gyermekvédelmi munkatárs szállítása családhoz	
10. házi orvos szállítása aktív korú / nyugdíjas korú beteghez	
11. gyógyszer felírása aktív korúak / nyugdíjasok részére	
12. gyógyszerek kiváltása és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére	
13. házi segítségnyújtó szállítása	
14. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása bevásárlásra	
15. szállítás nappali ellátási intézményébe (pl. fogyatékosok, idősek stb.)	
16. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása bankba, takarékszövetkezetbe postára	
17. aktív korúak / nyugdíjasok szállítása ügyintézésre (önkormányzat, kormányablak, közműszolgáltató, stb.)	
18. hivatalos ügyek (pl. kérelem) intézésének, űrlapok (pl. segély) kitöltésének segítése aktív korúak / nyugdíjasok számára	
19. postai ügyintézés (meghatalmazás alapján)	
20. ivóvízszállítás	
21. élelmiszervásárlás és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére	
22. egyéb termékek (pl. takarmány, gázpalack) vásárlása és kiszállítása aktív korúak / nyugdíjasok részére	
23. vérnyomásmérés	
24. vércukorszint mérés	
25. tüzelővásárlás és kiszállítás aktív korúak / nyugdíjasok részére	
26. kisebb ház körüli karbantartás (pl. zár-, izzócsere)	
27. szakemberek közvetítése (pl. villanyszerelő, kisgépjavító)	
28. helyi termékek (pl. tojás, tej) közvetítése a lakosok között	
29. helyi termékek piacra jutásának segítése	
30. templomba, temetésre, temetőlátogatásra szállítás	
31. látogatás, beszélgetés	
32. kapcsolattartás a polgárőrrel, mezőőrrel, körzeti megbízottal	
33. civil szervezetek szállítása sport-, kulturális rendezvényekre	
34. anyag-, eszközbeszerzés a közmunkaprogramhoz	
35. részvétel a helyi rendezvények (pl. falunap) szervezésében	
36. falu- tanyaforum szervezése	
37. önkormányzati, hivatali információk közvetítése a lakosság felé	
38. önkormányzat tagjai, munkatársai szállítása	
39. vásárlás az önkormányzat, hivatal részére	
41. ügyintézés az önkormányzat részére (közös hivatal, államkincstár, stb.)	
41. falubusz külső-, belső tisztítás	

V.3. A tanyagondnoki szolgálat megítélése az ellátottak részéről

44. Véleménye szerint az ellátottak mennyire ismerik el az Ön munkáját (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? ^[1]_[5P]

(egyáltalán nem ismerik el) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (nagyon elismerik)
0 nem tudja / nem válaszol

45. Véleménye szerint mennyire bíznak meg Önben mint tanyagondnokban a tanyákon lakók (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [SEP]

(egyáltalán nem bíznak bennem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (maximálisan megbíznak bennem)
0 nem tudja / nem válaszol

46. Van-e Önnek beszámolási kötelezettsége az ellátottak felé (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen
- nem
- nem tudja / nem válaszol

47. Amennyiben igen, milyen módon/formában kell beszámolnia (pl.: tanyafórum, közmeghallgatás, falugyűlés, stb.)?

.....
 nem tudja / nem válaszol

48. Milyen más egyéb módon kap Ön még visszacsatolást/visszajelzést munkájáról?

.....
 nem tudja / nem válaszol

49. Véleménye szerint a tanyagondnoki szolgálatok által nyújtott szolgáltatások milyen mértékben jelentenek megoldást a tanyákon felmerülő problémákra (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [SEP]

(egyáltalán nem) 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10 (a legnagyobb segítség)
[1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [SEP] 0 nem tudja / nem válaszol

V.4. A tanyagondnoki szolgálat működésének a megítélése

50. Ön mennyire van megelégedve a szervezeti teljesítménnyel (Kérem, értékelje a megfelelő számjegy bekarikázásával!)? [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [SEP]

(egyáltalán nem elégedett) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (nagyon elégedett)
0 nem tudja / nem válaszol

51. Véleménye szerint mitől lenne megfelelőbb a tanyagondnoki szolgáltatás (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is elfogadható!)?

- ha több pénz lenne rá
- ha megfelelőbb lenne a tanyagondnokok képzettsége
- ha többféle szolgáltatást nyújtana a szolgálat
- ha több ember tudná igénybevenni a szolgáltatásokat
- ha minden lakos számára elérhetőek lennének a szolgáltatások
- ha megfelelőbb eszközökkel rendelkezne a szolgálat

- egyéb:.....
 nem tudja / nem válaszol

52. Ön szerint a tanyagondnoki szolgálat finanszírozási formája jelen formájában megfelelő (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen
 nem
 egyéb:.....
 nem tudja / nem válaszol

53. A normatíván felül a fenntartó kiegészíti-e a szolgálat működtetésére kapott összeget? (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)?

- igen
 nem
 egyéb:.....
 nem tudja / nem válaszol

54. Kérem, fejtse ki, milyen változtatást szeretne a hatékonyabb munkavégzés érdekében?

.....
.....
.....

- nem tudja / nem válaszol

VI. A TANYA JÖVŐJE

VI.1. Elképzelések

55. Véleménye szerint a tanyákon élő emberek az életük további részét általában hol tudják elképzelni (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)? ^[1]_[SEP]

- ^[1]_[SEP]
 a tanyán ahol éppen laknak_[SEP]
 másik tanyán_[SEP]
 közeli városban
 közeli községben/faluban
 egyéb:.....
 nem tudja / nem válaszol

VI.2. A helyben maradás és az elköltözés lehetőségének megítélése

56. Véleménye szerint melyek azok a szolgáltatások/lehetőségek, amelyek vonzóvá tennék a tanyán való életet (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ! Több válasz is elfogadható!)?

- mindenhol elérhető közművek (villany, vezetékes víz, vezetékes gáz)

- napelemes energiafejlesztő (fűtés, világítás, főzés céljára) [L][SÉP]
- szélkerék energiafejlesztéshez (fűtés, világítás, főzés céljára) [L][SÉP]
- aszfaltozott bekötőút a tanyához [L][SÉP]
- vezetékes telefon [L][SÉP]
- Internet [L][SÉP]
- kábel tv [L][SÉP]
- mozgó vegyesbolt (naponta) [L][SÉP]
- mozgó posta (naponta) [L][SÉP]
- közösségi épület [L][SÉP]
- általános iskola [L][SÉP]
- óvoda [L][SÉP]
- interneten keresztül történő vásárlási lehetőség ingyenes házhozszállítással [L][SÉP]
- hivatalos ügyintézés interneten keresztül [L][SÉP]
- kihelyezett ügyintézés [L][SÉP]
- sűrű közösségi közlekedés (sűrű buszjárat) [L][SÉP]
- jó közbiztonság (gyors segélyhívási lehetőség) [L][SÉP]
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

57. Véleménye szerint a jelenleg a tanyákon lakó fiatalok (ha laknak) számára általában mennyire vonzó a tanyai életforma (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)? [L][SÉP]

- igen, de csak alkalmanként vesznek részt a munkában [L][SÉP]
- igen, ezt a tevékenységet szeretnék folytatni [L][SÉP]
- nem vonzó, de segítenek [L][SÉP]
- nem vonzó, nem is vesznek részt benne [L][SÉP]
- nem szeretnék tanyán élni a jövőben [L][SÉP]
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

58. Véleménye szerint amennyiben a tanyákon lakó fiatalok számára helyben vagy a tanya közelében lenne biztos/hosszútávú munkalehetőség a tanyán maradnának (Kérem, jelölje meg a megfelelő választ!)? [L][SÉP]

- igen
- nem [L][SÉP]
- egyéb:
- nem tudja / nem válaszol

59. Véleménye szerint, hogyan változik a tanyán lakók életmódja a jövőben?

-
-
- nem tudja / nem válaszol

LAKOSSÁGSZÁM	1870	1880	1890	1900	1910	1920	1930	1940	1949	1960	1970	1980	1990	2001	2011	2019
Hajdú-Bihar megye	281350	289311	322286	364908	406290	426465	467257	496009	498271	522787	524952	551448	548728	552998	546721	530464
Biharkeresztes	2863	2676	2950	3194	3560	3669	4271	4007	4453	4844	4640	4516	4370	4230	3946	4386
Bocskaikert	245	258	277	547	152	249	429	392	398	501	625	934	1145	2410	3163	3557
Debrecen	45132	50320	56246	73878	90764	101543	116013	124148	115399	134930	167860	198195	212235	211034	211320	202402
Ebes	1012	1055	1140	1253	1564	1537	1663	2034	2644	3326	3487	3855	4126	4480	4494	4751
Egyek	3827	4203	4975	5559	6163	6451	7875	8021	8630	8678	7201	6481	5783	5535	5052	5335
Fülöp	698	639	763	906	1268	1874	1962	2322	2821	2967	2669	2133	1833	1895	1769	1735
Görbeháza	1072	1258	1458	1647	1750	1536	1947	2302	2924	3018	2741	2691	2701	2641	2454	2410
Hajdúbagos	1537	1556	1637	1736	1977	2167	2325	2472	2406	2620	2271	2090	1919	1972	1978	2097
Hajdúböszörmény	19625	19474	21709	25599	28684	29363	29801	31408	31452	33685	30969	32177	30823	31993	31725	30854
Hajdúdorog	8206	8016	8710	9899	10455	11222	11490	11765	11722	11018	9660	9938	9494	9463	8843	8900
Hajdúnánás	13190	13948	14448	15874	16668	16965	17848	18617	18041	18145	17638	18170	18722	18055	17063	17059
Hortobágy	1090	1138	1189	1352	1251	1283	1406	1653	2458	1508	1880	1957	1705	1772	1481	1456
Hosszúpályi	2514	2625	3130	3628	3804	4061	4679	5094	5293	5547	5344	5224	4989	5471	5787	5947
Komádi	4116	4592	6168	7260	8119	8298	9067	9767	9764	9986	8411	7723	6743	6015	5523	5562
Kőrösszegapáti	1721	1517	1637	1637	2144	1957	2134	2252	2209	2070	1603	1391	1192	984	974	1068
Nagykereki	1778	1544	1721	1951	2022	2184	2247	2224	2437	2384	1883	1551	1327	1361	1253	1387
Nyíracád	2706	1986	2474	2622	3513	3530	4154	4573	4786	4983	4709	4369	3994	3982	3861	3803
Nyíradony	3101	3027	3251	3566	4270	4530	5425	6019	6722	7325	6877	7176	6988	7701	7585	7890
Nyírábrány	1840	1684	2010	2387	2802	2454	3557	4003	4514	4557	4241	3978	3630	3952	3722	3910
Szerep	1372	1830	2159	2030	2487	2334	2473	2445	2500	2596	2149	1640	1413	1628	1496	1569
Újléta	618	553	871	989	987	1318	1320	2278	2217	2070	1516	1215	1020	1071	1054	1106
Újszentmargita	784	922	1068	1208	1105	997	1339	1768	1786	2302	2232	1917	1688	1602	1493	1447

4. sz.

KSH Helyiségnévtár adatai alapján Hajdú-Bihar megye településeinek külterületi/tanyán lakók száma 2011. október 1.-én, a 2019. január 1.-ei közigazgatási állapot szerint:

- Álmosd 4/3
- Aradványpuszta 182/128
- Ártánd 0/0
- Bagamér 10/12
- Bagota (Görbeháza)
- Bakonszeg 4/1
- Balmazújváros 93/58
- Bánk (Debrecen)
- Báránd 4/2
- Bedő 0/0
- Berekböszörmény 0/0
- Berettyóújfalú 57/46
- Bihardancsháza 6/1
- Biharkeresztes 0/0
- Biharnagybajom 0/1
- Bihartorda 0/0
- Bocskai kert 0/0
- Bodaszőlő 126/56
- Bojt 4/2
- Csökmő 0/1
- Darvas 6/4
- Debrecen 456/179
- Derecske 19/6
- Ebes 112/52

- Egyek 83/48

- Esztár 0/0
- Folyás 9/7
- Földes 7/3
- Furta 0/0
- Fülöp 6/5
- Gáborján 0/0
- Görbeháza 67/48
- Gutpuszta (Nyíradony)
- Hajdúbagos 37/31
- Hajdúböszörmény 204/90
- Hajdúdorog 51/45
- Hajdúhadház 4/3
- Hajdúnánás 331/142
- Hajdúsámson 17/8
- Hajdúszoboszló 44/34
- Hajdúszovát 2/2
- Haláp (Debrecen)
- Hencida 9/2
- Hortobágy 274/142
- Hosszúhát (Szerep)
- Hosszúpályi 26/18

- Józsa (Debrecen)
 - Kaba 0/3
 - Kismarja 0/0
 - Kokad 0/0
 - Komádi 18/27
 - Konyár 0/0
 - Körösszakál 0/0
 - Körösszegapáti 3/4
 - Létavértes 32/22
 - Macs 0/0
 - Magyarhomorog 5/5
 - Mezőpeterd 0/1
 - Mezősas 0/0
 - Mikepércs 9/4
 - Monostorpályi 46/20
 - Nádudvar 6/7
 - Nagycsere (Debrecen)
 - Nagyhegyes 0/0
 - Nagykeréki 86/68
 - Nagypród(Hajdúböszörmény)
 - Nagyrábé 0/1
 - Nyírabrány 336/170
 - Nyíracsád 95/42
 - Nyíradony 93/78
 - Nyírmártonfalva 107/54
 - Pocsaj 0/0
 - Polgár 97/55
 - Püspökladány 24/16
 - Sáp 0/1
 - Sáránd 47/19
 - Sárrétudvari 5/3
 - Szentpéterszeg 3/1
 - Szerep 204/32
 - Tedej (Hajdúnánás)
 - Téglás 66/26
 - Tépe 4/2
 - Tetétlen 0/0
 - Tizacsege 92/52
 - Tiszagyulaháza 2/1
 - Told 0/0
 - Újiráz 0/0
 - Újléta 30/33
 - Újszentmargita 101/99
 - Újtikos 1/3
 - Vámospércs 0/0
 - Váncsod 0/0
 - Vekerd 0/0
 - Zsáka 1/1
-

NYILATKOZAT

NYILATKOZAT

Alulírott, **Orbán Szabolcs Gergely** (szül.: Oradea (Nagyvárad), 1979. 03. 13.) büntetőjogi és fegyelmi felelősségem tudatában kijelentem és aláírással igazolom, hogy a doktori (PhD) fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám.

Nyilatkozom továbbá, hogy:

- az Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola szabályzatát megismertem, és az abban foglaltak megtartását magamra nézve kötelezőnek elismerem;
- a felhasznált irodalmat korrekt módon kezeltem, a disszertációra vonatkozó jogszabályokat és rendelkezéseket betartottam;
- a disszertációban található másoktól származó, nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban, az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem a mindenkori szerzői jogvédelem figyelembevételével;
- a benyújtott értekezéssel azonos, vagy részben azonos tartalmú értekezést más egyetemen, illetve doktori iskolában nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Debrecen, 2021. 01. 12.

.....
Név
aláírás